RUFINO INTERPRETE

Hystoria ecclesiastica.

¶ Gaufridus Bo[illegible]us theologoꝝ minimus/ dn̄o stephano poncher iuris pꝛ
fitu pariter ⁊ iperatorii interpꝛ̄ti Celeberrimo oīmqꝫ bonarū litterarū amantissi
atqꝫ in amplissimo galliaꝝ senatu presidēti dignissimo. S. P. D.

Ecclesiastice historie vtilitatē pariē ⁊ amenitatē mecū reputans clarissime vi
eamqꝫ iā apud bibliopolas pinde ac nō extaret nusq̄ repiri: Imprimēdā
rani a nobis primū diligētissīe castigatā. Et si enī supioribus annis ip
fuisset/ mende tn̄ quibus abūde nimis respersus erat codex/ cū in notis signis et pū
ctis/ tum in ipsis vocabulis ⁊ itegris sententiis/ plerosqꝫ litterarū amātes iure ab eis
lectione deterrere poterant ⁊ legētes nō paꝝ offendere. Huius misertus/ volens rei
litterarie simul ⁊ studētiū collegio vel hoc in vno ɔsulere/ accipio eam in manus: et
recōdens me penit⁹ lego/ relego/ pcurro: Multisqꝫ exēplaribus ⁊ archetipis que
ex variis conqro bibliothecis ɔferēs/ castigo et emēdo q̄ possuꝫ accuratissime: non
sentēcias modo sꝫ singulas pene sillabas discutiēs. Addo indicē siue (vt vulgo dicit)
tabulā/ ordine elemētoꝝ seruato: qua mōstrāte/ quicqd ea in historia cōtinetur/ q̄tū
uis exile vel abditū modo sit cognitu dignuꝫ lector facile inueniet. Hanc historiam
eusebius. cōposuit Eusebius Cesaree palestine episcopus cognomento pāphyli: vir huanaꝝ
diuinaꝝqꝫ litteraꝝ eruditissim⁹/ ⁊ r.ære bibliothece diligētissim⁹ puestigator. Qui tā
etsi ipias arrii ptes aliqn̄ secut⁹ sit: tādem tn̄ ad ecclesie sinū rediēs/ nicene synodi fidē
nō modo sincere fassus est: sed publice fortiterqꝫ defendit. Eusebius igitur iste hac
in historia antiqtatē ⁊ exordia gentis nostre religionisqꝫ texens/ nascenteꝫ pulchre
describit ecclesiā: quā a ɔdito euangelio p oēm suā etatē circūducēs/ ad ɔstātinū im
peratorē scribendo puenit/ queqꝫ suis reddēs tēporibus. Sicqꝫ eā variis subinde as
pergēs historiis/ tā amenā tāqꝫ iucūdā reddidit: vt oī ex parte lects animū tuū q̄tū
uis mestū leuare et vegetare valeat. Inter multas que res ecclesiasticas tractauere/
ecclesiastice historie appellationē/ iā apud oēs sibi vedicentibus vt arbitror rōne/ q̄
cum fere primo post christū tpe fuerit per eusebiū cōscripta: ecclesie acta/ reiqꝫ eccle
siastice seriē/ et elegātius/ ⁊ ordinati⁹/ et religiosius texat. In ea videre est deliriaꝫ
gentiliū in nr̄os feritates/ diras tirānoꝝ psecutiones/ inuictas martirū ɔstātias/ for
tes christianoꝝ ɔfessiōes/ nostroꝝqꝫ episcopoꝝ reuera acta magnifica. aliaqꝫ id ge
nus innumera tam pulchra ⁊ tā iucūda: vt si hanc semel legēdo quis fuerit aggress⁹/
tanta euꝫ capiet in ea legenda voluptas/ vt nō legere modo sit cōtentus/ sed et rele
gere nō semel neqꝫ bis sed sepi⁹ desideret/ ⁊ cupiat vltro. Id eī pcipui supra cetas tibi
lectori prestabit/ q̄ cū eā millies relegeris/ nūq̄ lectio eius fastidiū/ nūq̄ tibi nauseā
faciet: qn potius/ quo sepius eaꝫ releges/ eo audior sdes ꝫ iteꝝ legendā/ certatim curs
res. Id (vt iterim de reꝝ vbertate quas cōplectitur sileā) existimo prestare sermonis
culturā: que tanta est/ vt cū greca sit hystoria/ nuꝝ sit tantā i vertendo venustatē ser
uasse rufinuꝫ. Rufinus eni aquileiensis pbr vtriusqꝫ lingue peritissimus/ grecū euse
rufinus. biū latinū fecit/ iacentēqꝫ nostroꝝ aurib⁹ contradidit. Nec id mō/ sed ꝫ nouē illius/
duos posteriores addidit libros: partiꝫ ex maioꝝ traditionibus/ partim ex his que
reꝝ experimēto didicerat/ ad se pari cultura compositos. Nūc ego laborē meū q̄tu
luscūqꝫ est tibi dicanduꝫ putaui eruditissime vir: non q̄ putē tā egregiū opus te suge
re (quippe quē sepius ipe audiui ex archanis abditissimisqꝫ hui⁹ hystorie latebris/
multa pclara magna cū maiestate depromere) Sed id eo aīo facio: Cū q̄ preter in
signes animi tui dotes (quibus plurimū ornatus orbiqꝫ nr̄o carissimus es) nō iu
ra tm̄ iperatoria aut pōtificia (vt mille leguleī supba iguorācia turgidi, densissimis
agminibus pallacii strstā frustra girādo terētes) sed diuinas humanasqꝫ omnige
neris disciplinas lidentꝫ legis: earūqꝫ smātēs nescio qua innata tibi comitate colis/

obseruas/ꝛ tota aĩmi auidate exoscularis: Tum ꝙ sciens te hoc ĩ aplissim o gallia ꝝ
senatu/virũ esse primariũ/orõnemqꝫ tuaꝫ apud illos nõ paꝝ habere momenti: Cu/
piã ꝑmo orez et rogem patres illos cõscriptos atqꝫ senatores (quibꝰ nõ iniuria pre/
sides) adhorteris/vt cum e foro redeũt domũ/animum suum curaꝝ nimietate obru
tũ/vna historie huius lectione vegetẽt ꝛ leuẽt/codicem hũc sumẽtis in manus. Nõ
ꝝ eis cõducet: habebũt quoꝝ acta mirẽtur/quoꝝ virtutes imitẽtur/quibus ꝛ vitã
moresqꝫ cõponãt suos. Maiestatem eoꝝ non dedecebit sed ornabit: eorũqꝫ senten/
tias quas te rogãte dicũt/reddet clariores. Concinnior enĩ erit oratio/si rei de qua cõ
sultatur accomodata redditur hystoria. Ita factitasse olim veteres illos oratores legi
mus/et cũ causas pro rostris agerẽt/ꝛ cũ sentẽcias ĩ senatu dicerẽt. Testimonio sũt
orõnes ille splẽdide ciceronis/tibi me conscio familiares: quas varie hystorie ꝛ pere
grine ꝛ domestice/quibꝰ perpulchre asꝑse sunt/et amenissimas reddũt et illustrissi/
mas. Sic ꝛ illustrabit illos senatores tuos eusebius noster/animos: eoꝝ nõ paꝝ ex
colet/sentẽtias facundiores reddet ꝛ fecũdiores. Itaqꝫ vir clarissime tuum erit eos
monere/adhortari/eis suadere/ꝑsuadere/posthac eusebiũ nostꝝ sibi faciãt domesti
cuꝫ et relegendo familiarẽ. Id vbi feceris de eusebio pariter et illis ipsis bene merebe
ris/ꝛ nos quoqꝫ ad aliud maius etsi nõ insanius opus aggrediendũ/reddes et ala
criores ꝛ cõcitatiores. Sed iam bene vale: ꝛ gaufridũ tuũ ama semꝑ te amãteꝫ.

¶ Incipit plogus Rufini presbiteri in hystoriam ecclesiasticã ad Cromatium episcopum.

p Eritorum dicunt esse medicorum/vbi iminere vrbibus vel regionib9 generales viderint morbos/puidere aliquod medicamenti vel poculi genus/quo pmuniti homines ab iminẽti defẽdantur exitio Quod tu quoqz venerãde pater Cromati medicie exequens genus/tempore quo dirutis Italie claustris Alarico duce gothorũ se pestifer morb9 infudit/et agros/armenta/viros/longe lateqz vastauit/populis tibi a deo cõmissis/feralis exitii aliquod remedium querẽs/p quod egre mẽtes ab ingruẽtis mali cõtagiõe abstracte melioribus occupate studiis tenerentur: iniungis michi vt ecclesiasticã historiam/quã vir eruditissim9 Eusebius Cesariensis/greco sermone conscripserat in latinũ vertere: cuius lectione animus audientiũ vinctus/dum noticiã rerũ gestarũ auidius petit/obliuionẽ quodãmodo malorũ que gererẽtur acciperet. A quo ego ope/cũ excusare me vellem/vtpote inferior z impar/et qui in tam multis annis vsum latini sermonis amiserim: consideraui ꝙ non absqz aliquo apostolice institutiõis ordine nobis ista preciperes. Nam z cum dñs aliquãdo esuriẽtibus in deserto auditorũ turbis/dixisset ad apostolos date eis vos manducare: Philippus vnus ex apostolis intelligẽs eo magis splendescere diuine virtutis insignia/si minimorũ quorũqz ministeriis explerẽtur/nõ ptulit pães apostolice recõditos pere/sz puerulũ adesse dixit/habentẽ quinqz panes et duos pisces: quẽ verecũde excusans adiecit/sz hec que sunt inter tãtos: quo magis in angustis opibus z desperatio/clara fieret diuina potẽtia. Sciẽs ergo ex illis te descẽdere discipulis/recordat9 ꝙ Philippi fortassis exẽplo vbi pascendi turbas tẽpus vidisti/puerulũ subrogaueris: qui panes qdẽ quinqz sicut acceperat duplicatos adhiberet: ad explẽdũ tamẽ euãgelicũ sacramentũ/proprio labore captos adderet etiã pisciculos duos: aggressus sũ exequi vt potui quod pceperas: certus ꝙ excusabit imperitie nostre culpas/precipientis auctoritas. Sciẽdũ sane est ꝙ decim9 liber huius operis in greco qm perparũ erat i reb9 gestis reliqua oia in episcoporũ panegyricis tractatibus nichil ad scientiã rerũ cõferẽtib9 occupat9/omissis que videbãtur supflua/historie si quid habuit nono ꝯiunximus libro et in ipso/Eusebii narratiõis dedim9 finẽ. Decimũ vero z vndecimũ librũ nos conscripsimus: partim ex maiorũ traditionibus/parti ex iis que nostra iam memoria cõprehẽderat: z eos velut duos pisciculos suprascriptis panib9 addidim9: quos si tu et probaueris z benedixeris: pro certo confidã ꝙ sufficient turbis Continet aũt omne opus/res in ecclesia gestas/a saluatoris ascensione z deinceps. Nostri vero duo libelli a temporibus constantini post persecutionẽ/vsqz ad obitũ Theodosii augusti.

¶ Explicit prologus.

¶ Incipit liber primꝰ historie ecclesiastice Eusebii cesariensis.

Uccessiones sanctorū aposto-
lorum/⁊ tempora que a salua
tore nostro vsqꝫ ad nos decur
sa sūt/queqꝫ ⁊ qualia ī hiis er-
ga ecclesie statū gesta sūt/q̄ etiā insignes
viri in locis maxime celeberrimis eccleſi-
is prefuerūt/vel qui singulis quibusqꝫ tē
poribus seu scribēdo seu docēdo verbū dei
nobiliter astruxere/q̄qꝫ etiaꝫ vel quāti vel
quādo noua contra religionē dogmata p
ferentes/ad profundū erroris/studio ꝯten
tionis elapsi/ false scientie auctores se p̄ce
ptoresqꝫ ꝓfessi sunt/passim velut lupi gra
ues gregē christi lacerātes/nec nō ⁊ ea ma
la que iudeoꝝ gentē pro insidiis quas ad
uersū saluatorē moliti sunt vastauerūt;q̄
bus etiaꝫ modis et quotiēs/quibusue tē-
poribus doctrina christi/et sermo diuinꝰ a
gentibus īpugnatus est;quātiqꝫ his tēpe
statibus vsqꝫ ad suppliciorꝝ patiētiā ⁊ pro
fusionē sanguinis pro verbi dei v̄itate cer
tauerūt: sꝫ ⁊ martiria nostris suscepta tē
poribꝰ/a qꝫ in his dn̄i ⁊ saluatoris nr̄i er-
ga singulos quosqꝫ vnicū clemētissimūqꝫ
subsidiū/scribere michi volēti;nō aliunde
sumendū videtur exordiū/q̄ ab ipsa dn̄i ⁊
saluatoris nostri iesu xp̄i p̄sentia corpora-
li.Sed michi queso venia dari;Confiteor
nāqꝫ q̄ in hoc ope viribus nostris maiora
tētamus/vt ⁊ fideliter et integre que sunt
gesta narremus: et rudē ac nulli fere nr̄o
ruꝫ ingressam viā huiuscemodi itineris pri
mi audeamus incedere.Et licet deum du
cem futurꝝ/dn̄iqꝫ saluatoris nostri certus
sim nobis suffragia affutura:hominū ta
mē nulla quibus possimus inniti conspi-
cimus precessisse vestigia:nisi q̄ ipsum sin
gulorꝝ quorūqꝫ tēporū/seu reꝝ gestarū ad
nos vsqꝫ indicia ac monimēta transmis-
sa sunt.E quibus q̄dam nobis luminū fa
ces velut in obscuro positis/eminus accē-
dūtur:et tanq̄ e sublimi specula/qua nos
gressū tēdere oporteat/ac viā verbi absqꝫ
erroꝝ dirigere/eorū vocibus āmonemur.
Quecūqꝫ igitur ꝓposito operi conuenire
credimus/ex iis que illi sparsim memora
uerūt eligētes/ac velut e rationabilibꝰ cā-
pis dictorū flosculos decerpētes/historica
narratione in vnū corpus redigere ⁊ coag
mentare tētabimus:satis abundeqꝫ gra-
tū putātes/⁊ si nō oīm nobilissimorꝝ/certe
saluatoris nostri apostolorꝝ successiōes/ce
lebrioribus quibusqꝫ ecclesiis traditas in
vnū colligere/atqꝫ ī ordinē modūqꝫ dige-
rere. Opus autē michi pernecessariū vi-
deor assūpsisse eo magis q̄ (vt supꝛꝰ dixi)
neminē ecclesiasticū dūtaxat scriptorē/ad
hanc partē narrationis animū adiecisse cō
perio.In quo illud etiaꝫ spero/ q̄ ⁊ vtilita
tis plurimū/ex rerū gestarū cognitiōe stu
diosis quibusqꝫ noster hic cōferat labor.
Quāuis iam de his ipsis nō nulla etiā in
chronicis.i.in eo ope q̄d de tēporꝝ ratione
cōscripsimus/breuiter succincteqꝫ ꝑstrixe
rim. Plenius tamē in p̄senti ope singulo
rū narrationē apire tentabimus.Incipiet
igitur michi sermo ab ipso dn̄o sicut ꝓmi-
simus christo.Uerū q̄ christianorꝝ res ge
stas scribere ꝓponimꝰ/ꝯsequēs videt̄/vti
prius vel genꝰ hoc hoīnū vnde ducat exor
diū vel q̄d noīs ipsius ꝯtineat ratio/⁊ cuiꝰ
gēo ista ⁊ populus appellatiōe censetur re
petētes paulo altius exponamꝰ.

¶ Capitulū primū q̄ deꝰ ⁊ dn̄s ⁊ creator oīꝫ ac dispēsator vniuersorum ipse sit scd̄m ea que in lege et ꝓphetis scripta sunt

Situr q̄m christꝰ duplici ex modo cō
stat/et diuīa in eo parit̄ atqꝫ hūana
natura plenitudinē tenet/caput ī eo diui-
na substātia/pedes hūana quā pro nr̄a sa
lute suscepit habent: Et ita demū ꝑfectiꝰ
nobis narratio dirigēt:si a capite.i.a diui-
nitatis eiꝰ verbo sumamus exordiuꝫ.p q̄d
christianorꝝ (que gēs nouelle appellatōis
creditur) antiq̄tas ⁊ nobilitas parit̄ osten
dētur.¶ Genus igitur christi ⁊ ipsius sub A
stātiā et eius naturā ꝓferre ac pādere nul-
lus sermo sufficiet. Siq̄dē etiaꝫ diuinum
de eo ita ꝓnūciat oraculū dicēs.Generati
onē eius q̄s enarrabit?Sed ⁊ alibi celesti
bus nichilominꝰ de eo vocibꝰ ita refertur

Quia nemo nouit filium nisi pater. sed
neqȝ patrē quis nouit nisi filiꝰ. Solus er-
go ille qui genuit/nosse dicit̄ filiū pater: ⁊
filius patrē. Sine dubio exclusit ceteros
ad discutiēdā noticiā/qui ad vnū solū pa-
trē/filii sciētiaȝ reuocauit. Hic igitur ī dis
voluminibus/q̄ diuino spū ꝯscripta credū
tur/lux eterna. ⁊ ante mūdi initiū semper
fuisse predicat̄. Sapiētia quoqȝ substātia
lis ⁊ verbū viuū ī principio apud patrē. et
deus verbū substitisse narrat̄. Quis ergo
poterit eū qui ante oēm creaturā visibileȝ
atqȝ inuisibilē semper fuisse. ⁊ ī initio iaȝ
fuisse ex ipso patre natus. ⁊ cū patre sempi
ternus extitisse describit̄/sermōe cōprehen
dere? Quis omniuȝ celestiū īmortaliū di
uinarūqȝ virtutum dn̄m. ⁊ ducē atqȝ prici
pē celestis milicie. ⁊ magni cōsilii angelū.
voluntatis paterne efficatiā. quē cū patre
oīa que sūt creasse ⁊ cōdidisse cōstat. vt ve
rum filiū ⁊ vnigenitū/⁊ omnium q̄ creata
sunt dn̄m ⁊ regē ac dn̄atorē/paterna virtu
te ac potestate cūcta moderantē verbis ex
plicet: nisi ꝙ ad itelligētiam plenitudinis
eius. ꝓsecretiora ⁊ mystica diuinoꝝ volu-
minū informātur eloquia. Joānes deniqȝ
spū dei repletus. In pricipio inq̄t erat ver-
bum: ⁊ verbū erat apud deū. et deꝰ erat ver
bum. Hoc erat in pricipio apud deū. Oīa
per ipsū facta sunt: ⁊ sine ipso factū ē nihil
Sed ⁊ moyses maximꝰ ⁊ vetustissimus ꝓ-
phetaꝝ. multis ante seculis hec eadē ꝓtes
statur. cū celitus inspiratus/originē mun
di ⁊ rerū initia deo plenius aperiret. con
ditorē omniū patrē cum filio. mysticis ac
sacratis designat eloquiis. Ait nāqȝ Et di
xit deus. Faciamus hominē ad ymaginē ⁊
similitudinē nostrā. Sed ⁊ dauid antiquis
simꝰ etiā ipse (licet moyse posterior) ꝓphe
taꝝ dicit. Uerbo dn̄i celi firmati sūt: ⁊ spi-
ritu oris eius oīs virtus eoꝝ. Et alio ideȝ
nihilominꝰ designat oraculo de deo dicēs
Ipse dixit ⁊ facta sunt: ipse mādauit ⁊ crea
ta sunt. In quibus euidēter mādatis: ꝑso-
B nam pr̄is ⁊ filii operantis expressit. ¶ Cū
igitur dis ⁊ aliis quamplurimis vocibus
sparsim p diuina volumina/creator oim
cum patre filius declaret/supest vt de his
que post cōditionē mundi ꝑ hoīm dispē-
satione trāsegit/quāꝙ possumus breuiter
ꝑstringamꝰ. ¶ Multis quidē ⁊ antea pie
tate preditis viris astitisse: et docuisse que
ad cultum diuinū ꝑtinere videbant̄ osten
ditur. Sed euidentius ⁊ familiariꝰ abrahe
atqȝ eius familie quātum fas erat/deū ho
minibus innotuisse describitur. et velut ꝑ
ceptor quidā ac monitor illius extitisse ꝑ-
sapie refertur. Deniqȝ in diuinis oraculis
scriptuȝ est. quia apparuit deus abrahe tā
ꝙ̄ communis aliquis homo sedēti ad ili-
cē mambre. At ille exurgens. cū hoīem vi-
deret. adorat vt deū/et veneratur vt dn̄m.
Sed et ꝑprie vocis ꝓfessiōe/presentiā se te
statur nō ignorare diuinā dicēs. Dn̄ator
domine qui iudicas oēm terram: nōne fa
cies iudiciuȝ? Que vtiqȝ oīa nō ad patrē
sed ad filium referēda posterioris ī carne
dispensationis ratio plenius expleta desi-
gnat. Et idem ꝓpheta dauid dicit de deo:
Misit verbū suum ⁊ sanauit eos: ⁊ libera
uit eos de corruptionibus eoꝝ. Sed adhuc
euidentius p moysē/de eo ꝙ dn̄s sit ipse cū
domino/diuina testantur eloquia cum di-
cit. Pluit dominus sup sodomā ⁊ gomor-
rā sulphur ⁊ ignē a domino. Eundēqȝ cuȝ
apparuisset iacob/deuȝ esse eadē scriptura
designat cū diceret ad iacob. Jaȝ nō voca-
bitur nomē tuū iacob. sȝ israel erit nomē
tuū/q̄a inualuisti cū deo. Et paulo post di
cit. Et vocauit inq̄t iacob nomē loci illiꝰ vi
sio dei dicēs. Uidi eī dn̄ȝ facie ad faciē. et
salua fcā ē aīa mea. Neqȝ eī fas ē de ali-
quo angeloꝝ vel celestiū virtutū ista senti
re. Nullū eī illoꝝ/si quādo mortalibꝰ ex
celesti precipiunt̄ adesse mandato/dn̄ȝ vel
deū diuinus sermo cōmemorat. Hic ēt ie-
su successori moysi cū adstitisset. ꝑcūctanti
q̄s eēt responsis euidētissimis designauit
dicēs. Priceps milicie virtutū dn̄i ego sū.
Cūqȝ dis auditis adorasset famulus vt de
cedat. Solue inq̄t ad eū corrigiā calciamē
ti tui. Locus eī ī quo tu stas trascta ē. In
quo cōsiderāda ē ꝑceptoꝝ similitudo. q̄m
nō erat hic aliꝰ ab eo q̄ dixerat ad moysen.

de rubro ignis dicēs. ne appropries huc. sol
ne calciamēta de pedibus tuis. loc⁹ enī in
quo tu stas terra sctā ē. Et addidit dicēs.
Ego sū de⁹ patrū tuoꝝ. de⁹ abrahā. ꝛ deus
ysaac. ꝛ de⁹ iacob. Claruit igit̄ ex his oīb⁹
ꝙ verbū dei: ꝛ deus ꝛ dn̄s ꝛ creator oīm cū
pr̄e filius designat⁹ ē. ❡ Nūc vero ēt illud
E videam⁹ quō et sapiētiā scīi substantialit̄
se existere/ idē ip̄e ī diuinis ostēdat oracu-
lis/ p salomonē hec de semetipsa sapiētia
mysticis vocibus pdens. Ego sapiētia ī al
tissimis habitaui. cōsiliū ꝛ sciētiā ꝛ sensū
ego iuocaui. Per me reges regnāt. ꝛ potē
tes p me scribūt iusticiam. Per me pceres
magnificant̄. ꝛ tyrāni p me obtinēt terrā.
Et post aliquāta iterū dicit. Dn̄s creauit
me initiū viaꝝ suaꝝ. ī opa sua āte secula fū
dauit me ī initio. priusq̄ terrā faceret anteq̄
pduxēt fōtes aquaꝝ. priusq̄ mōtes fūdarē
tur. āte oēs āt colles genuit me. Quādo p̄
parabat celos aderā ei: ꝛ quādo firmos po
nebat fōtes sub celo/ cū ipso erā: cui adgau
debā quotidie. Letabar aūt corā ipo ī oī
tpe/ quando letabat̄ orbe pfecto. Ex quib⁹
oīb⁹ fuisse ab iitio īmo ꝛ ante oē q̄ɗ dici pōt
initiū/ ab ipso patre pgenitā sapiētiā cō
D stat. ❡ Quid aūt cause fuerit ꝙ n̄ oīb⁹ pas
sim sicut nūc/ ēt antea īnotuerit. ꝛ oēs ad
ei⁹ fidē ac sciētiā peruenerit: exponemus
Nōdū capere poterat pfectā sapiētiā/ chri
stiq̄ doctrinā rudis adhuc mūdus: ꝛ peri-
cie totius ignar⁹. Deniq̄ stati ī initiis cū
adhuc ii q̄ primi creati fuerant hoīes ī beā
titudīe degerēt/ mādato dei negligētia cor
rupto/ ī hanc vitā mortalē ꝛ fragilitati ob
noxiā deciderūt/ ac terre hui⁹ diuina maledi
ctione dānate habitaculū/ p paradisi deli-
ciis cōmutauerūt. Jam vero q̄ ex huiusce-
modi genitorib⁹ p orbē terre diffusi sūt: fe
rino magis ac beluino ritu oberrantes. n̄
vrbes ad societatē. nō mores ad honestatē
nō leges ad vite iusticiā tenuere. Artium
vero disciplinarūq̄ apud eos ꝛ totius phi
losophie: ne ipsū quidē nomē habebat̄. sꝫ
agrestes q̄dē ꝛ vagi p d̄serta nullis sedib⁹
vagabāt̄. Siqua vero ī ipsis boni semina
naturalit̄ r clemētia ir olenerāt pditoꝛis:
hec iuultā ꝛ icōdita relinquētes/ magis ad
vsum malicie (quoniā humani itineris p
cliuius pergitur) pferebāt. Ex quo accidit/
vt nefariis scelerib⁹ int̄ semetipsos agen-
tes/ nūc corrūperent/ nūc ēt iterimerēt ab
inuicē: vsqueq̄ pcedēte īmanitate/ etiā
deuorarent ab alterutro. Hinc ille q̄ mun
do sceleris fabulas reliq̄rūt/ theomachie
et gigantomachie exorte sūt: donec nefa-
riis ausis vltio diuina/ nūc inundatione di-
luuii/ nūc ēt populatione ignei imbris ob-
sisteret/ ꝛ īmanitatē sceleꝝ/ penaꝝ parieta
te cōprimeret. ❡ Veꝝ qm̄ creatori suo hu-
E manū gen⁹ malicie morbs et contagione
corruptū/ emendandū videbat̄ poti⁹ q̄ de
lendū/ miseratus tūc obscuratas p nequi-
ciā mētes/ ꝛ tenebris cecitatis obstructas/
ille ipse q̄ in principio erat apud deū deus
verbū ꝛ sapiētia patris nūc angelorum ac
ministraꝝ virtutū legatiōibus vtit̄: nūc etiā
ineffabili dignatiōe ipse adest/ ꝛ rarū sicu
bi quē dei ac iusticie memorē reperit/ diui
nis revelatiōibus monitis salubrioꝛib⁹/ ī
structione qua deū decebat/ reformare ac
renocare de tenebris humanū nitit̄ genus
(nō ī alia q̄ hoīs specie: qua solū hoīes do
ceri aliq̄d ꝛ instrui ac iuuari possūt) donec
paulatī gentē integrā (q̄ hebreoꝝ appella
bat̄) ad sui cultū venerationēq̄ conuertit.
Quib⁹ ēt vsq ate adhuc rudib⁹/ et cōtagio
ne vite prioris infectis. p moysen pphetā/
typos ꝛ adumbratiōes diuini cultus/ p sab
bata q̄dā mystica ꝛ circūcisionē corporis/
alti⁹ aliq̄d in spū significantē/ ceteraq̄ hu
iuscemodi precepta legalia. velut elemēta
sacratioris olim future eruditiōis ipressit
Que tamē tēpcū velut initiū quoddā lu-
minis mundo huic effulsisset: et odoris sui
fragrātia mare ac t̄ras lōge lateq̄ cōples-
set: atq̄ ex ipsa diuersis ī orbis ptib⁹/ nido
rē quēdā/ prudētiores quiq̄ sapiētes legis
latores/ vel philosophi modesta queq̄ et
verecundiora precepta atq̄ honestat. set
iusticie cōscia. auditoribus suis paulatim
tradere atq̄ insinuare cepissēt: ꝛ agrestes
ac feros hoīm mores ad decora atq̄ hone
sta instituta reuocare: tunc amiciciis coire

inter se viros/ z cõcordie subire federa do⸗
cuerũt. Tũc iuuare se inuicẽ hoies/ z vsuz
rerũ discunt habere cõmunẽ: donec ĩstituti
prudẽtioris/ docilis humana mens z socie
tatis adinuicẽ patiens redderetur: vt hu⸗
iuscemodi ↄsuetudinis ↄlusione premissa/
apti iam z parati etiã ad diuina fierẽt ĩsti
tuta: patrisqz omniũ dei sciẽtie capaces exi
sterent. ¶ In quo ipse iterum omniũ virtu
5 tum magister ipse sermo/ ac ratio/ z verbũ
ac sapientia dei: ipse qui in initio cũ patre
creauerat hominẽ: ipse inquam/ humane
quoqz nature assumpta substantia/ z spe⸗
cie forme seruilis indutus/ in nullo penit⁹
ab eo qđ nos sumus differens/ tẽpore quo
romani imperii regnuz; nobilius latiusqz
cõsurgere ipse prestiterat/ ingressus hunc
mundũ/ cõmuni quidẽ nobiscum nascẽdi
aditu/ sed nullo auctore patefacto/ ea egit
et pertulit/ que de eo futura prophete p̄di⸗
xerant. Uiri etenĩ diuinitus inspirati/ ho⸗
minez qui simul esset deus aduẽtare huic
mundo/ z doctorẽ oĩm gentiũ paterne pie
tatis ac religionis futurũ/ sacrosãctis ora⸗
culis cecinerunt. Sed z mortis modũ/ quo
de hac vita discederet/ vt que rursũ inusita
to more ad viuẽtes repedaret a mortuis/
et post hoc celuz adiret vñ descẽderat/ atqz
ad deũ rediret. De quibus quãuis euiden
ter quãplurimi significauerint ꝓphetarũ/
tamen vnius indiciuz/ Danielis scilicet/
quantũ breuitatis necessitas indulget ad
hibeam. Dicit ergo de eo ita. Uidebam/ z
ecce sedes posite erant/ z vetustus dierũ se
debat/ z vestimenta eius sicut nix alba/ et
capillus capitis ei⁹ sicut lana mũda: thro
n⁹ eius flamma ignis: rote ei⁹ ignis ardẽ
rẽs. Fluuius igneus precurrebat ante eũ/
iudiciũ positum est/ z libri aperti sunt. Et
post hoc videbam z ecce cũ nubib⁹ celi tan⸗
quam filius hoĩs veniebat: et ꝑuenit vsqz
ad vetustũ dierũ: z in cõspectu eius ꝓlatus
est. Et datus est ei pricipatus z honor z re
gnũ: z omnes populi trib⁹ z lingue ipsi ser
uiunt. Potestas eius potestas eterna que
nõ transiet: z regnum eius nõ corrũpetur.
Hec omnia manifestissime de nullo alio
nisi de saluatore nostro qui erat in princi⸗
pio apud deũ deus verbuz/ dicta intelligũ
tur. Filius etenĩ hominis ꝓpter hoc ꝙ i no
uissimis temporibus in carne natus est di
citur: de quo latius/ siquis scire desiderat/ ĩ
suis locis assertiões horũ digessim⁹. ¶ No
men autẽ hoc quod diximus christi/ quomõ
etiaz p ꝓphetas olim fuerit adumbratuz/
tempus est edocere. Primus ipse moyses/
volens ostẽdere quid venerationis i se no
men christi z mysterii cõtineret: cũ iuberet
typos z ymagines sacramentoꝝ celestiũ/
sicut ei in monte fuerat ostensum/ in lege
describere: cũqz ritũ cõstituendi pontificis
traderet quantũ mortalẽ docere fas erat:
eum (quez supra omnes homines vt esset
honore z meritis decernebat) per vnguẽti
cuiusdã mystica sacramẽta christũ nomi⸗
nauit. Quo per hoc discerent ii qui p legẽ
instituebant/ quia qui super omnes homi
nes honore z reuerẽtia habendus est/ chri
stus nominabat. Sed z idẽ moyses longe
per dei spiritũ peruidens qui sibi prepararet
successor/ z prenoscẽs ꝙ is q post se regnuz
susciperet/ maioris sacramẽti minister exi
steret: Jesum cognominauit eũ/ qui prius
naue/ parentum fuerat appellatione voci⸗
tatus. Sciens ꝙ in huius vocabuli sacra
mento/ maioris cuiusdã glorie rex/ ꝙ̃ mor
talis natura recipit poneret. Igitur ita p
gemina appellationis indicia/ i altero põ
tificatus/ i altero regalis forme exprimũ⸗
tur insignia. Et iesus christus tanꝙ q rex
et pontifex esset pariter nominat: vt neqz
in alio aliquid qđ ad religionẽ/ neqz quod
ad potestatẽ pertinet deesse/ populus per
precedentia sacramẽta mystice institutus
agnosceret. Unde z ꝓphete acti diuino spi
tu/ simul z ĩpietatẽ iudeorum/ z gentiliuz
in eo preuidebãt salutẽ. Et tale aliqđ vn⁹
ex ipsis cui Jeremias nomẽ est precinebat.
Spũs inquit vultus nostri christus domi
nus comprehensus est in corruptionibus
nostris/ cui diximus in vmbra tua viuem⁹
in gentibus. Sed z dauid magnificus va⸗
tes/ hoc de eodem memorat. Quare fre⸗
muerunt gentes: z populi meditati sũt in

anis. Astiterūt reges terre/ꝛ pricipes cōue
nerūt in vnum aduersus dn̄m ꝛ aduersus
christū ei⁹. Et paulo post ait ex ꝑsona ipsi⁹
us christi. Dominus dixit ad me fili⁹ me⁹
es tu ego hodie genui te Pete a me et da
bo tibi gentes hereditatē tuā/et possessio
D nem tuam terminos terre. ¶ Nō solū aūt
pontifices vnguento chrismatis apud he
breos cōsecrabātur/verū ꝛ reges: qui ꝛ ipsi
(quā diuinitatis nutu/per ꝓphetas sacra
to quodā chrismate delibuti/sortiebantur
sceptra regalia) imaginarii licet/tamē ipsi
christi appellabant. Quo scilicet etiā in
ipsis/celestis regio imago ac species serua
retur. Sed ꝛ in ꝓphetarū ordie inuenimus
nōnullos simili mō vnguento chrismatis
cōsecratos/ministeriū diuinis eloquiis ꝑ
buisse: ꝛ gnaros redditos futuroꝝ. Ex qui
bus oibus constat ꝙ filius dei/verbum ac
sapientia patris/quia verus rex est oim se
culorum/et quia verus pontifex est futuro
rū bonoꝝ/ꝛ quia verus ꝓpheta est (quippe
qui inspiret et repleat ꝓphetias) ideo vere
christus noiatus est. Cui⁹ nois ꝑ eos quos
supra enumerauimus pontifices ꝛ ꝓphe
tas ꝛ reges/typus ꝛ imago ꝑcesserat Uex
illi quē vt diximus ad breue tēpus vite hui⁹
christi appellabantur ad solam veri christi
imaginē conseruandā/quāuis coposititiōe
quadam mystica cōsecrati olei/tamē hui⁹
que iter nos haberi solet materie ac liquo
ris vngebant. Uerus autē hic qui de celis
venerat/ꝛ cui oia q̄ precedebant gesta fue
rant christus non humanis opibus quesi
ta sumit vnguenta: sed nouo ac singulari
modo paterno spū infusus et vnctus chri
stus efficitur: sicut multis ante seculis de
eo vates Isayas predixerat/ex ꝑsona ipsi⁹
christi dicens. Spūs dn̄i sup me/ꝓpter qd
vnxit me/euangelisare pauperibus misit
me/predicare captiuis remissionē ꝛ cecis
visum. Nec solū isayas diuinis hec ꝑdixit
oraculis: sed ꝛ dauid similiter inspiratus/
testatur de christo dicens ad ipsum christū
Sedes tua deus i seculū seculi/virga equi
tatis virga regni tui. Dilexisti iusticiā et
odisti iniquitatē/propterea vnxit te de⁹/
deus tuus oleo leticie pre cōsortibus suis.
In quibus verbis primo quidem eum eui
denter deū designat. Scd̄o vero ꝑ equi
tatis virgā sceptrū in eo regale cōmemo
rat. Post vero etiam qualiter christus effe
ctus sit indicat dicens: ꝙ vnctus sit deus a
deo/nō oleo comuni: sed oleo leticie. Nec
sicut participes sui .i. illi qui i imagine pre
cesserant/sed pre participibus suis. Oleū
vero leticie in sacris volumibus itellectu
mystico spūs sanctus designatur. ¶ Sed ꝛ 3
de pontificatu eius/Idē dauid alio i loco
tale aliqd archanis signat eloquiis/tanꝙ
ex persona patris de filio pnūciantis. De
ventre inquit ante luciferū genui te. Jura
uit dominus ꝛ nō penitebit eū/tu es sacer
dos in eternū scd̄m ordinē melchisedech.
Hic aūt melchisedech i diuinis volumib⁹
sacerdos fuisse sūmi dei refertur: sed q̄ nō
oleo cōi vnctus sit: neq; qui ex successiōe
generis susceperit sacerdotiū/sicut apd̄ he
breos fieri mos erat. Et ideo scd̄m ordinē
ipsius sacerdos futurus dicitur christus/
qui nō olei liquore/sed virtute celestis spi
rit⁹ cōsecret. Idcirco deniq; cū multi apd̄
hebreos oleo i hoc ipsū solēniter cōsecrato
vncti sint christi/et siue reges/siue ꝓphete
siue etiā pontifices ꝑ hoc fuerint instituti/
nullus tamē ipsoꝝ vel genti vel discipulis
aut sectatoribus ex suo vocabulo nomen
dare potuit/ꝛ appellare discipulos christia
nos/nisi hic solus qui verus est christus et
non oleo humano/sed paterno spū vnct⁹.
Hic sectatoꝝ suorū populos/ꝛ vniuersā ꝑ
totum mundū sui nois gentē/ex veri chri
sti vocabulo appellari fecit ꝑhēni nomine
christianos. ¶ Si igitur vnde gen⁹ ducat
christus requiris/ꝛ eius auctorē rimaris q̄ Lr
auctor est omnium: audi quid oracula di
uina per dauid magnificentissimū vatem
ex persona ipsius sūmi patris loquantur:
Sicut et paulo superius memorauimus.
De vētre inquit ante luciferū genui te. Et
quāuis ventris appellatio/in eo qui recte
incorporeus creditur cōuenire minime vi
deatur: tamen tropicis ac mysticis legib⁹
hoc est quod indicatur/ꝙ non extrinsecus

et aliunde substituerit filiuȝ pater/sed ex
semetipso: ac si dici potest de īteriorib⁹ su-
is: vt hoc ipsū sit ille qui natus est/quod ē
ille q̄ genuit. et ne adoptionis lege extrīse
cus videatur assūptus/sed quantū appel-
latio pr̄tris intelligi suggerit/salua reue-
rentia īcorporalitatis/itrinsecus edit⁹ de-
signetur veritate nature. ꝙ vero ait āte lu
ciferū/ante mūdi/⁊ āte totius creature de
L signat iitiū. ¶ Distictio sane īter verū xp̄ȝ
et ymaginarios illos q̄ prius p̄cesserant q̄
habeatur. euidēs in doci ditiū datur. quod
illi priores christi nulli pene/nisi gēti pro-
prie/cogniti sunt. Huius aūt veri xp̄i non
solū nomē/sed ⁊ potestas ⁊ regnū per oēs
nationes et per vniuersū orbeȝ terre diffu
sum: nō sola cognitiōe vocabuli: sȝ ⁊ diui-
nitatis cultu ac religionis reuerētia conse
cratū est. In omni nāqȝ terra tanq̄ verbū
et sapiētia patris. tanq̄ deus ⁊ dn̄s xp̄s ie
sus colit̄ ⁊ adoratur. sicut diuinū de eo pro
nūciauit eloq̄um dicēs Quia in noīe iesu
om̄e genu flectatur/celestiū terrestiū et in
fernoꝝ. Et oīs lingua ꝯfitebitur. qm̄ dn̄s
iesus in gloria est dei patris. Unde nō so-
lū potestas eius et regnū: sed ⁊ affectus et
amor tātus de eo credētiū mentibus ino-
leuit: vt etiā aīas ponere pro noīe ei⁹/⁊ cer
uices suas psecutoꝝ gladiis nō morentur
obiicere: dū mō sacrosc̄a apud eos noīs ei⁹
fides ⁊ reuerētia cōseruetur. ¶ Nec interī
nobis necessario narrationē rerū precesse-
rint/quā psequi īstitutius/ī quib⁹ ostēdet̄
nomē christi iesu dn̄i ac saluatoris nostri/
nō nouelle appellationis alicuius/aut ex
carnali natiuitate/sed a deo ipso origineȝ
ducere. Q̄d aūt recētis vocabuli christiāo-
M rum gens videtur/⁊ ritus obseruātie ei⁹ nu
per exortus/quid etiam hec ipsa nouitas ī
se vetustatis cōtineat ostendemus. Anti-
quissimuȝ pre oībus fere gentibus hebreo
rū genus haberi/puto ꝙ nulli videat̄ du-
bitandū/et ꝙ apud ipsā gentē secretior q̄-
dam religiōis cultus/⁊ obseruātia diuinis
mādata voluminibus cōtineatur. In quib⁹
etiā de nōnullis iusticia/⁊ pietate p̄ditis vi
ris refertur: q̄busdā quidē qui et ante dilu

uiū fuerūt: aliis aūt ⁊ post diluuiū. In qui
bus de noe atqȝ eius filiis: oīqȝ prosapia
scribitur/et vsqȝ ab abrahā p̄tēditur/quē
parētem gentis hebreoꝝ constat existere.
Oēs ergo illos q̄ ad abrahā sursuȝ versus/
vsqȝ ad primū hominē generationis ordi
ne cōscribūtur/etsi nō noīe/rebus tamē et
religione christianos fuisse si q̄s dicat/nō
michi videtur errare. Cū eni nomē christi
ani doc indicet/ꝙ xp̄o quis credens p eius
doctrinā/fidē/pietatē ac iusticiā teneat. ⁊
studiis diuine īhereat sapientie/atqȝ om̄e
quod ad virtutē ptinet exequatur. Si in-
q̄ hec sunt que a vocabulo christiani noīs
indicant̄/⁊ vere eū religionis sectatorē de-
signant: Hoc erāt etiā illi sancti de quib⁹
supra diximus viri quod christiani nūc eē
profitētur. Neqȝ eni aut corporalis eis in
erat circuncisio/aut obseruatio sabbati. si-
cut nec nobis quidē. aut vlla de ciboruȝ ob
seruatione religio. vel cetera que posterio-
ribus per moysen figuraliter magis et mi
stice obseruāda tradūtur. Cū igitur absqȝ
his omnibus obseruationibus fuerit reli-
giosi illi quoꝝ supra memorauim⁹ viri/se
cuti autē sint fidē ei⁹ quē nos nūc seq̄mur
christi/ quē frequēter apparuisse eis/⁊ do
cuisse vel nouisse ea que ad fidē ⁊ pietateȝ
pertinēt in superioribus approbauim⁹: quō
dubitabit̄ ab illis cepisse/⁊ ab illis eē dedu
ctā huiu⁹ gentis originē: q̄ ⁊ eundē dn̄ȝ au-
ctorē ⁊ ducē vite seq̄bant̄: et in simili religiōis
obseruātia psistebāt. Intm̄ deniqȝ hec ī il-
lis p̄missa ⁊ p̄formata religio est: vt ne ip-
so q̄dē noīe (q̄d certe solū differētiā facere
videt̄) habeātur aliēi. Sȝ ⁊ ipsos iā tūc nō
christianos: sȝ ⁊ christos eē appellatos. di-
uina testant̄ eloq̄a. Dicit̄ eni de illis ex p̄so-
na dei ad alienigenas gētes. Nolite tāge
gere christos meos: ⁊ in ,pphetis meis no-
lite malignari. Hec cū de abrahā: ⁊ de illis
q̄ per illud tēpus ad dei cultū ptinebāt di-
cta referātur: euidentissime et luce clarius
in ipsis et ante ipsos christianorum genus
iā tūc fuisse/et omnem tenuisse pietatis ac
religionis obseruantiam designantur:
quā nunc per aduentū carnalis presentie

christi per omnes gentes cõmũicatã/et oĩ
bus ĩpartitã nationibus constat. Quo sa
pientie pietatisq; thesaurus qui velut in
tra angustũ cõclaue prozaris quibusq; cul
toribus tenebatur vniuersuz mundũ fidei
ac religiõis profusione ditaret:et quod pri
us viritim prebebatur. nunc simul ꝛ subi
to gẽtibus integris et pplis ac nationib9
ingeratur. Quod ita futurũ diuĩa ĩspira
tione ꝓspiciens quidã eximius propheta
rum stupore mẽtis attonitus/cũ admira
tione exclamat et dicit: Quis audiuit ta
lia:et quis locut9 est ita: Si peperit terra
in vna die:et si genita est gens de Semel.
Et ita in alio loco de dis ipsis. ꝙ sermo di
uinus gentez parturiendã esse predixerat
contestatur et dicit. iis autẽ qui seruiẽt mi
chi vocabitur nomẽ nouũ. quod benedicet
super terras. Quod autẽ ita nouũ nomẽ.
ꝙ christianoꝝ vocabulũ gentib9 datũ est:
Nouũ autẽ dicit nomẽ nuper dispsuz/nõ
nuper iuentũ. ¶ Uerũ et hoc ipsũ ita futu
rũ/et danc benedictionẽ nominis ac fidei
omnibus esse gẽtibus largiendã. nequaꝗ
diuĩa oracula siluerũt. De ipso nãq; abra
ham bũ adhuc esset in prepucio cõstitut9/
dicit sermo diuinus. Credidit abrahã deo
et reputatũ est ei ad iusticiã:et amicus dei
appellatus est. Credidisse ergo refertur ei.
quẽ apparuisse frequẽter/et instruxisse eũ
que ad pietatẽ ꝛ religionẽ pertinẽt/supra
edocuimus. Christo scilicet. per quẽ oĩa cõ
stare que gesta sunt ꝛ gerẽda sepe ꝓbatuz
est/A quo etiã ad ipsũ abrahã respõsa hu
iusmodi deferũtur. Et benedicẽtur inquit
in te oẽs trib9 terre:et iterũ. Faciã te in gẽ
tem magnã et multã. Et benedicent in te
omnes gẽtes terre. In quo euidẽter expri
mitur/ꝙ ille cultus atq; illa fidei gratia:
que tũc abrahe ꝛ paucis illis qui ad id tem
poris fide et pietate ĩsignes erant/cõcede
batur. post modũ per oẽs gẽtes ac per oẽs
terras/esset benedictionis titulo ꝑ diuinaz
gratiã largienda. Certũ nãq; est/ꝙ sicut il
le credẽs ei q̃ sibi apparuit iustificat9 est/
ꝛ paternis superstitionibus repudiatis ac
spretis/dei veri precepta/fide atq; opibus
executus est/ꝛ per hoc ei dicitur:q; benedi
centur in te oẽs tribus ꝛ gẽtes terre: Ita ꝛ
christiani fide atq; opibus id agũt:vt pat
ne supstitionis errore depulso:sequant de
um quẽ secutus est abrahã: vt ex simili fi
de eius viuificẽtur:sicut viuificatus est a
braham. Quid igit obstat:vt nõ vna atq;
eadẽ religionis obseruãtia deputetur i iis
in quibus vnã atq; eandẽ fidei atq; operꝝ
esse constitit formaz:et ideo non nouella
neq; ꝑegrina est christianoꝝ religio:et nu
per exorta. Sz si fas est libere iudicare qd
verũ est/prima omniũ atq; ab ipsa simul
mũdi origine ac natiuitate descendẽs:eo
dem christo deo doctore ꝛ institutore iam
inde ab initio speciez formãq; suscipiens.
Et de his quidẽ ista sufficiant. ¶ Uerum
postea ꝙ consequẽter ea que historicã nar
ratione debuerant anteire premisim9:sup
est iam vt et a corporali presentia dñi ꝛ sal
uatoris nostri:et de his que deinceps gesta
sũt:velut itineris nostri aggrediamur ex
ordiũ. Ipsũ omnipotentẽ verbi patrẽ deũ
sed et ipsũ cuius res geritur iesũ christum
dñm ac saluatorẽ nostrũ/celeste dei verbũ
adiutoriũ ꝛ auctorẽ narrationis nostre ꝓ
cibus inuocantes.

¶ Cap. ii. de tempore natiuitatis cristi se
cundum carnem.

Situr secũdo et quadragesimo ĩpe
rii cesaris augusti ãno ab egipto vero sub
iugata/et Antonii et Cleopatre interitu/
in quem nouissima ptolomeoꝝ apud egy
ptum regna ceciderunt/ Octauo et vicesi
mo anno/dominus et saluator noster ie
sus christus/prima ascriptione census cy
rino syrie preside nte/secundũ ordinẽ toti9
ꝓphetie que de ipo predicta est/in bethleẽ
iude oppido nascitur. Hũc autẽ cyrini tẽ
poribus habitũ censuz/etiã iosephus illu
stris hebreorũ hystoriographus memorat
annectens huic narrationi/etiaz galileoꝝ
heresez hisdem exortã esse tẽporibus. De
qua apud nos Lucas in actibus apostolo
lorũ meminit his verbis.

¶ Capitulũ. iii. de Juda galileo et theoda.

Post hūc inquit surrexit iudas galileus in dieb9 cōscriptiōis cēsus/ ⁊ auertit ppl'm post se/ sȝ ⁊ ip̄e piit ⁊ oēs q̄ credebāt ei dispsi sūt. De his aūt ip̄is iosephus de quo supradixim9/ in hystoria sua octauodecīo āti q̄tatū libro hoc modo memorat. Cyrinus aūt vir vnus ex cōsensu curie romane p singulos magistrat9/ vsqȝ ad gradū ɔsulat9 ascendēs/ iter cetera quoqȝ honorabilis cū paucis siriā venit: a cesare ius dare gētibus miss9: et cēsor simul pstrimoniorꝝ futurus. Et post pauca ait. Judas vero gaulanites vir de ciuitate gamala/ sadducū quendā phariseū assumēs/ magnopere videbat̄ sollicitare plebeȝ: asserēs eis q̄ ascriptio census/ nichil aliud q̄ apertissimaȝ iponeret seruitutem. Simulqȝ hortabat̄ gentē suā/ ne pderet libertatē. Sȝ et in secunda hystoria iudaici belli/ de hoc ipso hic scribit. Quo in tēpore inquit vir q̄dam galileus iudas noīe ad dissentionem populos cogebat: pessimū fore eis persuadēs/ si acq̄escerēt soluere tributa romanis ⁊ post deū mortalē susciperent dominatum. Hec iosephus.

C.c.8. d' herod' q̄ ex aliēigēis pēit ad regnū

Erat idē tēpus herodes prim9 ex alienigenaruȝ genere ortus/ regnuȝ iudaice gētis obtinuit. Et in ipso completur pphetia quā moyses āte p̄dixerat. q̄ nō deficeret princeps ex iuda/ neqȝ dux de femoribus eius/ vsqȝ quo veniret cui repositū est.

A De quo etiaȝ idē pnunciat moyses/ q̄ et ipse sit expectatio gētiū. Impfect9 nanqȝ presagiū huius pēdebat euētus donec sub proprie gētis principibus regerētur. Qui incipientes ab ipso moyseo qui hec p̄dixerat vsqȝ ad augusti ipeiū pdurarūt: quo itēpore primus vt supra dixi herodes externi generis vir/ a romanis iudeorꝝ suscepit principatū. Qui herodes (secūdū ea quidē q̄ io-

B sephus tradit) ex idumeorꝝ gente paternū genus/ ex Arabū vero materni sanguinis originē deducebat. Affricanus autē: qui ⁊ ipse p̄cipuus in hystoriographis habetur/ aiunt (inquit) qui de eo diligētius explorarunt/ āti patrē quēdam patrē esse herodis ascalonite/ qui ⁊ ip̄e fuerit Herodis cuiusdam filius tēpli Apollinis editui. Hic antipater ab idumeis latronibus captus admodū puer/ permāsit cū predonib9/ pro eo q̄ pater eius rei familiaris inopia filiū redimere nō valeret. Verū puer latronū artis et morībus institutus/ postmodū hircano cuidā iudeorꝝ pōtifici familiaris efficitur. ex quo nascitur herodes hic: qui saluatoris tēporib9 fuit. hec Affricanus.

Cap. 9. q̄ herodis tpe īterrupta sit regū successio scd'm danielis pphetiam.

Igitur cū in hominē externe gētis iudeorꝝ deuenisset īperiū/ īminebat sine dubio etiā illa ppheticiis predicta vocibus expectatio gentiū. Quippe cū defecissent apud eos ab origine ipsius moysei sceptra pricipū regūȝ successio. Prius enī q̄ in captiuitatē Babilonie ducerētur/ regnauit apud eos Saul primus: et inde Dauid. Nam ante reges a iudicibus regebant̄: qui post moysen ⁊ Jesum successorem eius/ gentis illius tenuerāt principatuȝ. Post reditū vero de babilonia/ non defuere eis gubernacula disciplinis optimis istitutis. Per pōtifices et enī rerū summa gerebat̄: donec pōpei9 ⁊ romanorꝝ magistratus aduenīēs ierosolimā/ vrbē quidem romanis armis oppugnaret et caperet: Sancta vero ⁊ sacratissima queqȝ templi pollueret/ ita vt ne ad ipsis quideȝ additis/ ingressum tēperaret hostilem. Euȝ vero qui per auitam successionē per idē tēpus regno simul et pōtificio fungebatur/ Aristobolū noīe/ victū cū liberis romā misit: Hircano fratri eius/ pontificatū relinquens: Omnē vero iudeorꝝ gentem ex illo tempore tributariā/ romano fecit imperio. Sed Hircano in quē vltimū iudeorum gentis pontificatus fuerat deuolutus a parthis capto/ primus sicut supra dixi externi generis vir Herodes per senatus consultū Augusto imperantē/ iudeorꝝ gentis adipiscitur gubernacula. Sub quo B iminēte iam saluatoris aduentu/ etiā salus gentium et vocatio ex pectata/ secundū ea que pphete predixerāt consecuta est.

Ex quo vtiqꝫ tēpore īterrupta successiōis
serie ducū vel principū/ q̄ de iude femorib⁹
descēdebant/ Cōsequēti rōne ordo quoqꝫ
sacerdotii ab auis et ꝑauis īdeclinabiliter
currēs repēte cōfunditur. Habes ꝛ de his
idoneū testē ipsū iosephū: q̄ īdicat herodē
postq̄ regnū sibi iudeoꝝ a romāis ꝯcessū ē/
nō iaꝫ scdꝫ generis ordinē ꝯstituisse pōtifi
ces sed ignobilib⁹ q̄busqꝫ sacerdotia ꝑmi/
sisse. Silia quoqꝫ ī sacerdotib⁹ ordīn adīs
egisse et successorē eius archelaum refert.
Postq̄ iudeoꝝ īperiū dicit recepisse roma
nos. Idē ipse iosephus īdicat q̄ etiaꝫ sacrā
vestē pōtificiā sūmi/ herodes occlusā sub si
gnaculo suo tenuerit: nec vnq̄ pontificib⁹
vsū ei⁹ potestatēue ꝑmiserit. Hoc idē ꝛ suc
cessor ei⁹ archelaus: Hūc et romani morē
post ipos pōtificalis iniurie tenuere. Hec
aūt dicta sint nobis approbare volētib⁹ ꝟi
tatē/ ꝓphetie: q̄ in aduētu dn̄i nostri ꝛ sal/
uatoris īpleta ē. Sꝫ ꝛ apud Danielē ꝓphe
tam euidēter numer⁹ septimanaꝝ/ q̄ vsqꝫ
ad christū ducē futur⁹ designat īpletus est
De q̄bus in aliis locis exposuimus. Post
quaꝝ septimanaꝝ cōsūmationē abolēdū
esse chrisma/ qd̄ apud iudeos sacratissimū
seruabat/ idē ꝓpheta designat. Quod qui
dē manifestissime eoipso tp̄e quo dn̄s no
ster iesus christ⁹ aduenit/ ꝓbat īpletū. Hec
aūt a nobis ꝑnecessario relata ad ostendē
dam veritatē tēpoꝝ teneant.

¶ Cap̄ vi. de diuersitate gn̄ationū a ma/
theo ꝛ lucaꝯ scriptaꝝ q̄ de his refert african⁹

Erū qm̄ de generatiōibus xp̄i varie
nobis Matheus ꝛ Lucas euāgeliste
tradiderunt/ ꝛ cōtraria sibi a quāplurimis
dicere putant: In quo et nōnulli fideliū/
veritatis ignorantia/ cōmēta q̄daꝫ ꝓ suis
quisqꝫ opinatiōibus conant adhibere: et
de hoc hystoriam q̄ a nos vsqꝫ deducta ē in
mediū ꝓferamus. Affricanus cui⁹ superi⁹
fecimus mentiōeꝫ/ scribēs ad aristidē que
daꝫ de euangelioꝝ cōsonantia: ꝛ de genea
logiis q̄ a matheo ꝛ luca diuerse referunt/
ceteroꝝ q̄dē opiniones ꝓcul a veritate dei
errantes coarguit: Ipse aūt hystoriaꝫ quā
cōpererat/ his ipsis ꝓtulit verbis. Apud gē

tē inq̄t israel/ generationū noīa/ nūc scd̄m
nature nūc et scd̄m legis ordinē numeran
tur. Nature quideꝫ successiones habētur
que ex seminis vel sanguinis veritate de/
scendunt. Legis autem quis filius alio ge
nerante substituitur. sub nomie fratris de
fūcti sine liberis. Cū eīn resurrectionis īnt
eos spes necdū fuisset accepta/ ꝓ hec resur/
rectionis quādaꝫ imitabant imaginē: vti
ne nomen generis vitio sterilitatis abole
ret. Cū ergo huiuscemōi apud eos genera
tionū ordines seruarētur: vt q̄dam ex ipso
germine/ q̄dā ex substitutiōe ab aliis gene
rati aliis filii legis beneficio deputarent/
a singulis euangelistaꝝ vtriusqꝫ modi cō
memorata successio est. Id ē vt alter eoꝝ
eum q̄ genuisset/ alter vero eū qui quasi ge
nuisse videret exponeret. Et ita fit: vt neu
trū euāgeliū mētiat/ dum aliud nature or
dinē. aliud vero legis exeq̄tur. Recūinctū
nāqꝫ sibi est inuicē genus. ꝛ illud qd̄ ꝑ Sa
lomonē/ ꝛ illud quod ꝑ nathā deducitur/
per legales substitutiōes q̄ fiebant iis qui
sine liberis decedebāt/ ꝛ ꝑ secundas nihilo
minus nuptias/ q̄bus vnus atqꝫ idē aliis
parētibus ꝓgenitus/ alioꝝ eē filius vide/
batur. Et ita fit: vt vtraqꝫ narratio gene/
rationū vsqꝫ ad ioseph verissimis lineis de B
ducat: diuerso quidē sed satis explorato or
dine signata. ¶ Ut aūt clarius fiat qd̄ di/
citur/ ipsas generationū cōsequētias enar
rabimus. A dauid ꝑ salomonē generatio
quā dinumerat matheus/ tercium a fine
facit mathā/ qui dicitur genuisse iacob pa/
trem ioseph. Per nathan vero de dauid lu
cas generationum ordinem texens/ terciū
nihilominus eiusdeꝫ loci facit melchi. Di
cit eīn: ioseph qui fuit heli/ qui fuit melchi
Nobis ergo iminet ostēdere/ quō ioseph
qui dicitur scd̄m matheū quidem patrem
habuisse iacob/ qui deducitur per salomo/
nē: scdꝫ lucā vero heli qui deducitur per na
than/ Utqꝫ isti ipsi idest iacob ꝛ heli q̄ erāt
duo fratres/ habētes alius quidē mathan
ali⁹ āt melchi p̄reꝫ/ ex diuerso genere vēiē
tes/ etiam isti ioseph aui eē videantur. Est
ergo modus iste. Mathā ꝛ melchi/ diuer/

sis tēporibus de vna eadēqz vxore ex sta no
mine/singulos filios procrearūt: quia ma
than qui per salomonē descendit/vxorem
eam primus acceperat: z relicto vno filio
iacob nomine defunctus est. Post cuius
obitum (quā lex viduā alii viro non vetat
nubere) melchi qui per nathā gen⁹ ducit/
cū eēt ex eadē tribu/sed nō ex eodem gene
re/relictā mathan accepit vxorem: ex quā
ipse suscepit filiuz nomine heli. Per quod
ex diuerso patr̄ genere efficiunt̄ iacob z he
li vterini fratres: quor̄ alt̄. i. iacob/fratris
heli sine liberis defūcti vxorē ex mādato le
gis accipiens/genuit ioseph: natura qdez
geniminis suum filiū/ꝑpter quod z scribit̄
Jacob autē genuit ioseph: scd̄m vero legis
preceptuz/heli efficitur filius: cuius iacob
(quia frater eius erat) vxorē ad suscitandū fris
semē acceperat. Et p hoc rata inuenit̄ atqz
integra generatio: z ea quā matheus enu
merat dicens: Jacob aūt genuit ioseph: et
ea quā lucas competēti obseruatione desi
gnat dicens: qui putabat̄ esse fili⁹ ioseph/
qui fuit iacob. Qui et ipse subsonāte eadē
distinctione/heli esse filius putabat̄/q̄ fue
rat melchi: quia legalē hanc successionē/q̄
velut adoptōe quadā erga defūctos ꝯstat
magisq̄ geniminis veritate/cōpetēti satis
per hoc designauit indicio: obseruans euā
gelista/ne oīno i huiuscemodi successioni
bus genuisse aliquez noiaret: per quod di
gna distictiōe non descendēs/sed ascēdēs
vsqz/ad adā/z ad ipsū vsqz peruenit dn̄z.
Hec autē nō nobis ad subituz reperta:
aut absqz vllis autoribus cōmentata sūt:
sed ipi hic saluatoris nostri secundū carnē
ꝑpinqui/seu studio tanti seminis demon
strandi/seu edocēdi q̄ scd̄m veritatē gesta
sunt tradiderūt. Addētea ēt hoc: ꝙ cū idu
mei latrones/ascalonitane ciuitati irruen
tes/z de apollinis tēplo quod muro vibis
adherebat cū ceteris spoliis ēt antipatrez
herodis cuiusdam edituī filiū captiuū diri
puissent: accidisse postmodū/vt ad amici
cias hircani pontificis antipater perueniret
Cuius pricipatū/ꝙ in quāplurimis iuuis
set: defūcto eodē hircano Herodi filio suo
a romanis per ambitionē regnū iudee ac
ceperit. Uerū hec z ī aliis grecor̄ hystoriis
designant̄. Sed illō precipue supradicti vi
ri memorie tradiderūt/ꝙ per idez tempus
oēs hebreor̄ generatiōes descripte/ī archi
uis templi secretioribus habebant̄. In qb̄
etiā alienigenar̄ quorūqz cōtinebant̄ ori
gines: sicut achior ex amanitis/et ruth ex
moabitidis: alii etiā ex egypto qui dicunt̄
israhelitis eē cōmixti. Uer̄ herodes cū su
mā potestatē teneret/videns ꝙ huiuscemo
di generis indicia si permanerēt/obfusca
tionis sibi plurimū quererent: ignobilita
tis sue cōscientia exagitatus: oēs libros ī
quibus ꝯscriptio generis habebatur/iussit
icēdi: existimās se nobilē videri posse: si no
uitius eē z aduena israelitici generis nul
lis conscriptionū fastibus vrgeret̄. Ueruz
fuere tū pauci diligentes et studiosi viri/q
vl descriptos ex pte aliqua huiuscemodi li
bros domi haberēt/vel etiaz mēorit̄ auite
ordīez ꝓsapie retinerēt: Precipue quos de
missa a patris nobilitas ꝯmonebat. Ex q̄
bus fuerūt et ii quos pauloante mēorauī
m⁹/desposyneo. i. heriles vel dominici ap
pellati/ꝑpter ꝑpinquitatē generis christi
qui z nazarei fuerūt ex vico cochaba iudeo
rum: quiqz p oēm regionē circūeuntes/or
dinē supradicte generationis/partim me
moriter/partiz etiā ex dier̄ libris inquātū
erat possibile perdocebant. Quibus ita a
nobis inquantū diligentia potuit perscru
tatis: euidētissime euangelior̄ per hoc ve
ritas declaratur. Hec sūt que ab affricano
didicimus. Hoc itaqz mō in ioseph patrū
generatione deducta/dubitari iaz nō pōt
de Maria/qui eiusdē generis atqz eiusdē
tribus extiterit. Siquidē scd̄m legē moysi
nō licebat ī diuersas tribus nuptias ꝯmi
sceri: sed vni ex eodē populo atqz ex eadez
familia innupta precipit̄ copulari: vt ne p
mixtione cōiugii/etiā sors heredītatis de
ducatur in dubium: et de alia tribu contra
fas ad aliam transferatur: sed de his satis
dictum est.

Capituluz. vii. de nece infantium apud
Bethleē z magorū presentia.

Christo igitur secundū pphetię fidez
nato ī bethleē iude/tēporibus supra
dicti/herodis de orīētis partibus aduentā
tes quidā viri ex magorū gente/percūtant̄
ab herode/vbinam esset rex q̄ nuper nat⁹
est iudeorū: affirmantes vidisse se stellā
eiu s in oriente/q̄ sibi etiā dux itineris exti
tisset: cām vero tante pperationis/adorā
di ac venerandi nuper editi regis eē. Qui
bus ille auditis incredibiliter deterret̄/ve
rens/ne status sui periclitaret̄ ī perii. Accer
sitis ergo legis doctoribus pcūtatur vbinā
christū nasci sperarent. Ut vero ex michee
oraculis/locus natiuitatis ei⁹ apđ bethleē
designatus est: vno precepto rex oēs lactā
tes pueros nō solū apud bethleē/sed ⁊ ī oi
bus finibus eius a bimis ⁊ infra/sc̄dm tē
pus qđ explorauerat a magis interimi iu
bet: si quō etiā iesū cū equeuis possit exti
guere. Sed preuenit regis īsidias puer ad
duct⁹ in egyptū/parētib⁹ de dolo regis an
gelo preūciāte cōmonitis.

Capitulū. viii. de cruciatibus ipsius he
rodis qui necari iussit infantes.

Erū hec etiā sacris euangelii vocib⁹
edocemur: sed operepreciū est/crude
litatis herodis in christū ⁊ equeuos eius vi
dere mercedē. Statī; nāqz nec mora vlcio
in eū diuina cōuertit̄/que nō solū presens
A inferret exiciū: Uerū ⁊ q̄bus post interitū
suppliciis eēt cruciādus ostēderet. Lōgū
est/si pſperitates imperii eius quibus ad
illud tempus vsqz pollebat/domesticis re
ferā cladibus obscuratas. ignominiā ma
trimonii/funera liberorum/quorum ta
men ipse extiterit parricida: sororis etiam
propinquorūqz omnium/si exequar cla
des: tragedia magis q̄ hystoria texi vi
debitur. De quibus tamen si quis scire
B vult: iosephus plenius refert. Igitur cū
pro sacrilegio quod in saluatorem cōmise
rat/et scelere quod in equeuos eius pege
rat/vltio cum diuina vrgeret in mortem:
quē dederit exitū nō puto idecorū/si ipsius
iosephi ī septimodecio libro antiq̄tatū hec
referētis/sermonib⁹ explicemus. Herodē
(inquit) porro amarior in dies morb⁹ vrge
bat/supplicia ꝯmissi dudū sceleris expetēs
Lēto nāqz igne extrīsecus ī supficie corpo
ris predatur/intrīsecus vero vastū conde
batur incēdiū. Auiditas inexplebilis sem
per ierat cibi: nec tñ saciari vnq̄ rabidis ī
citata faucibus valebat igluuies. Intesti
na intrīsecus vlceribus obsepta: doloribus
quoqz coli q̄ maxime cruciabatur. Hu
mor liq̄dus et lurib⁹ erga pedes tumidos
oberrabat/⁊ ab inferioribus partibus pu
betenus tumore distētus. Sed ⁊ verenda
ipsa putredine corrupta/scatere vermibus
Spiritus quoqz īcredibilis īflatio/et tēti
go obscena satis ⁊ execrāda. His aūt oīb⁹
doloribus fetor dirior/vel ex mēbrorū pu
tredīe/vel ex respiratiōe anhelitus redde
batur. Ita ex oī parte cruciatib⁹ fesso/nul
le sufficere vires ad tolleratiam poterāt
Dicebāt ergo ii q̄bus diuinādi pericia est
diuinitus has penas ab īperatore deo ob
multa eius īpie ⁊ crudeliter gesta deposci.
Hec q̄dē in supradicta hystoria refert vir
de quo paulo āte memorauim⁹. Sed in
secūdo libro idē hystoriographus silia ni
chilomin⁹ de eodē scribit hoc modo dicēs.
Post hoc vero oīe corpus eius morb⁹ in
uadēs/diuerso eū sibimet corruptele gene
re vēdicabat. Febris nāqz/vna parte lēta
vexabat/prurigo ex alia parte itolerabi
lis p oēm corporis diffusa superficiē. Coli
quoqz crebertimus dolor/pedes pubeten⁹
hydropis obsederat tumor. Uerēda corru
pta putredie/et scatētia vermib⁹ horresce
bāt. Inflatōes etiā tortuosi spūs/et crebra
suspiria cōuulsis admodū pducta visceri
bus: ita vt diceret̄ a vatibus/nō morbi cor
poris hec sed diuīe vltionis esse supplicia.
Quiqz cū tot morbis etiā feralib⁹ vrgere
tur/tamē spē adhuc viuendi gerēs/de me
delis atqz remediis cogitabat. Deniqz trā
sito iordane aq̄s calidis q̄ apud calleroeu
sunt vtebat: que etiā potātib⁹ cōmode bi
cūtur. Uisū est autē medicis etiā oleo cali
do oīe corp⁹ fouēdū. Cūqz depositus fu
isset in huiuscemodi fomēto/ita resolutus
est oībus mēbris/vt etiā ocli ipsi e suis se
dibus soluerentur.

¶Capitulum.ix.de crudelitate Herodis quã mortis sue tẽpore perpetrauit.

Exportatˀ ex inde hierichũ:r famulorꝶ planctibus ãmonitus/vbi desperare cepit: militib9 q̇dẽ q̇nquagenas dragmas diuidi iubet. Ducibus vero ⁊ amicis suis/ plurimũ pecunie largitˀ. Ipse aũt furore tã plenus/et ipsi vt ita dicã minitans morti/ fertˀ i facinus execrabile. Etenĩ ex singulis quibusqꝫ vicis vel castellis si q̇ nobiliores et primarii erãt viros ex oĩ iudea ad se colligi/⁊ recludi iubet i loco q̇ dicitˀ hypodromꝰ. Accersita tũ sorore sua salome atqꝫ ei9 viro nomine alexa: Noui inq̇t iudeos de meo interitu gauisuros: sed potero habere lugentes et exequias honorabiles ex plangentium multitudine / si volueritis vos meis parere preceptis. Hos omnes quos in custodia haberi iussi totius iudee nobiles viros. statĩ vt ego spiritũ exalauero īterficite/in hoc ipm̃ militibus preparatis: vt oĩs iudea et oĩs dom9 etiaꝫ īuita defleat obitũ meũ. ¶Et post pauca idẽ iosephus ait. Rursuꝫ aũt/nã ⁊ sibi auiditate ⁊ tussis cõuultiõe distẽdebatur. Cũ ex dolorũ violẽtia iã vite exitũ adesse sẽtiret: malo accepto cultrũ poposcit. Solebat eñ p se metipsũ purgatũ sic pomũ atqꝫ īcisũ edere. Tũc deīde circũspectãs ne quis esset q̇ prohiberet/eleuauit in semetipsũ dexterã: ictũqꝫ librauit. Adhuc ideꝫ proseq̇tur scriptor/ꝙ paulo ãteq̃ nouissimũ sp̃m redderet/terciũ post duos quos ãte necauerat filiũ suũ p̃ceptis ipiis iugulasset: atqꝫ ad vltimã lucem sicut nõ absqꝫ maximis doloribus corporis. ita etiã nec absqꝫ parricidii piaculis aufugisset. Talis igitur herodis extitit finis: quo digna supplicia scelere qđ ī bethleẽ erga paruulos gesserat. ⁊ p insidiis dñi nr̃i ac saluatoris exact9 ẽ.

hypodromus

¶Cap̃.x.de archelai regno post herodem

E successione vero ei9/ historia nos euãgelica p̃docet/ꝙ postea q̃ per angeluꝫ cõmonitus ioseph/sublato puero et matre eius de egypto rediit ad terrã iudeam Audiẽs inq̇t euãgelista/q̇a archelaus regnaret pro herode patre suo/timuit illo ire. Cõmonit9 aũt in sõnis: abiit in partes galilee. Huic aũt euangelice veritati cõsona scribit etiã supradict9 historiographus diligenter hoc exequẽs. quõ ex testamẽto herodis p̃ris sui/ adiudicãte ẽt cesare augusto/regni iudeorꝶ successor extiterit archelaus: et vt post decẽ ãnos īperio deuolutus sit: vtqꝫ philippus ⁊ herodes iunior fratres cũ lisania/in tetrarchias diuisum iudee regnum regebant.

¶Capitulũ.xi.ꝙ falsa eẽ acta q̃ iudei p̃tulerunt ẽt iosephi testimonio ex cõsonatione temporꝶ conuicantur.

Hĩc quoqꝫ ipse hystoriographus in decimo octauo libro refert: duodecimo anno tiberii cesaris (qui augusto septeꝫ et quīquaginta ãnis p̃cipatu posito successerat) põtiũ pilatũ iudee p̃curationẽ suscepisse: atqꝫ inibi per decẽ cõtinuos ãnos vsqꝫ ad ipsũ pene finẽ tiberii p̃durasse. Ex quibus oĩbus sigmẽtũ īpudẽs euidẽter arguitur actorꝶ q̃ recẽti ꝯfecta plasmate aduersus xp̃m dñm p̃ferũtur. In q̇bus primo omnium/tẽporis ipsius ratio/coarguit falsitatẽ. Quarto nãqꝫ cõsulatu tiberii (q̇ cõsulatus septio ãno īperii eius fuit) piaculi in saluatorẽ cõmissi tẽpus/falsa hec acta p̃scribũt. Quo in tẽpore euidẽter ostenditur ne missus q̇dẽ adhuc ad iudee p̃curationẽ pilatus/scd̃m iosephi p̃batissimi hystorici testionium. Qui plenissime designat duodecĩo ãno tiberii cesaris iudee p̃curationẽ suscepisse pilatũ. Cõsonãter aũt ī his cũ historico euãgelista ꝯcordat: q̇ ĩ t o decimo decĩ ãno tiberii cesaris (in quo quartus erat pilati p̃curationis ãnus/ cũ etiaꝫ iudee tetrarche haberẽtur herodes ⁊ lisias philippus) dñꝫ ⁊ saluatorẽ nr̃m iesũ xp̃ꝫ ⁊ fuisse ãnorꝶ trigĩta: quãdo ad iohãneꝫ baptisand9 aduenit. Tũc et eĩ initiũ euãgelice p̃dicationis instituit.

¶Cap.xii.ꝙ a põtifice Anna vsqꝫ ad Cayphã q̃ttuor põtifices fuerit ⁊ singulis ãnis administrauerint põtificatũ: in quib9 predicatio christi completa est.

Efert aũt eũ diuina scriptura / oĩe doctrine sue tẽpus exegisse sub pontificibus anna ⁊ caipha: quo scilicet ãne põtificat9 tẽpore īcipiẽte/docere cepit: ⁊ vsqꝫ

ad initiū caiphe ptenderit. In quibus spa
ciis vix toti quattuor cōcludūtur anni. Le-
galibus porro pceptis/iam p illud tēpus
vi et ābitione cessantibus/nulli qppe pōti
tificat⁹ honor vite vel generis merito red
debatur. Sed romana potestate aliis nūc
A itē aliis sūma sacerdotii prestabat: ita vt
annuis successionib⁹ mutarētur. De
niqz idē iosephus refert quattuor per ordi
nē vsqz ad caiphā pōtificatus officio post
annā esse perfunctos/his verbis scribens.
Ualerius gratus anna sacerdotio detur-
bato ismahelū pōtificē designauit filium
baffi. Sed r hūc nō multo post abiciēs. ele
azarū ananie pōtificis filiū pōtificatui sub-
rogauit. Post annū vero etiā hūc arcet of
ficio: r simoni cuidā caiphi filio pōtificat⁹
tradidit misteriū: quo nō āpli⁹ r ipe q̄ vni⁹
anni spatio pfunctis iosephum (cui et ca-
pas nomē fuit) accepit successorē. ac p hoc
oē tps qd̄ dn̄s r saluator nr̄ i t̄ris docuisse
pscribitur/itra quadrienni tēporis spacia
coartat. In quo quattuor iste quas ioseph⁹
memorat successiōes pontificū cuz descri-
buut/vix per ānos singulos mistrate. Cō
sonanter igitur secūdū ea que scripsit/cai-
phaz pōtificē anni illius quo saluator pas
sus est/etiaz euangelii scriptura designat.
B Igitur dn̄s r saluator noster non multo
post initiuz pdicationis sue/duodecim ex
oībus discipulos assumpsit. Quos et cete
ris sectatoribus suis preferens / speciali-
quodam electionis priuilegio apostolos
noīauit. Cuius nomis virt⁹/missos indi
dicat. Sed r alios post hos elegit septua-
gintaduos: r ipsos binos per loca et vrbes
ad quas ipe accessurus erat pmisit.

Ca. xiii. de iohāne baptista testimoniū
iosephi r q asserit eū iustū fuisse r ob eius
necē vindictā in iudeos esse pterogatam

Erū breui interiecto tēpore/iohānes
baptista ab herode filio herodis capi
te pugnit. De quo r in euangeliis quidez
refertur. Cōcordi vero testiōnio etiā iose-
phus de hoc scribit: nominati etiaz de he-
rodiade cōmemorās/velut de cōiugio fr̄is
philippi viuentis violēter abstracta/r su

is ab herode incestis nuptiis sociata/pro-
pria r legitima vxore depulsa: quā herodi-
adez filiaz fuisse dicit arethe regis arabie:
ppter quā etiā iohānē baptistā ab eo cōme
morat iteremptū. Bellū quoqz exortū in-
ter arethā dicit r herodē/tanq̄ ob ignomi
niā filie vindicandaz. In quo bello exer-
citū refert herodis extictū. Hec aūt oīa ac
cidisse/ppter piaculū qd̄ i nece iohīs admi
sit. Idē quoqz ioseph⁹ iustissimū sup oēs
iohānē fuisse secūdū euāgelioꝝ fidē/r ab
herode ppter herodiadē capite cesū refert.
Propter quaz etiam/regno eū me morat
esse depulsum atqz in exiliū apud viēnam
gallie vrbē trusum. Hec i octauodecimo
antiquitatū libro his ipsis quibus ifra an
notatū est sillabis scribit. Quibusdaz (in
quit) iudeoꝝ videbatur ideo perisse hero-
dis exercitū q i eū satis iuste vltio diuina
cōmota sit/p vindicta iohīs/q̄ vocat bapti-
sta: quē punuit herodes virū valde bonū:
qui precipiebat iudeis virtuti operaz dare
iusticiaz inter se inuicē custodire/et in deū
seruare pietatē/per baptismū in vnū coire
Hoc eni pacto baptismū acceptabile fore:
si nō soluz ad abluenda peccata sumatur:
verū et ad castimoniā corporis atqz ad aīe
iustitiam purificationēqz seruetur/ ōni-
umqz pariter ꝯstutū/velut signaculū r cu-
stodia quedam fidelis habeat. Que cum
a deo precepta huiuscemodi docerentur: at
qz ad audiēdū eū per plurima multitudo
cōcurreret: verit⁹ herodes ne forte doctrine
eius persuassione populi a suo regno desci
scerent (Uidebat eni q preceptis ei⁹ ac mo
nitis obedire in oībus plebs esset parata)
melius credidit priusq̄ noui aliquid fieret
anticipare hominē nece: q̄ postmodū tur-
batis rebus/seram penitudinē gerere. Ex
sola igitur suspitione herodis/vinctus i ca
stellū macherōta adducitur iohēs: ibiqz ca
pite obtrūcatur. Hactenus de iohē. Sed et
de saluatore nostro dn̄o in eisdē hystoria-
rū suaꝝ libris idē iosephus ita scribit.

Ca. xiiii. de testimonio iosephi de xp̄o.

Uit autē hisdē temporibus iesus sa
piens vir / si tamen virū eum noīari

fas est: erat enī mirabiliū operū effector: doctorq̃ hoīm eorꝫ qui libenter que vera sunt audiūt. Et multos quidē iudeorum/ multos etiā ex gentilibꝰ sibi adiūxit. Christus hic erat. Hunc accusatione primorū nostre gentis virorꝫ/ cū pilatus in crucem agendū esse decreuisset/ nō deseruit eos q̄ ad initio eū dilexerāt. Apparuit enī eis tertio die iterū viuus: secundū q̄ diuinitꝰ inspirati pphete/ vel hec vel alia de eo innumera miracula futura esse p̄dixerāt. Sed et in hodiernū diē/ christianorꝫ qui ab ipso nūcupati sunt/ et nomē pseuerat et genus. Hec cū ipse hebreorꝫ scriptor olim suis libris inserta/ tam de iohāne baptista q̄ etiā de dño et saluatore nostro tradiderit: quod vltra effugium: que excusatio ipudentibꝰ et pfidio remanebit: quo minꝰ de falsitate gestorū que postmodū cōfixerūt/ apertissime conuincantur: Sed de his ista sufficiant.

¶ Apostolorꝫ autē dñi et saluatoris nostri noīa que referuntur ex ipsis euangeliis oībꝰ palā est. Septuagita vero discipulorꝫ vocabula/ nusq̄ quidē reperimus scripta. Dicitur tamē vnꝰ ex ipsis esse barnabas Cuius etiā in actibꝰ apostolorꝫ mētio facta est. Sed et paulus nichilominus scribens meminit eius: deniq̃ ipsū dicūt esse qui cū sosthene et paulo corinthis scribit. Clemēs vero i quarto disputationū libro cephe mentionē facit/ de quo paulꝰ dixit. Cū autē venisset cephas antiochiā/ i faciē ei restiti. Et dicit eū vnū esse ex septuaginta discipulis/ cognoīe petri apostoli. Sed et mathiam ex ipsis esse dicit/ qui pro iuda apostolorꝫ numero subrogatus est. et eū q̄ cū ipso est statutꝰ ad sortē. Tatheū quoq̃ vnū ex ipsis fuisse tradūt. De quo et hystoriam que ad nos vsq̃ puenit/ exponere necessariū duco. Nam et plures quā septuaginta fuisse discipulos saluatoris iuenies: si obserues ea que paulus indicat dicens post resurrectionē apparuisse dñm primū quidē cephe/ postea illis vndecim et post hos āplius quā quigentis fratribus simul. Ex qbus quosdā dormisse dicit/ plurimos autē adhuc permanere/ eo tēpore quo hoc scribebat. Post etiā dicit eū visū esse iacobo/ qui erat vnꝰ ex iis qui fratres saluatoris appellabant. Tum deinde/ tanq̄ pter hos duodecim/ ad eorꝫ tamē similitudinē essent alii quidā apostoli/ sicut et ipse erat paulꝰ/ addit et dicit. Postea apparuit apostolis omnibꝰ Nouissie autē visus est et michi. Sed et de his ista sufficiant.

¶ Capitulum .xv. de narratione abagari regis.

Narratio vero quā de tatheo pmisimꝰ huiusmodi hēt modū. Dñi et saluatoris nri iesu xpi diuinitas/ cū p mirabili virtutis opera per omnē locū celebraretur: in numeros tam de vicinis q̄ de peregrinis et lōge positis/ pro remediorꝫ et cure virtutibꝰ inuitabat/ si qui p̄cipue morbi alicuius egritudine laborarent. Unde et rex quidā abagarꝰ nomine/ gentis vltra eufraten posite principatum nobiliter tenēs/ morbo quodam corporis irremediabili quantū inter homines tenēbatur. Qui cū de noīe iesu et de mirabilibus virtutū eiꝰ audisset: supplex ei per epistolam factus exorat misso in rem homine diutini morbi vinculis quibꝰ tenebatur absolui. Sed ad presens quidā a dño corporis eius cura differtur. Dignꝰ tamē efficitur rescripto eplē saluatoris. In qua simul etiā pmittitur ei/ q̄ nō multo post desiderii sui cōsequeretur effectum. Deniq̃ post resurrectionē atq̃ ascensionem dñi ad celos/ thomas apostolꝰ ex cōmonitione diuina/ tatheū quendā vnū ex septuaginta discipulis/ ad edissenā ciuitatem euangelistam et predicatorē verbi dei emittit/ simul et que a dño pmissa fuerant impleturum. Hoc in archiuis publicis edissene ciuitatis in qua tūc supradictꝰ abagarus regnauit/ ita descripta reperimus in his cartis que gesta regis abagari seruata antiquitus cōtinebant. Et vt euidēs dictorꝫ veritas fiat: ipsarū exemplaria epistolarū ex sirorꝫ lingua translata ponemꝰ

Exemplar epistole scripte a rege abagaro vel toparca ad iesū/ et misse hierosolimā per ananiam cursorem.

¶ Ca. xvi. de eplā abagari ad dñm iesum

missa hierosolimā p ānaniā cursorē.

Bagarus vehame filius toparca/ie
su saluatori bono qui aparuit in lo-
cis hierosolimoꝝ.salutē.Auditū michi est
et de te ꝛ de sanitatibus quas facis/ꝙ sine
medicamentis aut herbis fiāt ista per te.ꝛ
ꝙ verbo tm̄ cecos facis videre/claudos am
bulare/et leprosos mūdas/ꝛ imūdos spiri
ritus ac demonia eicis. Et eos qui longis
egritudinibus aflictantur curas ꝛ sanas.
Mortuos quoqꝫ suscitas. Quibꝰ oībus
auditis/id statui in aīo meo.vnuꝫ esse de
duobus/aut quia tu sis deus ꝛ descēderis
de celo vt hec facias/aut ꝙ filiꝰ dī sis q̇ hec
facis. Propterea ego scribens rogauerim
te/vt digneris vsqꝫ ad me fatigari/et egri
tudinē meā qua iā diu laboro curare. Nā
ꝛ illud comperi ꝙ iudei murmurāt aduer
sum te/et volūt tibi insidiari. Est autē ci-
uitas michi parua quidem,sed honesta.q̄
sufficiat vtrisqꝫ. ¶ Exēplꝫ rescripti ab ie
su per ananiam cursorem ad abagarum
toparcam.

¶ Cap.xvii. exemplum rescripti ab iesu p
annaniā cursorē ad abagaꝝ toparcā.

Eatus es qui credidisti in me/cū me
ipse nō videris. Scriptū est ei de me.
quia hi qui me vident nō credent in me.et
qui nō vident me/ipsi credent ꝛ viuēt. De
eo aūt ꝙ scripsisti michi/vt veniam ad te/
oportet me oīa ꝑpter que missus sum hic
explere.et postea ꝙ̄ impleuero /recipi me
ab eo a quo missus sum. Cū ergo fuero as
sumptus/mittam tibi aliquē ex discipulis
meis/vt curet egritudinē tuā.et vitā tibi
atqꝫ iis qui tecū sunt prestet. ¶ Erat autē
his epistolis/adiunctū etiā hoc/lingua si-
roꝝ quod infra scriptum est. Postea vero
ꝙ̄ iesus assūptus est/misit ei iudas qui et
thomas/tatheū vnū ex septuagita. Qui
cum venisset:manebat apud thobiam fili
um tobie. Ut autē audiuit de eo abagarꝰ:
et nūciatū est ei ꝙ venisset apostolus iesu
secundū qd̄ ei scripserat: Cūqꝫ cepisset ta-
theus in virtute dei curare omnē lāguorē
ꝛ īfirmitatē/ita vt oēs mirarent: Abagarꝰ
consideratis mirabilibus q̄ faciebat/recor
datus est ꝙ ipse esset de quo sibi iesus scri-
pserat dicens. cū aūt fuero assumptꝰ mit-
taꝫ tibi aliquē ex discipulis meis/qui egri-
tudinē tuā sanet. Et vocās ad se tobiā apō
quē manebat/ait ad eū. Audiui ꝙ vir qui-
dā potēs venit et manet in domo tua: ad-
duc eū ad me. Cūqꝫ redisset tobias ad ta-
theū dixit ei. Abagarꝰ toparca vocauit me
ad se/ꝛ dixit michi.vt te ad eū ꝑducā vt cu-
res eū. Et tatheꝰ. Veniā inq̄t qm̄ marie ꝑ
pter ipsū missꝰ sū. Postera igit̄ die tobias
mane assūpto tatheo venit ad abagaruꝫ.
Et cuꝫ fuisset igressus p̄sentibꝰ primatibꝰ
suis/stati in igressu visū est abagaro diui
ni nescio q̄d splendoris i vultu apostoli ta
thei. Quod cū vidisset abagarꝰ/adorauit
tatheū. Sup quo āmirati sūt oēs q̇ assiste
bāt regi. Ipsi enī nichil hoꝝ videbāt/q: soli
abagaro fuerat ostēsū:q̇ et dicere cepit ad
tatheū. Vere discipulꝰ es iesu filii dei:q̇ mi
chi dixerat/mitto tibi aliquē de discipulis
meis/q̇ te curet ꝛ vitā tibi p̄stet. Et tatheꝰ
respōdit. Quia magnifice credidisti i eū q̇
me misit/ꝑpterea missus suꝫ ad te: Et si ꝑ
manseris in fide eius ꝛ credulitate: prestā
būt tibi oīa desideria cordis tui. Tū ꝛ aba
garus ad eū. Usqꝫ a deo inq̄t credidi ei:vt
ꝛ iudeos qui eū crucifixerūt/vellē si vlla mi
chi adesset tanta exercitꝰ copia trucidare:
et si nō romani regni auctoritas īpediret.
Et tatheus ait ad hec. Dn̄s noster volun
tatē p̄ris sui īpleuit. Qua īpleta assūptus
est rursus ad p̄reꝫ. Dicit ei abagarꝰ. Ego
scio ꝛ credo i eū ꝛ ī patrē eiꝰ. Et thateꝰ ꝑpt̄
ea inq̄t pono manū meā sup te ī noīe eius
Et cū hoc fecisset: stati oī egritudīs mor-
bo quo tenebat̄ absoluit̄. Miratꝰ est aba-
garꝰ/ꝙ sicut v̄bis audierat de iesu/ita ꝛ re
bus et opibꝰ repit per tatheū discipulū eiꝰ
īpleri/q̇ eū absqꝫ medicamētis ꝛ herbis cu
raret. ¶ Nō solū aūt illū: sed ꝛ abdon quē-
dā abdie filiū podagra laborantē/cū se ve
stigiis eiꝰ aduolueret/manꝰ īpositiōe sa-
nauit.multosqꝫ alios vrbis illius ciues va
riis obessos sanauit incōmodis. Et sic opa
magna ꝛ admirāda p̄ficiēs p̄dicabat v̄bū
dei. Post hoc aūt abagarꝰ ait ad tatheū.

Tu inquit cuz virtute dei hoc facis: et nos
oēs vidētes miramur. Verū q̄so te narra
mihi de aduētu iesu/ quō fact⁹ sit/ ꝛ de vir⸗
tute eius in qua faciebat hec que audiui.
Et tatheus. Nunc quidem tace ā: verum
qu a verbum missus suz predicare/ crasti⸗
no congrega mihi oēs ciues tuos/ ꝛ coraz
ipsis predicabo ꝛ seminabo ī eis verbū vi⸗
te: vel aduētus iesu quō fuit/ ꝛ cur ꝛ qua he
causa missus est a patre: ꝛ de virtutib⁹ ope
ruz eius/ vel de mysteriis q̄ locutus est in
hoc mūdo/ ꝛ in qua virtute/ hoc fecit. Sed
et de noua eius predicatiōe/ ꝛ quod ita par
uulus ꝛ humilis/ ꝛ quō ita se humiliauit/ ꝛ
deposita maiestate paruifecit deitatē suā
ita vt ꝛ in crucē subigeretur/ et in infernū
descenderet/ ꝛ dirūperet sepē quam a seculis
nemo dirupat ꝛ mortuos suscitaret. Qui
descendit quidē solus/ ascendit autē cum
grandi multitudine ad patrē suuz. Jussit
ergo abagarus vt mature oēs ciues cōue⸗
nirēt/ ꝛ audirēt predicationē tathei. ꝛ post
hoc iussit dari ei aurū et argentum: sed ille
nō accepit dicēs: Si nostra dereliquimus.
quomō accipimus aliena. Necnō inutili
ter vt puto a nobis ad verbum ex siroꝝ lin
gua īterp̄tata: hūc ī nostris libris tenebūt
locum.

¶ Explicit liber primus.

¶ Incipit liber secūdus.

Q Uecūqz oportuit velut ī pri
cipiis ecclesiastice hystorie
designari/ siue de diuinita⸗
te saluatoris/ siue de antiq⸗
tate nostre religionis ac vetustate doctrīe
ꝛ vt oliz tradita sit christianoꝝ que nouel⸗
la videtur īstitutio: sed ꝛ de aduētu ipsius
dn̄i et saluatoris nostri nuper impleto/ ac
passionis⁹ cōsumato/ de apostoloꝝ quoqz
electione/ superiore libello quanta potui⸗
mus breuitate p̄strinximus. Age iaz nunc
que etiaz post ascensionem eius cōsecuta
sunt videamus. partim diuinaꝝ scriptura
rum testimoniis edocētes/ partim extrīse
cus ex iis que fideliter ī cōmentariis (qui
ad memoriam posteritatis inuenti sunt)
comperimus approbātes.

¶ Capitulū primū de vita ꝛ īstitutiōe apo
stoloꝝ post ascēsionē christi.

P Rimus igitur ī apostolatuz p̄ iuda
p̄ditore mathias sorte consciscitur: q̄
erat vnus ex discipulis dn̄i/ sicut supra de⸗
monstratum est. Ordinantur aūt ꝛ diaco
ni septē numero/ p̄ orationes ꝛ manus im
positionē apostoloruz/ ministerii viduarū
gratia. In quibus stephanus: qui et prim⁹
post dn̄m statim post ordinationē suaz la
pidatur ab iis qui ꝛ dn̄m occiderūt: per qđ
et nois sui stephano corona donatur a chri
sto. Tūc deinde iacobū/ qui dicebat̄ frater
domini/ p̄ eo q̄ esset filius ioseph/ q̄ chri⸗
sti quasi pater habebatur: quoniāquidem
despōsata ei fuerat virgo maria: q̄ priusq̄
cōuenirent cū eo/ inuēta est in vtero habēs
de spiritu sancto/ sicut euangelia p̄testāt.
Hūc inquā ipsum iacobū (qui ꝛ iustus co⸗
gnominatus ē ab antiquis) virtutū meri
to ꝛ insignis vite preuilegio/ primū hysto
rie tradiderūt suscepisse ecclesie q̄ hieroso⸗
limis est sedē: sicut clemens ī sexto dispoſi
tionuz libro asserit dicēs. Petrus eni inq̄t
et iacobus ꝛ iohānes post assūptionem sal
uatoris/ quāuis ab ipso fuerīt oībus pene
prelati: tamē nō sibi vendicant primatus
gloriā: sed iacobū qui dicebatur iust⁹/ apo
stolorum episcopū statuūt. Idē quoqz ipse
in septimo eiusdē operis libro addit de ipo
etiā hec: Jacobo inquit q̄ dicebatur iustus:
et iohāni et petro/ post resurrectionez/ dn̄s
omnē scientiā tradidit: ꝛ ipsis ceteris apo⸗
stolis: qui apostoli illis septuaginta disci⸗
pulis tradiderūt: ex quib⁹ vnus erat ꝛ bar⸗
nabas. Duos autez fuisse iacobos cōstat.
Unum hunc iustum qui de pinna templi
deiectus/ fullonis vecte p̄cussus ē/ ꝛ morti
traditus. Alius autē est ille qui ab herode
capite cesus est. Huius ergo iusti Jacobi
etiam paulus meminit cum scribit: Aliuz
aūt inquit apostoloꝝ vidi neminē: nisi Ja
cobū fratrē domini. In hoc ergo tempore/
etiā tatheus (d̄ quo supra memorauim⁹)
scd̄m dn̄i preceptū ad regē abagarū miss⁹/
ipsū q̄dē egritudīe morbi corporalis absol⸗

uit Universam vero civitatē edessenoꝝ
xpo dño / fideli satis credulitate sociavit
ita vt in hodiernū diē civitas illa (quippe
que ipsius dñi z salvatoris meruit scripta
suscipere) velut speciali quadā xpo devoti
one dicata sit. ¶ Intea persecutio prima
adversus ecclesiā dei que hierosolimis fa-
cta est sub primo martyre Stephano / oēs
discipulos (exceptis duodecim) per vniver
sam iudeā samariāqz dispsit / seu poti⁹ vt
sancta scriptura indicat disseminavit. Ex
quibus nōnulli ad fenicē / et vsqz ad cypru̅
atqz antiochiā devenerūt: qui gentibus q
dem credere misteriū fidei nōdū audebāt:
iudeis tamē predicabant. Interea saulus
adhuc vastabat ecclesiā / ingrediens do-
mos: et ptrahens viros ac mulieres trade
bat in carcerē. Sed philippus qui erat vn⁹
de septē cū Stephano diaconus ordinat⁹
descendit samariā: virtute dñi repletus. et
predicabat primus verbū dei samaritane
genti. In quo tanta erat divine gratie effi
catia: vt etiā simonē magū suis pdicatiōi-
bus cōsternaret: qui per idē temporis / cele
bris fame apud samaritanoꝝ populos ha
bebatur: ita vt virtus dei magna esse puta
retur. Sed is cū vidisset signa et miracula
que a Philippo per divine gratie potesta
tem fiebant / obstupefactus z territus ces-
sit: et credere se in xpm̄ vsquequo etiā baptis
mū acciperet simulavit. Quod revera mi
rari dignū est: hodieqz eodē ordie fieri ab
iis qui velut hereditariā ab illo simulatio
nē secte ipurissime susceperūt. qqz auctoris
sui artibus instituti / ecclesiā fraude quali
bet ingressi / lavacruz furanť et sancta nr̄a
velut alicuius morbi cōtagione cōmacu-
lant. Serpit eni eoꝝ venenatus sermo si-
cut lupus in gregib⁹: et occultis verborum
morsib⁹ / incautis letale virus infundit: do
nec noxias eoꝝ latebras / diligētia pastoris
investigatas educat ad lucē. Sicut et ipse
Simon / petri industria cōprehensus / pe-
nā quam merebať expendit. ¶ Veruz per
dies singulos augescente pdicatione ver-
bi divini / per dei pvidentiā ex ethiopie re-
gionibus adest quidā regine gentis illius
prepositus (Moris quippe est illi natiōi / eti
am nūc a feminis regi) tanq̄ vota in hie-
rosolimis redditurus. Huic philippus re-
sponsis sancti spūs iussus / primo ex oibus
gentibus misteriū fidei z sacramentū ba-
ptismi tradit: z velut quasdā eum deo pri-
mitias oīm cōsecrat nationū. Hūc opinio
tenet ad patriā terrā regressuz / scientiam
dei sūmi / z salutarē dñi nostri presentiā z
indigenis gentibus sicut sibi tradita fue-
rat pdicasse. In quo rebus ipis cōpleta est
per eum pphetia que dicit: Ethiopia pve-
niet manus eius deo. Dū hec ita aguntur
Paulus vas electionis. nō ex hoibus neqz
per hoiem / sed per revelationē Jesu chri-
sti z dei patris qui eū suscitavit a mortuis
i apostolatū vocať / celesti ad se voce dlsta
¶ Ca. ii. qualiter tiberius de xpo edoct⁹ est
a pilato z cōmonitus.

Nterea cū per omnē iam locū de re-
surrectiōe et mirabilib⁹ dñi nr̄i Jesu
christi: z de ascensione eius ad celū felix fa
ma loqueret: ac per oim aures beati hui⁹
rumoris volveret opinio: z qm̄ antiq̄ mo-
ris erat apud romanos / vt pvinciaꝝ iudi
ces: si quid forte novi in iis quas regebant
pvintias accidisset. vel pricipi vel senatui
nūciarent / vti ne ex iis que gerebanť igno
rare aliquid viderenť: De resurrectione a
mortuis dñi z salvatoris nostri iesu xpi / q
iam in omnē locū fuerat pvulgata / Pila
tus tiberio principi refert: sed et de ceteris
mirabilibus eius: Et vt post mortē cū re-
surrexisset a quāplurimis iaz deus esse cre
deretur. Tiberius que cpererat / retulit ad
senatū. Senatus sūt sprevisse dicitur: pro
eo q nō sibi pri⁹ hui⁹ rei iuditiū fuerit dela
tū: z auctoritatē suā pvenerit vulgi sentē-
tia. Lex eni erat antiqtus designata / ne qs
apud romanos deus haberet / nisi senatus
decreto z sentētia cōfirmatus. Porro aūt
provero hoc erat quod agebať: ne divia p-
tus hūanis putareť assertoribus indigere
Cūqz scdm ea que supra dixim⁹ tenuisset
senatus: Tiberius tamē tenuit sentētiaz
suā: ne qd adversuz doctrinā xpi ɔtrariuz
moliret. Hec tertulianus vir z legū z insti

tutionū romanaꝝ peritissimus/et inter nostros scriptores admodū clarus/in apologetico suo quē aduersū gētes ꝓ nostra fide scribit/hoc modo retulit: vt de origine inquit aliqd retractemus/eiusmodi legū vetus erat decretū: ne quis deus ab iperatore ꝯsecraret/nisi a senatu ꝓbatus: scit marcus emili⁹ de deo suo alburno: facit et hoc ad causā nostrā/ꝙ apud vos hūano arbitratu diuinitas pensitať. Et nisi homini deus placuerit/deus nō erit. Homo iā deo ꝓpicius esse debebit. Tiberius ergo cuius tēpore nomē christianū in seculū intrauit/annūciata sibi ex siria palestinaqȝ que illic veritatē istius diuinitatis reuelauerāt: retulit ad senatū cū ꝑrogatiua suffragii sui Senatus que nō ante ipse ꝓbauerat respuit. Cesar in sentētia māsit: cōminat⁹ periculū accusatorib⁹ xpianoꝝ: hec tertullian⁹.

Ca. iii. quō in oēm mundū breui tēpore diffusa de christo predicatio est.

A Quod ꝑfecto diuina ꝓuidētia/ita tūc cesaris sensibus īgessit: vt absqȝ vllo obstaculo in ipsis dūtaxat initiis/euāgelii sermo vsqȝquaqȝ ꝑcurreret. Unde ꝛ factū est vt repēte quasi celitus lumē ostēsū/aut radius qdaȝ solis erūpēs/totū orbē claritate supni luminis illustraret: vt cōpleret illa ꝓphetia q̄ dixerat/in omnē terrā exiuit sonus eoꝝ/euāgelistaꝝ dūtaxat ꝛ apostoloꝝ/et in fines orbis terre verba eoꝝ. Ex quo ꝛ per oēs ciuitates ac vicos imense multitudies velut messiū tēpore frumēta ad areas/ita ad ecclias populi ꝯgregabanť. Quicūqȝ illi a parētibus tradite sibi morbide supstitiōis vinculis tenebanť/per doctrinā xpi simul ꝛ per virtutū miracula que fieri videbāt/recepta veri dei notitia/tanꝙ a tirānicis dn̄is liberati/ad vnū verū deū ꝛ dn̄m creatorēqȝ suū. vetusti penitētes erroris. fideli cū cōfessiōe veniebāt

B Cū igitur passim iaȝ per oēs etiā gētilium populos ꝓfusius effunderet diuina dignatio: primus cornelius apud cesareā palestine vrbē maximaȝ/cū omni domo sua ad fidē xpi petro ministrante ꝑducit. Iaȝ inde quāplurimi ꝛ alii ex gentib⁹ apud antiochiā ad fidē veniūt/eoꝝ ꝑdicatione ꝑtracti: quos ꝓ seditiōe aduersus stephanū cōmota/disseminatos esse per omnē locū superi⁹ edocuimus. Per quos ꝛ apud antiochiam florentissima ꝯgregatur ecclesia in qua erant etiam ꝓphetici ordinis viri plurimi: cum quib⁹ ꝛ barnabas ꝛ paulus. Quibus oibus pariter in gratia dei ꝛ vnanimitate degētib⁹: ibi primū discipuli velut e perēni fonte sūpto vocabulo/appellati sunt christiani. Qua tēpestate agabus quidā vnus ex iis qui aderant ꝓphetis/famē magnā futurā diuinis ꝑsagiebat oraculis. Paulus vero et barnabas cū ministerio a fratribus collato quod sanctoꝝ vsibus deseruiret/hierosolimā destinantur.

Ca. iiii. Quēadmodū post tiberiū gaius cesar regē iudeoꝝ cōstituit agrippam.

Praeterea tiberius duod⁹ ꝛ viginti circiter annis sui pricipatus exactis/viuendi finē fecit. Post quē gaius iperiū suscepit: et ꝯtinuo iudeoꝝ pricipatū tradidit agrippe: simul ꝛ philippo ac lisanie tetrarchias cū qbus ꝛ paulo post herodi eidē pariter cōtulit. Ipsuȝ vero herodē qui ꝛ in nece iohis auctor extiterat/ꝛ in passione dn̄i interfuerat multis excruciatū modis/eterno dānat exilio. sicut iosephus in iis que supra inseruimus scribit.

Ca. v. qualiť filo ꝓ iudeis suscepit legationme ad gaiū.

Huius tēporibus Filo insignissimus scriptoꝝ florebat. qui nō solū in nr̄a verū ꝛ in grecoꝝ philosophia: primus iter primos hēbat. Hic aūt genere qdē a pauis hebre⁹. Apud alexandriā vero i oibus claris ꝛ nobilib⁹ viris clarior ac nobilior erat In diuinis autē legibus ꝛ patriis istitutis quātus qualisue fuerit: ex iis que nobis libroꝝ suoꝝ tradidit monimētis/oībus clarum est. Quis enim digne valeat explicare: quanta eius in liberalibus litteris fuerit institutio? Quanta in philosophicis? Quantusqȝ maxie in platonicis ꝛ pithagoricis fuerit disciplinis: vtqȝ omnes et q̄ secum floruerant pene et qui precesserant superarit? Hic igiť ipse/tēporibus gaii B

quanta iudeis acciderit mala/quinqz vo
luminibus exponit. Sed et de eiusdez gaii
mentis insania cõmemorat: ꝙ intantũ su
perbie elatus sit: vt deũ se voluerit appella
ri. In ipsis autẽ vbi de iudeoꝝ cladibus re
fert suã quoqz legationẽ/quã pro cõtribu
libus suis iudeis detulit ad vrbem romaz
describit. ⁊ ꝙ orans apud gaiũ ꝑ patriis
legibus: nichil ãplius quã irrisionẽ retule
rit domũ/imo ⁊ pene piculũ mortis incur
E rerit. ¶ Sed ⁊ iosephus meminit horũ in
octauodecimo antiqtatũ libro talia quedã
scribens. Et quidẽ cũ seditio apud alexan
driã fuisset exorta iter iudeos ⁊ grecos ter
ni ab vtrisqz partibus legati mittunt ad
gaiũ. In qbus pro parte grecoꝝ/erat qui
daz legatus appion noie. Qui cũ in cete
ris ꝙ plurimis insimularet iudeos: tũ ma
xime ꝙ honoiẽ cesari nõ deferrẽt: vt moris
est facere oĩbus qui romanis fascibus sub
iacent. Hi ergo aiebat neqz aras gaio/ne
qz tẽpla cõstituũt/ neqz alia huiuscemodi
in quibus ei diuini honores a ꝓuincialib9
deferunt. Sed soli sunt qui neqz statuas
ei decernant/neqz sacramẽtũ noĩs eius ob
seruent. Cũqz hec ⁊ alia grauiora allega
ret appion/per que cõcitari crederet gaiuz
Filo qui legationi preerat iudeoꝝ/viri oĩ
bus magnific9/alexandri alabarche fra
ter: philosophie nõ ignarus/potentissime
purgauit obiecta. Sed abiecit eũ gaius: ⁊
iubet ilico e conspectu suo abscedere: dum
iracundia repletus: secũ ipse rimat quid ĩ
eos cõferat mali. Egressus autẽ Filo cum
iniuria/ait ad iudeos q sibi astabãt. Bo
no animo nos esse oportet. quibus iratus
est gaius. quia necesse est adesse diuinum/
vbi humanũ cessat auxiliũ. Hec quidẽ io
sephus. Sed ⁊ idem Filo in ipso libro quẽ
de sua legatiõe cõscripsit. sigillati de oĩb9
que a semet gesta sunt refert. Ex qbus illa
sola cõmemorabo: que legẽtibus euidẽter
in iudeos diuinã ꝓ piaculis que aduersuz
christũ ausi sunt indicent vltionẽ.

¶ Ca. vi. quãta acciderit iudeis mala post
irrogatã christo mortẽ.

Primo quidem temporibus tiberii
refert in vrbe roma Seianum quendam
magni apud imperatorẽ loci: vniuersam
eoꝝ gentẽ/sũmo nisu interimere voluisse
In iudea autẽ pilatũ sub quo in saluatorẽ
facinus admissũ est/ dũ tẽplũ quod in hie
rosolimis tunc adhuc manebat integrũ ꝓ
phanare tẽtaret maximis eos perturbati
onibus agitauisse. Sed ⁊ post tiberii occa
suz/refert successorẽ eius cũ ceteris quãplu
rimis. tum etiam iudeoꝝ gẽti acerbissimũ
extitisse: quod presto est etiam ex ipsi9 scri
ptoris sermonibus discere. Multa quidẽ
erat inquit in gaio igenii prauitas: qua er
ga omnes hoies. tũ precipue erga iudeoꝝ
gentẽ ferebatur: ⁊ speciali quadam seuitia
loca eoꝝ que in diuinis habẽt supplicatio
nibus cõsecrata. incipiens ab alexandria
diripi et cõtra religionẽ morẽqz gentis ꝓ
phanari iubet statuis suis ⁊ signis atqz i
maginibus ea replẽs. Templũ quoqz san
cte ciuitatis/quod solum manebat totius
ꝓphane contagionis intactũ. et a maiori
bus perdurauerat asilum. cõmutare i tem
plum ꝓprii nominis ausus est: vt edesio
uis nobilissĩ noui dei gaii vocarẽt. Sz ⁊ ali
as innũeras clades. et vltra oẽs tragicos
luctus apud alexandriam iudeis irroga
tas esse sub gaio. in secundo operis sui de
virtutibus libro vir memoratus exequit.
¶ Necnon et iosephus cõsona huic de pi F
lati temporibus scribens/pro piaculis sal
uatoris que vniuerse genti acciderint ma
la / audi vt etiam ipse in secundo iudai
ci belli defleat libro. Is autem ait qui mis
sus est in iudeam a tiberio ꝓcurator pila
tus/noctu velatas hierosolimam ĩtrofer
ri imagies cesaris iubet ac statui. Quod
vbi dies exortus est: magnam perturbatio
nem iudeorum populis excitauit stupenti
bus et perturbatis ad nouam faciem rerũ
Conicie bant nanqz ex hoc ꝙ spernerent
et conculcarentur iam leges sue/⁊ omnia
instituta maiorum: quibus nichil tale ha
beri ĩtra mẽia vrbis illi9 fas erat. Sz hoc
est nimiruz in quo eos ĩpie confessiõis sue
velox vĩdicta dãnauit ꝓ eo ꝙ scõz euãgeliũ
relationẽ/sic gẽs ꝯclamauit vniuersa/nõ

C habemus regem nisi cesarem. ¶ Tum dei de idem scriptor aliā quoqȝ in eos belatā cōmemorat vltionē dicēs. Post hoc autez etiam alia in eo accidit ꝑturbatio: ꝓ eo ꝙ sacrū erarium (qđ apud eos patria ligua thorbonas appellat̄) contra fas in vsus cōmunes publici aqueductus ꝓrogari viderent: qui a trecētis stadiis deducebat̄. Pro quo nimia indignatione popul⁹ cōmouebatur. Cūqȝ adesset pilatus hierosolimis: audent adire eū/⁊ clamorib⁹ fatigare. At ille qui preuiderat seditionē futurā/milites habitu plebeio obtectis armis/multitudini imisceuit: ꝑcepto eis dato vti ne gladiis in sediciosos sȝ fustibus vterent̄. Igit̄ vbi tempus fuit/signo de tribunalib⁹ dato/cedi prosterniqȝ ceperūt. Nōnulli/verberantiū vulnerib⁹/plurimi aūt duȝ in fugam conferti proruūt/propria constipatione perculsi perire. Reliqui vero dispersi/⁊ suorū funeribus deterriti/vim laboris silētio repressere. Multas preterea clades in hierosolimis eis obuenisse dū nouis ꝓ reb⁹ seditiosi⁹ studēt idē scriptor expōit: ostēdens ꝙ ex admissi sacrilegii tempore/nūꝙ bella mortesqȝ cessarūt: vsquequo vltimū ⁊ exciciabile maluȝ temporibus vespasiani eos obsidione inclusit.

¶ Capitulum.vii.vt pilatus sibi mortem consciuit.

Sitit iudeos pro cōmisso scelere vltio diuina dānabat. Sed ⁊ ipse pilatus qui i saluatorē iniqui iudicis functus officio est/isdē temporib⁹ gaii/tantis ac talibus maloꝝ cladibus cruciat⁹ est: vt ꝓpria se manu transuerberās/nephariam vitaȝ vi abiecisse referat̄. Nec em̄ poterat tanti piaculi minister impunitus euadere sicut i hystoriis grecoꝝ reperimus. eoꝝ dūtaxat qui olimpiadas scribūt ⁊ ānales reꝝ gestarū libros ad posteritatis memoriā cōdunt.

¶ Capitulū.viii.de fame tēporib⁹ claudii.

Teni gaio quattuor annis nec integris principatu ministrato/claudi⁹ iperator successit. sub quo fames satis dira vniuersuȝ orbē obtinuit. hoc tn̄ ita futurum/lōge ante nostri ꝓphetie ꝓdixerāt. sicut in actibus apostoloꝝ refertur agabū quendā ꝓphetā famē magnaȝ futurā sub iperatore claudio denūciasse. Uerū lucas qui hec de agabo refert/cōiūgit etiā hoc ꝙ per paulū ⁊ barnabā/fratres q̄ erāt antiochie/pro viribus vnusquisqȝ sū ꝑtū miserit sanctis habitantibus hierosolimā: et post hoc addit dicens.

¶ Capitulū.ix.de matirio iacobi apostoli.

In illo aūt tempore sine dubio tēpus quod sub claudio fuit cū fames erat designās. misit inquit herodes rex manus vt affligeret aliquos de ecclesia: ⁊ iterfecit iacobum fratrē iohānis gladio. de hoc aūt iacobo clemēs alexādrinus etiaȝ quandā hystoriā dignā memoria in septimo disputationum suaꝝ libro scribit/perlatā ad se vsqȝ ex traditione maioruȝ: Qm̄quidem inquit ⁊ is qui obtulerat eū iudici ad martiriū/iacobuȝ sciȝ/motus etiā ipse cōfess⁹ est se esse christianū. ducti sūt inquit ambo pariter ad suppliciū: et cū ducerent̄/in via rogauit iacobum dari sibi remissionē. at ille paruper ꝺliberās/pax tibi inq̄t/⁊ osculat⁹ ē eū. Et ita ambo simul capite plexi sūt.

¶ Cap.x.vt agrippa ⁊ herodes apostolos ꝑsecuti diuinā ꝯtinuo senserūt vindictaȝ.

Ed tūc inquit vt ait scriptura diuina vidēs herodes qȝ de iacobi nece gratū eēt iudeis/addidit adhuc/⁊ petrū cōiecit i carcerē: sine dubio ipm̄ etiā punire volēs/nisi diuinū affuisset auxiliū. quo āgel⁹ noctu ei assistens/mirabiliter eū vinculoꝝ nexibus absoluit/⁊ ad ministeriū predicationis ire liberū iussit. ⁊ cū petro quidē hec gesta sunt: Regis vero facinus i apostolos perpetratū/dilationē nō patit̄ vltiōis: sed continuo vindex adest diuinitus dextera. sicut hystoria in apostolorū actibus cōscripta nos edocet. Cū inquit cesareā descendisset herodes/⁊ in die solēni ꝓclara veste regia indut⁹ pro tribunali consedissȝ ac de sublimi cōcionaret̄ ad ppl̄m: cūqȝ popul⁹ acclamaret ei dei voces ⁊ nō hoīs: statim inquit ꝑcussit eū angelus dn̄i/eo ꝙ nō dederit gloriā deo. Et scatēs vermib⁹ expirauit. ¶ Miraculo aūt dignū ē/tātā ꝑsonā B

tiam scripturaꝝ/diuinaꝝ cū hystoriogra-
pho gētis illiꝰ ꝯprehēdi: ipe eteni iosephꝰ
de eisdē cōmemorās ī nonodecīo libro an
tiqtatū iꝰdaicaꝝ qđꝰ ifra scriptū ē. hec sermonibꝰ
refert. Terciū inqt ānū iperii totiꝰ iudee ex
pleuerat/cū forte cesareā q priꝰ pyrgostra-
tonis vocabat/aduenit. Ubi cuz ī honorē
cesaris spectacula diuꝰ ederet/votiuo vt
videbat salutis cesaris die: Cūqz illuc to
tiꝰ prouīcie viri honore ꝛ facultatibꝰ pditi
cōuenissent: scđo spectaculoꝝ die indutus
veste fulgenti/ex auro argentoqz mirabi
liter cōtexta/icipiēte die pcedit ad theatrū.
vbi cuz primos solis radios argētee vestis
gremio suscepisset: repercusso splēdore/du
plicatā spectātibꝰ lucē fulgor metalli vibrā
tis effudit: vt ītuētibꝰ pstringeret aciē ter
roris aspectꝰ. Et p hoc pluꝰ aliquid de eo q̄
humane nature ē cū artifex arrogātia mē
tiret: Jlico adulātis vulgi cōcrepāt voces/
honorē sonantes/sed exitiuz ferentes. Et
hinc atqz illīc ab eis cōclamantibꝰ deꝰ cō-
pellat/vtqz fieret ppitiꝰ supplicit exorat:
dicētibꝰ populis nūc vsqz vt hoīez te timui
mus: sed ex hoc iaz supra humanaz te esse
naturaz fatemur. Sz rex acclamationem
cōtra fas habitaz nō repressit: nec ipietatē
illicite adulationis exhorruit: donec respi-
ciēs paulopost īminentē atqz īsistentē ca
piti suo videret angelū: eūqz sensit ꝯtinuo
exitii sui ministrū/quē priꝰ nouerat pulso
rem honoꝝ. Et ecce repēte cruciatus eū ex
dolore īcredibili vētris atqz īflatione corri
puit. Respiciensqz ad amicos/en inqt ille
ego deꝰ vester/ecce propellor: cōfesti detur
bor ex vita. Quoniāquidē diuina virtꝰ nu
per collatas ī me falsas arguit voces: et q̄
modo īmortalis dicebar a vobis: preceps
iaz iāqz rapior ī mortē. Sed suscipiēda est
sentēcia quam deꝰ statuit. Naz ꝛ viximus
haud ꝯtēnendi: ꝛ lōgeuitatē q̄ beata puta
tat expleuimꝰ. Et cū hoc dixisset vi doloris
vehemētius agitatꝰ/istanter ad palatiuz
reportat. Cūqz diuulgatū eēt eū ppe diē
moriturū/ingēs multitudo totiꝰ etatis et
sexus conueniēs/more patrio supra cilicia
strati/omnipotēti dō pro regis īcolumita
te supplicabant. Omnis aūt domꝰ regia
planctibus ꝛ gemitibus psonabat. Cū in-
terim rex ipse ī excelso solario recubans/ꝛ
deorsū respiciēs/ac pronos pstratosqz oēs
cuz fletibꝰ puidens/nec ipe qđē tēperabat
a lachrimis. Uerū cōtinuis quinqz diebus
ventris doloribus cruciatus/vitaz violen
ter adrupit/quīquagesimū etatis ꝛ quartū
agens annū/Regni vero septimū. Quat
tuor eteni sub gaio cesare annis regnaue-
rat: Philippi tetrarchiaz tribus annis ob
tinēs/quarto aūt ēt herodis sibi adiūgēs
tribꝰ reliquis annis sub claudio cesare ex-
actis. Cū ī ceteris quamplurimis iose-
phū/tū in dis taz integre diuine scripture
cōcordare valde miratus suz. q vero videt
in solo regis vocabulo variare. cū et tēpus
et actus ꝛ res eundē ostendat fuisse: possi-
bile est sicut ī aliis quāplurimis iudeoꝝ
nominibus īuenimus, etiaz hunc duplici
vocabulo nūcupatuz. Quoꝝ altero lucas
noster/altero vsus sit iosephus. Uerū qm
rursuz lucas ī actibus apostoloꝝ introdu
cit gamalielū. cū de apostolis ī iudeoꝝ cō-
sensu deliberatio fieret hoc ipso tēpore di-
centē: quia surrexit theodas quidaz/dicēs
se esse magnū quendaz. qui destructus ē. ꝛ
oēs q̄ sequebantur eū dissoluti sunt: Age
etiaz de hoc quod iosephus in hoc eodē li
bro scripserit proferamus.

Cap. xi. de theoda q̄ deprauauerat pplꝫ

Fado inquit iudeaz pcurante/decep
tor quidaz magus theodas noīe/p
suadet populi multitudinē sublatis pro-
priis facultatibꝰ vrbe excedere/ꝛ ripas ior
danis fluminis obsidere. Dicebat autē se
etiam prophetaz esse/et posse verbi sui pre
cepto fluuii fluenta dirimere/ꝛ facilem se
ctatoribꝰ suis fluminis trāsitū dare. Que
cū diceret: multos decepit. Fadus vero nō
in longū vecordie eius īdulsit. sed emittit
equitū turmam: q̄ ex improuiso irruens
sup eos/quamplurimos qđez pemit: mul
tos tamē ꝛ viuos cepit. Jpsius aūt theode
caput desectū hierosolimam reportauit.

Capitulū. xii. de helena regina adyabe
norum.

theodas magus

Fadus procurator judee.

Post hoc idem scriptor etiaz de fame que sub claudio facta est hoc modo memorat. Post idem tempus inqt fames magna obsederat etiā iudeā. Qua tēpestate regina noīe helena/multis pecuniis cōparatū frumentū de egypto ⁊ hierosolimā delatū indigētib⁹ ministrabat. Quid tam consonās tanqȝ cōcordans/ꝙ hec sūt cū illis que ī actibus apostolorū scribūtur vbi dicitur/quia discipuli qui erāt anthiochie/put poterat vnusquiqȝ/miserunt ī ministeriū sanctis habitantibus ī iudea/deferendū ꝑ manus barnabe ⁊ pauli/ac per presbyteros dispensandū. Helene vero cuius hystoriographus intulit mentionē/etiā nūc extat sepulcrū nobile ꝓ portis hierosolimorū. Regnasse autē apud adabenorum gentē refertur.

Capitulū.xiii. de symone mago.

Interea cū fides domini ⁊ saluatoris nostri iesu christi ꝑ oīm cresceret mentes: ⁊ ꝑ dies singulos religionis ꝓpagarent augmēta: nequaꝙ quiescit hostis salutis humane: sed vrbē maximam q̄ est caput oīm preuenit: ⁊ symonē illuc de quo in superioribus diximus euocat: cui⁹ nefariis artibus amminicula ipe maiora suppeditans/ plurimos vrbis illius ciues in erroris eius vincla conicit. Designat hec vir in scriptoribus nobilis/nō multo post apostolorum tēpus exortus: iustinus. de quo suis ī locis quod cōpetit assignabim⁹. Hic igitur in apologetico quē ꝓ fide nr̄a ad imperatorē antoniū scripsit/de his hoc modo refert. Et post ascēsionē inquit dn̄i ad celū. instigabant demones quosdā hominū: qui dicerēt se esse deos: quos nos fugauimus. Simon deniqȝ quidā samaritanus/de vico qui dicit gytthō/sub claudio cesare magicis artibus ⁊ ope demonū sublenatus: ī vrbe vestra que regnū oīm tenet ꝙ plurimis per fātasias deceptis: deus decretus est: ⁊ simulachri apud vos quasi deus honore donat⁹ est ī flūine tiberis iter duos pontes collocati. Habetis etiaz titulū latinis litteris scriptū. Simoni deo sacto: quē et oēs pene samarite/nō nulli etiaz ex ceteris gentib⁹ tanꝙ sūmū deū ⁊ adorant ⁊ cōfitent. Sed ⁊ selenen quandaz erroris eius ac deceptionis comitez/q̄ prius ī ꝓstibulo steterat apud tyrum vrbez fenicis/cū ipso velut primā quandaz mentē cōsecrauerūt. Hec quidē iustin⁹. Cōsona vero huic ēt hireneus scribit ī primo aduersus hereses libro. In quo vel quis ipse fuerit symō/vel ꝙ impura eius opera atqȝ doctrina plen⁹ refert. Que multū ē vt his iseramus: cū liceat volētib⁹ ea scire ꝑ singula/ex ipsis sa predicti hirenei libris/vel ꝺ hoc/vt ceteris auctoribus diuersarū hereseon/⁊ de venenatis eoꝝ dogmatibus dilegētius noscere. Caput igit toti⁹ prauitatis ⁊ principiū oīs heresis a symone cepisse accepim⁹. Ex quo vsqȝ in hodiernū sectatores ei⁹ simulantes adire se purissimam christianoꝝ philosophiā: quaz vidēt apud oēs ꝓ castitate vite ex instituti sanctitate mirabilē: superstitionis idoloꝝ quaz deserere vident/rursū vinculis innectunt: colētes ac venerātes picturam ⁊ imaginē symonis: ⁊ illi⁹ quaz ei sceleris ac turpitudinis extitisse sociaz dixim⁹ selenen. His incēsos odores offerūt/his sacrificia ⁊ libamina impura delibāt. Sed eoꝝ adhuc nequiora ⁊ execrabiliora cōmittunt. Aiunt em̄ esse quedaz apud se ineffabilia: que cū primo quis audierit: mente excedat: et eoꝝ quasi virtute perculsus/velut attonitus maneat/⁊ vsqȝ ad dementiam veniat. Que cū ita sint: aiunt impossibile esse. vel scripture ea tradi. vel ore ac labiis proferri. Hec q̄ audit ꝓ veneratione ita se habere rez credit. Porro aūt vere illa huiuscemodi sūt: que ꝓ impuritate ⁊ obscenitate sui/castis ⁊ pudicis auribus execrabibilia/et penit⁹ horrescēda ducant. Quicqd em̄ illud est turpe ⁊ impurū/quod excogitari a quoquā potest omni hoc ipuri⁹ esse illud traditur/quod inquinatissime huius heresis mysteriū tectū apud se seruari pollicentur archanum. Infelicibus ꝑ hec mulierculis/⁊ peccatis (vt ait apostolus) oneratis/detestabiliter illudentes. Hunc igitur talium maloꝝ patrē ⁊ auctorē per idē tempus symonē ex apparitorū suoꝝ numero

mulierculis illudentes.

dyabolus suscitans/ad vrbē maximā ire cōpulit romam: vt ibi potētissimis athletis dñi ac saluatoris nostri iesu christi apostolis/in hoc ipsum ab eo subrogatis obsisteret. Sed diuina virtus ⁊ gratia ī maximo precipue certamie nūq̄ deserit suos. Que incensā maligni flammā tota celeritate restinguit/⁊ omnē altitudinem destruit/extollentē se aduersū scientiam dei. Propt quod neq̄ simon neq̄ alius quis cōgress⁹ tunc aduersus apostolos dñi/potuit obtinere: quia veritatis lux ⁊ verbi diuini claritas/que ob salutē hominū nuper obfulserat/p apostolos suos totius mēdatii bu[...]ssa caligine/de humanis mentib⁹ ignorantie tenebras effugabat. Deniq̄ supradictus magus veri luminis fulgore pcuss⁹ cecitatē cōtinuo male sane mētis incurrit Quippe qui iam prius in iudea p apostolum petrum de iis que gerebat sceleribus confutatus/transmarinā aggressus ē fugam: ⁊ ab oriente ad occidentē vsq̄ ptendit: nusq̄ sibi vitā nisi ī fuge subsidio sperans. Is igitur vrbem romam ingressus/ptens adminiculo assistentis sibi ⁊ adherentis demoniace virtutis/quam paredū vocant/breui tempore intantum malorū venit precipiciū vt etiā simulachri a ciuib⁹ romanis/tanq̄ deus honore potiretur.

Capitulū.xiiii. de predicatione apostoli petri apud vrbē romam.

Sed nō in longū pmanet fraude quesita diuinitas: ꝯtinuo namq̄ in ipsis claudii tēporibus/clementia diuine prouidentie/probatissimū omniū apostolorū/et maximū fidei magnificentia ⁊ virtutis merito/primorum principē petrū ad vrbē romam velut aduersum humani generis cōmunē perniciē repugnaturū deduxit: ducemq̄ quendam ⁊ magistrū milicie sue sacte diuina prelia gerere/⁊ virtutum castra ductare. Iste adueniēs ex oriētis partibus vt celestis quidā negociator/mercimonia diuini luminis si q̄s vellet cōparare/parat⁹ aduexit: ⁊ salutaris predicatiōis verbo/primus in vrbe roma euangelii sui clauibus/ianuam regni celestis aperuit.

Cap.xv. de euangelio scd̄m marcū.

Situr cū romane vrbi clarū verbi dei lumē fuisset exortū: symonis q̄dem tenebre cū suo auctore restincte sūt. Sermo autē veritatis ⁊ lucis qui p petrū p̄dicabatur/vniuersorū mentes placido illustrauit auditu: ita vt quotidie audiētib⁹ eū nulla vnq̄ sacietas fieret. vnde neq̄ auditio eis sola suffecit/sed marcū discipulū ei⁹ oībus precibus exorant: vt ea que verbo predicabat/ad perpetuā eorū cōmōitionē habēdā scripture traderet: quo domi forisq̄ in huiuscemodi verbi meditationib⁹ pmanerēt Nec pri⁹ ab obsecrando desistunt/q̄ quod orauerāt īpetrarēt. Et hec fuit causa scribendi qd̄ scd̄m marcū dicit euangelii. Petrus vero vt p spm̄ sanctū religioso se spoliatū cōperit furto/delectatus est: fidem eorū per hec deuotionē cōsiderans: factūq̄ cōfirmauit. ⁊ in perpetuū legendā scripturā ecclesiis tradidit. Clemēs ī.6. dispputationū libro. hec ita gesta eē describit. cuiq̄ simile dat testioniū hierapolites epūs noīe papias/qui et hoc dicit: q̄ petrus in prima epistola sua quā de vrbe roma scribit/meminerit marci: In qua tropice romam babiloniā nominauerit cū dicit salutat vos ea que ī babilone electa est ecclesia/⁊ marcus filius meus

Capitulū.xvi. vt prius marcus p egyptum christi noticiā predicauit.

Hunc autē marcū tradūt primū ad egyptū peruenisse: atq̄ inibi euangelium qd̄ ipse conscripserat predicasse: ⁊ ipsū primū ecclesiam apud alexandriam constituisse. Tanta autē refertur multitudo credentium virorum ac mulierū primo ingressu exemplo sobrietatis eius ⁊ continentie cōgregata: vt etiam conuersatio eorum q̄ per ipsum crediderant/⁊ vita totius abstinētie/ac frugi eorū sobriaq̄ cōuiuia/librorum memorie mandarētur a viro disertissimo filone: quem sermo tenet temporib⁹ claudii imperatoris romam venisse ⁊ petrum apostolum vidisse: atq̄ eius adhesisse colloquiis verbum dei predicantis. Quod vale est verisimile: q̄r ⁊ scripturam

istā quam diximꝰ/posterioribus ab eo tē/
poribus constat cōpositā esse: In qua eui/
bentissime oia ecclesie instituta ꝯplectitur
que ⁊ tūc tradita sunt: ⁊ in hodiernū seruā
tur a nobis. Sed ⁊ abstinētiū vitas eoruꝫ
dūtaxat qui nūc in ecclesiis ⁊ monasteriis
degūt describit ad liqͥdū. Unde plane ma/
nifestissime ꝓditur/ nō solū sciens que no
stra sunt sed ⁊ amplectens. Quippe qui di
uinis laudibus extulit sui tēporis apostoli
cos viros ex hebreoꝝ. q̄tū itelligi datur pre
cipue genere credētes: qm̄quidē cōstat ꝙ ii
qui sub apostolis ex israelitis credebāt: Ju
daicis adhuc institutiōibꝰ ⁊ legis obserua
tionibus inherebant.

Ca. xvii. qualia de abstinētibꝰ apud egi
A ptum filo scribit.

Jt igit̄ describēs hec in libello quē be
vita theorica vel suppliciū a̕ titula/
uit/ nichil oīno vel de ꝓprio vel extrinsecꝰ
addidit. sed primo oīm viros ipos cultores
et femīas cum ipsis ait cultrices appella/
ri. Causam vero huius vocabuli/ vel ex eo
ducta: ꝙ cōuenientiū ad se aīas tanꝗ̄ ru
des ⁊ aggrestes excolerent: vel ꝙ erga dei
cultū pura ⁊ integra cōscientia ꝑdurarent
quod nomē siue ipe iposuit primis illis ex
ipsorum actibus colligēs: siue vero in ini/
ciis ita appellabant̄ qui scd̄m euangeliuꝫ
viuebant anteꝗ̄ christianoꝝ appellatio ꝑ
omnem locū diffunderet̄ itereft: dummō
ex ipsis rebus nomē ad quos ꝑtineat com
probet̄. Dicit ergo primo oīm ꝙ renūciēt
cunctis facultatibꝰ suis qui se ad huiusce/
modi phiam dederint/ et bonis suis qui/
bus interest credant. Tū deinde ꝙ oēs vi
te sollicitudines ꝓcul abiciāt. et extra vrbē
egressi/ i ortulis vel exiguis quibusqꝫ agel
lulis degant: refugientes imparis ꝓposi/
ti ꝯsortia/ ⁊ vite dissimilis cōtubernia. Sci
entes ipedimēto esse hec arduū volentibꝰ
iter virtutis incedere. Tali quippe ordine
calore fidei incitati ii qui primitus crede/
bant/ vitā duxisse memorant̄: sicut euidē
ter in actibus apostoloꝝ legimus scriptuꝫ
ꝙ oms̄ qui credebant sub apostolis/ posses
siōes suas ⁊ ꝑdia vendētes/ ꝑcia ponebāt

ante pedes apostolorū et diuidebant̄ vni/
cuiqꝫ ꝓut opus erat: ita vt non esset quisꝗ̄
in eis egens. Quia ergo ⁊ hic silia scri/
bit geri ab iis qui apud alexandriā crede
bant/ sicut illi q̇ in hierosolimis ante crebi
derant: certum est ꝙ idem actus eademqꝫ
institutio eandem sine dubio et religionis
fidem designet. Deniqꝫ libro ipsi de quo
suprabiximus/ tale initiū dedit: In multis
est inquit orbis terre partibus hoc genus
hominū. Oportebat nāqꝫ ꝑfecti huius bo
ni/ participem fieri omnen greciam om
nēqꝫ barbariam. In egypto tamen maior
est copia per singula queqꝫ territoria/ ꝓci/
pue aūt circa alexandriam. Nam optimꝰ
quisqꝫ ex oībꝰ locis velut ad vberis patrie
glebam festinus occurrit colonꝰ. Regio
quedam est philosophie magisꝗ̄ frugi/
bus oportuna/ supra lacū cui Marie no/
men est sita. colliculis quibusdam molli/
ter et clementer erecta/ ad munimentum
simul atqꝫ aeris tēperiē cōmoda. Post
hoc descriptis eorū habitaculis: vt se habe
āt singuloꝝ qualitas ⁊ situs. etiam de ec/
clesiis que apud eos sunt/ ita dicit. Est au
tem inquit in singulis locis cōsecrata ora
tionis domus: que appellat̄ semnon/ vel
monasteriū. Semnō autem in nostra li/
gua significare potest honestorū conuenti
culum. In quod secedentes inquit/ hone/
sta ⁊ casta vite misteria celebrant. nichil il
luc prorsus quod ad cibū potūqꝫ ꝑtinet īfe
rētes/ vel ad reliqua humani corporis mi
steria. Sꝫ tantū legis libros/ ⁊ volumīa ꝓ
phetaꝝ. hymnos quoqꝫ ī deū/ ceteraqꝫ his
silia. In quoruꝫ disciplinis atqꝫ exerciciis
īstituti/ ad ꝑfectā beatāqꝫ vitaꝫ/ studiis iu
gibus coalescant. Et post aliquanta ite
rū dicit. Ab ortu aūt diei vsqꝫ ad vesparꝫ: oē
eis spaciū in studioꝝ exercitiis ducit̄: qͥbus
ad diuinaꝫ philosophiaꝫ ꝑ sacras litteras
ībuunt̄/ patrū leges in allegoricā itelligē
tiā deducētes. Qm̄ qͥdē formas esse ⁊ ima
gines/ ea q̄ in legis littera scripta sūt opi/
nant̄ latētis itrīsecꝰ ꝓfūdi cuiusdā diuiqꝫ
misterii. Habēt aūt etiā disputatōes quas
dam et intepretationes veterum viroruꝫ:

theorica vita

cultores q appellati

philosophia xpiana precepta

qui z auctores ipsius hereseos extiterunt:
quos eis allegorice ac figuralis intelligē
tie normam/ quā plurimis scriptorū suorū
constat tradidisse monimentis. Quoruz
illi velut itineris sui ducum z auctorū isti
tuta pariter sequūtur z morē. Hec aūt di
xisse hunc viruz certum est. De euangeli
cis atqz apostolicis libris:in quib⁹ quomō
lex z prophetia spiritualiter ītelligi debeat
docetur. Post pauca rursum etiam de eo
qđ psalmos faciāt nouos ita scribit. Itaqz
non solum subtilius intelligunt hymnos
veterū/sed z ipsi faciūt nouos ī deū. Oib⁹
cos z metris z sonis honesta satis z suaui
cōpage modulantes. Multa quidē z alia
in eodē libro enumerat/que a nostris vel ī
ecclesia vl'in monasteriis exercent. Sed
properandum nobis est illa ex omnib⁹ di
cere/que ecclesiasticā proprie cōtinent for
mam:ex quibus citius manifestū esse de
beat ad ecclesiam pertinere q̄ scripta sunt.
Ait ergo. Continentiā vero velut fūdamē
tum quoddā primo in aīa collocant:z ita
demū reliquas super hanc pgunt edificare
virtutes. Cibum potūqz nullus eoz capit
ante solis occasum. Uidelicet tempus lu
cis cum philosophie studiis:curā vero cor
poris cuz nocte sociantes. Nōnulli autem
etiam post triduū in cōmunionē veniunt
cibi. Quos scilicet edatior studioꝝ fames
perurget. Jam vero ii qui in eruditionib⁹
sapientie z in pfundiore intelligentia sa
croꝝ voluminū cōuersant/tanq̄ copiosis
dapibus inhiātes expleri nequeunt/z con
tendo acrius inflāmātur:ita vt nec quar
to iam nec quinto/sed sexto demuz die nō
tam desideratum q̄ necessarium corpori ī
dulgeāt cibū. Hec filonē de nostrorum
institutis referre quis potest dubitare:qđ
si cui adhuc videt ambiguū/adhibedimus
etiaz alia eius dicta:que nulli oīno nisi no
stris tantūmodo conuenire etiaz infidelis
simus quisqz fatebitur. Ait ergo. Cū viris
autē quos diximus sunt z femine:in q̄bus
plures iaz grandeue sunt virgines/itegri
tatem casti corporis nō necessitate aliqua:
sed deuotione seruātes:duz sapientie stu
diis semet gestiunt nō solum aīo sed z cor
pore cōsecrare:indignū ducentes libidini
mancipare vas ad capiendā sapientiā pre
paratū:z edere mortalem partū eas a qui
bus diuini verbi concubitus sacrosanctus
z imortalis expetitur:ex quo posteritas re
linquatur nequaq̄ corruptele mortalita
tis obnoxia. q̄ si adhuc parum videt istō:
audi quod post aliquanta scribit. Tracta
tus aūt sacroꝝ inquit voluminū huiusmo
di habēt:vt magis allegoricis opinionib⁹
ptantur. Quoniam quidem omnis lex vi
ris istis videtur animali esse similis quod
corpus quidem habeat ipsam litteram:
et ea que secundum litteram designan
tur:Animā vero occultū ī littera spūalem
et inuisibilē sensum:quez illi ab auctorib⁹
suis edocti/sublimius z nobilius velut in
spiciētes p speculuz contēplantur. ex ipsis
etiam nominibus admirandas quasdaz
species intelligentie pferentes. Quid aūt
addere his opus est etiā de conuēt. h⁹ coꝝ
que cōscribit:et vt seorsum quidē viri/seor
sum etiam in eisdē locis femīe congregen
tur. z vt vigilias sicut apō nos fieri moris
est peragant z maxime diebus illis cū pas
sionis dominice solēnitas celebratur:cuz
in ieiuniis pernoctare/z lectionibus sāctis
auditum prebere consueuimus. Que oīa
supradictus vir eo ordine eadēqz cōseque
tia qua apud nos gerūtur expressit. Et vt
vnus ex omnib⁹ cōsurgens in medio:psal
mū honestis modulis concinat. vt que p
cinenti ei vnum versiculū/omnis multi
tudo respondeat:atqz ī ipsis diebus ī ter
ra recūbētes:sicut antiqui moris fuisse di
citur. vinū q̄dez nemo oīno:vt ipse ait. nec
gustu quidē cōtingat. sed nec quālibet car
nem. Tantū aūt aqua sit eis poculū:z pa
nis cum sale vel isopo cibus. Addit adhuc
his. quō sacerdotes z ministri exhibeāt offi
cia sua/vel q̄ sit supra oīa episcopalis api
cis sedes. Que cūcta si quis plenius vult
et exploratius disce e:ostendimus ex quo
ista fōte bedeat haurire. In quibus supra
dictus vir ecclesiastice institutionis initia/
et originem apostolice atqz euangelice

traditionis interuit. Est autem idem filo affluentissimus quidē in eloquentia. ī sensibus autē profūdissimus. ꝛ interpretatione atqꝫ intelligentia diuinaruꝫ scripturarum subtilissimus. Copiose inueniēs. ꝛ copiosius eloquēs: Multa deniqꝫ diuini nobis etiā ipse īgenii sui monimēta dereliqt.

Ca. xviii. q̄nti ad nos filōis puenerīt libri

Primo qdem per ordinē in genesim scripsit libros quos articulauit sacre legis explanatio figuralis. Tū deinde et alios continētes sparsim de diuersis capitulis questiones/ in quibus que requiri debeant. ꝛ proponit ꝛ soluit. Quas q̄stiones ꝛ absolutiones de genesi ꝛ exodo articulauit. Sunt ꝛ alii eius libri q̄ superscribuntur propositionū. qui sunt de agricultura duo. et de temulentia duo. Sed ꝛ alii quāplurimi extant eius libri diuersis vocabulis ānotati. Sicut est/ que sint pro quibus mens debet orare deū. ꝛ de confusione linguaꝝ. De natura ꝛ inuētione. de iis q̄ congregari debeāt ad erudiēdū. Et q̄s sit qui heres sit diuinoꝝ. q̄ sit equaliū ꝛ ieq̄liū diuisio. Itē de trib⁹ ꝟtutib⁹. q̄s descripsit cū ceteris moyses. Itē de iis quoꝝ inscripturis noīa cōmutata sūt. ꝛ quibus ex causis cōmutata sint. In q̄bus refert scripsisse et de testamētis primū ꝛ scdm. Est aūt ꝛ ali⁹ eius liber de captiuitate: ꝛ de vita sapiētis/ eius q̄ scdm iusticiā perfectā ꝛ leges naturales consūmatus est. De gigantibus/ de eo φ incōuertibile sit quod diuinū est. De moysi vita libri. v. De eo φ a deo sint sōnia. Hec pene oīa in genesi scripsit. Sed ꝛ in exodū questionū ꝛ absolutionū libri. v. De tabernaculo. De decem verbis legis De iis que inferūtur sub specie decalogi. Et de aīalib⁹ que sacrificiis deputata sūt. Et q̄ sunt species sacrificioruꝫ. Que sunt proposita ī lege bonis premia. ꝛ malis maledicta. Tum preterea singulares eius libri. De puidētia. De iudeis/ apologetic⁹ liber. hoc est de vita vrbana. ꝛ ad alexādrū dicentē. rationē habere muta aīalia. De eo φ seruus sit omnis qui peccat. Itē alius de eo φ liber sit oms q̄ bonis studiis operam prebet. De vita theorica vel supplicū in quo ꝛ de apostolicis viris eē que scripta sunt/ supra edocuimus. Sed ꝛ interpretationes nominū hebraicorū que sunt ī lege et pphetis. Hic tēpori b⁹ gaii īperatoris romā pfect⁹/ cū de ipietate atqꝫ ipuritate gaii quāplurima scripsisset (q̄ p hyroniā de ꝟtutib⁹ articulauit) ꝛ ea senatui recitasset tanta dicitur ammiratione habitus/ vt bibliotheca digna eius scripta decernerentur. Uerum per idem tempus paulo apostolo ab hierusalem in circuitu et vsqꝫ ad illiricū predicationē verbi domini ei ministrante: Claudi⁹ imperator iudeos vrbe depellit. Tunc aquila ꝛ prisca cū ceteris iudeis expulsi/ asiā veniunt: ibiqꝫ coherent apostolo/ tum primū ecclesie inibi fūdamēta iacienti: sicut edocet liber de actibus apostolorum conscriptus.

Cap. xix. cuiusmodi clade compressērint iudeos ipso die pascali.

Claudio vero adhuc in imperio pdurante in ipsa solēnitate pasche/ tanta iudeis perturbatio ꝛ vastitas hierosolimis accidit ex seditione cōmota: vt illi soli qui ī foribus templi constipatione populi necati sūt/ tria milia iudeoꝝ numerarent: et conuersus est dies festus eoꝝ in luctuꝫ. Sed ꝛ alia quāplurima iudeis mala irrogata/ Josephus p hec verba designat.

Cap. xx. qualia etiam sub nerone hierosolimis gesta sunt.

Claudius (inq̄t) agrippā filiū agrippe/ iudeoꝝ regē cōstituit. Felicē vero toti⁹ puincie/ samarie quoqꝫ ꝛ galilee/ ꝛ regionis que dicit transiordanē/ pcuratoreꝫ misit. Et post pauca addit etiā hoc: Inflāmatur aūt ꝛ seditio acerbissima a pōtificibus aduersuꝫ sacerdotes/ ꝛ primos plebis hierosolimoꝝ: quoꝝ singuli cōquirētes sibimet pditorū iuuenū ꝛ nouis rebus gaudentiū manuꝫ/ duces semetipsos proprie factōis instituebāt. Qui cōfligentes adinuicē/ primo cōuitiis lacessere: tū deinde ꝛ saxis inuicē sternere: nec quisφ erat q̄ coherceret: sed agebantur oīa/ tanquā ī vrbe nō

habente rectorẽ. Igitur pontifices in tantã venere pteruiã: vt seruis suis ad areas mis sis/inuaderẽt decias que sacerdotibus debebantur. Et accidebat vt nõnulli ex mi noribus sacerdotibus/quorũ alimonie vi fuerãt direpte/inedia deperirent. Ita sedi tionũ violẽtia/ius fasqꝫ confuderat. Itez post pauca subiungit etiã hoc. Nõnũquã autẽ etiã in media ciuitate occurrẽtes sibi trucidabãt. Precipue in diebus festis/sic cariꝫ plebibus admixti/occultatis pugionibus oberrantes/vt quisquis designatus eis cominꝰ inciderat/perimebant. Et arte nefaria cũ corruisset is quẽ occulto vulnerestrauerant: tũ idem ipsi percussores velut indignari se simulabãt aduersus eos qui hoc in media vrbe cõmitterẽt: atqꝫ hoc mõ occulta eorum facinora permanebant. Et primo omniũ ab his ionathas põtifex interficitur: post illũ quãplurimi iugulãtur etiã ipsis mortibꝰ eẽt grauior metꝰ mor tis: dũ vnusqꝫsqꝫ quasi ĩ procictu sẽper posi tꝰ/p momẽta singula sparet ĩterfici. Post hoc aũt ĩteriectis quibusdã addit etiã hoc.

Capitulũ. xxi. de egiptio cuiꝰ actus apostolorũ faciũt mentionem.

Rauiꝰ vero omni hac vastatione afflixit iudeos egyptius quidã falsus ppheta. Qui cuꝫ venisset ad iudeã homo magus/fidem sibi prophete magica arte cõsciuit. Et continuo ad triginta milia virorum congregans/et ductans eos per desertum/puenit cum ipsis in montem qui vocatur oliueti. Paratus inde irruere hierosolime/ꝛ vi ac potestate vrbem tenere: si mulqꝫ romanoꝝ presidia ac plebẽ tyranni dĩ sue subiugare/fretꝰ per oĩa iis quos secum eduxerat satellitibꝰ Sed conatus eiꝰ preuenit felix: cõfestimqꝫ cuꝫ armatis obuiã pgens/secũ etiã plebe reliqua cõspirãte/ꝑgressione facta egyptiũ quidẽ cũ paucis in fugaꝫ vertit. Peremptis vero aliis/ etiaꝫ captis/temere cepta facile restrinxit. Hec i scđo hystoriaꝝ libro iosephus refert. Operepreciũ tamẽ est/hec que de egyptio scribit/cũ illis que ĩ apostoloꝝ actibus designata sunt cõparare: vbi sub felice tribunus qui in hierosolimis erat/ad paulum in quẽ fuerat cõmota seditio/dicit. Nõne tu es egyptius ille q̃ ante hos dies ꝯcitaueras populũ/ꝛ eduxeras ĩ desertũ ad quattuor milia homines siccarioꝝ? Sed sufficiant ista de felice.

Cap. xxii. queãdmodũ de iudea paulus romã missus ĩ vinculis oĩ culpa liberatꝰ sit

Nterea claudio tredecĩ annis ꝛ octo mẽsibus romanoꝝ imperio pfũcto/ nero suscipit pricipatũ. A quo festus mittitur ĩ iudeã succedere felici. Apud quẽ causa dicta/paulus vinctus mittit̃ romã/aristarco secũ comitante (queꝫ cõsequẽter in epistolis suis cõcaptiuũ appellat) Sed et luca: qui ꝛ actus eius ceteroꝝqꝫ apostolorum descripsit/sed precipue pauli: de quo ẽt hoc in fine signauit: ꝙ biennio ĩ vrbe roma positus/verbũ dei predicabat/nemine phibente. Quẽ tamẽ affuisse sibi/ꝛ defendisse se apud neronẽ: ꝛ ꝑ sũ ꝑfectũ esse ad predicatiõis officiũ/sermo cõsũmat. Et post hoc denuo redisse ad supradictã vrbẽ: vbi martyrio cõsũmatus est: tũc cũ in vinculis positus/scđam ad timotheũ scribebat epistolaꝫ. In qua ꝛ de prima sua defensione/ et de presẽti simul indicat passione. Suscipe ergo de his singulis testimonia. In prima (inquit ipse paulus) mea defẽsione nemo michi affuit/sed oẽs me dereliquerũt: nõ illis ĩputet̃. Dominꝰ em̃ astitit michi/ꝛ cõfortauit me: vt p me predicatio cõpleretur: ꝛ audiãt oẽs gẽtes quia liberatꝰ sũ đ ore leonis. Manifestissime p hec designat: qꝛ primo qđẽ vt p ipsũ cepta predicatio compleret̃: liberatus est de ore leonis. Neronẽ scilicet ĩ leone pro crudelitate significans. Tum deinde in consequẽtibus adiecit et dicit. Liberauit me dñs de ore leonis. Preuidebat enĩ in spiritu consũmationem suam: ppter quod ꝛ dixit/quia et liberatꝰ sũ đ ore leonis. Et iteꝝ. Liberauit me dñs ab oĩ ope malo/ꝛ saluũ faciet ĩ regnũ suũ celeste. Significãs p hoc/ꝙ eẽt cõfestĩ martyrio coronãdꝰ. De quo tũ euidẽtius in eadẽ epistola dicit scribẽs. Ego enĩ iam iaꝫ immolor: ꝛ tẽpus resolutiõis mee instat.

Hec autē dicta sunt a nobis: vt ostendere
mus/quia nō eo tēpore quo pauli actus ī
vrbe roma cōclusit lucas/ martyrio perfū
ctus est paulus. Potuit enim fieri vt in
initiis adhuc lenior esset nero: et defensio-
nē pauli pro nostro dogmate nō aspernā
ter acceperit. Processu vero tēporis cū ce
teris malis aucta sit eius etiam in aposto
los seuicie rabies.

Ca. xxiii. quō sit passus iacobus qui fra
ter dñi est dictus.

Situr iudei posteaq̄ paul⁹ ad cesa-
rem quē appellauerat a festo trans-
missus est: et frustratas īsidias quas ei in-
A tenderant vident: in iacobū fratrē dñi im
manitatē nequicie sue vertūt: cui episcopa
lis in ierosolimis delata ab apostolis fue-
rat sedes: quē hoc modo adorti sunt: pdu-
ctū in mediū abnegare eū fidē christi corā
omni populo expetūt. At ille citra oīm opi
nionem voce satis libera/et multo maiore
re quam vellent/coraz vniuerso populo cū
omni fiducia pfitetur filiuz esse dei salua
torem et dñm nostrū iesum christū. Tuz il
li non ferentes tam graue et tam liberū te-
stimoniū viri: p eo maxime q̄ iustissimus
apud oēs habebatur ob religiose et ɔtinē
tissime vite merita/in necē eius vertūtur/
fauente sibi occasione tēporis ex morte re-
ctoris. Cōtigit enī Festuz per idem tēpus
obire apud iudeam: et sine rectore ac prīci
pe esse puinciam. Nam mortis iacobi mo
dus iam quidē et in supioribus a nobis de
mentis sermonibus indicat⁹ est: cuz de pi
na templi eum precipitatū. et fullōis pcus-
sum vecte descripsit. Exploratius tamē de
eo egesippus: qui post ipsas statī primas
apostolo℞ successiōes fuit in cōmentatri-
orum suo℞ libro his verbis refert. Susce-
pit inq̄t ecclesiaz cū apostolis frater dñi ia
cobus qui ab oībus cognoīatus est iust⁹.
ab ipsis dñi tēporibus perdurans vsq₃ ad
nos. Et multi quidem iacobi vocati sunt.
Sed hic ex vtero matris sue sanctus fuit.
vinū et sicerū nō bibit: sed neq₃ animal mā
ducauit. Ferrū ī caput eius nō ascēdit: oleo
nō est perūctus balneis nō est vsus. Huic
soli licebat intrare in sancta sancto℞. Ne
q₃ eni laneo vtebatur indumento: sed tm̄
sindone. Solus ingrediebatur templū: et
iacebat sup genua sua orans p populi in-
dulgētia: ita vt orādo callos faceret inge-
nibus admodū cameli/semp genua flectē
do/nec vnq̄ ab oratiōe cessando. Itaq₃ p
incredibili hac cōtinentia et sūma iusticia
appellatus est iustus/et oblias: quod ē iter
pretatū monimentū populi et iusticia: sicut
et pphete indicarūt de eo. Quidam er-
go de septem heresibus q̄ erant in populo
de q̄bus superius scripsimus/iterrogabāt
eum quod esset hostiū iesu. At ille dicebat
hunc esse saluatorē. Ex quibus aliquanti
crediderunt/q₃ iesus est christus. Ille autē
hereses quas supradiximus/nō crediderūt
neq₃ surrexisse eum/neq₃ ventu℞ vt retri-
buat vnicuiq₃ scdm opa sua. Qui vero cre
diderunt/per iacobuz crediderūt. In q̄bus
cuz multi etiam ex principib⁹ credidissent:
perturbatio erat iudeo℞ et scribarū ac pha
riseo℞ /dicentiū nichil iam supest/qui oīs
populus credat in iesum q̄ ipse sit christ⁹.
Cōuenientes igitur ad iacobū dicebant ei.
Oramus te vt reuoces populū: q₃ ecce er-
rat in iesum. putans q̄ ipse sit christ⁹. De
precamur ergo te vt suadeas oībus ɔueni-
entibus in die pasche de iesu. Tibi enī oēs
obtemperamus. et de te tam nos q̄ popu-
lus testimoniū m̄ ferimus/quia iustus es
et psonam nulli⁹ accipis. Tu ergo suade
populo de iesu ne erret. q₃ oēs tibi obedi-
mus. Ascende itaq₃ in excelsum locū pine
templi: vt in edito posit⁹ appareas omni-
bus: et verba tua audiatur a cunctis. q₃ in
die pasche cōuenit nō solum iudeo℞. sed et
gentilium multitudo. Statuerūt igitur su-
pradicte scribe et pharisei iacobuz supra pī
nem tēpli/et voce magna clamātes ad euz
dicūt. Viro℞ iustissime cui oēs obtempe-
rare debemus. qm̄ populus errat post iesū
qui crucifixus est/enuncia nobis. qd̄ sit ho
stium iesu. Tum iacobus ad eos igēti vo
ce respondit. Quid me interrogatis de fi-
lio hoīs: Ecce ipse sedet in celo a dextris sū
me virtutis. et ipse venturus est in nubib⁹ ce

ii. Cūqꝫ hac respōsione ⁊ testimonio iacobi multis satisfactū esset ⁊ libenter audissent q̄ iacobus cōtestatus est: ceperūt glorificare deū et dicere: osanna filio dauid. Tūc rursū scribe ⁊ pharisei ceperūt adinuicem dicere. Malefecimus tale testimonium prestare de iesu. Sed ascendamꝰ ⁊ precipitemus eū deorsum: vt ceteri terreantur et nō credant ei. Simul ⁊ voce magna clamauerūt dicētes. O.o. et iustus errauit. ⁊ cōpleuerūt scripturā que in Isaia scripta ē dicentē. Auferamus iustū/ qm̄ inutilis nobis est. Propterea fructū operū suoꝝ manducabūt. Ascenderūt ergo et precipitauerūt eū: ⁊ dicebant ad inuicē. Lapidemus iacobū iustū. Et ceperunt eū vrgere lapidibus. Qui deiectus nō solū mori nō potuit. sed cōuersus super genua sua ꝓcūbēs dicebat Rogo te dn̄e deus pater remitte eis peccatum. non enī sciūt quid faciunt. Cūqꝫ eū talia orātē desuper lapidibus vrgerent vnus ex sacerdotibus de filiis rechab filii rechabi (de quibus ꝓtestatur Jeremias ꝓpheta) exclamauit dicens. Parcite queso quid facitis? Pro vobis orat iustꝰ hic quē lapidatis. Tunc vnus ex ipsis fullo arrepto fuste: in quo res exprimere solēt/ cerebro eius illisit. Et tali martyrio cōsumatꝰ est/ ac sepultus in eodē loco ꝓpe tēplum. Hic est qui extitit veritatis testis iudeis et gentibus. quia iesus est christꝰ. ¶ Et nō multo post oppugnatio ꝯsecuta est vespasiani. Hec latius quidē/ sed ꝯsonanter clementi etiā ege sippus retulit. ꝙ ita mirus quidē ⁊ apud oēs hoīes opinatissimus in obseruatione totius iusticie iacobus habebatur: vt ⁊ iudeoꝝ prudētes q̄qꝫ crederent hanc esse causam stati cōsecute oppugnationis hierosolimoꝝ: ꝙ ī illum sceleratas iniecerint manus. Et iosephus ita sibi videri euidēter īdicat per hec. Que oīa inqt acciderūt iudeis ꝓ vindicta iacobi iusti: q̄ erat frater iesu qui dicitur christus. Quē iustissimū ⁊ piissimū omniū confessione virū iudei interfecerūt. Ideōqꝫ etiā mortē eiꝰ in vicesimo āntiquitatū libro/ his verbis designat. Mittit aūt cesar albinū iudee prefectū/ Festi morte cōperta. Ananias aūt iunior quē pōtificatū suscepisse supradiximꝰ proteruus ad modū ⁊ insolēs moribus/ heresim defendebat saduceoꝝ: qui ī iudiciis crudeliores ceteris iudeis vident/ sicut iā supra ostēdimus. Hic insolētie sue tēpus datū credens ex morte Festi/ cōsessū iudicū cōuocat: et introducit in mediū fratrē iesu qui dicitur christus iacobū noīe/ et alios q̄plurimos: quos velut contra legē gerere incusans/ tradidit lapidādos. Quod facinus siquis ex ciuibus modestior fuit/ ⁊ equi ac legis obseruantior/ grauissime tulit. Qui etiā occulte legationē ad cesarē mittūt/ orantes eū scribere ananie ne hoc agat: quia nec prius huiuscemodi facinora recte cōmiserit. Quidā aūt ex ipsis etiā albino occurūt de alexandria ad ipos iter agenti/ atqꝫ edocent. ꝙ nō licuerit ananie se incōsulto cōsessum iudicū cōuocare. At ille cōmotus ex iis que dicta sunt/ cū indignatione scribit ad ananiā: ꝯminatus ablaturū se ab eo iudicādi potestatē/ qua nō recte vtebatur. Quia ⁊ agrippa rex eū solis tribus mensibꝰ functū hoc honore priuauerit: et iesū dāmei filiū in locū eius subrogauerit. Hactenus etiā de iacobo: Cuius illa habetur epistola/ que prima scribitur inter eas q̄ canonice appellant. Sciendum tamē est ꝙ a nōnullis nō recipiatur: nec facile quis antiquoꝝ meminerit eius: sicut nec illius quidē que dicit Jude: q̄ ⁊ ipsa est vna de septē. Nos tamē scimus etiā istas cū ceteris ab olbꝰ pene ecclīis recipi.

¶ Ca. xxiiii. ꝙ post marcū primum episcopū alexādrie ecclīe ordinatꝰ sit ānianꝰ.

Gitur neronis primo imperii anno post marcū euangelistā/ ecclesie apud alexandriā Annianus sacerdotiū suscepit: Sed nero regni sibi potestate ꝯualescēte/ post multa que aīo cōceperat nefaria ⁊ impura flagicia/ ad ipsā quoqꝫ iam diuinitatis tendebat iīuriā. Lōgū est ⁊ nostro opi incōueniēs/ ꝓbra eius flagiciaqꝫ describere: maxime cū multi de his plenius scripserint. Ex quoꝝ libris si quis dedecorosā eiꝰ vitā atqꝫ oībus sceleribus obnoxiā scire

nuit facilius potest. In quibus eum inueniet intantum sceleris esse pgressu͂:vt ne ppriis quidē ac domesticis temperauerit. Sed ⁊ in matrē/⁊ in fratres/et in vxores/atq3 in oēs sanguis primos/et parricida extiterit ⁊ incestus. His igitur oibus deerat vt ipse prim⁹ ex iperatoribus romanis etiam in ipsu͂ deu͂ ipietatis arma cōuerteret: Sicut tertullianus vir scriptoru͂ nobilissimus refert dicēs. Cōsulite cōmentarios vestros: illic reperietis primu͂ quoq3 neronē in hanc sectā/tu͂ maxime rome orientē cesariano gladio ferocē fuisse Et tali dedicatore dānationis nostre etiā gloriamur. Qui eni͂ scit illu͂ itelligere potest non nisi grande aliquod bonu͂ a nerone dānatum. Teptauerat ⁊ domicianus portio nerōis de crudelitate: s3 quasi homo facile ceptu͂z repressit: restitutis etiā quos relegauerat Tales nobis semp fuere isecutores/iiusti impii/turpes: quos ⁊ ipsi dānare cōsueuistis: ⁊ a quibus dānatos restituere soliti estis. Hec tertulianus.

domitiane rone probitatis tertio [illegible]erat.

Ca. xxv. de psecutione neronis sub quo paulus ac petrus pia cōfessiōe passi sunt.

Igitur nero vt aptu͂ se hostē diuinitatis pietatisq3 pfessus est: ipōr̄ primus apostolor̄ (quippe q̄ duces et signiferi erant in populo dei) expetit neces. Et paulu͂ quidē capite in ipsa vrbe roma/petrum vero crucio patibulo cōdēnat. Horu͂ testimoniu͂ q̄rere extrinsecus supfluu͂ puto: cu͂z rem gestā insignia vsq3 in hodiernu͂/⁊ splēdissima eor̄ monumēta testent. Veru͂tamen scribit de his etiā gaius q̄da3 scriptor antiquus. Qui cu͂ zepherino episcopo romano aduersu͂ pculu͂ quendā catafrigam disputans/Hec de apostolor̄ cōmemorat locis. Ego inquit habeo trophea apostolorū que ostendā. Si eni͂ pcedas via regali que ad vaticanu͂ ducit/aut via hostiēsi: inuenies trophea desixa: qbus ex vtraq3 parte statutis romana cōmunitur ecclesia. q aūt eodē tēpore ābo passi sūt q corinthior̄ episcopus dionisius/cu͂ in vrbe positus eēt et de scripturio disputaret/hoc dicit. Sed

petrus cruce damnatus

et vos habentes cōmonitionem a petro et paulo/plantationē romane ⁊ corinthior̄ ecclesie cōiunxistis. Ambo eteni simul aduenientes/et i nostra corithior̄ ecclesia docuerūt. ⁊ p oēz italiā: atq3 i hac vrbe simul docētes/etiā martyrio pariter vno eodemq3 tēpore coronati sunt. Hec autē retulimus: vt hystoria que in opinione oīm est cōfirmatior habeat. Josephus aūt scribēs quante clades iudeor̄ gentē puaserint/⁊ vt eor̄ vastitas ppagata sit addit etiā hec.

Capitulu͂. xxvi. vt innumeris iudei malis afflicti sūt ⁊ nouissime cōtra romanos arma mouerunt.

Eru͂ ad innumera mala que iudeis acciderāt/addit etiā hoc q Florus q per idē tēpus iudee pcurationē tenebat/honorabiles quosq3 viros flagris verberaret/⁊ in ipa vrbe sacratissima hierusalē patibulo suffigeret: eo tēpore quo pturbari iudeor̄ statu͂ nouaru͂ reru͂ molitiōibus accidit: duodecimo scilic3 anno iperii nerōis Sed ⁊ per oēm siriā/in seditiosos iudeor̄ atrocissimā refert exercitatā esse seuitiam ita vt etiā illi qui per vrbes singulas admixti gentibus cōmanebāt/in hostiu͂ numero deputarēt. Et videres iq̄t repletas ihumatis corporibus ciuitates: iacentes mortuos simul cu͂ paruulis senes. Feminaru͂q3 absq3 vlla sexus reuerentia nudata in publico reiectaq3 cadauera: atq3 vniuersā puinciam inumeris malis refertā. Sed tamē tam diro hoc ⁊ tam atroci spectaculo/multo grauius eos futuror̄ ⁊ per dies augescentiu͂ malor̄ metus ⁊ formido terrebat. Hec ad verbu͂ iosephus refert. Ver̄ de iudeis ista sufficiant.

Explicit liber secundus.

Incipit liber tercius.

Ca. i. in quibus locis apostoli christum predicauerunt.

Situr iudei debitis cladibus purgebant. Sancti vero apostoli dñi ꝛ saluatoris nři/ceteriqȝ discipuli/ad p̄dicandū verbū dei/per singulas quasqȝ orbis t̄re ꝓuītias dimittunt/Thomas(sicut nobis traditū ē)sortit⁹ est Parthos. Matheus ethiopiā. Bartholomeus Indiā citeriorē. Andreas Scithiam Johēs Asiā. Unde ꝛ apud ephesū/ꝛ cōmoratus est ꝛ defunctus. Petrus pōtū/galatiā/bithiniā/cappadotiā/ceterasqȝ ꝯfines ꝓuincias/Judeis dūtaxat p̄dicans circūcisse dephendit: ꝛ ad vltimum in vrbe roma cōmorat⁹: vbi crucifixus est deorsū capite demerso/qđ ipse ita fieri depcatus est/ne exequari dño videret. De paulo autē qđ dicā: qui ab hierusalē vsqȝ ad Illiricū repleuit euangeliū xp̄i: et ad vltimū sub nerōe martirū duxit. hec ita p ordinē i tercio li. explanationū genesis/origenes expōit.

¶ Ca. ii. de epistolis ꝛ scripturis aplōrum.

A Erū petrus apostolus p̄dicationis sue monimēta nobis per pauca dereliquit. Una eteni eius epistola est/de qua nullus oīno dubitauit. Nā de secūda multis ī certū est: Apud plurimos tñ etiā ipa legēda suscipit. Ille vero libellus q̄ dicit act⁹ petri/ꝛ qđ noīs eius euangeliū nuncupat: sed ꝛ q̄ dicitur ei⁹ p̄dicatio vel reuelatio/i scripturis prsus canonicis nō habet. Sed ne aliqs quidē scriptoꝝ veterū/vti coꝝ testimoniis iuenit. Verū ꝓcedente nobis historie narratiōe/per oportunitatē locoꝝ cū scriptores ecclesiasticos mēorabimus/necessario etiā scripturarū libros q̄ in auctoritate esse debeāt/ꝛ quoꝝ min⁹ sequēda sit auctoritas exponem⁹. Interī petri vt dixim⁹ prima epistola ab oībus veterib⁹ est recepta. Pauli quoqȝ manifeste. xiiii. sūt epistole que i auctoritate habent licet sciaȝ apud latīos de epistola que apud hebreos scribit haberi dubitationē. Sȝ ꝛ de ipa qđ ꝓnuciqȝ veterū scriptoꝝ senserit/in t̄epore suo ꝓferem⁹. Et libellus Herme qui appellatur Pastoris/cuius paulus in epistolis suis meminit/a plurimis nō est recept⁹ ab aliis aūt necessarius iudicat⁹ est: ꝓpt eos qui primis ad fidē īstitutionib⁹ ibuūtur. Unde ꝛ ī nōnullis ecclesiis legit: ꝛ multi veterū scriptoꝝ vsi sūt testimōiis ei⁹. hec iteri nobis p̄missa sint de diuersoꝝ libroꝝ fide quā mox etiā: veteꝝ ꝯstipulatiōe firmabim⁹. ¶ Paul⁹ aūt ꝙ ab hierusalē ī circuitu vsqȝ ad illiricū gētib⁹ euangeliū predicauerit/ex ipsius vocibus comprobat: ꝛ ex iis que lucas in actibus apostoloꝝ scribit. Sȝ et petrus in quib⁹ etiam ipse ꝓuinciis iis q̄ ex circūcisione sūt p̄dicauerit christū/ꝓpriis vocibus in epistola quā ipsi⁹ absqȝ ambiguitate claruit eē/designat: ī qua ad eos qui in dispersione sūt scribit/sine dubio hebreos. Ipsi eteni dispersi dicunt: tanq̄ propriis sedibus pulsi ꝛ positi in dispsione/vt ait ipe/pōti/galacie/cappadocie/ꝛ asie/ac bithinie. Ex quibus si qui constantes in fide et emulatores verbi dei reperti sunt: etiam regendas ecclesias quas apostoli fundauerant susceperūt. Quoꝝ noīa non est facile explicare per singulos. Ex apostoli tamen sermonib⁹ colligere possum⁹/per multos esse quos ille nunc adiutores nūc cōmilitones/nunc etiam cōcaptiuos/ꝛ cōlaborantes in euangelio et comites nominat. Sed et lucas in actibus apostoloꝝ plurimos eius socios memorat et participes predicationis: sicut timothei meminit ac titi. Quorū alter in ephe so episcopus: alter ordinādis apud Cretam ecclesiis ab eo preficitur. Ipse autem Lucas genere quidem anthiocenus arte medicus comes vero pauli/et ceterorum apostolorum socius et necessarius fuit. Is ergo secundum hāc medicinam quam ex apostolorum societate vel traditione susceperat: duos nobis medicinales libros/quibus nō corpora sed anime curentur explicuit. Euangelium scilicet: in quo etiam sic prefatur. Sicut tradiderunt nobis inquit ii qui ab inicio ipsi viderunt ꝛ ministri fuerunt verbi dei: quos et ab inicio secutus sum. Et actus apostolorum quoo nō iam auditu perceperat sed oculis inspexerat. Tradunt autem ꝙ euangeliū suū ex pauli ore descripserit:

B

etipsū sit quod apostolus suum euāgeliū soleat nominare cū dicit/secundū euangelium meum:sicut z marcus que ex ore petri fuerant predicata conscripsit. Memoratur autē ex comitibus pauli/crescens q̃daz ad gallias esse profectus. Linus vero et clemēs in vrbe roma ecclesie prefuisse:q̃ comites z adiutores eius fuisse ab ipso paulo perhibentur. Sed z dionisium ariopagitam apud athenas quē lucas describit/primum paulo predicante credidisse/inter socios eius fuisse/z ecclesie atheniensium constat sacerdotium suscepisse. Sed nunc interim ad hystorie ordinē redeamus.

¶ Cap. iii. de successionib⁹ apostoli pauli.

Situr post neronē qui tredecim anno obsedit romani culminis principatum/galba z otho anno z sex mensibus detento principatu defūcti:vespasiano regni gubernacula derelinquūt posito p idē tempus in procinctu belli quod iudeis itē derat. Ubi ab ipso exercitu cuz quo oppugnabat iudeaz/subrogatur imperio. Isq̃z confestim romam tendēs/tito filio suo curam belli/z hierosolimoꝝ oppugnationis iniungit. Uerum post ascensionē domini et saluatoris nostri/iudei vel in ipm commissi piaculi/vel psecutionis i apostolos/et necis i stephanuz/sed z obtruncationis in apostolum iacobum/i iacobum nichilo minus fratrez domini(qui appellabatur iustus)sceleris admissi/ceterorūq̃z omniū quos propter fidē christi insidiis dolis atq̃ omni fraude nequitie circūuenerāt:p bis inquā omnibus malis/penas diuinit⁹ reposcebant. Et apostoli quidē ab illis pri⁹ fugati/ac p omnē locū dispersi sicut supra diximus/pgebāt i virtute christi/q̃ eis preceperat dicens. Euntes baptisate oēs gen-

B tes in noie meo. ¶ Ecclesia vero que in hierosolimis fuerat congregata/responso a deo accepto/emigrare iubetur z trāsire ad oppidū quoddaz Pellā noie trāsiordanē: quo ablatis ex vrbe sāctis z iustis viris vindicte celestis fieret locus/tam de vrbe sacrilega q̃ de populo impio p excidium patrie euersionēq̃z sumende. Quantis ergo malis gens tūc vniuersa mulctata sit:atq̃z ipsa iudee terra/bello/fame/igni/cedibusq̃z vastata sit quanta populoꝝ milia/patres simul cū coniugibus ac paruulis z liberis/absq̃z numero absq̃z discretione trucidati sint:que etiā diuersarum vrbium obsidiones:sed et ipsius magnifice z famosissime ciuitatis hierusalē quanta vastitas:z quāta fuerit diuersaꝝ mortium strages:quisue p hec singula belloꝝ extiterit modus:z vt scdm id quod prophete predixerant/abhominatio desolationis in ipso quondam dei famosissimo collocata sit templo:vtq̃z ad vltimū cuncta ignis populatus sit:z flāma consūpserit:si quis plenius nosse vult hystorias iosephi relegat. Nos vero ex dis ea tantum que ad explanationez suscepti operis sufficiunt assumemus:z in quibus refert/q ex omni iudea populi in die solēni i pasche/hierosolimaz velut exitiali quadam manu cogente conuenerant. Quos tricies centena milia hominuz dicit fuisse. Justo scilicz dei iudicio/tempore hoc vltionis electo:vt qui ī diebus pasche saluatorē suum z salutare christum domini/cruentis manibus z sacrilegis vocibus violauerant:in ipsis diebus velut in vnū carcerem omnis multitudo cōclusa:feralis pene exitium qd merebatur exciperet. Preteribo que ī eis vel gladii cede/vel aliis belli machinis collata sunt explicare:ea tantūmodo q̃ dire famis exitio ptulerūt/supradicti hystoriographi sermonib⁹ pferā:quo legētes hec/itelligant quantū piaculū sit:audere aliquid in christum:et q̃ grauibus hac causa suppliciis expientur.

¶ Capitulum. iiii. de iudeoꝝ grandi oppugnatione strage et fame qua oppressi sūt.

De itaq̃z. quintus iosephi hystoriaruz liber ponatur in medio. Ex quo omnis eoꝝ luctuosa tragedia pernoscatur. Diuitibus autē permanere inquit aut perire/vnum atq̃z idē erat. Si enī in vrbe permansissent facultatum suarum causa/crimine obiecto/quasi quide transfugiendo cogitarent/perimebantur. Necessitas vero famis/factiosoꝝ extollebat arrogātiā:

et vtrunqz simul inedia cũ temeritate cre
scebat. Publice quidem frumẽtum nusq̃
omnino erat. Sed irruentes vrbis predo-
nes perscrutabãtur domos: et si quid inue
nissent/tanq̃ de iis qui fefellerãt penas su-
mebant. Si vero non inuenissent: nichilo
minus tanq̃ eos qui occultius z diligenti
us abscon derint/cruciabant. Indicium ve
ro haberi ab eis pabula capiebant hoc ip-
so q̃ adhuc viuere et subsistere corporibus
videbantur: tanq̃ qui profecto iam inter-
issent/nisi absconditos vspiam tegerẽt ci-
bos. Si quos sane tabescẽtes macie vidis-
sent: hos cum venia preteribant superflu-
um putantes perimere/quos paulo post
absumeret fames. Multi tamen in occul
tis omni censu suo mercati sunt vnum me
trum. Si diuites/frumenti: ordei/si inferi
ores fuerunt. Et concludentes se in iferio
ribus quibusqz penetrabilibus dom⁹. Nõ
nulli nec in panes confectas fruges ede-
bant. Alii vero inquantum vel necessitas
vel metus permitteret/excoquebant. Et
mensam quidem nullus expectabat appo
ni: sed ex ipso semi usta igni rapientes/p
pria velut furtiua deuorabant. Et erat in-
felicis ipsius ibi spectaculum miserabile.
Cum validiores quiqz inuenta diriperent
Imbecillioribus vero nichil preter luctũ su-
pererat et lacrimas. Et omnium licet acer
bitates rerum superaret fames: nichil ta-
men ita subruit et subuertit/sicut verecun
dia. Quicquid enim saluis rebus pudore
dignum est: id in hac necessitate contẽni-
tur. Deniqz et vxores de virorum manib⁹
et filii de parentum. Et quod est infelicius
matres cibos de paruulorum suorum ma
nibus atqz ore rapiebant. Et cum dulcis-
simi liberi in manibus atqz ante ora posi-
ti tabescerent: exigua vite subsidia denti-
bus ipsis eximere nemo parcebat. Veruz
nec ipsos quidem infelices/et per exiguos
sumentes latebant cibos. Sed continuo a-
derat predonũ quis: et statim vt clausas
cuiuspiam conspexissent fores: indiciũ cre
debant hoc esse/q̃ intrinsecus positi ede-
rent. Et repente despicatis foribus preci-
pites irruebant: atqz ab ipsis vt ita dicaz
faucibus exprimentes/si quid forte sum-
ptum iam fuerat reuocabant. Verberabã
tur senes si cibum vendicare temptassent.
Sparsis etiam crinibus mulieres trahe-
bantur/occultare nitentes/si quid forte de
prehensum fuisset in manibus. Nulla
senibus pro canicie reuerentia: nulla erga
paruulos miseratio. Sed in exiguo panis
fragmento paruulos inherentes/ex ipso
cui inheserant suspensos elidebant in ter
ram. In eum vero qui raptores cibo preue
nisset assumpto/crudelius seuiebant. et ex
cogitabant dira supplicia/obturantes in
felicibus naturales digestionum meatus
Aliis vero preacutas sudes per eadem ve-
renda adigentes (horresco que gesta sunt
referens) ad confessionem per hoc vnius
panis aut ciati farine/miseros per urgebãt
Nam ipsi tortores nec patiebantur famẽ
(Esset eniz quodammodo tollerabilius/
si hoc compulsi inedia facere viderent) sed
vt vel prepararẽt sibi imposterũ cibos/vel
vt crudelitas exercicio conualesceret. In his
etiam si qui forte furtim per stationes ho
stium pro colligendis herbis erepsissent/
occurrentes eis qui hostium manus effu-
gisse gauderent/diripiebant quicquid at-
tulerant. Supplicantibus autem et terri-
bile quoddam sibi nomen dei inuocantib⁹
vt vel partem aliquem ex iis que cuz mor
tis periculo quesierant indulgerẽt: nichil
prorsus prebebãt: sed hoc beneficii loco cen
serat/si comprehensum viuum licuisset e-
uadere. ¶ His autem post aliquanta ad- B
iungit dicens. Judeis vero cum egressu vr
bis omnis pariter spes excludebatur salu
tis/z inualescẽs acerbitas famis/domos
simul et familias gentemqz vastabat. ita
vt in petrabilibus strata iacerent mulierũ
paruulorumqz cadauera. Per plateas ve
ro infelicium senum corpora/fame ma
gisq̃ etate consumpta. Juuenes vero atqz
omnis etas robustior/velut simulacra q̃-
dam in viis et egressibus oberrabant: cor-
ruentes quocunqz loci gressum subruisset
inedia. Sepelire autem cadauera proxi-

morum/nec defunctorum multitudo/nec
virium debilitas permittebat:simul z pro
sue vnusquisqz vite incerto. Deniqz ali/
quanti supra eos quos sepeliebāt animas
emisere. Multi etiam dum prosequuntur
funera priusq̄ ad sepulchrum veniretur ef
flabant. Sed nec planctus ex more defun
ctis exhibebatur aut luct⁹: quia hoc sibi to/
tum vēdicauerat fames. Sed nec aridas
inedie/humorem cuiquam reliquerat la/
crimarum. Obsederant ciuitatem profun
da silentia: et nox plena mortis cuncta con
texerat. Quibus malis omnibus grauio/
res soli vigebant predones: qui nec sepul/
chra quidem diripere et spoliare cadauera
illicitum ducebant. Non tam predam pe
tentes/q̄ scelus irrisione cumulantes:
et aciem gladiorum suoꝝ in cadauerū ob
truncatione probantes. Interdū etiam in
nonnullos adhuc spirantes mucro exami
nandus agebatur: quod alii semineces cū
viderent/supplices dexteras extendebant
vt in se quoqz beneficii loco conuerterent
scelus/quo scilicet cruciatibus famis velo
cius absoluerentur. Sed nouo crudelita/
tis genere/necem quam sponte inferebāt
si rogarentur negabant. Cum tamē vnus
quisqz deficiētiū cum gemitu oculos retor
queret ad templum: non de morte propria
dolēs/sed de impunitate predonum quos
superstites derelinquebant. Et primo qui
dem sūptu publico sepelire mortuos sus/
ferant fetoris intolerantia: vt vero omnez
sumptum cepit vincere multitudo morien
tium/de muro cadauera precipitabant.

¶ At cum titus circuiens peruidisset reple
tos mortuorum cadaueribus vallos/z hu
mani corporis tabe patriam terram riga/
ri: cum īgenti gemitu eleuatis ad celū ma
nibus deum inuocat testem/hoc suū opus
non esse. Et post aliquanta iterum talia
quedam prosequitur. Non cunctabor in/
quit proferre quod sentio. Arbitror enim
q̄ etiam si aduersum impios ciues/roma/
norum paulisper arma cessarent/aut hia
tu terre/aut aque diluuio/aut sodomita
nis ignibus et fulminibus celitus tortis/
supplicium ciuitas dependisset: que mult
infaustiorē illis qui hec ꝑpessi sunt/z ne
quiorem virorum presentem hanc ꝑtulis
set etatem: pro quibus et omnis gens pa
riter mereretur extingui. Sed et in sexto li
bro de eisdem talia scribit. Et eorum inq
qui per totam ciuitatem famis inedia co
rumpebantur/multitudo innumerabilis
erat: quorum nec explicari miseria potest.
Per singulas namqz domos sicubi fuis
set aliquid cibi repertum: bella continuo
cedes inter caros ipsosqz parentes ac libe
ros nascebantur: dum non solum e mani
bus: sed ex ipsis etiam faucibus inuicem
cibum rapere certabant. Fides autem ne
mortuis erat. Sed et ipsi cum iam spiritū
exalarent/perscrutabantur a predonibus
ne cui forte intra gremium cibi aliquid
sedisset. Alii autem per inediam biantes/
velut rabidi canes huc atqz illuc fereban
tur: et quasi insania quadam exagitati/
in easdem domos sub momēto tempori
iterum ac sepius irruebant. Omnia tam
necessitas vertebat in cibum: etiam illa q
nec mutis quidem animalib⁹ edere vsu
fuit. Ad vltimum ne loris quidem vel cin
gulis aut ipsis etiam calciamentis absti
nuerunt. Portarum quoqz indumenta de
trahentes/conficienda dentibus ingere/
bant. Nonnulli et feni veteris festucas e/
debant. Sed et de quisquiliis vndecunqz
collectis paruissimum pondus/dragmis
quattuor distrahebant. ¶ Sed quid opus
est per hec pondus famis illius explicare:
cum gestum sit ibi facinus/quod neqz a/
pud grecos neqz apud barbaros vllus ac
cepit auditus: horrendum quidem dictu
auditu vero incredibile. Equidem li/
benter tam immane facinus siluissem/
ne quis me crederet monstruosa narrare:
nisi multos memorie nostre viros testes
commissi sceleris habuissem. Paruo vero
nec aliquid in hoc patrie prestare me arbi
tror: si subtraham eorum malorum ver/
ba/quorum pertulit facta. Mulier quedā
ex iis qui vltra iordanis alueum comma/
nebant/maria nomine/eleazari filia/de

vico dethezod. quod interpretatur domus
ysopi genere et facultatibus nobilis/cum
reliqua multitudine que confluxerat hie-
rosolimis reperta/cõmunem cum omni-
bus obsidionis casum ferebat. Huius re-
liquas quidem facultates quas e domo in
vrbem conuexerat tyrãni inuasere. Si qd
vero relliquiaruz ex magnis opib⁹ fuerat/
quibus victum quotidianum pertenuem
duceret/irruentes per momenta predo-
num satellites rapiebant. Pro qui-
bus ingens mulierem velut insana iam
quedam ex indignatione fatigabat: ita vt
interdum predones maledictis necem sui
et conuitiis instigaret. Uerum cum neqz
irritatus quisq̄ neqz miseratus eam peri-
meret/et si quid forte cibi fuisset ab ea que
situm ab aliis queretur/nec iam vsq̄ repe
riendi copia fieret. Fames autem dira vi-
sceribus ipsis isisteret ac medulis: et ad fu
rorem iam perurgeret inedia fame et ira
pessimis vsa consultoribus / contra ipsa
iam armatur iura nature. Erat namqz ei
sub vberibus paruulus filius. Hunc ante
oculos ferens / infelicis inquit matris; o
infelicior fili in bello fame et direptione p̄
duum cui te seruabo? Nam et si vita spe
rari possit/iugo romane seruitutis vrge-
mur. Sed nunc ipam seruitutez preuenit
fames. Predones vero vtraqz vi grauio-
res perurgerent. Ueni ergo nũc o mi na-
te esto matri cibus/predonibus furor/se-
culis fabula. que sola deerat cladibus iu-
deorum. Et hec cum dixisset. simul filium
iugulat. Tum deinde igni superpositum
torret: et medium quidem cõsumit: mediũ
vero seruat obtectum. Et ecce cõfestim p̄-
dones irruunt/ob vste carnis nidore com-
perto mortem minantur: nisi sine mora ci-
bos quos paratos senserant demõstraret.
Tum illa equidem partẽ inquit vobis op
timam reseruaui. Et continuo que super-
fuerant membra detexit infantis. At illos
repente ingens horror inuasit: ⁊ immanes
quãuis animi diriguere: vox faucibus in-
terclusa est. Illa vero truci vultu/et ipsis
iam predonibus truculentior /meus inqt
hic filius meus est partus: ⁊ facinus meuz
est. Edite. Nam et ego prior comedi quez
genui. Nolite effici aut matre religiosio-
res: aut femina molliores. Quod si vos pie
tas vincit et execramini cibos meos /ego
que iam talibus pasta sum/ ego dis ite-
rum pascar. Post hoc illi territi tremen
tesqz discedunt/q̄ hunc solum ex omnib⁹
facultatibus misere matri relinquerant ci
buz Repleta est autẽ confestĩ ciuitas vni-
uersa nefarii sceleris nuntio. Et vnusquis
qz ante oculos facinus quod perpetratuz
fuerat adducens/tanq̄ si ipse hoc pͥpetras
set horrebat. Om̄s antẽ quos famis neces
sitas perurgebat: festinabant magis ad
mortez beatos dicentes eos quibus conti-
git interisse priusq̄ taliuz malorũ pollue-
rentur auditu. Hactenus iosephus.

Ca. v. de iis que a christo p̄dicta sunt.

Situr iudeos pro iis que in chri-
stum cõmiserunt piaculis talis cõ
secuta est pena. Dignum autez est huic
hystorie adhibere dominicas voces/quib⁹
ipse saluator talia secutura esse predixit.
Ue autem ait pregnantibus et nutrienti-
bus vel lactãtibus in illis diebus. Orate
autẽ vt nõ fiat fuga vr̃a hyeme vel sabbato
Erit enĩ tũc tribulatio magna qualis nõ
fuit ab initio seculi vsqz nũc. neqz erit. Col
ligẽs autem supradictus historiographus
omnem numerum peremptorum /vel fa-
me vel ferro/vndecies centena milia desi
gnauit. Ceteros vero latrones et sicarios
ac predones post vrbis excidium mutuo
declarat interisse vulneribus. Electos au-
tem quosqz iuuenum quos decor et proce-
ritas corporis cõmendabat/ad triumphũ
dicit esse seruatos. Reliquos autem qui
supra decem ⁊ septem annos agebant eta
tis/vinctos ad opera egypti per metalla
designatos/⁊ per ceteras prouitias esse di
spersos. Alii quidẽ vt ludis gladiatoriis/
alii vt bestiis traderẽtur. Si qui vero itra

septimum ⁊ decimum etatis reperti sūt an-
num/per diuersas prouincias in seruitu-
tem distrahi iussi sunt:quorum numerus
vsqꝫ ad nonaginta milia perductus est.
Hec vero omnia gesta sunt secundo an-
no imperii vespasiani/iuxta ea que ipse do-
minus ⁊ saluator noster iesus christus pre-
dixerat Quippe qui ea que gerenda erāt/
presentia iam videret tunc cum secundum
euangeliorum fidem/Uidens ciuitatem
fleuit super eam:et velut in auribus eius
prelocutus est hec verba. Si agnouisses i-
quit ⁊ tu/in hac die que ad pacem tibi sūt/
nunc abscōdita sunt ab oculis tuis. Quia
venient dies in te:et circundabunt te ini-
mici tui vallo/⁊ circundabunt te/et peru-
gebunt te vndiqꝫ/⁊ ad solum reducent te.
et filios tuos qui in te sunt. Sed et rursuꝫ
tanq̄ de populo dicens/erit eniꝫ (inquit)
necessitas magna super terram/et ira po-
pulo huic:et cadent in ore gladii:et capti-
ui ducentur in omnes gentes:et hierusalē
erit conculcata a gentibus/vsqꝫ quo cōple
antur tempora gentium. Et iterum. Cuꝫ
autem videritis circundari ab exercitu hie
rusalem/tunc scitote quia appropinquabit
eius desolatio. Comparet nūc vnusquisqꝫ
domini et saluatoris nostri sermones/cuꝫ
hystoriographi relatione/d̄ bello quod ge
stum est atqꝫ excidio ciuitatis. Et videns
mirā diuine prescīētie virtutem/agnoscat
predicentis diuinitatem. Hec quidem iu-
deorum genti post passionem saluatoris/
iusta vltione venerunt:pro eo q̄ auctorem
vite a semet vniuersa gens conclamauit
auferri. Ueruntamen nichil obstat ea ad
dere / per que pietas ⁊ clementia dei/licet
ingratis videtur oblata. Quadraginta
namqꝫ post admissum piaculum continu
is protracta annis impiorum pena differ-
tur. In quibus ⁊ apostoli omnes/precipue
tamen iacobus qui dicebatur frater domi
ni/in hierosolimis episcopus constitutus
indesinenter populum commisse impieta
tis ⁊ feralis ausi de scelere commonebant
si forte possent commissi penitudinem ge-
nere:si possent flere pro scelere:et vltrices
penarum flammas lachrimarum vberi[...]
te restringere. Ostendebat nanqꝫ eis de[...]
per suam patientiam q̄ ipsorum quere[...]
penitentiam. Quia non vult tantum de[...]
mortem peccatoris/quantum vt conue[...]
tatur et viuat.

Capitulum.vi.de portentis ante bell[...]
in vltionem mortis christi iudeis imm[...]

Ollire autem adhuc mentis eo[...]
duriciā nitebatur diuina maiest[...]
signis et prodigiis celitus datis terrore[...]
mul et minacē dexteram ostendendo p[...]
tiusq̄ inferendo. De quibus supradd[...]
hystoriographi fides/vt in ceteris etia[...]
in hoc sufficiens erit. Relegamus er-
go quid in sexto hystoriarum suarum li-
bro/de his ipse signauerit. Sed infelice[...]
inquit plebem teterrimi quidam homi[...]
et deceptores falsa vaticinantes suadeb[...]
vt euidentibꝰ signis ⁊ indiciis iracundie[...]
indignationis diuine non crederent. Qu[...]
bus aperte futurum et vrbis ⁊ gentis p[...]
sagiebatur excidium. Sed velut afflati[...]
amentes/⁊ qui neqꝫ oculos neqꝫ anima[...]
in se haberent/spernebant omnia que c[...]
litus nunciabantur. Etenim stella per[...]
gens/gladio per omnia similis/immine-
re desuper ciuitati/et cometes preterea e[...]
tiabilibus flammis ardere/per totum v[...]
sa est annum. Sed et ante excidiū tempus
ac belli/cum populi ad diem festum azi-
morū conuenirent/octaua die mensis sa[...]
dicis qui est aprilis/noctis tempore hor[...]
nona/tantus luminis fulgor/arā tēpluq̄ꝫ
circundedit:vt putarent omnes diem cla
rissimum factum:⁊ permansit spacio hor[...]
dimidie. Quod imperitis quidem ⁊ igna
ris prosperum videbatur. Sed legisperi-
tos et probos quosqꝫ doctores non latuit
exitiale portentum. In eadem quoqꝫ festi
uitate/vitula sacrificiis admota/et aris
assistens/inter ipsas ministrorū manus
enixa est agnam. Sed et ianua interioris
edis que respiciebat orientem cuꝫ esset ere
solita induta/ac proinde immensi ponde

nisque vsq viginti viris summo conatu impellentibus clauderetur: ferreis quoqz vectibus et seris munita/ac pessulis in altuz demissis teneretur obstricta: repente hora noctis sexta apparuit sponte patefacta. Sz et trāsacto die festo/post aliquot dies/ prima z vicesima die mensis artemesii qui maius apud nos vocatur/prodigiosus apparuit visus z fidem pene excedens: quod vere falsum putaretur: nisi oculorum fidē confirmasset malorum consecuta pernicies. Etenīz prope solis occasum/visi sunt currus et quadrige in omni regione p aerem ferri/et armatorum cohortes misceri nubibus et vrbem circundari agminibus improuisis. In alio autem die festo qui pētbecostes appellatur/noctu sacerdotes ingressi templum ad ministeria ex more complenda/primo quidez motus quosdam strepitusqz senserunt. Tum deide voces subitas audiunt dicētes. Migremus hinc. Additur his etiam aliud terribilius. Etenim quidam ananie filius/iesus nomine/vir plebeius z rusticus/ante quartum belli annum/cum ciuitas in pace et abundantia perduraret i die festo tabernaculoꝝ/repente clamare cepit. Vox ab oriente/vox ab occidente/vox a quattuor ventis/vox super hierosolimam z super tēplum/vox super sponsos et sponsas/vox super populū. Et indesinēter die noctuqz p omnes plateas circuiens hoc clamabat: vsquequo quidam primores ex populo viri velut infausti presagii indignatione cōmoti/correptuz hominē multis verberib9 afficiunt. At ille nequaq̄ pro se aliquid loquens/sed ne eos quidem qui circunstetetant deprecans/easdem voces pari obstinatione et clamore repetebat. Tunc principes intelligentes vt res erat numinis eē motum in viro: perducunt eum ad iudicē romanum. Apud quem flagris vsqz ad ossa laniatus/neqz preces neqz lacrimas fudit: sed eandem vocem miserabiliter et cū quodam vlulatu emittens/per singula pene verba proferebat: addēs etiam hoc. Ve ve. Prosequitur z aliud idem hystoriographus maiore gestum miraculo: dicens oraculum quoddam in sacris litteris repertū quod per idem tempus virum designaret ex eorum regione processurum/qui totius orbis potiretur imperio. Cuius oraculi presagium idem hystoriographus vespasianum declarare est suspicatus. Sed vespasianus non aliis q̄ illis solis gentibus que romano imperio videbantur subdite dominatus est. Unde iustius ad christuz hec responsa referantur ad quem dixerat pater: Pete a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam: et possessionem tuam terminos terre. Et cuius per idem tempus per apostolos suos i omnē terram exierat sonus/z in fines orbis terre verba eoꝝ.

Capitulum.vii.de iosepho et quos reliquerit libros.

Pereprecīū sane est post ista agnoscere quis fuerit hic iosephus/z vnde/vel ex quo genere originem ducens: qui tantam nobis materiam rerum gestaruz cognitionemqz prestiterit. Exponit ergo etiam hoc ipse de se hoc modo scribens. Josephus mathie filius ex hierosolimis sacerdos. qui z ipse primo bello romanos oppugnauerit: et posterioribus nichilomin9 interfuerit preliis necessitate constrictus. Constat ergo hunc virum per idem tempus non solum apud romanos habitum esse nobilissimum: ita vt litterarum merito in vrbe roma etiam statua honoraretur et libri eius bibliothece traderentur. Conscripsit nanqz antiquitatum hystoriam i viginti libris. Belli vero iudaici cum romanis habiti hystoriam/septem voluminibus comprehendit. Quam non solum greca facundia: verum et patrio id est hebreo sermone/suis etiam ciuibus se edidisse confirmat: dignus cui pre ceteris omnibus debeat credi. Sed et alia eiusdem viri extant de iudeorum vetustate duo volumina. In quibus contradicere appioni cuidam grammatico videtur: qui illis tēporibus aduersum iudeos scripserat. z adi

alios quosdam/qui morem gentis iudeorum atqz instituta laceraverāt. In primo ergo ex his duobus libro/q̄ volumia apud hebreos ī auctoritate habeantur secundū maiorum traditionem p hec edocet.

Capitulum.viii. quomodo iosephus pulchre diuinarum meminit scripturarum.

Eqz igitur innumera inquit apud nos habentur volumina inter se inuicem discordantia. Sed duo tantum z viginti sunt libri/qui omnium temporū seriem continēt. Que iuste creduntur diuinitus īspirati. Ex quibus quinqz sūt moysi/continentes legis vite z successionis humane prosapiā: vsqz ad ipsum moysei terminum pertendentes. Qui paulominus ad tria milia annorum continentiam gerunt. A morte vero moysei vsqz ad artarxerxen qui post xersem regnauit apud persas/que gesta sunt: prophete quiqz per ea tempora tredecim voluminibus cōscripserūt. Reliqui vero quattuor libri/hymnos in deum z vite instituta ac monita mortalib9 tradūt. Ab artaxerxe vero vsqz ad nostrum tempus scripta sunt quidem omia: fide tamen non eadem que primis habetur digna ducuntur. proeo q̄ non ita extiterit prophetarum iugis z explorata successio. Rebus igitur ipsis constat: q̄ nos venerabiliter vtamur scripturis nostris. Nā cum tot secula intercessei int: neqz addere quis vnq̄ neqz auferre aut permutare qd ausus est. Sed oibus gentis nostre hominibus insita hec quodāmodo atqz ingenita fides est: credere hec dei esse consulta/z his iugiter inherere: ac pro ipsis si ita res poposcerit libenter et animam ponere Sit etiam hec pars hystoriographi. his in locis a nobis vt arbitror nō incompetēter inserta. Est adhuc et aliud eius elegans satis volumē quod animus sit qui imperium teneat in nobis. Quem libelluz quidam machabeorū attitulauere: pro eo q̄ certamina inibi et agones p pietate a machabeis fratribus desudata/contineat.

Sed et in fine vicesimi antiquitatuz libri significat idē ipse proposuisse se quattuor voluminibus comprehensurum/secundū fidem z religionem patriā/de deo et substantia ac legib9 et cur quedam apud eos liceant quedam vero non liceant. Sed z alia nonnulla opuscula a se dicit esse cōposita. In fine etiam supradicti vicesimi libri antiquitatum/iustum quendam ex tiberiade/qui conatus sit hoc idem operis quod ipse explicuerat aggredi/arguit falsitatis per hec verba: Sed nō ego te imitatus sum ī his que conscripserā. Ipsis etenī imperatoribus obtuli libros meos/cū adhuc ipsa que gesta sunt pene in oculis haberētur. Quippe qui conscius michi essem seruate in oibus veritatis: nec me de eorū testimonio fefellit opinio. Sed z aliis pluribus obtuli/quorum multi etiam ipsis interfuere bellis: sicut Aggripa rex et nonnulli eius propinqui. Et imperator quidem Titus intantum probauit ex istis debere libris ad omnes homines rerum gestarū noticiā peruenire: vt manu sua subscriberet publice ab omnibus eos legi debere. Rex vero Aggripa sexaginta et duabus epistolis/de operis nostri veritate testatus est: ex quibus et duas inserui. Sed de his satis dictum est. nunc ad narrationis nostre seriem redeamus.

Capitulum.ix. q̄ post iacobum simeon hierosolimorum rexit ecclesiā.

Ost martiriuz iacobi et continuo consecutuz ciuitatis excidium/traditur apostolos ceterosqz domini discipulos/qui ad illud tempus reliqui erant/in vnum e locis omnibus conuenisse/simul cum iis qui propinqui secunduz carnē domini dicebantur (Plurimi nanqz z ex his per illud tempus supererant) et habuisse in commune consilium/quē oporteret dignū successione iacobi iudicari. Omnesqz vno consilio atqz vno consensu. Symeonem cleophe filium decreuisse. Cuius mētio in euangeliis facta est: vt episcopatus sedem susciperet. Cōsobrinus is secundū

carnem saluatoris fuisse dicebatur: quis
cleopham fratrez fuisse ioseph egesippus
testatus est.

¶ Capitulū.x. q̄ vespasianus posteritatem
dauid iussit inquiri

Er idem tempus vespasianus post
excidia hierosolimorū/omnes si qui
forte ex familia dauid superfuissent apud
iudeos/velut regalis prosapie viros per-
quiri iubet. Unde etiaz pro hac causa gra
uissima iudeis persecutio exorta est a tito
filio vespasiani. Sed vespasiano decēnio
principatu ministrato/titus filius in ipe
rio succedit. Cuius secundo regni anno/
Linū.xii.annis in sacerdotio transactis/
vrbis rome episcopatū tradidisse anacleto
ferunt.

¶ Capitulū.xi.de ordine z successione epi-
scopoꝝ alexandri et rome simul et de epi-
stola clementis ad corinthios.

Ed titus non amplius q̄ duob⁹ an
nis totidēqz mēsibus principatu ro
mani apicis ministrato: Domnitiano fri
sūmā rerū reliquit. Quarto igit̄ anno do
mitiani/apud alexandriā Annianus.xx.z
duobus annis ministrato sacerdotio defū
ctus est. In cuius locū scōs succedit abili⁹.
¶ In vrbe vero roma duodeciz anacletus
annis ī episcopatu exactis: sacerdotii sedē
clemēti tradidit. ¶ Quē adiutorē suū pau
lus apostolus philippensibus scribēs/desi
gnat dicens. Cuz clemēte z ceteris adiuto
ribus meis: quoruz noīa sunt in libro vite.
Huius clementis epistola habet̄ ad corin
thios scripta/precipua plane z valde mi-
rabilis: quā velut ex persona romane eccle
sie dictauit: cū dissēsio apud corīthios fuis
set exorta. Quā epistolā in plurimis eccle
siis publice legi z veterū et nostris etiā tē-
poribus constat.

¶ Cap.xii.de psecutione sub domitiano.

Erum de seditione facta apud cori-
thios/ac dissensiōe plebis/testis val
de fidelis Egesippus idicat hoc mō dicēs.
¶ Multa z erga multos crudelitate domi
tian⁹ exercita/plurimisqz ī vrbe roma no
bilibus et illustribus viris nullo iure nul-
laqz rōne trucidatis/innumeris etiā ī exi
liuz trusis/z bonoꝝ direptione mulctatis
ad vltimū neroniane theomachie/et ipie
tatis successor efficit̄. Secund⁹ hic qppe ab
illo psecutionē molit̄ in nostros: cū vtiqz
pater suus vespasianus nichil prorsus no
stris irrogauerit iniurie.

¶ Capitulū.xiii.de iohāne euāgelista z re
uelatione eius.

Uo in tēpore apostolus z euangeli
sta iohannes/ob predicationē verbi
diuini et testimoniuz veritatis/in insulaz
pathmos tradit̄ ablegatus. Deniqz hyre
neus scribēs de cōpoto noīs antixp̄i quod
cōtinet̄ ī reuelatiōe que dicit̄ iohānis/qui
to aduersū hereses libro/hec de ipso iohan
ne cōmemorat. q̄ si oporteret inq̄t aptius
in hoc tēpore de isto noīe predicari: a quo
magis potuerat aperiri/nisi ab eo q̄ ipsā
reuelationez vidit. Neqz eīn multū tēpo-
ris est/sed pene nostra etate. Ju fine etenī
domitiani pīcipatus exorta ē. Jn tātū ve-
ro per idē tēpus fidei nostre īstituta flore
bāt: vt etiā nōnulli aliēi a religiōe nostra
scriptores/hystoriaꝝ suaꝝ tradiderit mo-
numētis/z de psecutiōib⁹ illius tēporis et
etiā de martyriis. Qui et diligēter explo-
rato tpe designāt/q̄ quītodecio āno domi
tiani pīcipis/cū aliis plurimis/ab eo etiā
flauia/domicilla sororis/filia flauii clemē
tis vnius tūc ex cōsulibus viri/ob testīoniū
quod christo phibebat/ī īsulā pōtiā noīe
deportata est.

¶ Capi.xv. q̄ posteritatē dauid domitia-
nus pīmi iussit simulz de psapia christi ex
testimonio egesippi.

Pud ipsū vero domitianū/cū iussis
set oēs perimi q̄ de genere dauid z re
gia stirpe descēderēt.vetus traditio tenet
q̄ delati sint q̄dā quasi essēt de posteritate
iude/quē fratrē fuisse saluatoris scd̄z car
nē tradiīt.quiqz duplici vrgebāt̄ inuidia: ve
lut q̄ ex dauid genere/z ex ipsius xp̄i ppin
quitate descēderēt: Que egesippus por-
dinē his v̄bis refert. ¶ Adhuc aūt viuebāt
q̄daz de carnali genere dn̄i nr̄i/nepotes iu
de: eius qui secunduz carnē frater domini

dicebatur. Quos quidem detulere/tanq̃ ex david stirpe venientes. Hos revocatus quidam nomine/qui in hoc missus fuerat perducit ad Domitianum cesarem. Et ipse enim formidabat de adventu christi/ sicut et initio herodes. Interrogati ergo a domitiano si essent ex familia david cōfessi sūt. Tūc q̃siuit ab eis/quātis possessionibus vel quantis essent facultatibus prediti. At illi responderunt/ꝙ vtriqȝ non amplius esset in bonis/novem milibus denariis. Ex quibus singulis pars media proportione deberetur. Nec hec sibi in pecuniam subsistere: sed in estimatiōe terre: que eis esset in quadraginta minus vno iugeribus constituta. Quam suis manibus excolentes: vt ꝛ ipi alerentur et vt tributa dependerent. Simul et testes ruralis et diurni operis/manus labore rigidas/et callis obduratas preferebant. Interrogati vero de christo quale sit regnum eius/vel quis ipse aut vnde aut quādo venturus: respōdere/ꝙ non huius mundi regnum/ neqȝ huius terre ei designetur imperium: sed ꝙ celeste ei regnum per angelorum ministeria in consūmatiōe seculi preparetur: quādo scilicet advēturus in gloria de vivis ac mortuis iudicabit: et restituet vnicuiqȝ p̄ factis ac meritis suis. Ad hec Domitian⁹ cum neqȝ in eis quicq̃ criminis inveniret et vilitatem eorum q̃maxime contemneret: abire eos liberos iubet. Sed ꝛ persecutionem quam adversus ecclesias agitari iusserat/datis rursum compescit edictis. Illi vero dimissi ab eo/vel martyrii merito/vel tante propinquitatis prerogativa/ pacis iam tempore duces ecclesie effecti/ vsqȝ ad Traiani tempora permanserunt. Hec quidem Egesippus. Sed et Tertullianus de Domitiano similia refert dicēs. Temptavit aliquando et Domitianus simile aliquid portio neronis de crudelitate/sed quasi homo cito destitit: ita vt etiaȝ eos quos in exilium miserat revocaret.

Capitulum. xvi. de successione quorundam imperatorum et episcoporum.

Ost Domitianum vero quindecim annis imperio potitum/Nerva suscipit principatum. Sub quo omnes quidem honorum tituli qui in Domitianum collati fuerant/detrahuntur. Revocari autem quicunqȝ ab eo in exilium trusi sunt/ac recipere facultates/ex senatusconsulto iubentur. De quibus singuli testimonium perhibent/qui gesta illorum temporum conscripserunt. Tunc igitur apostolum Johannem post absolutionem insule/ephesum quasi ad scolam propriam redisse/nostrorum scriptores declarant. Nerva vero post annum pl⁹ minus defuncto/Traianus succedit in impio. Cuius primo principatus anno Abilius apud alexandriam tredecim annis sacerdotio ministrato diem obiit. Cui succedit Cerdon tercius in sacerdotium. Qua tempestate in vrbe roma Clemens quoqȝ tercius post paulum et petrum pontificatum tenebat. Sed et apud anthiochiaȝ Euodius primus fuerat/et secundus Ignatius. Jerosolimis quoqȝ Symeō secūdus post Jacobum fratrem domini hisdē temporibus gubernabat ecclesiam.

Capitulum decimū septimū de iohanne evangelista.

In his superstes adhuc apud asiam demorabatur ipse ille quem amabat dominus Jesus/apostolus simul atqȝ evangelista Johannes: ecclesiarum que inibi erant gubernacula gerens/post Domitiani vt diximus obitum regressus ex insula. Quod quia ita se habeat/duobus fidelibus testibus approbabo. Hyreneus et Clemens alexandrinus/huic veritati astipulantur. In secundo adversuȝ hereses libro. Hyreneus hoc modo scribens: et omnes inquit presbiteri testes sūt qui in asia Johannem discipulum domini viderunt/et sciūt hec tradidisse Johannem: qui et permansit apud eos vsqȝ ad tēpora Traiani. Itē in tercio eiusdem operis libro idē scriptor de iisdem ita testatur

Ecclesia inq̄t q̄ est apud ephesuꝫ/a paulo
quidē fūdata est:a iohāne vero edificata:
q̄ pmansit ī ea vsqꝫ ad tēpora traiani. Ha
bes hūc testē fidelem b e apostoli tēporibꝰ
cōtestantē. Accipe q̄d etiā clemēs cuiꝰ pari
ter pmissimus testimoniū dicat: hystoriam
quādā pnecessariā simul texēs. Quā nos
quoqꝫ si inseramus/vtilē fore legētibꝰ cre
dimus. Scribit ergo hec.

¶ Cap. xviii. quomō iohēs adolescentem
clare ī dolis ducē latronū factum reuocat
ad ecclesiam ꝛ conuertit.

Audi inquit fabulā ꝛ nō fabulā/sed
rez gestā de iohāne apostolo memo
riis oīꝫ traditā: Cū pꝰ tirāni obitū de patb
mos īsula ephesū rediret: rogabaꝛ etiā vi
cinas illustrare prouintias/quo vl' ecclias
fūdaret ī q̄bus nō erāt locis: ꝛ ī q̄bus erāt
sacerdotibus ac mīstris instrueret/ scđm
ꝙ ei de vno quoqꝫ spūs sctūs idicasset. Cū
igitur venisset ad quādaꝫ vrbē haud longe
positā/oībus ecclesiasticis solēnit adiple
tis: vidit iuuenē quēdā/validū corpore/et
vultu elegantē: sed et animis acrē nimis:
respiciēsqꝫ ad episcopū qui nup fuerat or
dinatus: Hūc inq̄t tibi sūmo studio cōmē
do/sub testimonio xp̄i ꝛ totius ecclesie. Tū
ille suscipiēs/oēm se adbibiturū sicut p̄ci
piebat diligētiā pollicetꝛ. Sed iteꝝ atqꝫ ite
rum eadē sepius repetēs/iuuenē cōmen
dabat attētius. Et post hec ephesū rediit.
Tū vero epūs adolescentē ī domū suā su
scepit cōmendatū: ꝛ cū oī diligētia enutrit
amplectitꝛ/fouet. Ad vltimū etiā baptismi
gratiā tradit. Post hec iaꝫ velut cōfidens
gratie qua fuerat cōmonitus/ paulo idul
gētius habere iuuenē cepit. Sed ille vbi ī
matura libertate potitꝰ est: cōtinuo p eque
uos (q̄bus luxus ꝛ desidia cordi ē) amare
vicia/ꝛ corrupte vite īcedere tramitē pdo
cetur. Et primo q̄dē cōuiuioꝝ illecebris de
cipitꝛ. Jnde nocturnis eū furtis sociū sibi p
ticipēqꝫ cōsciscūt. Post hec etiā ad maiora
flagitia ptrahūt. Cū iterea sēsim iuuenis
formabaꝛ/ꝛ istituebaꝛ ad scelera/ꝛ q̄ esset
acer ingenio/sicut equus ī frenis ꝛ validꝰ/
duris moribus obfirmatꝰ/recti itineris li
neā derelinquēs/rectore contēpto/rapido
cursu totus fertur ī preceps: ita succeden
tibus sibi malis: vt desperationem quoqꝫ
adeo sibi prestite salutis/acciperet. Dedis
gnatꝛ iā de paruis sceleribus cogitare: grā
dia queqꝫ molitur: ꝛ ex integro pditioni se
tradēs/nulli inferiorē se in flagitiis pati
tur. Deniqꝫ illos ipsos q̄ prius magistri
criminū fuerant discipulos facit. Et latro
num ex bis turmam quibus ipse dux ꝛ pri
ceps violentus preesset instituit: ꝛ cum bis
omni crudelitate grassatur. Veruꝫ tēpore
elapso/cū rei ita poposciscet vtilitas/inui
tatur iterū ad illā vrbē iohānes. Et cū ce
tera quoꝝ gratia venerat ordinasset: age
inquit o episcope/depositū representa/q̄d
tibi ego planeꝛ chaistus cōmēdauimus/ec
clesia teste quā regis. At ille obstupuit/pri
mo pecuniā putans a se reposci quaꝫ non
acceperat. Sed rursum considerabat/nec
posse fallere iohannē/nec quod non dedit
querere. herebat igitur stupēs. Quē iohā
nes herentē videns/iuuenem inquit illuꝫ
repeto a te/ꝛ animā fratris. Tunc grauit
suspirans senior/ꝛ in lacrimis resolutus/
ille ait mortuus est. Quomodo inquit vl'
quali morte? deo ait mortuus est/quia pes
simus ꝛ flagitiosus euasit. Ad vltimū etiā
latrocinium aggressus est. Deniqꝫ nunc
montē quēdā cū multa latronū manu oc
cupauit. Quibus auditis. Apostolus/ve
stem continuo qua erat idutus scidit: ꝛ cū
ingenti gemitu feriēs caput suum/bonū
inquit te custodē fratris anime dereliqui.
Sed iaꝫ nunc michi equus paretur et dux
itineris. Et cōfestim ab ipsa ecclesia ascen
dens/cōcitus properabat. Cūqꝫ puenisset
ad locū/attinetur ab bis latronibus q̄ cu
stodias obseruabāt. At ille neqꝫ effugere/
neqꝫ prorsus declinare vsq̄ꝫ nitens/ingēti
tantū voce proclamabat: quia ad hoc ipm
veni: adducite michi principē vestrū. Qui
cū veniret armatus/eminus agnito iohā
ne apostolo/pudore actus ī fugā vertitur
Jlle equo post eū admisso cōfestim insequē
fugitantē. etiā etatis oblitus/simul ꝛ cla
mans: Quid fugis o fili patrē tuū: ꝛ nudū

fugis inermē senē: miser/noli timere: ha-
bes adhuc spē vite: ego aūt rōnē reddam
pro te certe mortē p te libenter excipiā/si
cut z dominꝰ excepit p nobis: z pro tua aīa
dabo aīam meā. Sta tñ z crede michi qa
christus me misit. At ille audiēs restitit: ac
vultū demisit ī terram. Post hec arma pie
cit. Tū deīde tremefactus flebat amaris
sime: z accedētis ad se senis genibꝰ prouol
uitur. gemitibus z vlulatibꝰ qbus poterat
satisfaciēs: z vberrimis lacrimarū suarum
fontibus iterū baptizabat/occultās solam
dexterā suā. Apostolus vero iurisiurandi
sacramēto se ei a saluatore impetraturū ve
niam pollicens/simulqz genibus eiꝰ pro vo
lutus: atqz ipsam dexterā ex cuius cedis cō-
scientia torquebatur tanqȝ iam per penitē
tiam purgatā deosculans/ad ecclesiam re
uocat. Et indesinēter pro eo orationes pro
fundens/z cū ipso pariter ducēs crebra ie-
iunia/indulgentiam adeo quam ei pollici-
tus fuerat expetebat. Sed z variis sermo-
num consolationibus/velut quibusdā pre
cātationibus efferos z exterritos eius ani
mos mitigabat. Nec prius abstitit qȝ eum
in omibus emendatum etiam ecclie prefi-
ceret: prebens p hoc magna exēpla vere pe
nitentie: z documentū ingēs noue regene
rationis: atqz insignia quedā z trophea in
uisibilis i eo resurrectionis ostendēs. Hec
a clemente dicta non solū ad sciētiam rerū
sed ad vtilitatē legentium profutura/hūc
in nostris quoqz libris teneant locū.

Capitulū. xix. de indubitatis scripturis z li
bris diuinis.

De iam etiam huius apostoli q̄ sint
A scripta que ī auctoritate habeant/cū
his pariter explicemus. Est igit primo euā
gelium nominis ipsius: qd in oī orbe per-
sonuit. q autē post cetera tria euangelia/
quarto a veteribꝰ statutū est loco/hec erit
ratio. Venerabiles z vere deo digni aposto
li christi/cū essent in omnibus puritate vi
te z animi virtutibus clari/nō magni pen
debant sermonis ornatū. Quippe ī quibꝰ
anima erat diuinis ornata virtutibus: si-
mul z signorū gratia que eis a domino no
stro iesu christo cōcessa fuerat confidē[tes]
nō in suasoriis humane sapientie verb[is]
sūmam predicationis dominice colloca[...]
sed in ostētatione spiritus z virtute: p q[...]
mirabilibus consūmatis/z verborū sua[...]
fide facta/vniuerso orbi regni celorū sci[en]
tiam tradiderūt: parum ducentes plures li
bros condere: q huiuscemodi predicatio[nis]
assertio/nō argumēto humani sermoni[s]
sed astipulatione diuie virtutis indige[ret].
Deniqz Paulus qui inter omnes a[po]
stolos eruditior etiam in verbis videt/[z]
sensibus prepotens/nō amplius qȝ pau[cas]
epistolarū suar ūcorpꝰ reliquit: Qui vtiqz
īmensa contineret intra se atqz innumer[a]
sacramenta: vtpote qui etiā vsqz ad terti[um]
celū raptus/que gererent inspexerat: z [ad]
ipsū quoqz deo dignū paradisum abduc[tus]
audierat ibi ineffabilia verba/z doctrin[is]
(quecūqz illa inibi est) siue corporeus siu[e]
incorporeus/illius interim schole discip[u]
lus effectus exceperat. Sz z reliqui dñi [et]
saluatoris nrī discipuli/nō solū ex illis d[uo]
decim/sed z si qui extra numerum hūc [de]
schola tamē dñi z saluatoris nostri sermo
nem aliquem diuinitus inspirati memo[rie]
reliquerūt. breuē hunc z succinctū p oia e[sse]
voluerunt. Igitur ex ipsis discipulis dñi
matheus tantūmodo z iohannes ad scri-
bendū appulisse animū traduntur: necessi
tate quadā in hoc ipsum prouocati. Ma-
theus enī primo hebreis predicauerat. Ve
rum cum pararet trāsire ad gentes/patria
lingua scripturam composuit: z ea que pre
dicauerat cōprehendens/dereliquit iis ad
memoriam a quibus proficiscebatur vt gēti
bus predicaret. Post hūc luce z marci scrip
tura euangelica/scd̄m eas causas quas su
perius diximus editur. Iohannē vero tra
dunt vsqz ad vltimum pene vite sue tem-
pus/absqz vllius scripture indiciis euāge
lium predicasse. Sed cum horum triū euā
geliorū/etiam ad ipsū noticia peruenisset
probasse quidem dicitur fidem z veritatem
dictorum. Deesse tamē vidit aliqua/et ea
maxime que primo predicationis sue tem

pore dominus gesserat. Certum est enim quod in superioribus tribus euãgeliis/hec videntur sola contineri:q̄ ab eo gesta sũt anno quo iohannes baptista vel inclusus est in carcere/vel punit⁹ Deniq; si obserues/stati ī initio narratõis posteaq̃ refert matheus de quadraginta dierũ ieiunio/ꝛ de temptatione eius/continuo subicit dicẽs Audiens autẽ q̄ iohannes traditus ẽ/discessit de iudea ꝛ venit in galileam. Sed et marcus similiter posteaq̃ inquit traditus est iohãnes/venit iesus in galileã. Lucas vero etiã priusq̃ incipiat aliquid de actib⁹ referre iesu dicit:quia adiecit herodes sup omnia mala que gesserat ꝛ conclusit iohãnem ī carcerẽ. Quia inq̃ ab his hec videbantur omissa/rogatus dicit iohãnes apostolus/vt ea q̄ preterierãt priores ante traditionẽ iohannis/saluatoris gesta conscriberet. Et ideo dicit ī euangelio suo. hoc fecit initiũ signoꝝ iesus. Et iterũ in alio loco indicat dicens. Nõdũ em̄ iohãnes missus erat in carcerẽ. Ex quibus cõstat q̄ ea que anteq̃ iohãnes traderetur ab iesu fuerant gesta describit. Et ideo si quis hoc diligetius cõsideret:euidenter īueniet nõ sibi euangelia dissonare/sed alterius tẽporis gesta esse que scribit iohannes/alteri⁹ vero que ceteri. Unde quia natiuitatem scd̃m carnem saluatoris vel matheus vel lucas descripserant:reticuit hoc iohannes et a theologia atq; ab ipsa eius diuinitate sumit exordium. Que pars sine dubio ipsi velut eximio p spiritumsanctũ reseruata est. Hec etiam de euangelio Johãnis dicta sint. ¶ De marci vero euangelio sufficienter supra cõprehensũ est. Lucas vero ī initio euãgelii sui causã cur scriberet īdicauit. Uidelicet qm̄ multi alii temere presũpserãt enarrare/q̄ sibi magis erãt ad liquidũ cõperta Uolẽs ergo abstrahere nos a ceteroꝝ narratiõib⁹/fidẽ facit p se cõscripte veritati:certus q̄ ea3 vel paulo exponente/vł aliis apostolis q̄ ab initito ipi viderant ac sibi tradiderant cõsecutus sit: et hanc nobis p pprĩũ euangelium tradat. Hec a nobis etiã de luca breuiter dicta sint

Oportunius vero ꝛ plenius ī tẽpore/insertis iis que antiqui auctores scripta reliq̄runt/vt se cũcta habeant īdicabimus. Joannis tamen extant preterea ꝛ epistole:de quarũ prima/neq; ab antiquis vnq̃/neq; a posteris dubitatũ est. De reliquis vero duabus/ꝛ d̄ reuelatione/etiã nũc anceps sententia habetur. De quibus vt dixi et a veteribus dubitatũ suis in locis ipsorum vocibus approbabim⁹. ¶ Ut ergo (quandoquidem in hos deuenimus locos) omnem noui testamenti canonem designemus. Primo nobis omniũ euangelioꝝ celestis quadriga iungatur. His act⁹ apostoloꝝ copulet̃. Post hos pauli epistole societur. Cõsequant̃ vero has/prima iohannis epistola. Similit̃ ꝛ petri pr̃a. Hec sũt de quibus nulla vnq̃ prorsus extitit dubitatio. Sequẽti locõ iam sũt illa de q̄bus a nõnullis dubitatũ est. Reuelatio iohannis/de qua quid singuli veterũ senserint/suis ī locis ostẽdem⁹. Et epistola iacobi et iude. Petri quoq; scd̃a ꝛ itẽ iohĩs scd̃a ꝛ tercia siue de ipsi⁹ euãgeliste siue etiã alteri⁹ ei⁹ cognominis ostendant̃. Post hec iam scriptura est que dicitur actus pauli. Sed et libellus qui appellatur pastoris ꝛ reuelatio petri/de quibus q̄ maxime dubitatur:fertur etiam barnabe epistola et doctrina que dicitur apostolorum. Quidam autem his sociant etiã euangeliũ qd̄ dicit̃ secũdum hebreos. Quo precipue vtũtur illi hebrei qui christum suscipe vident̃ sed in ecclesia ei contradicit̃. Que omnia tamẽ a nobis necessario enumerata sunt vt absq; vlla ãbiguitate claresceret q̄ sint ī veteri auctoritate:et que sint ī quibus vł cõtradictio aliqua vel etiã cunctatio/cum tamẽ a quãplurimis ecclesiis recipiantur soleat amitti Sed et de illis sciẽdum est/q̄ sub noĩe apostoloꝝ ab hereticis pferũtur/velut petri ꝛ thome et mathie/et ceteroꝝ similiter apostolorum que appellãt euangelia/Sed et andree ꝛ iohãnis atq; alioꝝ apostoloꝝ act⁹/q̄ nusq̃ prsus ī scripturis veterũ/coꝝ dũtaxat q̄ apostolis successerũt/aliq̄ mẽtio eoꝝ aut cõmẽoratio habet̃. B

In quibus z ipse stilus/multū ab ecclesia/
stica cōsuetudine dephendit esse diuersus
Sensus quoqz ipse et oīa q̄ i his inserūtur
longe ab apostolica dissonāt fide. Ex quo
figmēta esse prauitatis heretice cōproban
tur. Unde nō inter illa quidē de quib⁹ du
bitan diximus collocanda sunt/sed vt ali/
ena penit⁹/z a pietatis regula discrepātia
ppellenda. Ueruz ad hystorie ordinem
redeamus.

Cap. xx. de menandro mago.

Situr simoni mago menander suc/
cedit scutū diaboli non inferius prio
Et ipse samarites genere. In arte aūt ma
gica solus repertus est: qui nō modo cqp/
parare/sed z supgredi impietatē magistri
posset. Maiorib⁹ qppe portētis efferebat/
semetipz saluatorē dicēs/ad hoīz salutē de
celestibus z inuisibilibus seculis destiatuz
Asserens nō aliter posse vnūquēqz/ange/
los seculi vincere: nisi prius a semet magi
ce artis p ordinē suscipet disciplinā: z p ba
ptismū a se datū imortalis z etern⁹ effect⁹
in hac vita perpetu⁹ fieret: q̄ oīa ex libris
Hyrenei volentibus scire pfacile est. Sed
z Justinus in his ipsis in quibus simonis
fecerat mentionē/etiā de hoc talia quedā
scribit. Menandrū quedā samaritanū ex
vico capparatthea simonis discipulū/sti/
mulis demōiacis icitatū venisse antiochi/
am/et q̄plurimos per artē magicaz dece/
pisse samus: qui hoc etiā suadere potuit se
ctatorib⁹ suis/q̄ nō essent morituri. Ex q̄/
bus in hodiernū sunt aliqui ex illo eadem
cōfitentes quod est vere diaboli cōmentū
vt hoīes magi/christianoꝝ sibi nomē ipo/
nerēt/quo per hoc sanctū z venerabile reli
gionis nostre misteriū macularent: qui ta
men irrident z spnunt ecclesiastica dogma
ta: vel de immortalitate aīe/vel de resurre
ctione mortuoꝝ. Uerum hi talib⁹ freti au
ctorib⁹ de spe salutis z vite penit⁹ exciderūt.

Ca. xxi. de secta ebioniorum.

Edz alios idem demō quos ab amo
re christi separare nō poterat/alia ni
chilominus arte decepit: id est ebionios q̄
interptantur pauperes. Uere ei pauperes
sunt z egeni in scientia glorie christi.
niā quidē solū eū hominē putant: et p
fectū vite ac virtutis virū iustū effectū
muni etiā natiuitate ex viro z femi
atum. Custodiendā vero censentes
gis obseruantiā: nec sufficere ad salu
lam christi estimant fidē. Quidā tam
ipsis refugiūt hanc ipietatē/vt ex viro
mina asserant euz natū: sed cōfitent d
ritu sancto z maria virgine. Nec tamē
per eum fuisse deū z verbū ac sapiētiā
fatent. Corporalē vero legis obseruan
custodiūt. Apostoli autē epistolas oē
riter respuūt. et ipsū apostatam legis
pellant. Utunt z euangelio vno quod
quod scdm hebreos appellat. Cetera
nichil ducunt. Sabbata cū iudeis scdm
gem/nobiscū dominicā diē sacratam/p
resurrectione dñi obseruant. Unde cōpe
ter ebionite p paupertate intelligentie
pellati sunt.

Ca. xxii. de cherintho heretico.

Jsdem tēporibus etiam alterius he
reseos ortū principē cherinthū a
cepimus. De quo gaius/cuius iam in su
ioribus fecimus mentionē: in disputatio
nū suarū dialogo ita scribit. Sed et che
thus inqt per reuelationes quasdaz qua
veluta magno apostolo ɔscriptas/z p an
gelos ei reuelatas putaret/alia q̄daz por
tenta nobis itroducit. Post resurrectionē
terrenū dicit futuꝝ esse regnū christi in hie
rusalē. Et hoīes i carne iteꝝ cōcupiscētiis
et viciis subiectā cōuersationē habituros.
Contra fidē quoqz scripturaꝝ/quosdam
mille annos designat: in quibus multa q
dem z alia corruptionis opa z nuptiarū fe/
stiuitates dicit futuras: ad eos q̄ libidini
sunt dediti decipiendos. Sed et dionisius
cū de iohis reuelatione dissereret/et quedā
scdm ea que antiqtus ecclesie tradita fue/
rant disputaret: mentionē facit huius ipsi
us viri in his verbis. Cherithus inquit/a
quo et cherinthiana heresis oborta est. fig
menti sui auctoritatē magni noīs ac qui/
rere/secūdum scripture huius prauam in/
telligētiam gestiebat. Quippe cuius hec

erat heresis/ut affirmaret terrenum futurum esse christi regnū. Et quia erat ventri et gule ac libidini deditus ea futura decernebat/que sibi ppria libido dictabat. ventris et eorū que sub ventre sunt incitamenta/cibis/potibus/nuptiis/pdicabat explēda. Et ut aliquid sacratius dicere videret/legales agebat festiuitates rursū celebrādas/et hostias carnales iterū iugulādas. Hyreneus vero secretiora ipsius heretici in primo operis sui libro publicauit. Que inde discat. si qui plenius scire vult.

Ca. xxiii. de nicholao et heresi nicholaitarum.

Ed et alia heresis que appellatur Nicholaitaꝝ/perpauco tēpore tenuit. Cuius etiā in reuelatione Johānis mētio facta est. Isti nicholaū vnū ex illis qui cū Stephano ab apostolis ɔstituti sūt diaconi/auctorē se habere iactabant. Sed clemens alexandrinus in tercio libro stromatū/hec de eo scribit. Pulchrā inquit valde hic vxorē habuit: et post ascensionē domini et saluatoris nostri cū increparetur ab apostolis tanꝗ de zelotipie iniuria/pductam in mediū vxorē suam si quis eam vellet habere permisit. Ex qua occasione isti consequēs putauere: ut secundū hoc factū vel dictū Nicholai/vnusquisqꝫ carne sua in quo delectaret abuteretur. Et obtinentes dictū vel factū simpliciter vel innocenter/absqꝫ vlla reuerētia pmiscuos nūc et illicitos concubitus expetūt: ii qui sub illius nomie sectam sibi ppie libidinis assumpserunt. Michi autē compertū est nichol aū nullā porsus agnouisse mulierem preter eam quā in matrimonio acceperat. Cuius etiā liberi/femine quidē vsqꝫ ad vltimā senectutē castā virginitate durauerūt filius autē ipsius sanctitatē incorrupti corporis custodiuit. Que cum ita se habeant constat illud quod in medio apostolorum pro zelotipie suspitione pduxit vxorem/ex contēptu vitii vel libidinis gestum: quo per hec continentē se ostenderet eius rei/quaz nimie putabatur expetere: contēnendam magis ꝗ expetendam carnis edocens voluptatem. Quoniā quidē nolebat ut opinor secundū saluatoris preceptū duobus dñis seruire/libidini et deo. Dicunt autē etiam Mathiā ita docuisse aduersū carnē pugnādū/et in nullo porsus voluptati eius ac libidini concedēdū. Animā vero alendā sapientie pastibus/et scientie cibis in maius semper augendā. Hec de illis heresibus que tēporibus memoratis a veritate declinātes cito extincte sunt retulisse sufficiat.

Ca. xxiiii. ꝙ apostoli nō sunt aspernati nuptias.

Lemēs sane hic cuius voces ānotauimus/scribens aduersus eos qui nuptias spernūt/inter cetera etiam hec dicit. An et apostolos improbāt? Petrus etenī ac Philippus et vxores habuerūt: et filias etiā viris nuptū dederunt. Sed et paulum non tedet apostolū in quadā epistola sua mentionē vel salutationē facere cōparis sue: quā se ideo negat circūducere/ut ad pdicationē euangelii expeditior fiat. Verū quoniā clementis fecimus mentionē: absurdū non erit aliam quoqꝫ eius memorabilē narrationē pferre: quā in septimo eiusdē operis libro ita inseruit. Aiunt inquit beatū petrū cum vidisset vxorem suā duci ad passionē/gauisum esse electionis gratia ac reuersionis ad ppriā domū: et exclamasse post eam cū duceretur/ac pprio nomine compellantē dixisse. O coniunx memēto dñi. Talia erant sanctoꝝ cōiugia: tā perfecta fuit affectio beatoꝝ.

Cap. xxv. de Johis et philippi obitu.

Gitur quia de vite exitu Petri vel Pauli iā in superioribus explanauimus: sed et tēpus Johānis quo vita excessit ex parte iam diximus: nunc etiā de loco quietis, secundū fidē Policratis Ephesii Episcopi/edocere conueniens puto. Hic etenim Policrates Victori Episcopo vrbis Rome scribens/et ipsius/et Philippi apostoli ac filiarum eius pariter meminit dicens. Sicut iam superius inseruimus/quod magna luia in Asie partibus dormierunt/que resuscitabit dominus in nouissimo die aduentus sui/cum venerit

in gloria/et requiret oēs sanctos suos Di
co autē de Philippo (inquit) qui fuit vn⁹
ex apostolis qui dormiuit apud Jerapoli
Sed et due eius filie inibi virgines conse
nuere: et alia ei⁹ filia spiritusancto reple
ta permansit apud Ephesum. Et Iohan
nes ille qui supra pectus dñi recumbebat/
qui fuit sacerdos dei/pontificale petalum
gestans/martyr et doctor optimus apud
Ephesū dormiuit. Hec etiā de locis in qui
bus requiescūt in sōno pacis/ adiecisse suf
ficiat. Sed et gaius (cuius ante mētio fa
cta est) in dialogo suo/quē cum proculo dis
putās scribit/de filiabus Philippi simul z
obitu ipsius cōsonis vocib⁹ memorat dicēs
Post hoc ãt ꝓphetisse q̃ttuor fuerīt philip
pi filie: cui⁹ sepulchrū est apꝺ Jeropoli asie
vi dē/vna cū filiabus suis. De his autē et
Lucas in actibus apostolorū meminit/cū
adhuc apud cesareā degerēt: dicit ergo ita
Venimus inquit cesareā: et ingressi in do
mum Philippi euāgeliste qui erat ex se
ptem/mãsimus apud eū. Huic aūt erant
virgīes filie quattuor ꝓphetātes. His igi
tur a nobis de apostolorū tēporibus vel ex
cessibus ꝓut potuimus ex scripturis vete
rum cōgregatis: Sed et de scripturarū ca
nonicaꝝ q̄ in auctoritate habeantur libris
vel qui penitus repudiētur. Qui vero me
dio quodāmō ad istructionē ab ecclesiis nō
etiaz ad indubitatā auctoritatem recepti
sint/cōsequēter expositis. tēdam⁹ ad cetā.

Ca. xxvi. quomō Symeō hierosolimoꝝ
epūs mortē pro christo cōstātissime ꝑtulit

Ost Neronē Domitianūqz/sub
hoc cuius nūc tēpora memoram⁹/
per singulas ciuitates ex insolētia populi
A persecutionē in nostros accepimus motā.
Quo in tēpore etiam Symeon Cleophe
filius (quem secūdum hierosolimis ordi
natum Episcopū supra edocuim⁹) ꝑ mar
tyrium carnis vinculis resolutus est. Ho
rum ostipulator/ipse ille est Egesippus/
quē ī plurib⁹ iam ꝑduxim⁹ testez. Is ergo
refert/ꝙ a quibusdaz hereticis accusatus
sit supradictus vir tanq̃ christian⁹ et mul
tis suppliciis afflict⁹ per multos dies: ita

vt etiam iudex ipse cū amicis suis de eius
patientia miraretur. Et ad vltimū iuberet
simili eū qua dñs pertulit passione vitam
finire. Sed et ipsa verba quibus hec prote
statur addere gratius puto. Ait ergo cū de
hereticis diceret. Ex his igitur ipsis accu
sauerūt quidā symeonē cleophe filiū: tanq̃
ꝙ qui esset ex genere Dauid et xp̄ianus.
Et ita martyr effectus est: cū esset annoꝝ
centū viginti sub Traiano Cesare/apud
atticū consularē. Addit aūt etiā hoc/ꝙ ac
cusatores eius/cū in illis tēporibus perq̄
rerent si qui ex genere Dauid et ex regia
tribu descēderent/cōprehensi sunt inter ip
sos. Qꝺ autē Symeon vnus fuerit ex ip
sis auditoribus dñi: vel longeuitas eius in
ditio est/vel euāgelioꝝ fides: vbi etiā ma
ter eius Maria Cleophe vxor refert. Sed
et alios quosdā idem scriptor refert (pre
ter eos de quib⁹ dixim⁹) nepotes Jude vni
us ex fratribus dñi/per idem tēpus super
stites inuentos/et Domitiani tēporibus
martyres factos: hoc modo scribens. Ve
niunt igitur hii/z presunt omni ecclesie si
ꝙ martyres z ꝓpinqui dñi. Et reddita pace
ecclesie ꝑmanserūt vsqz ad tēpora Traia
ni Cesaris: vsquequo cōsobrinus dñi Sy
meō (de quo supra dixim⁹) filius cleophe
calūniā pateretꝰ ab hereticis/tanq̃ christia
nus cōsulari delatus. Cūqz multo tēpore
suppliciis fuisset affectus: martyrio consū
matus est: oībus qui aderant/et ipso iudi
ce mirantibus: vt centū viginti annorū se
nex/crucis suppliciū ꝑtulisset. Post hec
idē scriptor addit etiā hoc: ꝙ vsqz ad illa tē
pora virgo mūda z īmaculata ꝑmansit ec
clesia: Corruptorib⁹ veritatis/z diuini ver
bi temeratoribus/aut nunq̃ oīno extanti
bus/aut etiā si qui forte fuerāt ī occultis z
abditis hiatibus terre delitescētibus. Vt
vero et aplorū chorus/et oīs illa etas que
a dño susceperat viue vocis auditū/de hac
luce discessit: tū velut in vacuā domū/false
doctrine ipius se error īmersit: et tanq̃ vbi
null⁹ iā diuini cēs⁹ defēsor existeret: nuda
to vt aiūt capite/corripiētes arma mēdacii
oppugnare apostolicā veritatē nituntur.

Sed istud bellū intrīsecus gerebat: Perse
cutionū vero extrinsecus pondus vrgebat
ecclesiā: et tam imense caterue martyrum
quottidie iugulabant: vt Plinius secūdus q
tūc puinciā āministrabat / multitudine in
terēptorū pmotus / referret ad īperatorē / q
īnumera hoīm milia quottidie obtrūcarē
tur / in quibus nichil oīno sceleris deprehē
deret admissū: aut aliquid cōtrariū roma
nis legibus gestū: nisi hoc solū / q antelucā
nos hymnos christo cuidā canerent deo.
Adulterio vero et cetera huiusmōi crimina
apud eos illicita haberi / et penitus arceri
Cetera vero scdm leges cos agere cōmūes

¶ Cap. xxvii q Traianus christianos re
tuerit inquiri.

Ob quē tūc Traianus rescripti sui
auctoritate decernit: vt xpiani nō q
rerentur. si qui tamē īciderint / puniant:
per quod ex parte aliqua / psecutionis seda
tuz putabat incendiū. Sed iis qui neqtiaz
suā aduersū nos exercere cupiebāt / ledēdi
occasio nō videbat exēpta. Interdū enī po
pulus īstigabat: iterdū etiā iudex occasiōibus
vtebat: z negabat q̄sitos / quos punire volu
isset odia: oo. hec tulianus i apolegetico suo
dicit. ex quo pūt īstrui plenius scire cupiētes

¶ Ca. xxviii. de successione quorūdā epor.

Situr in vrbe roma tercius ab apo
stolis clemēs / nouē annis sacerdo
tio pfunctus / Euaristo diuini verbi tradi
dit misterium. In ierosolimis vero Syme
one de quo supius diximus defuncto / iustus
quidā ex his qui de circumcisiōe ad fidē xpi
venerāt / episcopatū suscepit. Quibus tēpo
ribus apud asiā supeat adhuc z florebat ex
apostolorū discipulis policarpus smyrneo
rū ecclesie episcopus: et papias sititer apd
Jerapolim sacerdotiū gerēs.

¶ Ca. xxix. de ignatio z epistolis eius.

a Sed z infra quoqz tpa fame celebrita
te vulgatus ignatius / apud āthiochiā post pe
trū secūda successiōe episcopatū sortitus ē.
Quē sermo tradidit de syrie partibus ad vr
bē romā transmissū / z pro martyrio xpi ad
bestias datū. Quiqz cū per asiā sub custo
dia nauigaret / singulas quasqz digredi
ens ciuitates / ecclesie populos euāgelicis
cohortatiōibus edocebat in fide psistere / z
obseruare se ab hereticorū cōtagiis: q tunc
primū copiosius cepant pullulare: et vt ha
ligētius ac tenatius apostolorū traditioni
bus ibererēt. Quas traditiōes cautele gra
et ne quid apud posteros remaneret īcerti
etiaz scriptis se asseruit epistolis reliqsse.
Deniqz cū smirnā venisset vbi erat Poli
carpus / scribit inde vnā epistolā ad Ephesi
os eorūqz pastorē in qua meminit et One
simi. Aliā magnesie ciuitati q supra meā
drū iacet. In qua z epī Damei mentionez
facit. Sz z ecclie q est trallis scribit / cuius
principē tūc esse polimiū designauit. In ea
vero quā ad romanā ecclesiā scribit depca
tur eos ne se tanq̄ suppliciis suis parcētes
velit priuare martyrio: Et his post aliquā
ta vtit verbis a syria inqt romā vsqz / cū be
stiis terra mariqz depugno: die ac nocte, cō
nexus z colligatus decē leopardis: de mili
tibus dico ad custodiaz datis: q ex bn̄ficiis
nostris seniores fiūt. Sz ego eorū neqtiis
magis erudior: nec tn̄ in hoc iustificatus sū
O salutares bestias q pparant michi: quā
do venient: q̄n emittent: quando eis frui
licebit carnibus meis: quas z ego opto acri
ores parari: z īuitabo ad deuoratione mei
et depcabor, ne forte vt in nōnullis fecerūt
timeāt cōtingere corpus meū. Quinimo /
et si cūctabunt: ego vim faciā. Ego me ige
rā. Date q̄so veniā / ego noui qd expediat
michi. Nūc icipio esse discipulus xpi. Faces
sat īuidia vel hūani affectus vel neqtie spi
ritualis / vt iesū xpz merear adipisci. Ignes
vel cruces / bestie / dispsiōes ossiū / discerpti
onesqz mēbrorū / ac totius corporis pene / et
oīa in me vnū supplicia diaboli arte q̄sita
cōfluent dūmō iesū xpz merear adipisci. hec
et multa alia his silia ad diuersas ecclias
scribit. ¶ Sz z ad policarpū velut apostoli
cū plurū datis litteris / anthiochenā ei eccle B
siaz pcipue cōmēdat. ad smyrneos sāe scri
bēs / vtit vbis quibusdā (vnde assūptis nesci
mus) quibus hec de saluatore ploqtur: Ego
aūt post resurrectiōez quoqz ī carne eū scio
fuisse z credo. Nā z cum venisset ad Pe
trum ceterosqz ait eis. Accedite et vide
te / quia non sum demonium incorporeuz.

Qui ⁊ cõtingentes eũ crediderũt ei. Scit autẽ ⁊ hyreneus eius martiriũ: ⁊ mẽtionẽ facit scriptorum eius per hec verba. Sicut dixit inqt quidã ex nostris ꝓ martirio christi damnatus ad bestias/ Frumentuz inqt ego suz dei/ bestiarũ dentibus molor ⁊ subigor/ vt panis mũdus effitiar christo: Sed et policarpus horũ memoriã facit ĩ epistola quez ad philippenses scribit ꝑ hec: Deprecor inquit oẽs vos/ obedientie operam dare/ ⁊ meditari patientiaz quã vidistis ĩ ignatio/ ⁊ rufo/ ⁊ zosimo beatis viris Precipue aũt in paulo ⁊ ceteris apostolis/ qui fuerũt apud vos: scientes ꝙ his oẽs nõ in uacuum/ sed ꝑ fidem ⁊ iusticiaz cucurrere vsqz quo peruenirẽt ad locũ sibi a domino preparatum. Quoniaz quidẽ passionum eius participes extiterunt/ nec dilexere presens seculũ/ sed eũ solũ qui pro ipsis ⁊ ꝓ nobis mortuus est/ ⁊ resurrexit. Et post pauca subiũgit. Scripsistis michi ⁊ vos ⁊ ignatius/ vt si quis vadit ad ptes syrie deferat litteras ad vos. Quod faciã cũ tẽpus inuenero. Mittaz vobis ⁊ ignatii epistolas/ et alias/ si que sũt q̃ ad nos transmisse sũt/ ex quibus vtilitatem maximam capiatis: continent enim de fide ⁊ patientia instructionez ꝑfectã/ secundum domini preceptum. Hactenus de ignatio.

¶ Capitulũ. xxx. de quibusdaz euãgelistis qui post apostolos claruerũt.

Post hũc rexit ecclesiã ciuitatis Anthiochene heros. Inter eosdem sane floruit vir eque insignis/ Quadratꝰ. Qui vna cũ philippi filiabus ĩ ꝓphetica grã celeberrimus fuisse ꝓhibetur: Sed ⁊ alii plurimi ꝑ idẽ tẽpus apostolorũ discipuli superstites erãt: qui ecclie fũdamẽtis q̃ ab illis locata fuerãt/ dignissima desuꝑ fidei edifitia cõstruebant: augentes ĩ oĩbus predicationẽ verbi dñi: ⁊ salutaria semina regni celorũ ꝑ oẽm terrã latius disserentes. Deniqz nonnulli ex his ardentiore diuine philosophie cupiditate succẽsi: aĩas suas verbo dei cõsecrabãt: explentes ꝑfectionis salutare preceptũ/ vt facultates suas primo indigentibus diuidentes/ expediti ad predicandũ euangeliũ fierẽt. Ut si qbus forte prouintiis nomẽ fidei esset incognitũ/ predicarent. primaqz apud eos fundamenta euangelii collocantes/ atqz electis quibusdam ex ipsis officium regende ecclie quaz fundauerãt cõmittentes/ Ipsi rursũ ad alias gentes aliasqz prouintias ꝓperabant: ⁊ euangelistarũ fũgebant officio. Quosqz similiter vt ĩ exordio apostolos/ diuinorũ signorũ comitabant effectus/ ⁊ sancti spũs gratia: ita vt videres vna allocutione integros simul populos ad cultũ diuine religiõis adduci: ⁊ predicantiũ verbis non esse tardiorem audientiũ fidẽ. Uerũ qm̃ impossibile est nobis singulos enumerare/ q̃ post apostolorũ primas successiones/ in ecclesiis q̃ ꝑ orbẽ terre sũt vel principes vl' euangeliste fuerint vel pastores: illos tantũmodo cõmemorasse sufficiat/ quorũ libris inserta ad nos vsqz fidei ⁊ predicatiõis monumenta venere. Ut clementis ⁊ ignatii/ ceterorũqz quorũ superius fecimus mẽtionẽ.

¶ Capitulũ. xxxi. de epistola clemẽtis ad corinthios et libris papie.

Clemens tamẽ in epistola quaz ad corinthios scripsit/ meminit epistole pauli ad hebreos/ et vtitur eius testimoniis. Unde constat ꝙ apostolus/ tanq̃ hebreis mittendam patrio eam sermone cõscripserit: ⁊ vt quidã tradũt. Lucã euangelistã/ alii aũt hũc ipsũ clemẽtẽ ĩterpretatũ esse: qđ ⁊ magis verũ est quia ⁊ stilus ipse epistole clemẽtis/ cũ hac cõcordat: et sẽsus nimirũ vtriusqz scripture plurimã similitudinem serunt. Dicitur tamen esse alia clementis epistola/ cuius nos noticiã non accepimus: Sed et alia eius opuscula non minima a nõnullis haberi ꝓhibentur/ velut petri et appionis disputatio: q̃ in vsu a veteribus habita minime reperimꝰ: quia nec pura in eis et incorrupta apostolice fidei regula mansisse deprehẽditur. Papie quoqz seruntur quinqz libri/ qui atticulantur verborum dominicorũ explanatio. horũ facit et Hireneus mentionem per hec verba. ¶ Hec aũt et papias iohãnis auditor/ policarpi vero cõdiscipulus et sodalis/ vir

vnus ex antiquis/ ptestatur in primo libro suo. Quinqz enī volumia cōscripsit. Hec quidē Hyreneus de Papia. Ipse vero de se ita indicat/ tanq̄ qui non ab apostolis/ sed ab eorum discipulis susceperit fidē: p hec verba. Non pigebit autē nos/ tibi oīa que quondā a presbiteris didicimus ⁊ bene retinemus recordantes exponere cū interpretationibus suis: et vt se eorum veritas habeat explicare. Neqz enī multa dicentibus sed vera tradentibus auscultauim⁹: neqz iis qui dominū precepta/ sed qui dn̄i mandata memorabāt ab ip̄a veritate suscepta. Qđ si quādo aduenisset aliquis ex iis qui secuti sunt apostolos/ ab ipso sedulo exquiscabar quid Andreas quid Petrus dixerit quid aūt Philippus vel Thomas/ q̄d vero Jacobus/ quid Johēs/ aut q̄d Matheus vel alius quis ex discipulis dn̄i: que ve Aristion vel Johēs presbiter/ ceteriqz discipuli dicebāt. Nec enī tantū michi librorum lectiones pdesse credebā/ quātū viue vocis presentisqz magisteriū. Sed mihi dignū videtur intēdere/ q̄ secūdo nomē Johīs enumerat: et eū quidē cui⁹ primo meminit Petro et Jacobo ac Matheo ceterisqz apostolis sociat: quē sine dubio ipsū euangelistā esse et apostolū constat. Aliū vero Johēm distinctione quadā facta/ extra apostolorum numerū collocat: preferēs ei Aristionē qndaz/ et euidēter eū presbiterū noīat: vt per hec cōprobetur verū esse illud quod quidā Asiani scribūt: q̄ duo sint apud Ephesū sepulchra: et vtrūqz Johīs appelletur. Quibus si diligētius intēdamus/ fortassis secundus hic erit Johēs/ si ille nō credit primus/ sub cuius nomie reuelatio habetur/ que appellatur Johānis. Sed ⁊ hic ipse de quo nobis sermo est Papias/ apostolorū se verba ab iis qui secuti eos fuerāt/ Aristione videlicet et Johāne presbiṫo asserit suscepisse. Unde et frequēter noīatim in cōmentariis suis/ a Johāne et Aristione traditū sibi de singulis quibusqz cōmemorat.

¶ Meminit sane idē ipse etiam de quibusdam mirabilibus in opere suo/ que p̄tereūda minime censeo. Per philippi enī euangelistę filias pphetissas hec sibi tradita esse designat. Mortuū resurrexisse tēporib⁹ suis dicit. Sed ⁊ de Justo qui cognominatus est Barsabas/ refert miraculū ingēs q venenū biberit/ et nichil ex hoc triste ptulerit ppter dn̄i fidez Justus autē ip̄e est hic/ qui post saluatoris ascensuz a sanctis apostolis cū Mathia ad apostolatus sortem statutus est/ sicut in actibus apostolorum cōmemoratur. Dicit aūt et alia plurima a maioribus sibi tradita miracula/ ⁊ nouas quasdā parabolas saluatoris/ ⁊ doctrinā incognitā magisqz fabulosā. Mille ānos futuros post resurrectionē/ quib⁹ corporaliter regnū xp̄i in hac terra futurū sit. Sed ego puto eū spirituales ⁊ misticas apostolorū traditiones corporaliter et secundum litteras suscepisse: nec potuisse discernere ea que illi in figuris velut lactantibus et paruulis loquebantur. Qui et re vera etiā ex ipsis que conscripsit opusculis exigui sensus vir/ et minus capacis ostēditur. Multis tamē post se ecclesiasticis viris/ erroris huius prebuit causas: auctoritatē dogmati tantū ex vetustate tribuens non etiam ex ratione dictorū: sicut Hyreneo/ et si quis alius eum in hac parte vis⁹ est seq. Alia quoqz quāplurima supra memorati Aristionis refert: tanq̄ ex verbis ei domini tradita: ⁊ Johannis presbiteri: que si quis vult plenius noscere/ ipsos ei⁹ relegat libellos. Nos tamē illud assumem⁹ ex his/ quod de Marco euāgelista his protulit verbis. Etiam hoc inquit presbiter narrabat/ q̄ Marcus īterpres fuerit Petri: et quecunqz meminerit ab eo dicta conscripserit. Non tamen per ordinem ea que a domino dicta sūt vel facta digesserit: quia non ip̄e auditor domini fuerit vel sectator sed nouissime vt dixit Petro adesit ad vsū ac ministeriū predicandi/ non ad conscribēdos domini sermones. Itaqz nichil peccauit Marcus in eo q̄ ita quedam scripserit/ quasi qui passim audita recordari videatur. Et hoc soluz satis egit/ ne quid ex auditis obmitteret/ aut aliquid falsum scriberet. Hec de Marco scribit papias. Sed

z de Matheo ita refert. Matheus quidē scripsit hebreo sermōe. Interptat⁹ē aūt ea que scripsit vnusq̄sqz sicut potuit Hec etiā de Matheo. Utitur sane idē Papias te/stimoniis ex epistola Johis prima. et pe/tri similiter prima. Simul z hystoriā quā daz subiūgit/de muliere adultera: que ac/cusata est a iudeis apud dn̄m. Habet au tē in euāgelio/quod dicit secūdū hebreos/ scripta ista pabola. sz de his ista sufficiāt.

¶ Explicit liber tercius.

¶ Incipit liber quartus.

¶ Ca. i. de quorūdā episcopoꝝ successione simul z iudeoꝝ ꝯtra gētiles seditione.

Uodecimo anno pricipat⁹ traiani Cesaris/cerdo quē
d Pauloante memorauim⁹ Alexandrinorū gubernare plebē/diē obiit. Post quez quartus ab apostolis Primus noīe/sacer dotii inibi iura suscepit. Eadem tēpestate Alexander quoqz Rome cū octauū annū Euarist⁹ sacerdotalis administratiōis i/plesset: quinta successione post petrū atqz Paulū/plebis gubernacula sortit⁹ est. Et quidē saluatoris nostri institutio ecclesia rūqz pfectus crescebat indies. Judeoꝝ por ro funera densissimis cladib⁹ exagitabā/tur. ¶ Itaqz postq̄ pdictus Imperator an nū octauūdecimū principatus īgressus ē rursus iudeoꝝ tumult⁹ exarsit. Quo ma/gnus mox numerus gētis eius occubuit. Nam et alexandrie/et per egiptū/vel cire nen/tanq̄ atroci quodā seditiosoqz spiri/tu exagitati/primo simul cōmanentib⁹ vi ciniisqz gētibus inferre certamina. Tū dei de paulati seditione crescēte sequenti iam anno/belliū publicū z nō minimū intulere Romano duci. tunc lupo cuidā in partib⁹ egipti: ac sane primo prelio iudeos secuta victoria est. Sed gentiles qui ex acie fuge rant irrūpētes Alexādriā/Judeos si quos forte inibi repert captos iteremere. Quo rum auxilio destituti reliqui qui apud Cy renē rebelles extiterant/velut desperātes ad agros Egypti et castella pastāda ver/tuntur/duce luca. Aduersus hos īperator mittit cū exercitu peditū atqz equitū/sed z naualī manu/martiū turbonē. Qui mul tis sane preliis nec paruo tēpore cōsūptis multa milia iudeoꝝ nō modo apud cyre/nē/sed et i egypto qui luce auxiliū ferebāt prostrauit ac peremit.

¶ Ca. ii. qualia sub traiano passi sūt iudei

Rinceps vero Romanus etiā eos qui apud mesopotamiā ꝯsistebāt Judeos ratus similia ausuros: Lutio quie to pcipit delere puintiā funditus/ac totā gentē penit⁹ excidere. Tū ille directa acie magnā eoꝝ multitudiē sternit. Cuius fa cinoris gratia/quietus remūeratiōis vi/cem ab Impatore/puincie iudee adeptus est presidatū. Sed hec etiā grecoꝝ gētiliū hystoriographi/p singlās q̄sqz etates eo/dem ordine memorie tradiderūt.

¶ Cap. iii. qui sub adriano fidei defensio/nes scripserint.

Raiano aūt vigiti ānis/minimis sex mēsibus/pricipatu perfūcto Heli⁹ hadrianus isceptra succedit Huic quadrat⁹ oratiōe splēdidissima/apologeticū librū p nostra religione cōscriptū/et validissimis cōmunitū assertionib⁹ obtulit. Quoniā q̄dē maligni quidā hoīes sub eodē principe nostros nitebant incessere. Qui liber ho/dieqz seruat/z apud nos z apud multos ex fratribus nostris. Ex quo volumie inditia magni cuiusdā viri/z mentis ac fidei apo stolice/ei⁹ scz q̄ cōscripserat colligunt. Idē igit ipe/sue antiq̄tatis specimē/talibus ex primit verbis. Nostri aūt saluatoris inq̄t opa/semp aderāt viua z vera in iis q̄ sana/ti fuerāt/z in iis q̄ a mortuis excitati sunt Nō ei visi sūt tātūmodo vel resurgere/vl sanari: sed ppetuo ab hoībus videbant/nō tantū saluatore p̄sente/sed et post discessū eius multis tēporib⁹: ita vt aliquāti q̄ ab eo vel curati vel resuscitati sūt/etiā ad nr̄a vsqz tēpora pdurarit. Et de hoc quidē sa/tis dictū. Sz z aristides vir fidelis z pietate nr̄e religiōisi hui⁹/quadrato sīle volumē ad Adrianum pro fidei nostre ratiōe con/scripsit: cuius etiā nūc scripta seruātur.

¶ Ca. iiii. de epoꝝ alexādrinoꝝ et hierosolimorum successione.

Ertio aūt eiusdē pricipatus anno

Alexander episcopus romane vrbis sacer-
dotiū simul ac vitam finiuit/decennio ex
pleto. Huic subrogat̄ sixtus: Sed ꝛ alexā-
drie eodē tēpore defuncto Primo/duode-
cimo sui sacerdotii āno/episcopatū Justus
excepit. In hierosolimis sane episcopoꝝ tē
pora successionesqꝫ/nullis ad integrū mo
numētis ꝯseruata reperimꝰ: eo ꝙ valde ad
breue tēpus mortis celeritate ꝑrepti/sacer
dotio singuli qqꝫ functi perhibeant̄: ita vt
quātū ex veterū lectiōe cōperio/ad tēpora
vsqꝫ pricipis hadriani sub quo iudei excidi
um passi sūt/tradāt quidecī episcopoꝝ suc
cessiones esse decursas. Quos oēs aiūt he
breos antiq̄ originis extitisset: ꝛ sciētiā xp̄i
fideliter recepisse. Et ideo incūctant̄ ab iis
qui poterāt de fidei merito iudicare/sacer
dotio quoqꝫ visos eē dignissimos: quippe
cū oīs tūc ecclīa ex hebreis fidelibꝰ coacer-
uata firmataqꝫ videret̄: incipiētibꝰ ab apo
stolis/ꝛ perdurantibꝰ nimiū vsqꝫ ad illud
tēpus excidii/quo iudei iterū deficiētes a
romanis/magnis rursū preliis subiugati
sunt Igit̄ qꝛ per idē tēpus assumere episco
pos ex circūcisiōe cessatū est: necessariū vi-
det̄. oēs a primo vsqꝫ ad id tēporis enume
rare pariter sacerdotes. Primus itaqꝫ Ja
cobus/q̄ dn̄i frater est habitus. Post hunc
Symeon electus est. Tercius iustus. za-
cheus quartꝰ. heide Thobias q̄ntus. Be-
iamini sextus/ac septimus iohēs. Tū ma-
thias: quē philippus excepit. Cui decimus
seneca subrogatus ē. Justus exīde: ac duo
decimꝰ leui. Post hūc effrē: ꝛ quartusdeci
mus ioseph. Ac finis oīm iudas. Isti sūt fe
re oēs/q̄ hierosolimis episcopi ab aposto-
lis ad illa vsqꝫ tēpora que supius designa
uimꝰ/plebi illi ex circūcisiōe ꝑfuerīt. ¶ Ro
me aūt duodecīo anno mēorati pricipatꝰ/
Sixto duodecī ānis ecclesie gubernaculis
functo/thelesphorus septimus ab aposto
lis subrogat̄. Anno post quē ꝛ vno mense/
Alexandrine ecclesie moderamē eumene-
us sexta successione suscepit: cum decessor
eius vndecim annis populo prefuisset.

¶ Ca. v. nouissimuꝫ iudeoꝝ excidium sub Ardisno.

Erū iudaicis motibꝰ ac factionibꝰ
rursus ad maiora progressis: rufus iudee
presidēs/armata manu sibi ab imperato
re decreta/isolētiā gētis acerrime ꝯprime
bat: multa milia passim viroꝝ femiaꝝ pue
roꝝqꝫ cōficiēs: quoꝝ terras iure belli/ro-
mano vēdicabat iperio. Tēpore quo ista
gerebāt̄/ducebat exercitū iudeoꝝ Barcho
chadas qdā: qđ nomē significat stellā: ce-
terū vir crudelis ꝛ scelestus. Sꝫ ex vocabu
lo suo velut vilibꝰ mācipiis ꝑsuadebat/se
ob salutē eoꝝ sidus magnū celitus eē de
lapsū/egris mortalibꝰ lōga obscuritate dā
natis ferre lucis auxiliū. Igit̄ cū maxīe bel
li huiꝰ fomēta cōcrescerēt/octauodecimo
āno pricipatꝰ eiusdē apđ bethara oppidū
preualidū hierosolimis vicinū/cū lōgiore a
romanis tēderet̄ obsidio: fame ac siti ꝑdu
ellibꝰ intrīsecꝰ ad extremū intnitiōis addu
ctis/postq̄ dux ipse ꝑcipue meritas suo fa-
cinore penas luit: oīs hec natio iā ex illo ab
omni regiōe finitima hierosolimoꝝ penitꝰ
arcebat̄: cū sanctiōe diuie legis/tū maxīe
cōstitutiōibꝰ ꝛ decretis hadriani ita vt ne
de celsiori qdē ꝓ ꝓspctu/eminꝰ eis saltē pa
ternū solū ꝓhpāis obtutibꝰ liceret ispicere
Aristopelleus hystoriographꝰ ista ꝓseq̄t.
Ita factū est/vt ciuitas post iteritū iudai-
ce gētis incolis mox i eā pegrine natōis cō
fluētibꝰ ꝑmutatis ciuibꝰ etiā ipsa helia ap
pellaret̄: ex cognomēto imꝑatoris heli ha
driani. Et vt i romanoꝝ ius tota cōuersa
ri tum pariter mutaret ac nomē.

¶ Cap. vi. de pseudo scriptoribꝰ et aposto lis quos hisdē tēporibus demō excitauit.

Situr et gētibꝰ vt inibi cepit eccle
sis ꝯgregari: primꝰ pꝰ episcopos ex
circūcisione: sacerdotiū ciuitatis illiꝰ acce-
pit marcus. Cūqꝫ iā refulgētibꝰ in modū
clarissioꝝ siderū ecclesiis vbiqꝫ terraꝝ ꝛ i-
gēte etiā ꝑ oēme genꝰ hoīm fide: qua cūcti
pariter in saluatorē ac dn̄ꝫ nr̄m iesū xp̄m i
tegre ꝛ ꝯstāter crediderāt: ille totiꝰ bonita
tis emulꝰ demō: vtpote veritatis inimicꝰ: et
salutis hūane hostis ꝑpetuus: oīa molimi
na contra dei ecclesiā versās: q̄ prius exter-
nis eā ꝑsecutiōibus ꝛ hostilibus oppugna
uerat: nūc malignis q̄busdā viris ꝛ decepto
ribꝰ reptis itestino bello eā quatere nitit̄.

Scilicet vt fraudulenti fallacesq̄ hoīes/
nostre religiōis simulato tantū noīe indu
ti/fideliuꝫ quidem si quos forte persuasio
nis sue fraude deciperēt/pessūdarēt Igno
rantes vero fidei nostre misteriū / peruer
sis et feralibus suis gestis vel assertionibꝰ
impeditos/a desiderio vere fidei ꝛ salutis
longius sūmouerēt. Igiť humani generis
deceptor antiquus/post menandrū quē su
pra retulimꝰ symonis successorē/velut quā
dam bestiā bino ore sibilantē/binisq̄ lin
guis dyabolica venena vibrantē/Satur
niū quendaꝫ anthiochie genitū/ꝛ basilidē
alexandrie ortum/ꝑduxit. Quoꝝ vterq̄
suis ī regionibꝰ/officinas sibi pie ac deo inise
cōdidit discipliē. Et q̄deꝫ ī oībus pene sa
turniū eadē q̄ menandrū cōmentatuꝫ esse
significat hyreneus: Basilidē vero pretex
tu mistice doctrine/imensū tetendisse mē
tis impie cogitatū: dū ꝓdigiosa fabularū
figmēta sibimet cō placerent.

Capitulū .vii. de scriptoribꝰ ecclesiasti
cis qui ea tempestate claruerūt.

Ede contra multi admodū ecclesia
stici viri pro veritate fortiter stare:
A ac scriptis quoq̄ ꝛ assertionibus vera ra
tione subnixis/ꝑ apostolica ꝛ ecclesiastica
traditione certare: vt ex libroꝝ monumē
tis etiā posteris ad cauenda hereticoꝝ ve
nena munimen ꝛ subsidiū preberet. E qui
bus peruenit ad nos liber celeberrimi scri
ptoris eiꝰ tēporis aggrippe castoris: confu
tationē basilidis validissimā continens: ꝑ
quē rei sutia ꝛ calliditas viri ad decipiēdū
nimis apta detegiť. Denīq̄ cū publicaret
eius archana/dixit eū de euangelio quidē
quattuor ꝛ viginti cōmentarios cōdidisse.
Prophetas vero sibimet nūcupasse quos
dam/Barchabā/ꝛ Barchob/aliosq̄ qui
nūq̄ extiterunt: Quos ipse tamē cōstitue
rit sibi: ac barbaris vocabulis vt eēt appel
latio ipsa terribilis noīant. Docere etiam
eum refert/immolata absq̄ vllo respectu
consciētie degustāda: ꝛ sine scrupulo atq̄
indifferēter fidē negandā ꝑsecutionis tē
poribꝰ. Sectatoresq̄ suos ad morē pytha
goricū docuit quīquēnio silere. Addit alia
quoq̄ nō pauca quibus secte huius errorē
penitus se deprehēsum ꝛ cōfutasse declarat.
Sed ꝛ hyreneus scribit eoꝫ tē
pore ꝛ moribus memoratoꝝ fuisse carpo
cratē quendaꝫ: superstitionis alterius quē
gnostici appellantur / vocabulo ab sciens
cia conficto auctorē: qui sane prestigia sy
monis magi/nō vt ille clam/ sꝫ publice ac
palā tradebat. Et velut pro sūmis atq̄ op
timis studiis/laudē cōfessā ac publicā de
nefariis artibus/a deceptis auditoribꝰ re
quirebat: ꝛ magicas tenebras ī luce publi
ca perorabat. De amatoriis dūtaxat/sō
niisq̄ īmissis a demoniis phaedris aliisq̄
similibus fraudibus: deq̄ his consequen
ter doceri oportere oēm hoīeꝫ decernebat
qui ad perfectioneꝫ sui misterii vel potius
sceleris cuperet ꝑuenire: asserens nō aliter
vnumquēq̄ effugere posse mūdi huiꝰ prin
cipes vľ declinare: nisi ꝑ huiuscemodi faci
nora sua atq̄ nefaria debita soluerētur.
His igiť ille totius boni emulus vtens
sue malignitatis ministris/taꝫ eos q̄ post
fidē ab his decipiebanť/rapiebat ad tene
bras sempiternas: q̄ illos q̄ necdum credi
derant (tanq̄ hec esset nostre religionis in
fam a) sūmouebat a fide: dum/ob execra
bilem hoꝝ hominū vitaꝫ/ipsam christia
noruꝫ professionē audiens quisq̄ vitaret.
Nec aliunde tunc suspitio de nobis tanq̄
de vere impiis ꝛ incestis fuerat exorta: qua
assereretur illicitis plebē nostraꝫ stupris ꝛ
promiscue habitis in matribus ac sororibꝰ
pollui: atq̄ execrandis infanticidii dapibꝰ
funestari. Sed nō ī longū durauit īfamia
vbi se ipsa cepit veritas aperire: Quāto enī
magis clarius ac splendidius lucescente vita
nostroꝝ/extinguebať cōtinuo superstitio
sa caligo figmēti. Et singulis quibusq̄ sectis
que aduersū veritatē exorte fuerant eua
nescentibus/vel in multifidas ac multifor
mes species diffluētibus/proficiebať et ex
tollebatur indies/solus vere et catholice
ecclie splendor/nulla tēporū varietate fu
catus: quia castimonia sui ac puritate/et
diuine conuersationis gloria/per oīne ge
nus hoīm/sapientia/doctrina/fide/ꝛ acti

bus refulgebat. Etenim ipso cōfestim tēpore quo ceperat/opprobrii huius flāma restincta ē. Permansit autē apud singulorū mentes veritas/que suis semp viribus nitens/cōuincit ⁊ arguit falsitatē: nec passa est adulterino maledictorū fuco/ecclesie castitatē pudicitiāqꝫ lacerari: Intantū ut ex illo ad nostra usqꝫ tempora/nullus tā se nementis extiterit/q̄ honestatē ⁊ castimoniam plebis nostre/ore sacrilego concinnatis macularet opprobriis. Sꝫ ad romanos ⁊ ad grecos ad scytas ⁊ barbaros/⁊ ad ipsas pene in ultimis orbis partibus recōditas nationes/intantū suauis odor de ecclesie gestis/et diuinū quidam respirans sancte cōuersationis aura peruenit: intantum ad aures oīm ac mētes felix christianorū fama peruecta est: ut omīe hominum genus/legibus ⁊ superstitionibꝰ patriis derelictis: ad fidē se cōuertere christi. Omnisqꝫ barbaries genuina feritate deposita/ad iesum christū concurreret: ⁊ disceret ab eo qꝛ mitis est ⁊ humilis corde. ¶ Extiterūt preterea p diuinam gratiā viri ea tempestate eruditissimi/q̄ probabiliter ⁊ sufficiēter obscena hereticorū cōmēta conuincerēt: ⁊ qd vera fides i ecclesia catholica castitatis haberet ostenderent. In quibus Egesippus celeberrimus habebat: qui itegerrimā traditionē apostolice predicationis/simplici sermone conscriptam/in quinqꝫ libris memorie tradidit. Ubi ⁊ de suis ipse tēporibꝰ aliquanta cōmemorat: ⁊ de quibusdā qui simulachra collocauerant talia quedā scribit. Quibꝰ inquit tēpla/imo potius sepulchra fecerunt/sicut etiam nunc videmus. Ex quibus est unus antinous seruꝰ adriani cesaris: cui agones annui celebrantur: qui antinoii appellātur/nostris adhuc tēporibus instituti. Nam ⁊ ciuitatem condidit eius nomine antinoū: ⁊ tēplū et ⁊ sacerdotes instituit ac prophetas. Sed ⁊ Justinus fidelissimus nostre philosophie sectator/et in grecorū disciplinis eruditissimus/scribēs ad antoninum/Apologeticū p nostra religiōe librū: horū meminit ita dicēs. Non michi videtur absurdum meminisse in his etiam de antinoo/qd nuper gestum est: quem omīs timore principis quasi deum colere ceperūt. Cū bene nouerit qs qualisue paulo ante fuerit et unde duxerit genꝰ. Idem quoqꝫ ipse/etiā iudaici belli qd tūc gerebatur memoriam faciēs/talia quedā refert. Etenī in hoc quod nunc gerit iudaico bello/Barchochabas princeps iudaice factionis christianos solos nisi negarent christū/tanq̄ blasphemos ad supplicia rapi iubebat. In quibꝰ libris etiā de cōuersione sua/quā habuit a gentili philosophia ad vere religionis fidē/q̄ non absqꝫ probabili rōne ⁊ examinato iudicio ad hec cōuersus sit hoc modo scribit. Nam et ego ipse inquit sectis platonicis institutus/audiēs infamari christianos/et vidēs eos ipauidos ad suscipiendā mortē/atqꝫ omne supplicium tollerandū cōsiderabam q̄ impossibile esset in malitia eos ⁊ in libidine cōuersari. Quis enim aliquando voluptuosus et luxuriis deditus/et q̄ humanis carnibꝰ vesci delitias putet/mortē libenter amplectitur: qua scilicet ipsa confestim careat/pro qua infamari maluit voluptate: Quinimo viuere perpetuo si liceret/et lateret iudicia/in hoc magis operam daret: nedum semetipsum statute ac professe morti studeret offerre. Sꝫ ⁊ idē ipse vir scribit adrianum principē/susceptis a serenio granio clarissimo viro preside litteris/in qbus de christianis percōtabatur/rescripsisse: q̄ nō esset iustum christianos nullius criminis reos/absqꝫ iudicio legibusqꝫ puniri. Simul ⁊ exēplū epistole ipsius subicit: continentis hunc modum.

¶ Capit. viii. de epistola adriani que psecutionē in nostros parūper repressit.

Exemplum epistole īperatoris adriani ad minutium fundanū proconsulem Asie. Accepi litteras ad me scriptas a decessore tuo Serenio gratiano clarissimo viro. ⁊ non placet michi relationem silentio preterire: ne innoxii perturbentur ⁊ calūniatoribus latrocinandi tribuatur oc

casio. Itaqz si euidenter prouinciales huic petitioni sue adesse valent aduersum christianos/ vt pro tribunali eos in aliquo arguant: hoc eis exequi non prohibeo. Precibus autem in hoc solis et acclamationib9 vti/ eis non permitto. Etenim multo equius est/ si quis volet accusare/ te cognoscere de obiectis. Si quis igitur accusat z probat aduersum leges quicq̃ ageret memoratos homines: pro merito peccatorū etiā supplicia statues. Illud me hercle magnopere cura his/ vt si quis calumnie gratia/ quenq̃ horum postulauerit reum/ in hūc pro sui nequitia suppliciis senioribus vindices.

Capitulū.ix. de successione. quorūdam episcopoz rome z alexandrie.

Verum adrianus post hec vicesimo et primo anno sui principatus/ diē obiit. Et antoninus cognomento pius romanum suscepit imperium. Huius primo anno Telesphorus annis vndecim sacerdotio in vrbe roma ammministrato vita decessit/ et higinus episcopatus sortem romane suscepit ecclesie.. Veruntamen hyreneus refert Telesphorum martyrio vitam finisse: simul indicans Higini episcopi temporibus/ Valentinum auctorem valentiniane heresis extitisse: et cerdonē quēdam erroris illius principem/ quez postea Marcion secutus est: eosqz vno tempore rome/ sed et diuersis ipietatibus efferbuisse. Scribit autem ita.

Capi.x. de quibusdaz pseudo apostolis.

a Iam valentinus venit romam sub higino. Inualuit autem temporibus Pii/ z ad anicetum vsqz durauit. Cerdo vero (qui ante marcionem fuit) et ipse sub higino: qui erat in vrbe roma ab apostolo nonus episcopus/ venit Qui tamen aliquando quidem quasi penitens z errorem confitens excusabat: aliquando rursum occulte/ interdum etiam publice impietatez docebat. In quo conuictus/ a cetu fraternitatis arcetur. Hec autem dixi

hyreneus in tercio aduersus hereses li[…] In primo autez libro nichilominus de ce[…] done hec dixit. Cerdo vero a sectatorib[…] symonis/ impietatis sue occasionibus s[…] ptis/ romaz venit sub higino: docens[…] q̃ is qui a lege et prophetis predicatus d[…] eus: non esset ipse pater domini nostri [ie]su christi. Quia ille quidem notus esse[t] hic autem ignotus est. Et ille iustus hi[c] autem bonus. Cui succedens marcion p[on]ticus absqz reuerē etiā plla blasphemās[…] xit doctoris īsaniā. idē quoqz ipse hyrene[us] imēsum pfūdū. Valētini errores de ma[…] ria et ceteris/ validissime coarguit. Et[…] pentis in modum/ cecis semetipsum late[…] bris obtegentem/ in lucem protrahit ac[…] nudat. His adiungit et de marco quod[…] quem dicit magicis artibus imbutum [su]prime enituisse. De cuius prophanis s[u]perstitionibus/ et archanis nō tam sacr[is] q̃ sacrilegis/ et misticis misteriis ita s[cri]bit. Etenim quidaz eorum thalamum c[on]struunt/ et nefarium quoddam initiand[i] celebrant genus: tanq̃ secretis quibusdā carminibus ac verbis/ non tam sacris q[uam] execrabilibus/ eum qui introducitur/ co[n]secrantes. Spirituales nuptias aiunt esse que faciunt/ instar videlicet supernarum coniugationum. Adducentes vero eos ad aliquam aquaz et baptisantes/ hec super eos proferūt verba. In nomine aiūt ignoti patris omnium/ et in veritate omnium matre/ et in eo qui descendit in iesum. Alii vero hebraica nomina ad pauorem audiētium super eos quos initiant/ terribiliter obloquūtur Hec de sectatoribus marci hyreneus scribit. Quarto autem episcopatus sui anno cuz decessisset higinus/ romane ecclesie sacerdotium Pius suscepit. Apud alexandriam vero marcus: terciodecimo āno episcopat9 sui Eumenide defūcto. Qui marcus cum decem annis sacerdotium ministrasset: Celadioni post obitum suum ecclesie gubernacula dereliquit. Pius vero in vrbe roma quindeciz annis in sacerdotio expletis/ Aniceto post se tradidit sedem. Cuius temporibus egesippus

referet semetipsum romam venisse. et permansisse ibi/ vsqz ad eleutherii qui post Anicetum subrogatus est/ episcopatum. Quibus temporibus simul florebat iustinus in habitu philosophi: diuinum predicans verbum: et fidei nostre rationem tam scriptis voluminib⁹ q̄ viue vocis assertione defendens. Qui et aduersum martionem scribēs/ commemorat de eo q̄ adhuc superesset eo tempore quo scribebat. Deniqz ita ait. Marcion vero quidam ponticus qui hodieqz superest/ docet homines alium credere esse deum/ maiorem conditore deo. Hec ille hominibus ingerens/ et demonibus adiutorib⁹ vtens/ multis blasphemare persuasit/ vt negarent creatorem omnium deum ipsum esse patrem christi: et alium quendam qui quasi maior hoc esset: et tamen omnes sectatores eius christiani appellātur. Ita nimirū sicut omnes communi vocabulo/ cum diuerse sint secte philosophi nūcupantur. Sed et post pauca nichilominus dicit. Est autem ⁊ nobis liber aduersus oēs hereses cōpositus/ quē si vultis decurrere dabimus.

Capitulū. xi. de iustini defensione.

Ic autem ipse iustinus scribit etiā contra paganos volumen insigne Sed et alios libros pro nostra religione: quibus ad antoninum principem qui cognominatus est Pius/ sermonem dirigit Scribēs ⁊ ad senatum. In vrbe etenim roma maxime consistebat. Deniqz in vno ex his libris/ etiam de semetipso volens quis vel vnde esset ostēdere: hoc modo scribit. Imperatori elio adriano ātonino pio/ Cesari augusto/ et verissimo philosopho: et lutio philosophi cesaris proprio filio ac pio adoptiuo/ amatori sapientie/ et sacro senatui/ atqz omī populo romano pro viris ex omni genere hominum congregatis/ et iniusto odio laborantibus/ ac non digna patientibus: Iustinus prisci filius bacchidis ex vrbe neapoli palestine/ vn⁹ pro omnibus defero postulatum. Sed et interpellatus idem imperator in asia ab his qui vario iniuriarū genere affligebātur/ tale rescriptum ad vniuersos asie populos promulgauit.

Capitulū. xii. epistola cesaris antonini ad asianos pro defensione nostrorū.

Imperator cesar marcus aurelius antoninus augustus armenic⁹/ pōtifex maximus/ tribunitie potestatis quindecies/ consul tercio/ vniuersis simul plebibus asie salutem. Ego quidem non ambigo etiam ipsis diis cure esse ne quis noxius lateat. Multo enim magis ipsis conuenit punire eos qui sibi immolare nolūt q̄ vobis. Sed vos confirmatis eorū quos persequimini sententiam quam de vobis habent/ dicētes vos impios et sine deo esse Unde et optabilius habent/ et animam ponere pro deo suo/ ⁊ mortem libenter amplecti: q̄ vobis talibus acquiescere/ et in vestre religionis iura ꝯcedere. De motibus autem terre qui vel facti sunt/ vel etiā nūc fiunt/ absurdum non erit merorē vestrum ista commotione solari. Quoniam quidem comperi/ q̄ in huiuscemodi rebus ad illorum inuidiā cōmunes casus transfertis: in quo illi quidem maiorem fiduciam accipiunt apud deum. Uos autem in omni tempore quo de talibus ignoratis/ ceteros quidem deos negligitis. Cultum vero immortalis dei: quem christiani colūt expellitis ⁊ deturbatis: vsqz ad mortem cultores illius obseruātie persequētes. Super quibus plurimi ex prouintiis iudices/ etiā venerabili patri nostro scripserant. Quibus rescriptum est ab eo/ vt nichil omnino molestie huiuscemodi hominibus generarēt nisi forte arguerētur aliquid aduersum romani regni statum moliri. Sed et michi ipsi de his q̄ quāplurimi retulerūt. Quibus ego paternā secutus sententiam/ pari moderatōe rescripsi: q̄ si quis persistit/ huiuscemodi hominibus absqz vllo crimine mouere negotia: ille quidem qui delatus pro hoc nomine fuerit absoluatur.

etiã si pbatur id esse quod ei obicitur chri-
stianus: is autem qui crimẽ obtendit/re-
us pene ipsius quã obiecit existat. Propo-
sita ephesi publice in conuentu Asie.

¶ C. xiiii de policarpo apostoloꝝ discipulo

Et ita gesta esse testatur etiã Me-
lito episcopus ecclesie Sardensis
A in eo libro quem ad inperatorem. Uerum
pro fide nostra ac religiõe cõscripsit. Qua
tempestate etiã Anicets romane ecclesie
presidente/Policarpum romã venisse at-
qz habuisse sermonẽ cũ ipõ Aniceto de pa-
sche die/Hyreneus refert. Sed ꝛ alia que-
dam de eodẽ Policarpo scribit/que michi
dignũ videtur corpori huic nostre narrati-
onis inserere. Tercio igitur libro aduers⁹
hereses/hec deo commemorat Hyreneus.
Policarpus inquit qui nõ solũ ab aposto-
lis erudit⁹ est/neqz solũ cõuersat⁹ est cum
iis qui dñm viderant sed ab ipsis ordina-
natus est Smyrneorũ ecclesie episcopus.
Quẽ nos quoqz in prima etate nostra vi-
dimus. Diu etenĩ permansit in vita: ꝛ lon-
geua etate perdurãs/nobilis viuendo/sed
et moriẽdo nobilior extitit: quippe qui vitã
martyrio terminauit. Docebat aũt semp
ea que ab apostolis ipse didicerat: et eccle-
sie hec tradebat que sola verã ducẽda sunt
Quoꝝ testes sunt oĩs ecclesie que in Asia
constitute sũt ꝛ si qui per tẽpus etiã nũc in
Policarpi successione pdurãt. Multo au-
tẽ verior ꝛ fide dignior/hic auctor ecclesie ẽ
et veritatis testis: ꝙ Ualẽtinus et Marci-
on ꝛ ceteri peruerse mẽtis hoĩes. Qui etiã
sub Aniceto romam perrexit: et multos ex
supradictis hereticis ad ecclesiã dei cõuer-
tit. Hanc solã predicãs tenendã esse verita-
tẽ/quã ipse sciret se ab apostolis suscepisse
quã et tradebat ecclesie. Et sunt adhuc eti-
am nũc qui audierũt ab ipõ/ꝙ Johẽs apo-
stolus discipulus dñi/apud Ephesũ cũ bal-
neas lauandi gratia fuisset ingressus/ꝛ vi-
disset ibi Cherinthũ/exiluisset continuo et
discessisset nõ lotus dicens: Fugiamus hi-
ne et balnee ipse corruant/in quib⁹ Cheri-
thus lauat veritatis inimicus. Idẽ etiam
Policarpus Martioni aliquãdo cũ occur-
risset dicenti sibi agnosce nos/respondit.
Agnosco primogenitum Sathane. Tan-
ta tũc apostoli atqz eorum discipuli in reli-
gione cautela vtebantur: vt ne verbi qui-
dem cõmunionem cũ aliquo eorum qui a
veritate deuiauerãt habere paterẽtur. Si-
cut ꝛ paulus dicit. Hereticũ hominez post
vnã ꝛ alterã correptionẽ deuita: sciẽs quia
peruersus est huiusmodi ꝛ peccat: cum sit
a semetipso dãnatus. Extat ꝛ epistola po-
licarpi ad philippenses scripta perualida.
Ex qua formã fidei eius ac pdicationis/q-
da forte salutis sue sollicitudinẽ gerit/ca-
pere potest. Hactenus Hyreneus. Poli-
carpus vero in ipã epistola quã ad Phili-
penses scripserat. vtitur testimoniis de pri-
ma Petri epistola ¶ Sed ei Antonino q-
Pius cognominatus est vicesimo et secun-
do anno pñcipatus exacto/Marcus Au-
relius Uerus/et Antoninus filius ei⁹/cum
Lucio fratre succedũt. Quo in tẽpore poli-
carpus maximis psecutionibus Asiã qua-
tiẽtib⁹/vitã martyrio finiuit. De quo pla-
ne necessariũ duximus mẽorie tradere ma-
xime cum scripta extet epistola/ex psona
ecclesie Smyrneorum ad Ponti ecclesias
data: que de martyrii eius beato fine desi-
gnat. Cuius exemplũ infra scriptum est.
Ecclesia dei que est apud Smyrnam/ec-
clesie dei constitute apud Philemolium/
et omnibus qui vbiqz sunt sanctis eccles-
is catholicis/misericordia et pax ꝛ caritas
dei patris et dñi nostri ihesu christi mul-
tiplicet. Scripsim⁹ vobis fratres de marty-
ribus et de beato Policarpo/qui velut si-
gnaculo quodam martyrii sui/finem per-
secutioni posuit. ꝛ Paulo post describẽtes
etiam ceterorum martyruz agones/talia
quedam scribunt: deterrere etenim volen-
tes inspectantem populum/nunc flagris
vsqz ad interiora viscerum martyres lani-
abant/ita vt abdita corporis et que natu-
ra in archanis locauerat nudarẽtur: Nũc
aũt marinas cocleas q̃ conchilia vocãt/et
acuta queqz fragmenta/i dorsum supina-
tis martyribus substernebant. In quibus
oĩe tormẽti gen⁹ ꝛ pene speciẽ ꝯsumẽtes

ad vltimum deuorandos eos bestiis expo
nebant. Sed in his precipue designat vir
fortissimus effloruisse/Germanicus noie
qui p gratiaz diuinam et meritū virtutis/
metum corpore fragilitatis exclusit. Vo-
lente nāqz proconsule persuasionibus ag-
gredi virum:et obicere ei prime etatis flo
rem:debere eū suimetipsius miseratione
capere:Ille nichil moratus/sponte dicitur
pre paratam sibi bestiam prouocasse:velu
ti tardantes increpans penas.z iniquē hu
ius vite vltro velocē expetisse discessū. Ve
rum cum ex huius tam insigni morte/stu
porem cepisset astantis populi multitudo
et totius christianorū gentis mirari virtu
tem de contēnenda morte cepissent:cōcla
mant omnes:Tolle impios. Policarpus
requiratur Sed cū ex acclamatione gra-
uis perturbatio fieret:Cherintbum quen
dam natione frigem/nuper de suis regio-
nibus aduentantem/accidit primo quidē
bestias ceteraqz tormēta sponte lacessere:
dehinc fractis animis cedere:ad vltimuz
etiam salutem segnitia perdere. Que res
eum ad martyriū procacia potius et teme
ritate q̄ deuotione prosiluisse declarat. Ip
se nanqz se iudici ingesserat victus. Itaqz
exemplū euidēs oībus dedit/cautius i re-
bus talibus et circumspectius agendum.
quia non temeritas/sed fides et modestia
coronatur.

Capitulū.xiiii.agones beati policarpi
strēnuaqz passio eius.

Sed de his quidē talia gesta sunt. In
A signis aūt vir policarpus primo qui
dem cū audiret vulgus i se acclamation-
ibus excitatum:in nullo penitus motus ē
sed mansit inpauidus. Tranquillus nāqz
erat moribus/et serenus aspectu. Qui cū
in eadem ciuitate velut interritus pmane
ret/acquiescēs tamen deprecantibus se fa
miliaribus suis/ad agrum quendaz ciui-
tati proximuz secedit.atqz ibi cum paucis
die noctuqz nichil aliud q̄ in orationibus
permanet.pro pace ecclesiarum que vbiqz
sunt supplicans deo:quod ei facere ī omni
vita sua moris perpetui fuit. Sed is i ora
tione positus/ante triduum q̄ comprehen
deretur/visionem videt p noctem ceruical
capitis sui flammis esse consumptū Cūqz
euigilasset post visum/interpretatus ē a-
stantibus somnium suuz. Dixitqz pro cer
to se ob cristum p ignem vite exitum forti
turum. Imminente igitur questione/rur-
sus fratrum caritate compulsus/cōmigra
uit ad aliuz locum. Quo non multo post
inquisitores eius ingressi/correptis duob9
pueris/et altero ex his verberato/p indi-
tium eius ad policarpum peruenīūt.cum
iam declinaret dies. Et ingressi/ipsū qdez
offendunt in superioribus quiescentē. Un
de cuz posset facilis ei transitus esse ad al
teram domuz/noluit dicens. Volūtas do
mini fiat. Quin immo et cuz comperisset
adesse comprehensores suos/in occursum
eis progressus/leto admodū vultu ac pla
cido compellare viros cepit cū ingēti oris
gratia.ita vt illi mirarentur et stuperent:
quid tantuz studii fuerit/vt vir illius gra-
uitatis et honestatis.in tam longeua eta
te/et tanta vite auctoritate positus.pquiri
et comprehendi sit iussus. Sed ille nichil
moratus/continuo apponi mensam ho-
stibus quasi hospitib9 iubet/atqz epulas
largius ministrari:vnius hore ab eis spa-
cio orationis gratia impetrato.orabat igi
tur tanta dei gratia repletus/vt ammira
rentur omnes qui aderant.z ipsi qui ad cō
prehendendum venerant peniterent:q tā
honestum virum ac deo dignum/et ipsa
etate venerabilem/rapere iuberentur ad
penam. Et post aliquanta eadem scriptu
ra verbis ipsis talia coniungit ex ordine.
Postea vero q̄ finiuit orationem me- B
moriam faciens omnium quoscunqz nos
se potuit/maiorum minorumqz/nobiliuz
et ignobilium/et totius catholice ecclesie
que per orbem terre est:Instante iam ho-
ra progreditur/et asino sedens/ad ciuita-
tem ducebatur cum esset dies magni sab-
bati.pergenti occurrit ei prefectus pacis/
herodes nomine/et pater eius Nicetas.

Qui leuantes eum secum in vehiculum/
persuadere sedulo conabantur dicentes.
Quid enim mali est dicere deuz cesarem/
et immolare.et decetero viuere securum.
Hec ille primo tacitus audiuit.sed vbi per
sistebant/ait ad eos. Quid multis opus
est. Facturus non sum quod dicitis. At il-
li postea q̄ nichil se profecisse senserūt/i-
dignatione cōmoti:cum contumelia eum
vehiculo deturbant:ita vt pedem lederet
preceps actus. Sz quasi nichil passus fuis
set iniurie/tota alacritate contēptus/per-
gebat ad stadiuz quo duci fuerat impera-
tus. Cuz vero tumultus ingens in stadio
ex ingressu eius fuisset exortus:vox e celo
delapsa est:Fortis esto policarpe/et virili-
ter age. Sed auctorem quidē vocis vide-
re potuit nemo. auditus tamen ad pluri-
mos venit. Interea animatur ad furorem
tumultus populi/videntes quia policar-
pus introducitur. Cumqz eminus a pro-
consule interrogaretur si ipse esset policar
pus:se esse confitetur. Ergo inquit habe-
to etatis tue reuerentiam:et parce vltime
senectuti tue. Iura fortunam cesaris/ge-
rens de prioribus penitudinem.et concla
ma etiam tu/tolle sacrilegos. Tum poli-
carpus torvo vultu ad populuz qui in sta
dio residebat aspiciens/eleuata ad celum
dextera/cum gemitu proclamauit et dixit
Tolle sacrilegos. Sed insistente procon-
sulez dicente/iura fortunam cesaris/z dic
in christuz conuitia.et dimitto te: Policar
pus ad hoc. Octoginta inquit z sex annis
seruio ei/et nichil me lesit vnq̄:quomodo
possum maledicere z blasphemare regem
meum/qui salutem michi dedit: Cumqz
rursus vehementius vrgeretur vt fortunā
cesaris iuraret:si hanc inquit iactantiam
queris/vt ego fortunam cesaris iurem/et
qui sim ignorare te simulas:omni liberta
te audi a me quia cristianus sum. Si vero
etiam rationem vis christiane religionis
accipere/statue diez et audi. Proconsul di
xit. Suade hoc populo. Policarpus ait.
Tibi quidem respondi. Docemur enim

principibus et potestatib9 iis que a deo st
honorem deferre:eum scilicet qui religio
ni non sit contrarius. Populo autem fu
renti satisfacere non est meuz. Proconsul
dixit. Bestias habeo paratas/quib9 sub
ciendus/nisi cito penitueris. At ille respōdit
Adhibeātur. Nobis enim immobilis sta
sententia:nec possumus de bono ad ma
lum per penitudinez commutari. Me
autez erat si hii mutarentur ad bona/qui
perseuerant in malis. Tū procōsul inqu
Igni te faciam consumi/si tibi bestie co
tēnende videntur.nec propositi recipis pe
nitudinem At ille. Ignez minaris inqu
hunc qui ad momentum incēditur.et pa
lo post extinguitur.quis ignoras futuri
dicii ignem eternum:qui ad perpetuas pe
nas preparatus est impiorum. Sed qui
moraris: Adhibe vtrum voles. Hec z mu
ta alia his similia dicens policarpus. con
fidentia simul et leticia replebatur:ita vt
alacritatez vultus eius/responsionumqz
constantiam/proconsul maximo stupore
miraretur. Misso igitur curione ad popu
lum iubet voce maxima protestari: Po
licarpum tercio confessum christianum se
esse. Quo audito vniuersa multitudo taz
gentilium quam iudeorum Smyrnensi
um ciuitatis/cuz ingenti furore acclama
bant. Hic est totius asie doctor/z pater ch
stianorum/nostrorūz autē subuersor deo
rum. Ipse est qui multos docet ne immo
lent/ne ve adorent deos. Et post hec ver
bis acclamabant philippo munerario/vt
leonem policarpo dimitteret. Qui respō
dit non sibi licere:quia iam editionis sue
munus explesset. Tunc illi omnes pariter
conclamarunt/vt policarpus viuus arde
ret. Oportebat enim visionem eius quam
de ardente ceruicali vidit impleri. Que
cum dicto citius gererentur:ipsis populis
ligna vel de balneis vel de publicis quibusqz
locis et sarmenta congregantibus/preci
pue iudeis ardentius in hoc ex more fer
uentibus/cum omni velocitate extructus
est rogus. Tum depositis senior indumē

lis/ac zona resoluta/calciamenta quoqz pedibus tentabat educere: que nunq̃ nisi a religiosis quibusqz fide et deuotione semetipsos inuicem preuenientibus resolui consueuerant. Ita nanqz in omni etiam reliqua vita sua venerabiliter ab omnibus colebatur. Ut ergo expedita sunt que ad ignem pertinebant/cum eum vellent rogo impositum etiam clauis affigere ait Sinite me. Qui enim dedit michi ignis ferre supplicium/dabit vt et sine clauorum affixione flammas immobiliter perferam. Tum illi omissis clauis/vinculis vsi sunt solis. Quibus post tergum manibus reiunctis/velut electꝰ aries et ex magno grege assumptus/acceptabile holocaustum omnipotẽti oblatus est deo. has p̃ces etiã in ipsa passione profundẽs.

Capitulũ. xv. de oratione policarpi cum igni aduereretur/et de quibusdã aliis martiribus.

Deus dilecti et benedicti filii tui Jesu christi pater/per quem tui agnitionem suscepimus: Deus angelorum et virtutum/ꝛ vniuerse creature/ac totius iustorum generis/qui omnes coram te viuunt: Benedico te qui me in hanc diem perducere dignatus es/vt particeps existerem martyrum. et calicis christi tui. in resurrectionem vite eterne anime ac spiritus mei/per incorruptionem spiritus sancti. in quibus suscipiar in conspectu tuo hodie. tanq̃ sacrificium pingue et acceptabile. sicut preparasti et presignasti ita et fecisti. Uerus es tu/et sine mendatio deus. Propterea et in omnibus laudo te/et benedico te/et glorifico te/per eternũ deum. ꝛ pontificem iesum christum dilectum filium tuũ per quem/et cum quo/tibi in spiritu sãcto gloria est/nunc et infinita secula. Et cum amen insonuisset oratione completa: subdunt ignem homines ignis eterni ignari. Cũqz flamma ingens reluxisset: vidimus miracula omnes nos quibus ea deus videre concessit. Ex quibus et quãplurimi a domino ad hoc reseruati sunt/vt annũciarent ceteris que viderunt. Flamma etẽm in modum camere curuata/specie quasi veli nauis vento sinuati/supra corpus martyris stetit. Quod corpus in medio positum/non erat vt caro ardens: sed tanq̃ si aurum aut argentum in fornace candesceret. Tunc preterea odorem naribus hausimus tanq̃ turis incensi. vel preciosissimi fragrantis vnguenti. Ad vltimum vidẽtes scelerum ministri igni corpus nõ posse cõsumi: iussere propius accedere confectorẽ/et corpus cui ignis cesserat/mucrone trãsfodere. Quo facto: tam largus profusus est sanguis: vt restingueret rogum. Populus autem miraculi stupore discessit attonitus/erga electos dei tam insigni eius fauore perspecto. Hic est ergo ammirabilis et electus temporibus nostris magister apostolicus et propheticus Smyrneorum ecclesie sacerdos. Cuius omne verbum quod locutus est/et impletum est/et implebitur in futuro. Sed ille emulus totius bonitatis et aduersarius omnium iustorum/postq̃ vidit ꝙ et pro martyrii gloria/et pro vite egregie virtutibus coronatus est: et per mortem premia immortalitatis adeptꝰ: satis agere cepit/vt reliquias eius ad sepulturam nostris desiderantibus nemo concederet. Instigabatur ergo Niceta herodis pater/frater autem Dalce/adire iudicem: et petere ab eo ne humandum concederet corpus: ne forte inquit relinquentes illum qui crucifixus est/cristiani hunc colere incipiant: Judeis maxime ista machinantibus/qui et nostros intentis oculis obseruabant: ne eum flammis adhuc ardentibus raperent. Ignorantes miserrimi/quia neqz christum aliquando possumus derelinquere qui mortem pro totius mũdi salute sustinuit: neqz alium quenq̃ colere/q̃ verum deum: et q̃ solus colẽdꝰ sit nouerimꝰ. Martyres vero tãq̃ discipulos dñi diligamꝰ ꝛ veneremur B

quasi integre fidē magistro seruantes et dño. quoꝝ nos quoqꝫ in fide ꝛ perseuerantia caritatis/ optam⁹ esse participes. Ubi autē vidit centurio tam obstinatā iudeoꝝ contentionē: positū in medio ipsiuꝫ corpus exussit: et ita nos postmodū ambusta ossa preciosissimis gēmis cariora/ et omni auro ꝓbabiliora per ignem facta/ collegim⁹ ac sicut cōueniebat ex more condidimus. Quo in loco etiam nūc prestante dño sollennes agimus celebresqꝫ cōuentus. Maxime quidēꝫ in die passionis eius. Sed et cum eo/ eoꝝ memorias qui prius passi fuerant celebramus: vt sequentiū animi/ ad ꝑcessoꝝ viā exēplis insignibus suscitentur. Hactenꝰ de beato Policarpo. Cū quo etiam alii duodeci ex Philadelphia veniētes apud Smyrnā martyrio consūmati sunt.

C ¶ Sed in eadē epistola cōtinebatur etiaꝫ de aliis ꝙ plurimis eiusdem tēporis martyribus intexta narratio. In quibus refert post Policarpū/ ꝙ etiā Metrodorus quidaꝫ ex Martionis heresi presbiter igni sit traditus. Inter ceteros autē qui per idem tēpus martyres extiterunt/ famosissimus inibi refertur quidā Pioni⁹ nomie. Cui⁹ per singulas interrogationes/ responsionū constantiā/ et pro fide nostra ad populum orationes/ ꝙ apud iudices interritus semper astiterit/ docens ꝛ disputans etiā in ipsis tribunalib⁹/ vtqꝫ iis qui in persecutiōe titubauerant. cohortationibus suis ad cōsurgēdū dexterā dederit: et in carcere positus qualiter ingressis ad se fratribus aios ad martirii tollerantiā roborarit. quos vero etiā ipse pro martyrio tulerit cruciatus: vt qꝫ sit clauis affixus/ et ardenti rogo suppositus: et vt in his beatū vite fecerit fineꝫ Si quis vult plenius scire/ ex illa que a nobis de antiquis martiribus scriptura composita est/ plenius discet. Post hec etiam alioꝝ apud Pergamū Asie vrbē martyrū gesta referuntur. Carpi cuiusdā et Papirii et Agotonice optime femine/ aliarūqꝫ multarūqꝫ pro beatis confessionibus martyrio coronate sunt.

¶ Cap̄ xvi. de beato iustino philosopho et martyre.

Um quib⁹ et vir mirabilis de qu[o] paulo superius fecimus mētionē Iustinus/ cū secundū iam librum pro religiōis nostre defensiōe conscriptū/ tēpo[ris] illius iudicibus obtulisset: remunera[tio]nem lingue fidelis ꝛ erudite/ martirii m[u]nus accepit: quodam philosopho Cresc[en]te nomie/ cane tam ꝓfessione ꝙ moribu[s] dolos viro insidiasqꝫ tēdēte. Quoniā qu[i]dem sepe cū eo disputās/ auditoribus me[...] diis/ nō solū obtinuerat eū: verū ꝛ vehem[en]tius veritate sibi suffragante confuderat. Unde ꝛ victorie sue palmā/ martyriū pe[r]cepit a dño. Hoc autē ita futurū/ etiā bea[...]tus ipē verus philosophus veritatis/ in ea defensione quā ab eo conscriptā supra di[...]ximus/ aperte sicut erat futurū/ ꝓphetica mente predixit his verbis. Nam ꝛ ego in[...]quit ipē spero me ab aliquo horū qbus po[...] veritate obsisto/ insidias esse passurū: sp[e]ro baculo aut claua feriēduꝫ. Certe vel a[...] crescente hoc/ non philosopho sed philoso[...]po/ id est non amatore sapientie/ sed amatore iactantie: Neqꝫ eni dignū est philosophū nominari eū/ qui de iis que nescit publice ꝓtestat: et christianos sine deo esse et impios dicit: ad gratiā et libidineꝫ eorum quos in errore positos ipse maioribus laqueis erroris inuoluit. Si eni ignorat aut ab eo christi doctrīa/ ꝛ ea arguit que ignorat nequissimus est: ꝛ imperitis multo nequior/ quia īperiti vel idiote obseruant ne disputare audeāt de iis que ignorant: ꝛ de illis testimoniū perhibere que nesciūt. Si vero legit que apud nos scripta sūt/ et aut non ītellexit eoꝝ virtutē: aut intellexit quidem: sed dissimulat. ne ꝛ ipse suspectus habeatur in talibus. multo nequior ꝛ detestabilior iudicādus est. qui imperiti vulgi captans fauorē/ veritatis ꝛ pietatis quā probat/ hostis existit et ꝓditor. Naꝫ ꝛ ꝓposuisse me ei sciatis quedā/ ex quoꝝ responsionibus nichil scire conuictus est. Et in tantū sunt vera que dico: vt putē vobis etiā questionis habite inter nos disputationes allatas. Ex quibus apertissime dignoscitur

que nostra sūt penitus ignorare. Si vero
necdū venerūt hec ad noticiā vestrā: para
tus sū rursum vobis audientibus disputa
re. Hec sunt beati iustini verba: in quibus
secundū ea que pdixerat/per Crescētis in-
sidias martyrio cōsūmatus est. Tatian⁹
quoqȝ vir eruditissim⁹ in prima etate sua
cū magna āmiratione oratoriā docēs/ex
qua ꝛ nō parū glorie quesierat/postmodū
ad nostra studia se cōuertens/libros etiā
ipse aduersū gentes dignos memorie dere
liquit: in quibus iustini meminit his ver-
bis. Sed et āmirabilis inquit vir iustinus
satis recte psecutus est. similes istos dicēs
esse latronibus. Et post aliquāta cum de
philophis quedā dixisset. addit etiam hec.
Crescēs deniqȝ ille qui obsedit vrbē ma-
gnā/in puerorꝫ quidē stupris oēs preibat:
in pecūie autē cupiditate nullo iferior erat
Mortē vero cuȝ ceteris cotēnandā suade
ret: ipse tam p essimā de ea opinionē gere
bat: vt iustinum tanq̄ vltimo malo trade
ret morti: p eo ꝙ veritatē pdicās/voluptu
osos ꝛ deceptores philosophos arguebat.

¶ Ca. xvii. pulchra hystoria de adultero q̄
vxorem suaȝ ob pudiciciā accusauerit.

Idem quoqȝ Justinus priusq̄ pro
priū desudaret/aliorꝫ q̄ āte se mar
tires extiterūt describēs agones: in primo
defensionis sue libro talia quedam refert.
Mulier ait quedā coniūcta erat viro tur-
pi: que et ipsa prius turpiter vixerat. Hec
postq̄ christi precepta cognouit: pudica ef
fecta/viro quoqȝ pudiciciā psuadebat sug
gerens ei scriptū esse in christianorꝫ prece-
ptis/eternas iminere penas iis qui pudi-
ciciā in vita sua iustitiamqȝ cōtempserint
Sed ille in eadē obscenitate psistēs/acti-
bus iam suis alienā a se faciebat vxorem.
Quippe cum nefas esse mulier existima-
ret in eius mariti cōtubernio permanere:
qui nature lege contēpta/nouas vias libi
dinis exquirebat. Statuit igitur repudia
re iura coniugii. Sed ppinquis interue-
niētibus/et de mariti emēdatione pollicē
tib⁹/cōpulsa est i ei⁹ rursū cōsortio residere
Verū ille post hec Alexandriā profectus/
cum turpius agere/atqȝ inceste vite maio
ra nunciaretur augmēta quesisse: mulier
ne vltra in cōiunctione eius manēs parti-
ceps incesti hominis haberet/libello ei re-
pudii dato discedit. Tū ille egregius ma-
ritus/quē gaudere oportuerat ꝙ in tantū
vxoris sue castitatis pfecisset: vt nō solum
nichil turpe cōmittere/sȝ ne mariti quidē
patiēter ferre turpitudinem posset: a quo
emēdationē refutāte p castimōie amore
discesserit/nouo criminis genere pro casti
tate accusat vxorē. Christianā inquit est.
Et illa quidē libellū obtulit imperatori: vt
primo permitteret ei rem familiarē ordina
re. tum deinde respōderet obiectis: quod et
indulsit. Uerum maritus cū mulierē non
posset arguere/in tholomei cuiusdā exitiū
qui magister mulieris in christiana religi-
one fuerat/tali arte conuersus est. Amicū
habebat cēturionē quendā huic psuadet
vt percōtaretur a Tholomeo si christian⁹
esset. Hoc tantū Tholomeus tāquā ama
tor veritatis/nequaq̄ gloriā sue pfessiōis
occultans/percōtanti Christianū se esse cō
fessus est. Hunc cōtinuo centurio in vincu-
la coniecit: et multo tēpore squalore carce-
ris maceratū/ad vltimū Urbitio iudici ob
tulit. A quo simili modo hoc solū interro-
gatus est tholome⁹/si eēt christian⁹. Qui
rursū tanti boni sibi conscius/diuinā reli-
gionē pretulit: et de christi magisterio/ac
totius boni institutionibus/publica cōfes
sione testatus est. Qui eni negat quod est
sine dubio culpabile iudicat esse quod ne-
gat. Cōtinuo igitur post cōfessionē/ab vr
bitio duci iubetur ad mortē. Lucius autēȝ
quidā christianus vir videns tā temere da-
tam sententiā/ait ad vrbitiū Quid queso
cause est ꝙ neqȝ adulterū/neqȝ corruptorē
aut homicidā vel latroneȝ/raptorēqȝ/aut
alterius cuiuslibet facinoris reum/sed tā-
tum pro nomine christiani/ꝙ hoc se voca-
bulo confessus est nuncupari/ad mortem
duci hominē precepisti? Non sunt hec di-
gna pio Imperatore/nec sapiētissimo pue
ro filio eius/neqȝ sacro senatu/que agis o
Urbici. At ille nichil aliud inquirens ait

ad lutiū: videris michi et tu christianus eē. Cūq3 lutius respōdisset hoc plane sā: etiam ipm vrbitꝰ duci pariter iussit ad mortem. Ille gratias ago inquit/ ꝙ me nequissimis dn̄is absolutū/ ad bonū z optimū patrē/ et regē omniū deū remittis. Sed z tertius quidam pari libertate vsus pari quoq3 sententia punitus est. Post hec/ illa iustinus annexuit ex ordine/ que paulo ante retulimus. Id est z ego inquit spero me ab aliquo hoꝝ quibus pro veritate obstiti/ insidias esse passurū. et cetera.

¶ Ca. xviii. que iustinus scripta dereliq̄rit

Plurima autē scripta nobis hic vir studioꝝ monimēta dereliquit: quibus erudite eius sic ac diuinis dedite discipliniis indicia colligamꝰ. In quibꝰ emolumēti plurimū iuenire possint ii qui amorē doctrine et scientie gerūt. Extat igᷓ eius liber hic de quo supius memorauimus ad Antoninū qui dicebatur pius/ et filiū eiꝰ/ ac senatū/ pro nostra religiōe cōscriptus. Sed et secūdus nichilominus defensionē nostre fidei cōtinens: quē scribit ad successorē suprascripti principis ātoninū verum cuius tēpora nūc cepimus explicare. Sed et alius liber est aduersū paganos: in quo de singulis vel nostris vel grecoꝝ philosophis cōferens/ disputationē latissimā cōscripsit. Ibi etiā de natura demonū disserit quedā: que his inserere lōgū est. Sed z alius liber est aduersū paganos qui supscribitur cōfutatio. Est aliꝰ eiusdē de monarchia: quē nō solū de nostris libris sed et de grecoꝝ voluminibꝰ texuit. Est z alius qui supscribitur psaltes. Et alius velut in subnotationū modo de aīa/ in quo diuersas q̄stiones iseruit ex iis que apud grecoꝝ philosophos agitant. Quibus contra dicturum se repromittit: et suā de his sententiā in illꝰ respōsionis volumine platurum. Composuit etiā dialogū quasi cū iudeis: quē apud ephesū cū triphone hebreoꝝ nobilissimo doctore habuit. In quo exponit/ quomodo ipse per diuinā gratiam ad credulitatē vere fidei perductus sit: cū prius i mensū studiū erga philosophoꝝ gesserit disciplinas/ pquirende veritatis amore incētus. Simulq3 refert de iudeis/ ꝙ aduersum ecclesiā christi insidiis ferabilibus agit z pro his insimulat triphonē dicens: quia nō solū nō penituistis pro iis que a vobis male gesta sunt: sed et viros aptos ad hoc elegistis de ierosolimis/ z misistis per omnē terrā/ qui circūirent z dicerent/ impiam heresim surrexisse christianoꝝ: simul z crimina quedā diffamarent aduersū nos. Quo scilicet per hoc ignorantes quiq3 deterriti/ consortia nostra vitarent. In quo non solū vobisipsis/ sed et aliis opprobria figēdo causa mortis extitistis. Scribit autem ꝙ vsq3 ad sua tēpora/ pphetie gratia in ecclesiis floruit. Sed z apocalipsum/ Iohannis apostoli esse dicit. Prophetias etiam quibusdā vtitur testionis ad Triphonē: quincēs eū de his/ ꝙ iudei absciderunt hec de scripturis z abstulerint. Sed z multa eius alia apud ꝙplurimos fratrū ferūtur: que ita pbabilia ac digna a veteribus iudicata sunt vt hyreneus ex ipsis inueniatur assumere: et in quarto aduersū hereses libro/ de his hoc modo scribere. Et bene inquit iustinus in eo volumie quē aduersū Marcionē scribit/ ꝓsecutꝰ est dicens quia ipsi dn̄o nunꝙ acquiescerē/ si aliū deum diceret preter oim creatorē. Et iterum in quinto eiusdē operis libro dicit. Et optime inquit iustinꝰ affirmat/ quia ante aduentū domini nunꝙ ausus est sathanas blasphemare deum. Quippe qui nondū cognouisset damnationē suam. Hec autem necessario nobis de opusculis Iustini dicta sint/ ad inquisitionē librorū eius studiosos quosq3 fideliū prouocantibus.

¶ Ca. xix. qui tunc rome Alexandrie z antiochie episcopi prefuerant.

Situr octauo anno supradicti principis/ Aniceto vndecimo anno episcopatꝰ sui defūcto/ successit Soter. Apud Alexandriam vero Celadion quattuordecim annis ministrato sacerdotio/ Agrippinum successorem reliquit. ¶ Apud antio-

dnis vero theophilus per idē tempus sext⁹
ab apostolis/ecclesie pontificatū tenebat
Ubi quartus post beronē fuerat corneli⁹:
Post quē quinto gradu beros successerat.

¶ Ca.xx. qui tūc ecclesiastici scriptores eni tuerunt.

Unc etiā Egesippus de quo supra memorauim⁹/insignis babebatur. et dionisius corinthiorū episcopus. Sed et pinitus nobilissimus apud cretam in episcopis fuit. Philippus etiā et Apolinaris. et melito. Musanusqꝫ et modestus/ꝛ precipuus byreneus: quorū omniū ad nos vsqꝫ/apostolice fidei et sane doctrine predarissima monimenta perlata sunt.

¶ Capitulū.xxi. de egesippo ꝛ que ipse cōmemorat.

Ex quibus Egesippus in quinto cōmentariorū libro/ vbi sententiā sue fidei plenissima cum astructione designat indicat boc etiam ꝙ cū ad vrbem romam pergeret/plurimis per loca singula episcopis/in sermone et caritate cōgressus/oēs eiusdē fidei predicatores doctoresꝫ repererit. Simul et de epistola Clemētis ad corinthios scripta quedā ꝯmemorat:que etiam inserere buic operi nostro necessarium duxi. Ait ergo. Et permansit inquit ecclesia corinthiorū i predicatiōe recta vsqꝫ ad Primū episcopum: quem romā nauigās vidi:ꝛ resedi cum eo apud chorinthū dieb⁹ multis/delectatus fide eius puritate. Cū autē venissem romam/permansi inibi:donec Aniceto soter ꝛ Soteri successit eleuterius. Sed in omnibus istis ordinationib⁹ vel in ceteris quas per reliquas vrbes videram/ita oīa babebant/sicut lex antiqui tus tradidit:et ꝓpbete īdicauerūt:ꝛ dominus statuit. Idē ipse etiam de bereticis ꝗ suo tēpore exorti sunt/talia quedaꝫ cōmemorat. Et posteaꝙ (inquit) iacobus ꝗ cognominatur iustus mart yr effectus est/sicut būs etiā ipse reddēs ait testimoniū veritati. electione diuina symeon cleophe fili⁹ episcopus ordinatur:electus ab oībus/pro eo ꝙ esset cōsobrinus domini. Propterea autē tunc ecclesia virgo vocabatur:qꝛ nōdū fuerat adulterini verbi subreptiōe corrupta. ¶ Sed Theobutes quidā quia repulsuam meruit episcopatus/ipse cepit ī initio perturbare oīa ꝛ corrūpere/qui erat ex septem beresibus in populo cōstitutis. Ex quibus erat et symon/a quo symoniani. Cleobius vnde cleobiani. Et Dothitheus vnde dothitbani. et gorgotheus/vnde gorgotheni. Et masbutheus. vnde masbutheni. Sed et Menander. vnde menādriani: Ab ipsis et marcioniste. Et carpogratiani et valentiniani. et Basilide. et saturniani. Quorū vnusquisqꝫ diuersis corruptionibus fidei seorsum scisma componēs/ꝓpriam sectam et proprios babuit sectatores. Ex ipsis ꝓcessere pseudo christi ꝛ pseudo ꝓpbete et pseudo apostoli: qui in diuersas partes/fratrū vnitatem scindentes/per corruptelam doctrine castum ecclesie cubile macularūt:impietatē loquentes aduersus dñm/et aduersus christuꝫ eius. Sed et antiquas iudeorum bereses idem ipse scriptor que vel quāte fuerint/per bec verba designat. Erant inquit diuerse sententie in circūcisione/id est i filiis israel: ꝗ maxime aduersabātur tribui iude ex qua christus est. Erāt ergo essei/galilei. Emerobaptiste Masbutei Samarite Saducei Pbarisei. Sed et alia quāplurima scribit de quibus ex parte iam pro locorum oportunitate i superiorib⁹ mēorauimus. Disseruit autem et de euangelio secūduz bebreos et sirios. Et quedam etiam de ligua bebraica disputauit: et iudaicarum traditionum meminit:per que indicat se ex bebreis ad fidem christi venisse. Uerum et ipse/et Hyreneus/et omnis antiquorum chorus/librum attitulatum sapientie/salomonis dixerunt/sicut ꝛ prouerbia. Et cetera. De apocriphis vero cum ageret aduersus quosdaꝫ bereticos/corrupta in bis quedam ac falsata esse perbibuit.

¶ Ca.xxii. de dyonisio episcopo corinthiorum et eius scriptis.

Ed veniendũ nobis est tandẽ ad
beati dyonisii cõmemorationem/
Corinthiorũ ecclie epi: cuius eruditione et
gratia quã habebat in verbo dei/fruebant
non iĩ populi solũ quos regendos accepe/
rat: sed ꝛ procul positi: quibus ꝑ eplãs pre/
sentiam sui reddebat. Extat deniqꝫ eiꝰ ad
lacedemõios scripta de catholica fide epla
in qua ꝛ de pace atqꝫ vnanimitate florẽtis/
sime edocet. Et ad alia athenienses: in q̃ ad
euangelii credulitatẽ inuitat/et cõcitat se
gniores: simul ꝛ arguit quosdaꝫ/velut pe
ne prolapsos a fide: cũ epũs eorũ Publius
fuisset martyrio cõsũatus. Sed ꝛ quadra/
ti qui publio martyri successerat ĩ sacerdo
tio meminit: simul et memorat/ꝙ labore
eius ꝛ idustria/reddiuiuus q̃dam in eis ca
lor fidei reparatus sit. Et illud in eadẽ de
signat epistola/ꝙ dyonisius Ariopagites
qui ab apostolo paulo instructus credidit
christo: scdm ea q̃ in apostolorũ actibus de/
signant: primus apud athenas ab eodem
apostolo epũs fuerit ordinatꝰ. Fert ꝛ alia
eius epistola ad nicomedieñses: ĩ qua here
sim marcionis ĩpugnat: et ecclĩastice fidei
regulã mirabili ratione cõstituit. Scribit
et aliam ecclie gortinẽsiuꝫ: ceterisqꝫ simul
ecclesiis crete: ĩ qua episcopũ ipsorũ Philip
pũ/velut magnis virtutibus et optimis
studiis preditũ ꝓtestatur. Dicit aũt ad he
reticorũ cõuiuiis abstinẽdũ. Scribit ꝛ aliã
ecclesie amastrenorũ: ceterisqꝫ cũ ea ponti
ecclesiis: in qua bachilidis ꝛ helpirti memi
nit: tanq̃ q̃ eum cohortati sint ad scriben/
dum. Et multa in ea ex diuinis scripturis
explanat: simulqꝫ episcopi eorũ mentionẽ
facit nomine palmee. Sed ꝛ de nuptiis et
castitate plurima cõmemorat. Et ex quo/
cũqꝫ lapsu resurgentes ꝛ cõuertentes se a
peccato/etiam si ab heretica peruersitate
resiliant suscipi iubet. Coniũgit ꝛ his alia
eius epistola ad gnosios: in qua cõmonet
et deprecatur epm̃ eorũ Pynitũ/ne grauia
onera discipulorũ ceruicibus superponat
ne ve fratribus necessitatẽ cõpulse castita
tis indicat: in quo nonnullorũ periclitet in
firmitas. Ad que rescribẽs pynitus dyoni
sio sententiam quidẽ cõsilii melioris am/
plectitur. Simulqꝫ obsecrat eũ/post illa q̃
prius scripserat/robustioris iaꝫ ꝛ validio/
ris cibi de cetero scripta trãsmittere: quib⁹
ad meliorẽ profectũ/ecclie sue populus ale
retur: ne semꝑ cibo lactis inherẽtes/puulo
rum vitam in corpore iam senescẽte pduce
rent. Simul ꝛ recte fidei sue insignia/ꝛ sol
licitudinẽ quaꝫ erga curã plebis expendit/
eruditionisqꝫ ac sapientie ꝛ verbi diuini/ĩ
hac epistola pynitus nobis velut ĩ quodaꝫ
speculo viuentẽ sui hereliquit ymaginem.
Dyonisii autẽ fertur ꝛ alia ad romanos/
data ad epm̃ soterem. In qua instituta an
tiquitus tradita/in ecclesia romana custo
diri illũ libẽter amplexũ. his ĩdicat verbis
A pricipio nanqꝫ moris est inq̃t vobis/oẽs
fratres variis iuuare beneficiis: multisqꝫ
ecclesiis que sunt per diuersa terrarũ loca/
cuncta quibus indigent destinare. Singu
lorũ quoqꝫ necessitates in oibus cõsolari.
Sed ꝛ ꝑ metalla fratribꝰ relegatis/q̃ vsus
poscit prebere. Hec ad initio romane ecde
sie facere moris fuit a patribus sibi huius
cemodi institutiõe dimissa/ꝛ semꝑ integre
custodita. Beatus vero epũs vester soter/
non solũ seruauit q̃ patres tradiderant: sꝫ
et auxit in melius. Qui nõ tantuꝫ sanctis
que vsus corporalis poscit ĩpartit: verũ et
aduenientes fratres clemẽti satis ꝛ mitis/
simo cõsolat alloquio: et tanq̃ pium se ac
religiosum patrẽ singulis exhibet. In hac
ipsa scriptura/meminit etiam epistole cle
mẽtis ad corinthios scripte: significans ve
tere instituto ꝛ antiqua ꝯsuetudine semꝑ
ipsaꝫ epistolã lectã esse ĩ ecclia. Deniqꝫ sic
dicit beatam inq̃t duximus hodiernaꝫ do
minicam diẽ: in qua legimus epistolaꝫ ve/
stram/quaꝫ ꝛ semꝑ ad nostri cõmonitõeꝫ
legimus: sicut ꝛ illam priorez a clemẽte ad
nos scriptam. Idem adhuc ipse de episto/
lis suis tanq̃ falsitatis a quibusdam/hec
scribit. Epistolas eniꝫ quasdaꝫ fratribus
rogantibus me scripsi: quas tamẽ aposto/
li sathane zizaniis repleuerũt: quedam au
ferentes/alia autẽ addentes. quibus ve re
positũ ẽ ĩ iudicio dei. Quid aũt mirum si

dñica verba sancte scripture falsare conati sunt: qui vilia hec que nos scripsim⁹ corruperūt. Fertur adhuc et alia preter istas Dionisii ad Crisophoram fidelissimam sororem scripta: in qua cōuenientes vel sexui vel mēsure eius rationabiles et diuini verbi exhibuit dapes. Sed de dionisio satis sit dictum.

¶ Ca.xxiii. de theophilo anthiocheno epō

Theophili vero quē anthiochie episcopū supra diximus / ferunt tres istitutionū libri ad Autolicū scripti. Et alius aduersū heresim hermogenis: in quo z testimoniis vtitur de reuelatione Johis. Sed et alii extant eius instructionū variarū libri. Igitur ea tēpestate heretici p omnē locū zizanioꝝ modo / pura verbi dei semina maculātibus / et areas apostolice doctrine adulterina ad mixtiōe fedantib⁹ ex omni parte sacerdotes dñi velut vigilātes agricole / excitere eoꝝ expurgare mala semina nitebantur: et tanq̃ solliciti pastores / insidiantes lupos gregibus christi clamoribus simul insectationibusqz repellere: cōmonendo fratres / instruendo / scribendo etiā longe positos. Ipsos quoqz interdū sicubi corā deprehendissent comm⁹ perurgendo: z verboꝝ lucta ac disputationum certamine prosternendo. Alii etiam posteris consulentes / questiones eorum et peruersas obiectiones / editis cōmentariis confutando. Inter quos et theophil⁹ (de quo nunc loquimur) non ignobili aduersū eū id est aduersū martionē / indicatur ex iis que legimus disputatiōe cōgressus. Huic igitur / septimus ab apostolis i Anthiochene ecclesie sacerdotio maxim⁹ successit. Sed et philippus quē cortinensis ecclesie episcopū supra diximus / nobile etiā ipse monimentuz aduersū martionē dereliquit. Similiter z hyreneus Magnificentius aūt ceteris modest⁹: qui oēs ipsi⁹ deceptiōes z fallatias retecto quo velabantur nequitie tegmine denudauit.

¶ Ca.xxiiii. de melitone et eius scriptis.

a Melito quoqz Sardensis Antites ecclīe / z apollinaris apud ierapolim ecclīam regens / celeberrimi inter ceteros habebantur. Qui z imperatori romano / apologeticos similiter libros pro nostra fide luculētissime cōscriptos porrexerunt. Horū quāta relicta sint mōimēta q̄ ad nostrā vsqz ad notitiam puenerūt / infra ostenditur: Melitonis de pasca libri duo. De optima cōuersatione liber vnus Sed z de pphetis. De ecclesia. De die dominica. De fide hoīs. De figmēto. De obedientia fidei. De sensibus. De aīa et corpore et mente. De lauacro. De veritate. Item de fide. De generatione christi. z de pphetia eius. Item de aīa et corpore. De hospitalitate. Item liber qui dicit clauis. De diabolo z reuelatione iohis. De deo corpore induto. Et post oīa liber ad antoninū verū. In libello suo de pascha / tēpus quoqz quo scribebat isinuās ita dicit. Sub sergio iquit paulo pcōsule asie / quo in tēpore sagaris martyrio coronatus est: questio ingens oborta est apud Laoditiā de pascha: quibus diebus hec scripsimus. Huius etiā ipsius libelli mentionē facit clemens Alexandrin⁹ in opere suo / vbi de pasche ratione scribit: q̄ se dicit ex occasione huius ipsius libelli qui a melitone prius editus fuerat scribere. ¶ In eo autē li- B
bro quē ad iperatorē scribit. talia quedaz memorat illis tēporibus aduersū nos gesta Quod nunq̃ inquit factū est / nūc persecutionē patitur genus pioꝝ. Effugant vndiqz nouis decretis per omnē asiā promulgatis. Impudentes nāqz hoīes et calūniosi qui rapere aliena desiderant / occasione accepta impialiū preceptoꝝ / more p̄donū die noctuqz grassantur et diripiunt innocentes. Et post aliquanta iterū dicit. Etsi quidē te iubente hoc faciunt / bonuz credamus quicquid iusto impatore iubēte cōmittitur. Sed et nos libenter ferim⁹ mortē quā a te cognoscimus irrogari. Sz hoc est solū quod te obsecram⁹: vt ipse prius ministros pteruitatis huius requiras et si a te mādate sūt iste quas irrogāt mortes / ipse discutias. Si vero tuā quoqz conscientiam preceptum istud tam inmane

et tam barbarū latet: obsecramus ne nos
despitias/nec patiaris religiosos ciues tā
publico patrocinio iugulari. Et iterum
post aliquāta addit etiā hec. Etenī philo/
sophia hec qua nos vtimur/primo quidē
florebat apud Barbaros. Introducta est
autē etiā Romane vestre cōuersatiōi Au
gusti tēporib⁹. Ex quo ꝛ regni vestri subli
mius culmē ascēdit/obseruantie hui⁹ au
spitiis eleuatū. Cuius īperii feliciter ꝓpa
gati/tu felix successor existis: ꝛ traditū tibi
feliciter seruas vna cū filio. Propter qđ ꝛ
simul tibi cū īperio traditū nostre philoso
phie ritū/pari religione custodi: velut qui
ingressu suo patribus tuis causā ꝓsperita
tis intulerit: et fidē que cū ipsius August
felicitatib⁹ adoleuit/ītegrā tu quoqꝫ nūc
regnās illibatāqꝫ cōserua. Quia nec ipsi
Augusto in īgressu eius vel ī progressu tri
ste aliquid accidit. Sed ꝛ ꝯtrario leta oīa
et oīa magnis successibus plena: obsecrā/
tibus deū sūmū/pro īperii eius statu reli/
giōis huiusce cultoribus. Nec quisquā pri
cipū/nisi nero solus ꝛ domitianus/nequā
hoīm suggestionibus/ aduersati sūt dog
mati nostro. Ex quoꝝ tēpore accidit nos
falsis calūniis infamari. Sed illoꝝ erro/
rem qui ex ignorātia venerat/emēdauerūt
patres tui: qui frequētibus post modū de/
cretis/aīaduerterūt ī eos qui auderēt mo
lestie aliquid huiusmodi cultoribus īrro/
gare. In quibus auus tuus Adrianus/et
ad alios quidē multos iudices/ꝓcipue ta/
men ad fūdaniū ꝓcōsulē asie/ ꝓ hoc litte/
ras dedit. Pater vero tuus tecū pariter ro
mani regni apicē regēs/oībus quidē ge/
neraliter ciuitatibus/maxie tamē Ad las/
risseos/et ad Thessalonicēses. et ad Athe
niēses/ꝓ his mittit edicta. Te vero mul
to magis eandē credimus seruare sentēti
am: imo ꝛ multo clementius cōfidim⁹ ꝓ/
uisurū: tanq̄ qui vere philosophie ꝛ pure
religionis amator existas. Hec et multa
alia nobilit ab eo scripta in libello de quo
memorauimus īserūtur. In iis aūt que
de explanacione scripturarū scribit/quasi
in ꝓfetione enumerat/que sint volumina
veteris testamēti que ī canone debeāt ob/
seruari. Quā partē scriptē/indere hic ne
cessariū puto. Melito Onesimo fratri sa
lutē. Quoniā quidē frequēter me roga
sti pro studio quod habes erga verbū dei
vt excerpam tibi testimonia ex lege ꝛ pro
phetis de saluatore ꝛ de fide nostra/simul
qꝫ idicē/qui sit ordo vel numerus veteris
testamēti voluminū: Postulata libēter
pleui: sciens quod sit in te discendi studiū
vel quanta fidei deuotio. et eterne vite de
siderio nichil ꝓponis. Scias ergo pertisse
me vsqꝫ ad oriētis locū: vbi ꝓdicatiōis no
stre cepit exordiū: ꝛ vbi gesta sunt illa oia
que legūtur scripta: ibiqꝫ diligenter de oi
b⁹ explorasse/que essent veteris testamē
ti volumīa. Ibi igitur que cū oī inuestiga
tiōe cōperi hec sunt. Moysi libri quinqꝫ
Genesis. Exodus. Numerus. Leuiticus
Deuteronomiū. Tū deide iesus naue. Iu
dicū. Rut. Regnoꝝ libri quattuor. Pa/
ralippomenō libri: ii. Psalmi dauid. Sa/
lomonis prouerbia sapientia: ecclesi/
astes. Cātica cāticoꝝ. Job. Prophete sūt
Isaias. Hieremias. Duodeci ꝓphetaꝝ li
ber vnus. Daniel ꝛ Ezechiel. Esdras. Ex
his ergo ꝛ Eglogas tibi/id est excerpta te
stimonia ī sex libris digesta trāsmisi. De
melitionis monimētis ista cōperimus.

Cap. xxv. de appollinare ꝛ eius scriptis.

Apollinaris vero cū multa a mul
tis habeant ad nos tamē ista sūt
que venerūt. Apologeticus liber ad predi
ctū impatorē scriptus. Et aduersū paga/
nos libri quīqꝫ. De veritate libri duo. Et
quos postmodum edidit aduersum Ca/
tafrigas: Mōtanum scilicet. et pseudo ꝓ
phetas eius: qui tūc primū deuiandi are/
cto itinere exordium sumpserant.

Ca. xxvi. de musano et heresi encratita
rum et seuerianorum.

Ed et Musani cuius in ꝓcedenti
bus fecim⁹ mētionē/fert libellus
multa elegātia scrip⁹ ad quosdā fratres
qui declinauerāt ad heresim que dicit En
cratitaꝝ/tūc nup exortā. Cui⁹ auctorē exti
tisse tacianū sermo asserit: illo ipo de quo
in superioribus memorauimus beato Iu
stino/testimoniū dante: cuius cū et discā

pulum ferunt. De quo tamē Hyreneus
in primo libro cōtra hereses hoc refert. A
Saturnino inquit et Martione descen/
derunt li qui vocantur Encratite/nuptias
refutantes: que adeo antiquitus institute
sunt: et subtiliter accusantes illum qui ab
initio masculū et feiam ad restitutionem
humani generis fecit. Sed ꝛ ab aīalibus
abstinenduꝫ predicant: ingrati existentes
deo/qui hec humanis vsibus pcreauit.

B ℭ Cōtradicunt etiā primi hoīs saluti. Et
hoc nunc inuentum est ab iis quibus Ta
tianus quidē auctor extitit: et huiuscemo
di blasphemias introduxit. qui fuit quidē
auditor iustini: sed donec cum ipso fuit/
nichil tale se sētire prodidit. Postea vero
ꝙ ille martyr effectus est/abscidit se ab ec
clesiis: doctoris arrogātia tumidus/ꝛ ela/
tione nimia inflatus: tanꝙ ꝗ se ceteris du
ceret meliorē: pprium mallens ꝙ a veteri
bus traditum docendi īstituere stilū: secu
la quedā inuisibilia secundū Ualētini fa
bulas ītroducēs. Nuptias autē ꝛ fornica
tionē corruptionēq3/pari iudicās lege: sī/
milia Martioni Saturnino q3 ꝯfirmās.
De salute vero Adam indubiū deducēda
nouis questiōibus ꝯmentatur. Et paulo
post idē Hyreneus addit etiam hec. Nō
multo aūt inquit post/Seuerus quidam
supradicte heresi robur adiungens/fomē
ta maxima ei⁹ sectatorib⁹ prestitit: vnde ꝛ
magis Seueriani appellati sunt. qui vtū
tur quidē lege ꝛ prophetis ꝛ euāgeliis: sꝫ
propria quadā īterpretatione scripturarū
sensū peruertunt. Obtrectāt autem Pau
lo apstolo/et refutant eius epistolas. Sꝫ
neq3 actus apostoloꝝ suscipiunt. Uerūta
men prior eoꝝ auctor Tatian⁹/collatōēꝫ
quādam faciens euangelioꝝ/nescio quo
modo cōposuit euāgelium vnū ex quatu/
or: quod dyatesseron nomīauit: qđ etiam
nūc habet a multis. Dicit aūt ꝛ nōnulla
ex sermōib⁹ apostli ꝯmutasse: tanꝙ ꝗ emē
dare velit ordinē ꝯpositionēq3 vboꝝ. Re
liqt aūt hic ipē īfinitū libroꝝ nūerū. Sed il
le quē aduersū gētes scripsit liber/ex oib⁹
scriptis ei⁹ pcipuus ꝛ valde vtilis ꝯprobat
Sed de his satis dictum

ℭ Cap. xxvii. de bardesane et eius scriptis

Eridē tpūs inūeris heresibus vbi
q3 pullulātibꝫ ꝛ pcipue apud Me/
sopotamiā/ Bardesanes quidā vir diser/
tissim⁹ in Siroꝝ lingua ꝛ vehemēs diale/
cticus/aduersuꝫ Martionem aliosq3/nō/
nullos dialogos scribit: quos ppria ligua
cōpositos edidit. Sed ꝛ plura alia ei⁹ ex/
tant volumina que discipuli ei⁹ ī grecum
vertere sermōem. Erat namq3 ita potēs
in verbo et doctrina/ꝛ in disputationibus
validus/vt plurimos et nobiles viros ha
buerit sectatores. Est et ei⁹ ad Antoninū
de Fato potentissimus dialogus. Sed et
alia multa scripsit que satis vtilia ꝛ perne
cessaria/persecutionū que tunc erant tem
porib⁹ extitere. Ferunt autē hunc ipm fu
isse primo de valētini scola. Sed cū magi
strum notasset erroris/et ineptas eius fa
bulas arguisset: visus est sibi ad melioreꝫ
ꝛ rectaꝫ fidē sententiam conuertisse. Nec
tamen ex integro veteruꝫ errorum sordes
maculamq3 deposuit. Eisdem vero tēpo
ribus etiam romane ecclesie Soter episco
pus viuendi finem fecit.

ℭ Explicit liber quartus.

ℭ Incipit liber quintus.

Situr soteri episcopo octo
annis in vrbe Roma sacer
dotio ministrato/duodeci
mus ab apostolis succedit
Eleuterius /septimodeci/
mo anno imperii Antonini veri. Quo in
tēpore per multas romani orbis prouinti
as ex acclamatiōe ꝛ seditiōe vulgi/persecu
tiones aduersum nostros durissime cōcita
te sunt: ita vt multa milia martyrum per
loca singula fierent. Quod cōicere ex iis
facile possumus/que ad rerum gestarum
memoriā conseruandam/litteris manda
ta repimus. Et quāuis de hoc plenior no
bis narratio quam de singulorum marty
riis prosecuti sumus suis titulis videatur
exposita/que instructiōem pariter doctri/
ne et scientie necessariam non minimam
continet: tamen que etiam presenti operi
cōpetere duxim⁹ pauca īserem⁹ e multis

Alii nanqz scriptores hystoriarū referant
bella tropheа victorias/magistratuū du/
cūqz fortia gesta concelebrēt:mortesqz ci/
uium aut hostiū narrēt/patriā/coniuges
liberos/diuersis cunctis cedibus cōfusa de
scribāt: Noster hic sermo quia narratiōez
cōtinet de iis que ad deū pertinent rebus;
absurdū non erit si bella describat/que ca
ro p aie salute ppessa est: z pugnas quas
anima vt celestem patriam recuparet exce
pit:si certamina eius referat que pro fide
veritatis exegit:in quibus non aduersum
mortales milites/sed aduersum spiritua/
les demones dimicauit : non pro liberis
carnis/sed pro spiritus libertate. Si inq̄
monimentis litterarū mandemus prelia
que non pro terrarū spatiis/nec prouintia/
rum possessionibus/sed pro celoꝝ regno
et paradisi hereditate peracta sūt. Non re
gi mortali imperiū quesitura/sed ab imor
tali rege omnium deo/triumphorum glo
riam perceptura.

¶ Cap. i. de persecutione ī christianos sub
antonino vero apud lugdunū z viennā.

Alliarū nobilissime vrbes/ Lugdu
A nensiū ciuitas habetur z viennen/
sium. Quas precipiti lapsu preterfluit ro
danus/nobilissimus fluuioꝝ. In his que
et quanta erga dei martyres gesta sint su
pra memoratis antonini veri tēporibus/
descripta per ordinem ab eis ad ecclesias
Asie et frigie fideli relatione transmissa
sūt. De quibus vt fides certior habeatur
ipsis scriptorum exempla subitiā. Serui
christi habitantes apud viennā et lugdu/
nū gallie vrbes/fratrib⁹ oib⁹q̄ per asiā z fri
giam eādem quam nos redēptiōis christi
fidem et speciē gerunt/pax vobis z gratia
et gloria a deo patre z christo iesu dn̄o no/
stro. Et cū nonulla velut ī prefatione pro
secuti viderentur:post aliquāta ita rerum
gestarum orditur initiū. Tribulatiōis
aiunt nostre magnitudinem/et gentiliū
furorem/quē sanctis martyribus intende
runt/sicut est enumerare:ne presentes qui
dem ipsi sufficimus:nedū scriptura cōpre
hendere. Omnibus etenī viribus cōgress⁹
est inimicus/tanq̄ qui iaz p acerbitatē p
secutionis aduentus sui ostentaret initia:
et per hoc instrueret z informaret ministros
suos/aduersus seruos dei om̄e ministeriū
sceleris z crudelitatis explere:ita vt primo
domorū nobis phiberetur habitatio. Tū
deinde vsus balnearū. Post etiā processus
ad publicū. Ad vltimū ne oīno in quolibet
loco domi forisqz publico priuatoqz vide
remur. Sed aderat dei gratia/que fragi
liores quosqz nostrorum de manibus eoꝝ
eripiebat. Procedebāt autē in medium vi
ri stabiliores columnis:qui possent p patiē
tiam suā nō solum ferre impetus quos q̄
cogitabat inimicus :sed et vltro expetere,
et spōte se oībus vl' opprobrioꝝ vel tormē
torum cruciatibus obiectare:z lacessenti
bus iam pene tortoribus/ipsi z adhuc pa
rum putare:pro eo q̄ morā sibi hanc esse
quodaz modo ad christū festinātibus cre
derent. Rebas fere ipsis et patientie vir
tute clamantes/quia non sunt condigne
passiones huius tēporis ad futurā glo
riam que reuelabitur in nobis. Ferebant
ergo fortiter acclamationes aduersuz se/
et probra atqz iniurias populi/z cōtume/
lias eoꝝ laudes suas ducebant. Sed z ver
berari se ab eis ac lapidari/z concludi pa
tienter accipiebant:equaminiter suscipiē/
tes quicquid illud furentis vulgi excogi/
tasset insania. Deniqz quodā tēpore astā
te tribuno et prioribus ciuitatis/pro solis
acclamationibus populi/correpti z in car
cerē trusi sunt fratres/vsqz ad presentiaz
presidis : cuiqz aduenienti offeruntur. In
quos ille tanta crudelitate vsus est/vt se/
uitie eius spēs singulas nemo possit expo
nere. ¶ Vectius igitur pagathus vnus ex
fratribus/qui z in deum perfectā caritatē
z in hoīes integrā custodiret/cuius vita cū
eēt adolescēs/ita erat examiata oīb⁹ z pro
bata:vt etiaz grauissimis senibus prefer/
retur. Incedebat enī in oībus mandatis
et iustificationib⁹ dn̄i sine querela. Ad ob
sequia quoqz seruoꝝ dei promptissimus
erat. Is cū zelo diuino z feruore spirit⁹ ple
nus/taz crudelia seruis dei supplitia vide

ret inferri/ z cōtra ius fasqz tot penas hu
manis visceribus excogitari:indignitatē
rei vltra nō ferens/poscit se audiri pro
fratribus optimis/quibus nichil īpietatis cō
missū pbari poterat locuturū. Erat eñi z
nobilissimus iter suos/ z ērudītissim⁹. Ve
rum cū defensionē eius nō reciperet obsti
natio iudicis:inquirit tantū ab eo/si esset
et ipse christianus. Atqz christianū se esse
clarissima z libera voce testatus est/tanq̄
aduocat⁹ inquit christianoꝶ z ipse vincto
rum numero societur. Sed in docilli qui
dem qd dicerent ignorabant. Ille vero ha
bens in se aduocatū pro nobis iesum/hoc
nomine meruit honorari:sancti presbiteri
zacharie/q̄ erga sanctos plenitudinē cari
tatis ostenderat secutus exemplū. Qui z
ipse dū fratribus adest:z defensionē liber
tatis que in nostra religione cōsistit exe
quitur:dominicū secutus exemplū aiam
suam pro ouibus suis posuit z pro amicis
Et ideo cū hoc pariter velut discipuli fide
les christi/in regno venturo sequētur agnū
quocūqz vadit. His igit optimis z fidelis
mis ducibus vsus omnis reliquus sancto
rum chorus/prompti z alacres aīas suas
E pro fidei libertate ponebāt. Aliqui aūt
impares z infirmiores inuenti/ z ad illate
persecutionis euehendū pondus inualidi.
decem ferme numero/lapsu suo luctū no
bis z ingentē tristitiā reliquerūt:z multos
alios quos prioꝶ fides accēderat infrege
rūt. Unde z om̄s valde perterriti sumus:
non propter tormēta que crudelius vide
bantur inferri:sed pro exitu confessionis
incerto quia multo nos grauius lapsus
nostroꝶ q̄ ea que inferebant tormēta cru
ciabant. Comprehendebātur tamē quot
tidie quos dignos dominus iudicabat in
lapsoꝶ numerū subrogari:ita vt ex vtraqz
ecclesia oēs qui studiosi z magni videban
tur/et quoꝶ labore z industria regebātur
ecclie/vniuersi pariter tenerentur. Accidit
aūt etiā z seruos comprehendi quorūdam
ex nostris paganos:qm̄quidē publice ius
suz fuerat requiri om̄s z teneri. Quiqz de
monis istinctu/cū tormēta pertimescerēt
que inferri sctis videbant: monentibus se
in hoc ipsū militibus quibus ita fuerat pre
ceptum/cōmenti sunt aduersū nos/velut
thiesteas cenas z incesta edippia perpetrā
tes:z alia q̄ nec ploqui aut cogitare nobis
fas ēēt q̄lia ne credere quidē possum⁹ ali
quando apud hoīes gesta. Que cū de no
bis diffamata fuissēt ī vulgus:horrori ma
ximo et execrationi apud oēs hoīes esse ce
pimus:etiam apud eos qui pri⁹ aliqd mo
derationis erga nos seruandū esse cēsebāt
Et om̄s simul fremere aduersuz christia
nos/atqz insanabili odio furere ceperūt
Tūc vidimus cōpleri illud quod a domio
dictū est:quia veniet tēpus.ī quo oīs q̄ oc
ciderit vos putet se obsequiuz offerre deo.
Post hec iā supra omē narrationis ge D
nus est suppliciorꝶ z cruciatuū modus qui
sanctis martyribus inferebatur perurgen
te sathana:quo scilicet etiā illoꝶ cōfessiōe
tale aliqd eliceret a nobis esse cōmissuz:ī
quo oēs pari atqz eodē furore persistebāt
vulgus/iudex/officiū milites pe.urgētes
precipue sanctū noīe/quēdā dyachonū vie
nensem/ z maturū neofitū quidē:sed in fi
de z patientia robustissimū. Sed et attalū
pergamenū ciuē:qui colūna z firmamētū
ecclesie nostre in oībus fuit:et blādinā fe
minā:p quā christus ostendit/quia ea que
apud hoīes despecta sūt/ z cōtēptui habē
tur/in magna gloria apud deū ducūt:z qa
caritas eius/q̄ fragilia sūt p naturā per
gratiā facit esse firmissima. Cuz eñi om̄s
nos de ea trepidarem⁹/sed z ipsa ei⁹ carna
lis dña/que erat ex numero martyrū/ve
rerēt/ne forte blandina cederet in tormen
tis:z pro debilitate corporis vix ad prime
cōfessionis tormenta sufficeret:tanta tol
lerantie virtute firmata est:vt resoluerēt
prius z cōciderent carnificū manus/q̄ sibi
pro ꝯtentiosa iudicis animositate inuicē
succedebāt. Deniqz a prima luce vsqz ad
vesperā tormēta semp innouātes/ad vlti
mū victos se cōfitētur:stupentes quomō
in ea spiritus pmaneret:cū nichil iā ex cor
pore/p supplicia resedisset. Sed illa vere
beata (vt postmodū nobis ipsa disseruit)

quoti:r:s vocē confessionis emisit/ꝛ chri-
stiana sum proclauit:tociens noue vires
corpori reddebātꝛ tanꝙ ablutis pcōfessio
nē doloribus/istaurabat recētior ad ago-
nes. Eoqꝫ quo magis intellexerat ꝙ vox
pia sēsū doloris extingueret/sepiꝰ ꝛ alacriꝰ
christiana sum ꝛ nichil apud nos mali ge
E ritur pclamabat. ¶ Diaconus quoqꝫ sācꝰ
noie/etiā ipse supra ꝙ dici potest/et supra
ꝙ humana fas erat ferre naturā/acrius ī
sistentibus ministris demonū/quo aliqd
ab eo elicere possent cōfessiōis illicite/no-
ua penarum genera pertulit:ꝛ que longe
substantiam humane conditionis excede
rent. At ille vir deo plenus/intantū crude
litates eoꝝ risit/et ferinam in questione
seuitiaꝫ:vt nunꝙ dignatus sit vel qs esset
genere/vnde homo/vel patria/vel nomē
saltim suū eis fateri. Sed de his singulis
īterrogatꝰ nichil aliđ ī oībus tormētis/ni
si christianū se esse respondit. Hoc michi
nomen:hoc genus ꝛ patria est:Aliud inqt
omnino nichil sum/ꝙ christianus. Unde
et incredibilis eos agitabat insania:ꝙ tā-
tis penaꝝ generibus consūptis/extorque
re ei nec professionē quidē proprii vocabu
li potuissēt. Ad vltimū cādentes laminas
eris ꝛ ferri erga īguinis loca/et delicatio
ra queqꝫ mebrorū instauratis ignibus ad
dibent:ex qua carnes quidez eius aduste
igni defluedant. Ipse vero permanebat ī
mobilis/inconcussus/intrepidus/celesti-
bus eternisqꝫ fōtibus qui procedūt de ven
tre iesu/humanas in se tēperans flāmas.
Uerūtamē mēbris oībus martyr erat:et
toto corpore vnum vulnus horrebat. Pe-
rit in eo humane forme agnitio:ꝛ non so-
lum quis esset/sed ꝛ quid esset tormentoꝝ
crudelitas ne agnosci posset abstalerat.
Christus tamen in eo solus per martyrii
gloriaꝫ recognoscebatur:qui pеius patiē
tiam destruebat aduersarias potestates:
et suos milites per tolerantie roborabat
exemplū:ostendēs oībus/quia nichil ter
ribile est vbi diligitar pater:nil doloris est
vbi fides christi est. Sed artifices scelerū
nequaꝙ martyris erubuere virtutē. Post
paucos etenī dies/considerantes ꝙ si tu
mentibus adhuc vulneribus/q indignare
tur etiaꝫ ad mollissimū manus tactū/tor
menta rursum inferrent/et denuo mēbra
iaꝫ putrefacta vexarēt: Unū e duobus fo
re/aut in sua eū impietatis iura cessurū:
aut si in tormentis aiaꝫ posuisset/terrorē
crudelitatis ꝛ metū ceteris intētandū. Sꝫ
hoc longe cōtra ꝙ impii cogitauere cessit.
Naꝫ quod vix credi ab infidelibus potest
restitutū est in primā speciē corpus p scđa
tormenta. Et officia mēbroꝝ que abstule
rat prima crudelitas:secunda reparauit:
ita vt iterata supplicia nō ei iā penā contu
lerit/sed medelā. ¶ Sed ꝛ blādina quam
paulo ante memorauimus/simili exēplo
ad supplicia secunda reuocat. Que cū se-
miuiuus pene etiā mortis quodaꝫ cōfinio
posita/iteratis fuisset pulsata cruciatibꝰ:
velut e somno quodā subito euigilans/ī
memoriā future beatitudinis venit:ꝛ vo
ce constanti tanꝙ de excelso edito contio
naretur ad populum:Multum inqt erra
tis o viri/ꝙ putatis īfantum visceribus ve
sci eos/q ne mutoꝝ quidē aīalium carni-
bus vtūtur. Et sic ī confessione perdurās
iterum numero martyrum sociata retru-
ditur.

¶ Capitulum.ii.de eodem.

Ed postea ꝙ p beatoꝝ martyꝝ pa
tientiā/tyrānica euanuere suppli-
cia:aliis rursus dyabolus machinis oppu
gnare parat famulos dei.quo scilicet affli
ctione carceris ꝛ penali squalore cōsūpti/
ac septimo vt dicūt puncto in neruo pedes
cōtra ꝙ credi fas est distenti/in intimo te
nebraꝝ loco per oīa penarū genera que fu
rentium seuitia excogitare poterat/depe-
rirent. Quāplurimi ergo hoc genere in er
gastulis cōsumuntur:dn̄o suscipiente eoꝝ
huiuscemōi exitum:quibus nec ibi defuit
diuine maiestatis auxiliū. Aliquāti etenī
ex iis qui seuissima tormēta ptulerāt/nec
humane aliquid medele pmissi sunt cōse
qui:mirū in modum virtute dn̄i conuale
scere/ꝛ subitā mentis alacritatē/ac despe-

ratum corporis robur recuperare ceperūt ita vt cohortatiōe sua/ceteros ad patiētiā confirmarent. qui ipatientes erāt penarū Illi aūt magis q̄ nuper fuerāt correpti/et quoꝝ corpora nondū tormenta solidauerant/illi deniqꝫ erant qui pedoris horrore et cōclusionis tenebris necabant. ¶ Verū beati fotini lugdunensis episcopi gloriosam martyrii confessionē/fas nō est silentio preterire. Qui cū nonagenario maior esset: etate z corpore/vt pote illius cui iualidus/cetera pene iam mortuus/solo martyrii amore viuebat. Ducitur autē ad tribunalia/imo potius defertur/senio z languore resolutus. Cuius adhuc solum aia seruabatur/vt christus p eā magnificentius in fragili corpore triumpharet. Statuitur iterea senior pro tribunalibus: ipie plebis vndiqꝫ clamor attollitur. huc ipsuꝫ esse insonant christianū. Tum vero a preside interrogatus/quis nam esset christianoꝝ deus. Respondit: Si dignus fueris scies. Hinc vero cunctos velut rabies immensi cuiusdā furoris inuasit: ita vt q̇ prope astabant/pugnis. alii calcibus subigerent senē. nec etati nec grauitati aliquid reuerentie deferentes. Illi aūt qui longi9 erant/quicquid furentibus teli venisset i manus/emin9 iaciebāt: ita vt vnusquisqꝫ sūmi sibi esse delicti duceret/si aliq̇d isenē sceleris nō intulisset. In hoc eñi vindicandos deos suos esse credebāt. Quē cuꝫ seminecē proiecissent in carcerē: icōtaminatuꝫ paulopost spiritū reddidit. ¶ Per idē tēpus imensa quedaꝫ dei dispensatio procuratur: et mia ex insperato/christi dñi arte conquiritur: quod nūq̄ fere prius a psecutoribus gestū meminimus. Oēs eñ ii qui primo cōprehensi negauerant fidem/correpti tradūtur in carcerē. Et quo infelicibus ne solamē quidem penalis prestaret exitii: nō quasi christiani iaꝫ/sed tanq̄ homicide z incesti detinebant: habentes miseri duplicē penā. Qm̄ quidē ceteraꝝ supplitia mitigabat spes z corona martyrii. Christiqꝫ caritas et sanctispūs gratia releuabat afflictos. Istos aūt ipis penalib9 cathenis et pondere carceris grauius conscientia cruciabat: ita vt vultu ipoꝝ aspectu discernerent a ceteris: q illi producebant de suppliciis leti. Et diuinū quid nescio in ipsis vultibus preferētes/vincula sua monilia preciosa ducebant: per squalorē carceris christi bonus odor effecti: ita vt viderentur sibi nō in ergastulo/sed i miro odore thece cōclusi. At illi alii/tristes: demersis ipsis quoqꝫ cōspectibus horridi: et omi turpitudinis deformitate fediores: sed et ipsis gētilibus in multo opprobrio expositi erant: tanq̄ degeneres z ignaui qui fidē perdiderint z crimen inuenerint. Et qui christianoꝝ quidem nomine caruerint/homicidarum tamen penas non effugerint. Que cū ita geri viderent ceteri: incredibiliter corroborati sunt: ita vt cōprehēsi absqꝫ animi nutatione ꝯstant nichil aliđ quā christianos se esse faterent. ¶ Etcum quedā in his locis fuissent longius prosecuti: post aliquāta iterum hec subiūgunt. C

Post hec iā p diuersas spēs martyrii/coꝝ velut coronam quandam variis floribus compositam dominus christus interena offerebat patri: vt ab eo velut victores magni agonis/remunerationē eternoꝝ sumerent premioꝝ. Nam maturus/z sāct9 et blandina/z attalus/muneꝝ diebus/innumeris milibus gentiū diuersaꝝ adspectaculum cōgregatis/statuunt in medio arene. Et rursum matur9 cū sancto/tanq̄ nichil prius gestum fuisset: ad omnia tormentorum z verberum genera renouant/certātibus omnimodis aduersariis/quatenus eorum patientiam frangerent: et ab ipso vt ita dicam vertice/coronas eoꝝ diriperent: insania populi vocibus instigati. Sed illis eo magis animos roborabat spes vicine iā glorie/ quā sibi iam iamqꝫ manu contingerent contrectare dexteria videbantur. Cumqꝫ et suppliciorum genera/et spectaculorum iam pene tempus fuisset absumptum: nec moueri pilatenus a sentencia valuisset cū etiā selle ferree superpositi/cōsumptā verberib9 carnē ignis subter ministratus exureret.

Ad ultimū infatigabiles martyrū spirit⁹/ ferro cesis ceruicibus effugarūt. Blandina vero religata ad stipitē/atqꝫ in crucis modū distenta/bestiis pabulū preparat. Que tamen in ligno pendens/vultu intento/et satis leto orationē fundebat ad dñm: qua et sibi constantiā/ꝛ ceteris agonis sui cōsortibus perseuerantiā precaret. Et facile vota sperabat implēda: que pro patris iuuabat exēplis. Simul et illud edocens/ꝙ passionū xpi consortibus certū sit/ etiā glorie eius donāda esse cōsortia. Sed cum nulla ex bestiis corpus eius auderet contingere: deposita de ligno rursuz reuocatur ad carcerem/aliis adhuc agonibus preparāda: vt per multas victorias caput quidē tortuosi serpentis attereret: fratrū vero aīos ad toleantiā cōcitaret: per hoc ꝙ ipsa in paruo et fragili corpore tot certaminibus permaneret inuicta: et per singulos agones discederet coronata.

Cap. iii. de eodem.

Talus quoqꝫ ppli vocibus postulatur. Erat eni valde nobilis. Et quod cunctis nobilius est/vir optime conscientie: ꝛ i fide christi per oīa exercitia sēper martyr. Cūqꝫ circumactus fuisset in amphiteatruz. titulo se precedente in quo scriptū erat/Attalus christianus: Fremere in eum vulgi īsaniētis furor vehemētius cepit. Sed cū presidi indicatū fuisset esse eū romane ciuitatis virū/iubet eū cū ceteris in carcerē recipi: simul et ad cesarem refert: eiusqꝫ sententiā quid deo iuberet expectat. Verū inter moras positi in carcere/non ifructuosū sibi tempus trāsire patiunt: sed vigore animi et alacritate fidei sue/eos qui ifirmiores videbātur animabant. Et ipsi nōdū martyres/cohortationibus suis martyres plurimos faciebant Ex quo magnuz gaudiū matri nascebat ecclesie: vidēti suos filios/qui pene iam decidisse in mortē videbantur: per hos reparari ad vitā: et monitis eoꝝ multi qui iam negādo velut abortū quoddā effecti fuerant/quasi iterū parturiebātur et christus in eis iterū formabatur. Docebant enim ab his quia deus non vult mortem peccatoris/sed vt cōuertatur ꝛ viuat. Igitur cum a cesare rescriptū fuisset/vt persistentes quidē punirentur/negātes autē dimitterentur: die quodā celeberrimo/in quo ex omnibus prouinciis coeuntes/nūdinas apud nos agere solēt: in ipo frequētissimo cōuētu tribunal ascendēs/preparari sibi iudex christianos/ꝛ introduci ad suppliciorū pompam prebendam cunctis qui aderant iubet. Rursum itaqꝫ cruces/ rursuz pene/rursū tormēta reparātur. Et si qui forte ciues romani repti sūt: hos plecti capite decernit. Ceteros vero bestiis tradi. Ingēs tamē ab oībus gloria christo cōferebatur pro iis qui āte negauerāt et dimitti neqꝫ negantes potuerāt. Hii vero cū negātibus venia prestaretur/in cōfessione persisterēt: et de perditiōis grege reuocati/in numero martyrū iungerentur.

Igitur cū erga supradictos questio haberet: Alexander quidā genere frix/medicus disciplina/vir religiosus et prudens/ et vite ac moꝝ probitate cunctis carus acceptusqꝫ: amore dei ꝯcitatus/cū assisteret tribunali/nutibus hortabatur ad cōfessionē eos in quos questio agebat ita vt oībus q astabāt palā fieret qd aīo gereret. Cūqꝫ id papuli notauissent/ idignātes maxie pro iis qui quod prius negauerāt/rediuiua nūc cōfessione reuocabant/conclamauerūt aduersū alexādrū: de ipo instigāte cōmitti. Qui iussus a preside in medium statui/et quis esset interrogatus/christianū se esse libera ꝓfessione testatur. Quē continuo ꝓparandum bestiis condennauit. Et postera die simul cū Attalo producitur. Quem contra preceptū cesaris gratificari populis volens etiam ipsum tradi bestiis iussit. Sed cum feraꝝ nulla sanctorum corpora contigisset: omnibus eos verberum ceterarumqꝫ penarum suppliciis cruciatos/ad vltimum in cōspectu populi in medio arene iugulari iubet: Beato Alexādro in oībus quas ꝑpess⁹ ē penis ne vnū qdē penit⁹ ꝓferente sermonē: sed

ab initio vsq3 ad finē infra semetipsū sem
per cū deo loquēte: z ī laudibus eius ac pre
cibus permanente. Attal⁹ vero cū prunis
subter subiectis ī sella ferrea torretur: cūq3
nidor aduste carnis ad nares z ora īspectā
tis populi pferretur: voce magna exclama
bat ad plebem: Ecce hoc est homīes come
dere/ qđ facitis vos. Quid a nobis velut
occultum inquiritis facinus: qđ vos aper/
ta luce cōmittitis: Nos enī neq3 comedi/
mus hoīes/ neq3 aliud quod mali agim⁹.
Et cū interrogaret qđ nomē haberet de⁹/
respōdit: Qui plures sūt noībus discernū
tur. Qui vn⁹ est non indiget noīe. ¶ Post
hos nouissimo iam nūdinaꝝ die/ Blandi
na rursus īducit cū pontico annoꝝ. xv. fe/
re puero. Quiq3 ī prioꝝ cruciatibus iussi
fuerant semꝑ astare: quo magis ceterorū
vidētes supplicia/ terrerētur. Statuūtur
ergo in mediu3: iubent iurare ꝑ deos. Illi
vero contrario nullos esse aiebant istos ꝑ
quos iurare cogerent. Cūq3 alhis quāplu/
ribus verbis exprobrarēt gentiū deos: īsa
nire magis ī eos cepit populi multitudo:
neq3 tenerā pueri etatē neq3 sexum femīe
miserātes. sed per omnia tormētorū gene
ra quasi quodā eos circulo peragētes/ ni/
chil deesse penis patiebant/ quas crudeli/
tas inuenisset. Tunc ponticus maximu3
patientie robur materna cohortatione su
scipiens/ z ꝑseuerans ī cōfessione fidei/ im
pollutū spm̄ reddidit. Beata vero blādina
vltima omniū/ velut oīm nobilis mater/
permissos martyrii ad coronā filios/ inse/
qui iam secura festinat: exultans z ouans
velut ad thalamū sponsi inuitata z ad nu
ptiale cōuiuium. Ex quo fiebat vt ī verbe
ribus tripudiaret. z craticulis exusta gau/
deret: ac tā hilaris videretur z leta: tanq̃ si
inter dapes regias accubaret. Post hec ad
bestias traditur: sed ab his intacta perdu
rat. Inde etiam aliud excogitatur crudeli/
tatis genus: vt reti constricta/ obiceretur
tauro ferociter instigato. A quo cū fuisset
innumeris ictibus lacessita/ et toto arene
ambitu iactata/ nichil penitus leditur: sed
ꝑmanet leta vt semꝑ vultu: mente cōstāti

spe ipsa z animi presumptiōe cū christo iā
colloquens. Ad vltimū iugulari gladio iu
betur. Stupentibus ipsis etia3 ipīs/ z di
centibus: ꝙ nunq̃ fuerit femina q̃ tāta ac
talia ferre potuerit. ¶ Sed nec sic quidem
satietatē aliqua3 capere crudelitas quiuit.
Antiqui eteni serpētis virulētia concitati
feri ac barbari mores/ mansuescere nescie
bant. Ex ipsa quippe sanctoꝝ patientia/
seuior eis cōtentionis rabies accendebat.
Et velut pudore quodā fatigabat/ ꝙ ma/
ior inesset cruciatis q̃ cruciatibus vir us.
Et ex hoc ad nefāda odia iudex simul isti
gabatur et populus: vt scriptura cōpleret
que dicit/ iniquus adhuc inique agat/ z in/
iustus adhuc faciat iniusta. Igitur inau/
dito seuicie genere/ coꝝ qui necabantur in
carcere corpora/ canibus iubebant exponi:
adhibita simul custodia die noctuq3/ ne
qui collectas reliquias humanitatis ītui/
tu traderet sepulture. Sed si quid forte vł
bestiis vel igni reliquū ex corporibus mar
tyrū fuerat: ipsa cum trūcis suis capita pu
nitoꝝ insepulta ꝑ custodiā militū seruabā
tur. Et querebat si quid vltra posset hūa/
na crudelitas/ etia3 ī eos q̇ ia3 vite huius
lumē excesserant. Exultabāt tamē gētes
magnificantes simulacra sua: quoꝝ virtu
te datā in illos vindictā dicebant. Si qui
vero iter ipsos paulo mitior vł humanior
videbat: vbi nūc ē aiebat deus eoꝝ. Et qđ
eis profuit ista religio/ pro qua etia3 aīas
posuerūt. Igitur apud illos erat variū illō
insultationis genus: Apud nos vero in/
gens luctus habebat: precipue ꝙ nō posse
mus corpora humi tradere. Quippe q̇bus
nec noctis tēpore aliquis ad hoc oportuni/
tas prebebat. Neq3 munerib⁹ suadere cu
stodes/ neq3 precibus aut vllo alio genere
copia erat: ita attente z sollicite curabant
ne daret extremis ossibus sepultura. Post
aliquot autē dies cū nullam sepeliēdi gra
tiam prestitissent: incensa ossa martyrū et
in fauillā redacta/ cum reliquo terre pul/
uere in rodanum fluuiū dispersere: ne vsq̃
eorum reliquie residerēt. Quasi vero hoc
agentes deum vincerent z sicut dicebant/ E

spem eis per hec resurrectionis adimerēt.
Sperantes enī aiebant de sepulchris quā
doqz se esse resurrecturos: idcirco nouā
nescio qua persuadente sibi superstitione
leti se tormētis mortibusqz subiciūt. Nūc
videamus si resurgent. ꝛ si potest eis adesse deus eorum. et eripere eos de manibus
nostris. Hec sunt que illis temporibus gesta ex epistola fratrū lugdunensiū declarā
tur. Ex quibus quid etiam per ceteras prouintias geri potuerit/coniectura capiēdū
est. ¶ Referuntur adhuc in ipsa epistola
D quedam etiam de humilitate et mansuetudine beatorum martyrū: que dignū puto ad hec suis sermonib⁹ sicut cetera sociari. Quiqz aiunt ad imitationem christi (q̄
cū in forma dei esset non rapinā arbitrat⁹
est esse se equalem deo (in tanta gloria positi et semel ꝛ iterum ac frequētius martyres facti/post bestias/post ignes ꝛ lamias
neqz se ipsi martyres dicebant/neqz aliis
ita se appellantibus indulgebant. Sed si
forte aliquis nostrū/vel in epistola vel in
sermone eos martyres noiasset: increpabant acrius/dicentes: ꝙ hec appellatio soli christo debetur: qui solus veritatis fidelis est martyr: et qui primogenitus est ex
mortuis: et auctor vite eterne. Vel certe illis solis aptū hoc esse vocabulū: qui post
bonaz confessionē discedere de hac vita/ꝛ
pergere meruerunt ad deum. Nos autē
aiebant humiles ꝛ egeni/optamus vt ipsa
saltim in nobis cōfessio tuta permaneat.
In quo etiaz ceteros fratres cū lachrimis
obsecrabant/vt pro eis dominū precarentur: quo perfecte confessionis signaculum
martyriū mererentur accipere. Et tanta
in eis humilitas erat: vt cum rebus ipsis
essent martyres/nominis tamen iactantiam fugerent. Apud gentiles vero cum
omni fiducia consistebant: nobilitatē animi per contemptuz iniurie et suppliciorū
patientiam/demonstrantes. Erant ergo
inter fratres humiles / inter persecutores
elati: suis mites / aduersariis terribiles.
Christo subiecti/diabolo erecti. Humiliabant se sub potentissima manu dei: p̄ quā
nunc sublimius exaltati sunt. Placabant
omnes: accusabāt neminem. Soluebant
cunctos: ligabant nullū. Orabant etiam
pro persecutoribus suis: vtentes sermone sancti Stephani primi martyris ꝛ dicentis: domine ne statuas illis hoc peccatum. Aduersū quos eo vehementiora dyabolus prelia concitabat: quo per nimiam
caritatē/quā habebāt in christo iesu/etiā
eos qui lapsi fuerant/et quos iam se ingluuie illa bestia absorbuisse crediderat/rursum viuos de internis eius visceribus educebant: et velut matres erga paruulos suos/
ita erga eos totis profusis miserationū visceribus inherebant. oīpotenti deo effundentes pro ipsis fontes ac flumina lachrimarū. Vitam petebant eis adeo: ꝛ tribuebatur eis. Nec sibi gratum iter ducebant
eundi ad dominū/vel letam putabāt martyrii fore coronam: si partem membrorū
suorū de ecclesiis raptam/velut spolia quedam detentari a dyabolo permisissēt. Super omnia autem pacem ꝛ ipsi diligebant:
et nobis seruare mandabant. Nec aliam
sibi nisi p̄ pacem viam ad martyrium construebant: cauentes ne vllam post se dissensionem fratribus: ne ecclesie matri mesticiam derelinquerent: sed pacem semp̄ habendam/pacem fratribus custodiendā/ꝛ
caritatem precipue tenendā/que est vnitatis ꝛ concordie vinculum commonebant.
Hec non inutiliter vt opinor a nobis ad
edificationem legentium memorie tradita sunt: que ex tantorum virorum auctoritate descendunt: propter eos qui tumidi ꝛ
inflati aduersum fratres feruntur. et si q̄
forte titubauerint / miserationum christi
viscera ab eis putant penitus excludenda.
¶ Refertur adhuc ī eadē scriptura alia
narratio: quam cognitionis causa his inserere dignum putaui. Alchibiades quidā
erat in numero eorum qui pro christo vincti tenebantur. Hic vitam satis arduam
et austeram gerebat, nichil cibi volens accipere: sed tantum sale et pane cum aqua

vtebatur. Cumqz hunc vite rigorem vellet etiaz in carcere positus obtinere: Attalo post primam confessionem suam quaz in amphiteatro confessus est reuelatur/q᷑ non recte faceret Alcibiades / creaturis dei et ipse non vti: et alijs formā scandali derelinquere. Quibus cognitis/alcibiades cepit omnia cum gratiarum actione percipere. Quia que illi reuelabat spirit⁹ vt doceret: et huic vt sequeretur idem spiritus persuadebat. Sed de his finis sit. Igitur montanus ꝛ alcibiades et theodotus in Frigie partibus tunc primum apud ꝙ plurimos in prophetarum opinionem venerunt. Et quia per illud adhuc tempus multe etiam alie virtutes et gratie ī diuersis ecclesijs per donum sancti spiritus ministrabantur: facile accommodata est fides/etiam his potuisse prophetie gratiam dari. Cumqz plurima inter fratres dissensio fuisset exorta: rursum ecclesie galliarū iudicium suum ꝛ sententiaz de his quoqz cum omni reuerentia et recte fidei expositione decernunt: epistolas martyrum qui apud eos consūmati fuerant proferentes quas illi in vinculis positi/per asiā et frigiam fratribus consistentibus scripserāt et eleutherio vrbis rome episcopo / de pace eum ecclesie commonentes. Quiqz etiam hyreneum tūc adhuc ecclesie lugdunēsis presbiterū supradicto vrbis rome episcopo eleutherio/commendabāt/testimonium vite eius perhibentes: sicut ipso rum etiam voces que infra scribuntur ostendunt.

Capitulum. iiii. martyres hireneū eleutherio cōmēdant.

Aue te in deo iterum ꝛ semꝑ optamus pater eleutheri. Rogauimus fratrē et sociam nostrū hireneum hec tibi scripta deferre. Quem deprecamur vt habeas cōmendatum. Emulator nanqz est testamenti christi. Scimus enim ꝙ solus officij gradus non facit aliquem iustum quo tamen iste recte vtitur ī presbiterio: sz plus eum ex vite merito commendamus. Enumerāt etiam post hec diuersorū martyrum glorias: quanti ferro cesi/quāti bestijs/ quanti ignibus/quanti etiam squalore carceris absumpti sunt. Que si quis vult plenius noscere/ipsas ex integro requirat epistolas.

Capitulum. v. ꝙ gentilium exercitum siti periclitantem milites christiani pluuia a dn̄o precibus īpetrata saluant.

Situr antonini temporibus/quibus hec gesta referuntur: Marcū aurelium fratrem eius cesarem/bella inferentem germanis ac sarmatis/tradūt hystorie cū siti eius periclitaretur exercitus/ estuantem et querētem quid facto opus esset / reperisse in legione quosdam milites christianos. Quibus vt nostris moris est flexis genibus deprecātibus/exaudisse deum deprecationes eorum. Et subito contra omnium spem/largissimis ymbribus profusis/excercitus quidem periclitantis pro quo orauerant christiani sitim sedatā: hostes vero qui iaz exicialiter imminebāt/ fulminibus crebris/et celit⁹ prolapsis ignibus/effugatos. Quod factum refertur quidem et ab hystoricis gentilium. Sed quia nostrorū orationibus impetratum sit/non refertur: quippe apud quos etiam cetera miracula que a nostris igesta sunt/ non habent fidem. Nostrorum vero ꝛ tertulian⁹ hoc memorat: et apud grecos apollinaris. Qui etiam ipsam legionem pro insignis facti miraculo, mutato nomine vocitatam dicit ab Imperatore Fulmineam. Tertulianus vero Marci imperatoris epistolas etiam nunc haberi dicit: quibus de his apertius indicatur.

Sed nos iam ex hoc ad hystorie ordinē re
deamus. ¶ Igit Photino nonagesimo vi
te sue anno cū ceteris gallie martyrib⁹ cō
sūmato: Hyreneus Lugdunēsis ecclesie
suscepit sacerdotiū. Quē hyreneuz Poli/
carpi auditorē fuisse in pueritia cōperim⁹
Hic in tertio adversū hereses libro/ Eleu
therii episcopi tēporibus (que tēpora nunc
habemus in manibus) scribere se opus il/
lud indicat his verbis.

¶ Ca. vi. de successiōe episcopoꝝ romanoꝝ.

Undata igitur et edificata ecclesia/
beati apostoli Lino officiū episcopa
tus iniūgunt. Cuius Lini Paulus in epi/
stola ad Timotheū meminit. Huic succe
dit Anacletus. Postq̄ tercio loco episcopa
tum suscepit Clemēs. Hic autē cū beatis
apostolis fuit: et cū ipsis vitā semp exegit:
atq3 ab ipsis institutus/ recentem gerebat
traditionis eoꝝ memoriā: et p̄dicationis
eoꝝ formā semp habebat in oculis. Sub
hoc ergo Clemēte/ seditio nō modica exor
ta est apud corinthū inter fratres: ita vt ex
persona romane ecclesie. scriberet ipse cle/
mens ad corinthios epistolā necessariam:
que eos revocaret in pacē: et fidē eoꝝ que
cōcussa fuerat renovaret: exprimēs in ea
apostoloꝝ traditionē/ quē nup ab eis ipse
susceperat. Et post aliquāta iterū dicit. huic
aūt clemēti successit euarist⁹. Et euaristo
alexander. Et post hūc sextus ab aposto/
lis ordinatur sixtus. Postq̄ Telesphorus
qui et illustre martyriū duxit. Post hunc
hyginus. Deinde pius. Postq̄ Anicetus
Huic successit sother. qui nūc duodecimo
loco ab apostolis episcopatus obtinet sor/
tem: et easdē quas apostoli tradiderūt p̄/
dicationes divine fidei/ integras illibatas/
q3 custodit.

¶ Ca. vii. q̄ illis temporibus per christia/
nos miracula fiebant.

Et hyreneus in supradictis libris cō
plexus est. Sed et in secūdo nichilo/
minus eiusdē operis libro/ dicēs etiā suis
tēporib⁹ reliquias quasdā divine virtutis
in ecclesiis inveniri hoc modo scribit. Abest
autem lōge ab eis vt mortuū suscitēt/ sicut
dñs suscitauit: ꝛ apostoli per oratiōes. S
et fratres frequenter fecerunt hoc in plu
mis ecclesiis: ita vt omni simul ecclesia c
gregata/ ieiuniisq3 et oratiōib⁹ multis a
deū p̄fusis/ cōuerteretur spiritus morti
et redderetur homo vivus per oratiōes s
ctoꝝ. Et iterū dicit post aliquanta: q̄ si
minū per fantasiā dicent fecisse hec: ad p
p̄hetas veniamus/ qui hec ab eo geren
esse predixerant: ꝛ qui cōfirmarunt hu
esse filiū dei. Propter quod/ et discipul
sui in ipsius noīe ꝛ ab ipso accipientes gr
tiam/ faciunt hec/ ad subveniendū salu
hominū/ prout vnusquisq3 meruerit. Al
namq3 demones fugant: et ita eos qui in
cursati sunt purgant: vt interdū ipsi illi
curati sunt/ credentes in ecclesia p̄man
ant. Alii autē p̄scientiā accipiūt futu
roꝝ/ et visiones p̄pheticas vident. Alii in
firmos manu superposita restituūt sani
ti. Sed et mortui ab his aliquotiens susci
tati sunt: et permanserūt nobiscū per an
nos multos. Et quid plura? nō est nume
rus singularū virtutū/ que per vniversum
mundū in ecclesiis dei gerunt/ per gratia
et nomen Jesu christi sub pōtio pilato cru
cifixi. Que tamē quottidie fiunt nō ob al
quā nundinationē: neq3 ob pecunie que/
stū: sed sicut gratis gratia accipitur ab
ita gratis eadem ministratur. Et iterum
alio in loco idem hyreneus ita scribit. Si
cut (inquit) audivimus multos ex fratri/
bus in ecclesia gratiā habentes p̄phetan
ꝛ omnibus linguis loquentes per sanctū sp
donū. Qui et misteria et secreta dei in ma
nifestū cum expedit p̄ferunt. Hec autē in
seruimus/ vt ostenderemus diversas san/
cti spūs gratias/ vsq3 ad illa adhuc tempo
ra apud dignos quosq3 in ecclesiis p̄durās
se: quoniā quidē in initiis polliciti sumus
hoc nos in tēpore probaturos.

¶ Ca. viii. aliqua de quibusdā no. testa. li/
bris: et de translatione. lxx. ex hyrenei sen/
tentia.

Ed ꝛ de ordine canonis divinarum
scripturarū/ quid etiā supradict⁹ vir
Hyreneus sentiat/ ipsi⁹ nichilominus ser

monibus ꝓferamus. Primo inquit de sā-
ctis euangeliis videamus. Matheus qui
dem hebreis ꝓpriis eoꝝ lingua conscriptū
edidit euangeliū/cum paulus et petrus ī
vrbe roma euāgelizarent: atqꝫ ecclesie ini
di fundamēta solidarent. Post quoꝝ ex-
itum/ Marcus discipulus et interpres Pe-
tri/ euāgeliū quod ille predicauerat diges
sit in libro. Post hec Johēs discipulus do-
mini/ qui et supra pectus eiꝰ recubuit/ edi
dit euangeliū apud Ephesū vrbē asie po-
situs. Hec in tercio supradicti opis libro.
In quito vero de reuelatiōe iohīs scribēs
et de numero nominis antixp̄i/ hec refert.
Cum igitur hec ita se habeat/ et in oībus
rectis et antiquis exēplaribus iste nume-
rus inueniatur: sed et illi hec eadē cōtestē-
tur/ qui Johēm viderūt in corpore positū
et verbū dn̄i predicantē: quia numerus he
ic secundū grecoꝝ cōputū et litteras que
in eodē conscribunt. Et paulopost iterū
subiūgit hec. Nos ergo periculū in curre-
re nolumus/ de antixp̄i noīe confidentiꝰ
aliquid ꝓnunciantes. Si eī oporteret hec
euidenter et palā in hociam tēpore predi
cari: vtiqꝫ ꝛ per illū qui apocalipsim scrip
sit/ nomē eius euidēter fuisset expressum:
quia nec ipsa reuelatio ante multū tēpo-
ris facta est/ sed pene iam nostra etate ꝑ
pe finē Domitiani Cesaris. Hec nobis
etiā de apocalipsi vir supra memoratꝰ ex-
posuit. Meminit autē prime epistole Jo
hānis: et prime petri: plurimaqꝫ ex ipīs su
mit exēpla. Necnon et libellū qui dicitur
pastoris ꝯplectitur dicens. Bene ergo re-
fert scriptura que dicit: primo oīm creden
dum est quia vnus est deus qui oīa crea-
uit atqꝫ cōposuit. Utitur autē et testimo
niis de sapientia salomonis. Sed et apo-
stolici cuiusdā viri/ cuiꝰ nomē reticuit/ ser
monū quasi memoriter meminit. Justini
quoqꝫ martyris et ignatii memoriā facit
et ea que scripserūt ꝓducit in mediū: et ꝓ-
mittit se quoqꝫ aduersū scripta martiōis
responsurū. ¶ Sed et de septuaginta int-
pretibꝰ diuinaruꝫ scripturarū/ audi quibꝰ
referat verbis. Deus inquit homo factꝰ
est/ et ipse dn̄s saluabit nos: qui dedit si-
gnū illud qđ de virgine scriptū est. Et nō
sicut quidā dicūt eoꝝ qui modo ausi sunt
aliter īterpretari scripturas et aiunt. Ec-
ce iuuēcula in ventre accipiet et pariet fi-
liū. Sicut interp̄tatus est theodotiō ephe
sius: et aquila ponticus: ambo iudei ꝓseli
ti. Quos secuti sunt Ebionite: qui dicunt
christū de ioseph natū. Et post pauca ite-
rum infra subiūgit. Prius eni īquit ꝙ ro
manoꝝ inualesceret principatus/ cū ad-
huc macedones asiam possiderēt: Ptolo-
meus lagi filiꝰ volēs bibliothece sue quā
apud alexandriā ex oīm veterū grecorum
voluminibus cōstruebat/ maiorē gloriaꝫ
querere: petiit etiā ab ierosolimitis/ vt he
breas eoꝝ scripturas in grecā linguā iter
pretatas acciperet. At illi (subiecti quippe
erant macedonibꝰ) electos ꝛ in scripturis
sanctis eruditissimos/ atqꝫ in vtraqꝫ lin-
gua peritissimos viros septuaginta pres-
biteros/ miserunt ad ptolomeū. In quos
tamē dei voluntas et cōsiliū gerebat. Tū
ille singuloꝝ volens accipere documēta/
et verens ne forte per interp̄tationē occul
tarent insertā diuinis volumibus verita-
tem: singulos a se inuicē separat: et eadē
seorsū positos interp̄tari iubet: eūqꝫ ordi-
nem interp̄tandi in singulis quibusqꝫ vo
luminibus obseruari. Quosqꝫ rursū se co
ram/ in vnū oēs reuocari: et cōferre ad in
uicē que singuli interp̄tati sūt facit. Et tūc
deꝰ vere glorificatur: et scriptura sancta ꝙ
vere diuina esset agnoscitur. Oēs enim
eadem/ hisdē verbis/ eisdēqꝫ noībus ac sē
tentiis scripserāt ab initio vsqꝫ ad finē: ita
vt et ipsi qui aderant gentiles agnoscerēt
quia dei nutu scripture tunc interpretate
sunt. Et nichil mirū si diuina prouidētia
hoc ita fieri procurauit: cum in ea captiui
tate que populo acciderat sub Nabucho-
donosor rege/ corruptis scripturis cū post
lxx. ānos iudei ad patriā suā redirēt/ tēpo
ribꝰ Artaxersis Persarū regis/ īspirauerit
deꝰ Hesdrā sacerdotē ex tribu leui/ vt oīa
priorū prophetarum volumina ac verba
repararet: ac restitueret populo legeꝫ que

per moysen fuerat data. Hec hyreneus.
¶ Ca. ix. de de pātheno phō viro et erudi
tissimo et christianissimo.

Situr decem et nouē annis Anto
ninus cū in iperio pdurasset: post
excessū sui/principatū Cōmodo derelīqt
Huius primo iperii āno/Julianus apud
Alexandriā sacerdotiū suscipit: Agrippi-
no exactis duodeci ānis in episcopatu de
fūcto Cū per idē tēpus scole ecclesiastice et
doctoris officio/preesset vir in omī erudi-
tione nobilissimꝰ panthenus. Ex quo apđ
eos consuetudo antiqtus tradita/vsqꝫ in
hodiernū pmanet/diuinaꝝ scripturarū
doctores in hi scole ecclesiastice haberi vi
ros dūtaxat in scientia et eruditione pba
tissimos. Huius ergo offitii velut auctor
quidā et dux vir de quo supra diximus/sa
tis illustris habebatur. Quippe qui etiā
in philosophis prius qui Stoici appellan
tur/nobiliter claruisset. Cuius tantū stu-
dii erga verbū dei et tantū amoris fuisse
tradit: vt etiam ad pdicandū christi euan
geliū oībus gentibus que in orientis vlti-
mis secessibus recōduntur/fidei et deuoti
onis calore pfectus sit: et vsqꝫ ad indiam
citeriorem/verbū dei pdicando puenerit.
Erāt eni adhuc in illis tēporibus ꝛ euan-
geliste nōnulli: qui ad imitationē sancto-
rum apostoloꝝ in diuersis orbis partibus
oberrantes/per gratiam dei et animi sui
virtutē/verbū dei et fidē christi/ignoran-
tibus quibusqꝫ gentibus inferebant. In q
bus pcipuus et illustris panthenus habe
daẗ. Quē ferunt cū ad indos peruenisset/
S. bartholomeus. reppisse: ꝙ bartholomeꝰ apostolus apđ
eos fidei semia prima pdiderit: ꝛ mathei
euāgeliū hebreis scriptū litteris dereliqrit
qđ p idē tēpus supradictꝰ pathenꝰ inibi re
pertū detulerit. Sed et in multis preterea
aliis doctrīe ecclasticꝫ studiis/apud alex
andriā claram satis et nobilē vitam/opti
mo ꝛ admirabili fine cōclusit. Tam viua
voce discipulos istruēs ꝙ ꝛ libroꝝ mōimē
tis etiā positis thesauros sciētie dereliquēs
¶ Ca. x. de clemente alexandrino.

Nhis diuinarū eruditionū scolis
ꝙ maxime effloruit apud Alexandriā cle
mens/eodem vocabulo quo et in vrbe ro
ma/apostoloꝝ et successor ꝛ discipulus vo
citatus. Deniqꝫ hic ipse clemens in sept
mo dispositionū libro/pāthenī tanꝙ ma
gistri et pceptoris sui/mentionē facit. Sed
et in primo libro stromatū/hunc eundem
designat in eo loco vbi enumerat/ꝙ plu
res apostolice pdicatiōis repererit viros/
hec dicens. Michi quidē cōmentarii hui
opis nō ad ostētationē scribunẗ: sed ad c
memorationē senecte/et ad obliuionis re
mediū Quo scilicet ī his sit michi adūbra
tio quedā rerū magnificarū diuinoꝝ q
borū/que audire merui a viris sanctis et
beatis. Quoꝝ ab alio apđ achaiā/ab alio
apud Syriam/ab alio vero in oriente/et
maxime apud palestinā institutus sū q
hebreorum origine veniēte. Ad vltimū au
tem in egipto magisterio vsus sum/ viri
virtutis et scientie merito/oībus preferen
di. Post quē velut thesauro in abscondi
tis repto/aliud qrere vltra cessaui. Et illi
quidē diuine doctrine veritatē/michi (q
sibi ab ipsis statim primis auctoribus/pe
tro/et iacobo/a ioħāne/et paulo sanctis
apostolis tradita fuerat) tanꝙ patres fi
lio cōmendarunt. Sed pauci patribus si
miles filii. Tamē deo fauente/per ipsos i
nobis apolici germis plātata sūt semia.
¶ Ca. xi. de episcopis hierosolimoꝝ.

Er idem tpūs ecclesie ierosolimo
rum narcisus preerat. Qui fame
merito/nostris adhuc tēporibus celebra-
tur: quintamdecimā post eos qui ex circū
cisione fuerant successionē/vsqꝫ ad tēpo
ra Adriane obsidionis adducens. Primū
namqꝫ inibi ex gentibus episcopum fuisse
indicauimus Marcū. Post quē Cassia-
num: inde Publiū. Post hunc Maximū
et sic iulianum. Post quē Caium: et iteꝝ
alium iulianū. Capitonē quoqꝫ et Valē
tem. Inde dolitianū: Post quē tricesimū
ab apostolis Narcissum
¶ C. xii. de quodā rodōe ꝛ marciōis heresi

Erū ea tēpestate rodo quidam ex
Asie puincia oriundus/vt ipse scri

b it in vrbe roma eruditus/refert a tatia-
no (cuius i superioribus inter ceteros scri-
ptores meminimus) libros q̄plurimos z
maxime cōtra martiōis heresum scriptos
Quas asserit idem tatianus/in diuersas
scissam esse sententias. Sz et q̄/z quā ob-
causa ex eadē heresi scissi sint/ipse per hec
verba designat. Propterea inquit etiā in-
ter semetipsos discordant: q2 id affirmare
cupiūt/qd nō potest stare. Ex eoꝝ namq3
grege est appelles: qui abstinētie et sene-
ctutis progatiua ps⁹/vnū quidē oim esse
fatetur initiū. Prophetas tamē cōtrario
spiritu asserit inspiratos: sequens psuasio
nem virginis cuiusdā acte spiritu demo-
nis nomine philomene. Alii autē sicut ip
se nauta martion/duo principia introdu-
cunt. Ex quibus est et ponticus/et basili-
cus. Qui z ipsi secuti sunt quidē ponticū
lupū. Sed nō iuenientes exitū reꝝ sicut
nec ille qdē/ad ea q̄ putarūt esse faciliora
cōuerti sunt: z duo principia introduxerūt/
absq3 vllis hoc pbationib⁹ cōfirmantes:
Alii quoq3 ex eisdē rursus in deterius de-
volu:i sunt: nō solū duo sed tria principia
et tres naturas cōfirmantes. Quoꝝ prin
ceps et auctor est sinerus: sicut ipsi defen-
sores dogmatis huius dicunt. Sed z ipse
describit q̄ cōgressus sit cū appelle/ita re-
ferens: Nā et senex appelles habuit nobi
scum sermonē: et multa male docere cōui
ct⁹ est. Unde et asserebat nō oportere oio
fidei discuti rationē: sed vnū quēq3 debe-
re in eo qd credidit pmanere. Salutē nan
q3 iis esse qui incrucifixū spant: tantū vt i
bonis opibus iueniantur. Manifeste ta
men decernebat de deo sicut pdixim⁹ vnū
esse principiū/vt et nos dicimus. Et inde
exponēs eius oēm sententiā/introducit eti
am ipe suū sensū. Dicebā autē inquit ad
eum. Unde tamen ostendimus vnius pri
cipii rationē: aut quomō hoc asserat edis-
sere. Tuz ille pphetie qdem aiebat semet
ipsas coarguūt: quia nichil oio cōtinēt ve
ritatis: ex eo q̄ inter se inuicē discordēt: et
ptiqz false sunt/que sibi metipsis aduersā
tur. Quomō aūt sit vnū pricipiū/se quidē
scire denegabat. Ita tamē sibi videri. Cū
q3 adiuraretur a me/vt qd verū est diceret
sacramento ꝯfirmauit/se nescire quomō
vnus sit vnigenit⁹ deus: sed tantūmodo
credere. Tū ego derisuz plane eū et nota-
tuz habui: qui se doctorē pfiteret eoꝝ que
ignorare fateretur. In eodē quoq3 ope re-
fertur Callistiō quidā in vrbe roma disci
pulus extitisse Tatiāi: qui scripsit cōpositū
esse a Tatiano ppositionuz vel questio
num librum: in quo oia que obscura sunt
et difficilia in scripturis diuinis absoluat
Sed idem Rodo in cōmentariis suis pro
positiones eius platurū se/et cōfutaturū
promittit. Est autē eiusdem et in exame
ron cōmentarius: in quo refert/q̄ Appel-
les q̄plurima aduersum legē moysi ꝯscri
pserit impia: et aduersuz totā legem blas
phemas protulerit voces: coarguēs vt si
bi videtur/et destruens ea q̄ scripta sunt.

Ca. xiii de montano heretico.

Ec et multa alia ex supradicti scri
ptoris comperimus libris. Cum-
tamē hostis humani generis ad salutem
hoīm debellandam/nichil vsq̄ ociū gerit
sed diuersas et varias hereses psingula q̄
q3 suscitat loca. In quibus maximū sui ge
neris serpentē apud Asiam Frigiāq3 pro
ducit mōtanū: q̄ se paraclitū noiaret. Et
cū eo mulieres priscā et maximillā: quas
prophetissas velut ex ipsius factas inspi-
ratione iactabat.

Ca. xiiii. de florino et blasto z scisimate ab eis rome facto.

Ed in vrbe Roma Florinus qui-
dam gradu presbiteri de ecclesia
collapsus/vna cū Blasto socio et crimi
nis et furoris: plurimos de ecclesia in suū
baratruz deducebant: noua aduersū veri
tatē figmēta machinātes. Sed aduersū
heresiz catafrigaꝝ scutū validissimū ptu-
lit apollinaris hierapolites: de quo supra
memorauim⁹: aliiq3 q̄plurimi ad id loco
rū eruditissimi viri/aduersū eos p verita
tis defensione certarunt. Qui etiam no-
bis ad hystorie textū monimenta validis
sima reliquerunt. Interim vt diximus.

Apollinaris scribēs aduersus hanc here/
sim/ꝛ designās ī prefatione:ꝙ per ecclias
galatie vicinarūqꝫ ꝓuintiaꝝ hīgrediēs/ꝛ
plurimos ab eis irretitos videns:multos
quidē ꝛ coraꝫ disputando correxerit:roga
tus tamē a frībus etiaꝫ hec ad ipsos scrip/
ta transmiserit. In quibꝰ post aliquanta
cū auctorē huius heresis designasset / pro
grediens etiaꝫ hec addidit.

Cap.xv.de mōtano heretico et duabus
mulierculis secū pariter īsanlētibus.

Rigo inquit huius heresis que ad
uersū ecclīam nuper exorta est/in/
de descendit:Vicus quidaꝫ esse dicit̄ apud
Messiā frigie ciuitatē qui appellat̄ arda,
bau: In quo aūt montanū quēdaꝫ noīe
qui nuper ad fidē christi venerat sub gra/
te asie ꝓcōsule cupiditate nimia primatꝰ
accensū/contrariis spībus in semetipso lo
cū dedisse:ac repente ī quodaꝫ excessu mē
tis effectum/ꝛ velut spū actū proloqui ce/
pisse noua quedā:ꝛ diuersa ab iis q̄ ex suc
cessione maiorū ecclīe tradita fuerant/ve
lut prophetali specie proferentē. Que cuꝫ
ita viderēt fieri ii qui ꝑ ideꝫ tempus ade/
rant auditores:alii eum velut demone re
pletum/ꝛ erratico perfusū spū/ad decipiē
dos populos iudicantes obiurgabāt:ꝛ ꝓ/
loqui omīno prohibebant:memores dñici
precepti ꝛ cōminatiōis eius/qua iubet ob/
seruari a falsis prophetis. Alii autēꝫ velut
sancto spū repletū/ꝛ prophetica gratia do
natum putabant. Et īmemores dñi pre/
cepti/erratico ꝛ seductorio spūi eatenus in
dulgebant:vt etiam prouocare eū ad dicē
da aliqua delectarentur. Et hoc fiebat ar/
te dyabolica/qua indisciplinatis perditio
parabat̄. A quibus mōtanus cum supra ꝙ
dignum est in veneratione haberet̄/intan
tum temeritatis progressus est/vt etiam
duas quasdam mulieres insano spū quo
ipse replebatur participes sibi faceret:et
ad insaniēdum secū pariter edoceret:quo
facilius vterqꝫ sexus in errorē per vtrūqꝫ
caperetur. Hi etiam beatificare eos q̄ sibi
familiarius adherebant:et promissionū
magnitudine tumidos reddere. Interduꝫ
etiam obiurgare quosdaꝫ/vti ne in oībꝰ
adulatores deprehenderetur. Tamē per/
pauci erant ex Frigibus qui eoꝝ deciperē
tur insania. Quibus ꝛ persuadebat/ī vni
uersam ecclīam que per orbē terre est bla
sphemare:et nō solum nichil ei deferre re/
uerentie:sed ne limē quidē eius incedere.
Frequenter tamē aduentātibꝰ ex asia fra/
tribus/vesani ꝛ contra fidē christi bachan
tes/cōfutati vt heretici corruptoresqꝫ veri/
tatis/ab ecclīe conuētu ꝛ societate depulsi
sunt. Hec in primo libro scribens/et ꝑ omē
operis sui corpus fraudes heresis in singu
lis quibusqꝫ cōuincens:In scđo quoqꝫ vo/
lumine de eisdem etiaꝫ hoc scribit. Quale
est autē inquit quod ꝛ prophetarū percusso
res nos vocant/pro eo ꝙ insanas eoꝝ non
suscipimus fantasias? Dicūt enī hos esse
quos promiserit dominus ad populū suū
se esse missurū prophetas. Respondeant
ergo nobis si a deo missi sūt prophete mō
tanus ꝛ mulieres eius:quis eoꝝ a iudeis
persecutionē passus ē? Aut q̄s ab iniquis
occisus ē? vel q̄s eoꝝ ꝓ noīe dñi tētꝰ ē? Et
ante reges ꝛ p̄sides stetit? Aut q̄s ī sinago
gis iudeoꝝ flagellatꝰ ē? Vel q̄s lapidatꝰ
ē? Quīmmo ꝛ ecōtrario tradit̄/ꝙ finē vi
te exēplo iude traditoris acceperit. Dicit̄
enī ipso demone quo inspirabant̄ id agen
te/diuersis quiqꝫ tēporibus/vitaꝫ laqueo
finisse. Illū vero admirabilē veluti ꝓphe/
tie ipsoꝝ primogenitum theodotuꝫ noīe/
tradūt quodam tēpore visum sibi esse ve/
lut in celo assumi:ꝛ credidisse se spiritui er
roris:quo euectuꝫ in excelsum/et inde de/
ductū ad terram finem vite exitu pessimo
terminasse. Sed hec ipsi de montano vel
Theodoto ac mulieribus ita gestum ne/
gant. Tamē a plurimis affirmat̄: Quod
tum inter negantes ꝛ confirmantes nos
rei fidem relinquimꝰ ī medio. Itē post ali
quanta subiungit etiam hec. Sed ꝛ sancti
episcopi probatissimi viri qui ꝑ ideꝫ tēpus
fuerunt/zoticus de cumana / et iulianus
de apamia/aggressi cohibere spm̄ qui lo/
quebat̄ in maximilla/iusserūt themisonē
obturare os eius:ꝛ excludere vocem falsis

erratici spiritꝰ. Quod et ita factū est. Et iterū coarguēs falsā fuisse Maximille prophetiā/que bella ꝗplurima imminere pdixerat/his ptitur verbis. Et quomodo nō eius mendatiū euidenter arguit? Tredecim nāqꝫ iā exacti sunt anni vsqꝫ ad ꝑsentē diē/ex quo mortua est ista mulier: ⁊ nulꝙ potius vel priuati vel publice bellū aliquod exortū est. Sed ⁊ christianis per dei misericordiā pax iugis et firma ꝑdurat. Sed et in tercio libro de iis q se iactabant ꝙ multi martyres ex eorū heresi extitissēt/hoc dicit: cū inqt ī oībus que supra diximꝰ cōuicti nichil respōdere potuerit/ad martyres cōfugiūt: dicentes se multos habere martyres: et hoc esse īdiciū/ꝙ verꝰ sit apd ipsos propheticus spūs. Quid ergo? Multi ⁊ alii heretici plurīos martyres habent/ideo acqesceudū est eis/ꝙ etiā veritas apud ipsos sit? Nā primi q dicunt martionite habent plurīos martyres. Sed ꝗ esse poterit apud eos martirii veritas: vbi christi veritas nō est? Et post aliqūta iterū subiūgit. Deniqꝫ ait. Scti martyres q pro vera fide martyriū ducunt/cū de ecclesia pcedētes ad passionē ducunt/si q forte iuenti fuerit cum eis de heresi frigum secernūt se ab eis/et respuūt eorū societatē nec vllo genere cū iā martyrii palmā teneāt/spiritui mōtani et maximille cadescendū putāt. Sicut ⁊ nr̄is tēporibus apd Apamiā (que est supra meandrū posita) gestū scimus a caio et alexandro: q de Eumenia martyres extiterūt.

Ca. xvi de melciade et eiꝰ scriptis.

De eodē aūt ope meminit meltiadis scriptoris: tanꝙ qui et ipse librū aduersū heresim supradictā conscripserit. Deniqꝫ et inserit ex eius dictis suo opi hec verba. Neqꝫ enī credendū est (inqt) in excessu mētis id est per amentiā pphetari: quod est pprie pseudo pphetarū. Ubi enī quis amens efficit/iusti rectiqꝫ esse nō potest tenax. Qui sine dubio initiū sumunt ex imperitia: ad finē vero deuoluntur amētie sicut supra diximꝰ. Hoc aūt modo neqꝫ in ueteri testamento queꝙ neqꝫ in nouo per dei spiritū extitisse pphetā poterūt demōstrare: Quia neqꝫ agabus/neqꝫ iudas/neqꝫ silas/neqꝫ quattuor filie philippi/neqꝫ āmia q in philadelphie ecclīa pphetauit/neqꝫ quadratus/neqꝫ alius qsquā ex numero ipsorū/hoc modo dignoscit pphetasse. Et post pauca iterū subiūgit ⁊ dicit: Si enī post quadratū ⁊ āmiā philadelphinā vt aiūt/mulieres iste mōtani successert in pphetica grām: et sicut cōfirmabāt vniuerse ecclesie/date sunt ad prophetanduꝫ vsqꝫ ad aduentū dñi: decipitur eorū cōfirmatio. Quartūdecimū etenī iā pene habet annū ex quo defuncta est maximilla. Hec ex supradicti viri cōmētariis. Ipse vero de quo indicat melciades/etiā alia nobis propii opis nō cōtēnenda monimēta dereliqt. Scripsit nāqꝫ et aduersus gētes librū: et aduersus iudeos aliū: et ad principes romāi regni apologeticū p fide nr̄a scripsit: et aduersū catafrigas hereticos.

Ca. xvii. apollonius mōtani heresī dclarat/eāqꝫ ⁊ eiꝰ pphetissas fortit ipugnat.

Ed et apolloninus qdā ecclesiasticus nichilominus scriptor/libellū aduersū eos edidit: in quo satis vigilant prophetias ipsorū falsas esse cōuincit: ⁊ singula in eis verba coarguit: simul et vitaꝫ moresqꝫ eorū q auctores hereseos extitert/exponit p hec verba. Sed videamꝰ (inqt) quis est hic nouus magister: et primū nobis doctrinā eius scdm dñi sentētiā actus ipsius et opa cōmendēt. Hic est qui docuit nuptias solui: et q ieiuniorū leges primꝰ imposuit. Qui pepuzā et thimiū oppida frige ierusalē noiauit: atqꝫ in hec oms cōgregandos discernit. Qui exactores pecunie statuit. Qui sub noīe oblationū munera artificiosius accipit. Qui salaria ꝑstat pdicantibus verbū suū: vt per hoc iuitati/enixius doctrine eius opam pbeāt. Hec de mōtano. De mulieribus vero eiꝰ pꝰ aliquāta ita scribit. Ostēdemꝰ aūt primo oīm has prophetissas/ex quo spiritu replete sunt/viros suos reliqsse. Quomodo ergo mētiunt priscā virginē fuisse? Et post aliquanta iterum dicit. Non tibi vi

betur ꝙ omnis scriptura prohibet/ ꝓphe-
ta n munera accipere vel pecūias: Si er-
go videā ꝓphetam accepisse aurū et argē-
tum/ et vestes ꝑciosas/ quomodo eā pro-
phetā putē: Et iterū post aliquanta sub-
iungit dicēs. Sed et themissus/ q̄ apud eos
noīe tantū cōfessionis īflatus est: vere aūt
cōfessionis fructibus caret: q̄m quidē per
multā pecuniā vincla deposuit. quē opor-
tebat vtiqȝ humiliter se agere: hic arrogā-
tia elatus/ apostolice sibi aliq̄d auctorita-
tis assumens/ epistolas ad oīs ecclesias
scribit. In quibus docere conatur eos qui
multo rectius ꝗ̄ ipse credebant. Et cohor-
tatur oīs ad nouas verboꝝ adinuētiōes
accōmodare aurē suā. Blasphemat autē
dn̄m et apostolos eius: ꝛ sanctā ecclesiam
Sed et de aliis quibusdā qui apd̄ eos vt
martyres honorant/ ita scribit. Uerū ne ī
pluribus ī moremur: dicite nobis de alexā-
dro qui semetipsū martyrē dicit/ quē cōui-
uam habet hec ꝓphetissa: quez adorat vt
deum mīne hic pro latrociniis aliisqȝ ne-
fariis actibus reus extitit: Non nos dici-
mus: sed acta hec publica ꝯtinēt. Quis er-
go eoꝝ cui donat peccata: Prophetissa i-
gnoscit martyri latrocīa: an martyr igno-
scit ꝓphete/ rapacitatis ꝛ auaricie crimīa
Cum enī dn̄s dixerit nolite habere auruz
neqȝ pecuniā/ neqȝ duas tunicas/ isti ī oī-
bus cōtraria gerūt: acq̄rentes et cōgregā-
tes ea/ que dn̄s etiā habentes iussit abice-
re. Probamus nanqȝ eos qui apud ipos
vel ꝓphete vel martyres noīantur/ nō so-
lū a diuitibus/ sed etiā paupib9/ pupillis
ac viduis pecūias cōgregare. Aut si habēt
cōfidentiā/ assint: ꝛ pro his habeant nobis-
cum disceptationem: vt si cōuicti fuerint/
vel de cetero desinant: talib9 se īplicare cō-
mertiis. Oportet enī ex fructib9 vel agno-
sci vel etiā probari prophetā. Sicut et dn̄s
dicit. q2 arbor ex fructibus cognoscit: et pro-
B pheta verus probat ex fructibus. ¶ Ut au-
tem de alexandro certius cognoscat: scien-
dum est q2 iudicatus est apud emiliū frō-
tinū procōsulē ephesi/ nō ꝓpter nomē xp̄i
sed propter quedā latrocinia. Nā a chri-
sti noīe iam apostata extiterat. Sed post
hec vt fideles quidā fratres qui ꝑ illud tē-
pus apud iudicē aliquid poterant pro ipo
intercederēt/ simulauit se propter nomen
dn̄i laborare/ ꝛ per hoc dimittit. Nec tamē
in ecclesia patrie sue receptus ē/ vbi latro
esse ab oīb9 noscebatur. Quod si qui for-
te minus his q̄ dicimus accōmodandā ex-
istimat fidem: in archiuis publicis apud
Ephesum gesta seruant. Que tamen ibi
seruari/ hii optimi prophete qui ei famu-
lantur ignorant. Qui vtiqȝ cū in his con-
uincitur/ sine dubio/ et prohetarū ignorā-
tia cū ipo pariter redarguitur. Hec ꝛ mul-
ta alia in eo similia possum9 edocere. Aut
si cōfidunt: cominus veniant. excipiant in-
tentiones nostras. ꝛ exuant se ab his si pu-
tant se eoꝝ posse effugere cōscientiā. Itez
post pauca de ipsis prophetis ista subiun-
git. Q̄ð si negant se prophete ipsoꝝ mu-
nera accepisse: statuāt hoc: vt si conuicti
fuerint/ prophetas se esse vltra non simu-
lēt: et mille deferaz probamēta. Uerūta-
men necessariū puto etiam reliquos hoꝝ
prophetarū fructus probari. Dicite mihi
o vos prophetisse/ vultus prophetantis cā-
dorib9 ꝛ ruboribus aliq̄n fucat: ꝓphetissa
stibiis tingit: ꝓphetissa ornamētis vtit. et
ornatibus delectat: Deide propheta ad
tabulam et ad tesseras ludit: Propheta
pecuniam suā ad vsuras dat: Dicant si
licet hoc facere prophetis: Ego autē vni-
uersa hec eis probabo. Hec et multa alia
idē apollonius ad confutandos eos satis
probabiliter et constanter intexuit: desi-
gnās etiaz hoc/ ꝙ quadragesim9 iste quo
hoc scribebat ageret ān9 ex quo mōtanus
false hui9 vaticiātiōis ītiū dederat. Refert
etiā de quodā zotico/ ꝙ apd̄ pepuzā cuz ꝓ-
phetare se maximilla simularet/ repēte īgres-
s9 cepit iperare spūi q̄ in ipsa loq̄batur: ita
vt eū penitus cohiberet. Sed obstiterūt ii
qui eis adulabātur. Meminit aūt ꝛ thar-
see cuiusdam martyris: qui quasi ex tradi-
tione prioꝝ se accepisse asseruerit/ saluato-
rem precepisse discipulis suis/ vti ne ante
duodecimū annū ab ierosolimis discede-

ent: Refert preterea et apud ephesū mor
tuos a Johanne suscitatos/et alia q̄pluri
ma. Ex quibus oībus vehementer supra
dicta heresis confutatur. hec apollonius.
Ca. xviii. aliqua que de heresi montani
scripsit serapion.

Serapion autē qui post maximi
num episcopus apud antiochiā fu
it: in epistola sua quaz ad cariciū et ponti
cum scribit/de hac ipsa heresi post aliquā
ta docuit. Ut autem etiā hoc sciatis/q̄
ista que nūc nova prophetia vel potius ex
ecratio nova processit/ab omni fraternita
te que in universo mūdo est respuitur z re
futatur: transmisi vobis claudii apollina
ris ierapolitani Asie provincie episcopi lit
teras: quibus de his plenius instruamini. In
hac autē ipsa serapionis epistola/subscri
ptiones/quorūdam episcoporum et martyrum
cōtinentur. Ex quibus unus hoc modo scri
psit. Aurelius Cyrinus martyr/opto vos
bene valere. Alius quoqz hoc modo Aure
lius publius iulius a debeltho colōia tra
tie episcopus. Vivit deus in celis/q̄ beat⁹
sothas qui est in anchialo/voluit dmonē
priscille eicere/sed adulatores eius nō per
miserūt. Sed et multorum simul episcoporum
eadē declarātiū subscriptiōes supradictis
litteris inherebāt. Verū de his satis dictū.
Ca. xix. de quibusdam libellis hyrenei
z quomō mores et act⁹ policarpi explicat.

Ex idem tēpus in urbe Roma di
versis nichilominus novitatibus
per nonnullos regula traditiōis ecclesiasti
ce vexabatur. Pro quibus hyreneus ad di
versos scripta prorogavit. Extat igitur un⁹
eius libellus qui suprascribitur ad blastum
de scismate. Alius ad florinū de mōarchia
et q̄ non sit deus malorū creator. Hoc em̄
supradict⁹ vir videbatur asserere. Qui ta
men postea in errorē devolut⁹ est Valen
tini. Scribit autē idē hyreneus et de oglo
ade librū: in quo significat cōsecutū se es
se quosdam ex successorib⁹ apostolorum. cu
ius libelli subscriptionē satis elegantē affi
xam/his inserere dignū duxi. Adiuro te
quicūqz transcripseris librū hunc per dñm
nostrū iesuz xp̄z/z adventū eius in gloria
cum veniet iudicare vivos et mortuos/ut
cōferas hec que scribis: z emendes diligen
ter ad exemplaria de q̄bus trāscripseris ad
fidem: et ut sacramentū adiurationis huius
similiter transcribas: et inseras iis que trā
scripsisti. Hoc autē utiliter ab illo dicta in
serere operi nostro necessariū credidi: quo
per hec diligens efficiatur ois qui hoc vel
legere vel describere dignū duxerit: sciēs ex
emplū diligentie/a sanctis viris et illustrib⁹
traditū. Verum in his que ad florinū scri
psisse hyreneū supradixim⁹: facit policar
pi mentionē. Cū quo se etiam cōversatū
esse designat/per hec verba. Hec inquit dog
mata florine q̄ asseris/cōfidenter dico q̄
non sunt sane sentētie: hec dogmata non
sunt cōsona ecclesiastice fidei: hec dogma
ta/ne illi quidē qui de ecclesia pulsi sūt he
retici/potuerūt aliquando cōmentari. hec
dogmata impietatē docent. Hec dogma
ta sancti illi presbiteri qui ante nos fuerūt
nunq̄ protulere/illi qui et apostolos vide
runt/quos z tu nosti. Vidi enim te dum ad
huc puer essem in asia apud policarpum/
tūc q̄dem p̄clara agentē: dū adhuc esses i
tra palatiū z studentē placere policarpo.
Multo em̄ magis michi illius tēporis re
rum gestarū inheret memoria/q̄ p̄sentis.
Quia hec que a puero discimus/cuz ani
ma ipsa coalescunt et adherent ei. Unde
etiā locū ipsuz tibi possū dicere/in quo se
dens disputabat beatus policarpus: z in
cessum illius: et vultū/ac totius vite mo
dū: et ipsi⁹ quo corporis habitū. Sed z dis
putatiōes quas habebat ad populū: et cō
versationē q̄ fuerat ei cū iohanne/quomō
narrare solit⁹ erat: vel ceterorum q̄ ip̄z dñz vi
derant: et quomō recordabat̄ oia ac recen
sebat verba q̄ dicta a dño ab eis audierat:
et de virtutibus eius ac doctrina. Et ta
men oia hec cū scripturis cōsona profere
bat. Que tūc ego pro misa dei quaz michi
donare dignatus est/attētius z studiosi⁹
audiēs describebā: nō in chartis/sed in cor
de meo: queqz per gratiā dī fideliter custo
dio: et mecuz ipse sine intermissione quo

quem pue
ritia adisci
mus tenaci⁹
mare retine
mus

dāmodo rumino. Deuz ergo testor/ ꝛ in cōspectu ipsius tibi affirmo: quia si q̄d tale audisset beat⁹ ꝛ aplicus vir policarpus exclamasset stati ꝛ aures suas obturasset: ac sicut moris erat ei dixisset Deus bone/ in que me tēpora reseruasti vt hec audiā? Nōne etiaz ipsū cōtinuo locuz fugisset/ in quo sedens vel stans huiuscemodi verba audisset: Sed ex eplis ei⁹ quas scripsit vel ad vicinas ecclesias vel ad aliquos ex fratribus/ cōmonēs ꝛ cōfirmans eos ꝛ cohortans ad fidē/ potest sentencia eius euidēter agnosci. Hec hyreneus

Capitulū. xx. de apollonio martyre

Erum ea tēpestate/ Cōmodo romani regni apicē gubernāte/ pax ecclesiis ꝑ oēm terrā propagabat: ꝛ sermo dn̄i ex oī genere hoim ad agnitionē ꝛ pietatē dei sūmi aias cōgregabat. Deniqz ꝛ in vrbe Roma multos ex illis illustribus et prediuitibus viris/ cū liberis ꝛ cōiugib⁹ ac propinquis atqz omni pariter familia sociauit ad fidē. Sed hoc nō equis oculis ille antiquus humane salutis hostis aspexit. Cōtinuo deniqz aggredit̄ variis nr̄os machinis īpugnare. Primo ī vrbe roma Apolloniū quendaz virū in fide nostra ꝛ ī oibus philosophie eruditiōibus illustrem ad iudicium ꝑtrahit: accusatore ei suscitato quodā infelicissimo ꝛ desperate salutis hoie. Quiqz qm̄ lex q̄ oblatos puniri iusserat christianos/ in delatorē prius animaduertendū censebat/ a perhennio iudice vt eius crura cōminuerētur sentēciam prim⁹ excepit. Tum deinde exorat̄ beatus apollonius martyr/ vti defensionē pro fide sua quam audiēte senatu atqz omni populo luculenter et splendide habuerat ederet scriptaz. Et post hec secūdū senatus cōsultum/ capite plexus est. Ita nāqz a priorib⁹ lex iniquissime promulgata censebat.

Capitulū. xxi. qui sub cōmodo insignes episcopi clarebāt.

Sitũr sub eisdē Cōmodi principatu/ Eleutherio in vrbe Roma tredeciz annis sacerdotio functo/ Victor succedit. Sed ꝛ Juliano apud Alexandriā post decem ānnos defuncto demetrius substituit̄. Apud antiochiā quoqz octau⁹ ab apostolis episcopus cōstituit̄ Serapion: de quo in superioribus memorauimus. Tūc apd̄ cesareaz Palestine/ theophilus: ꝛ Narcissus in Jerosolimis ecclesias procurabant. Apud corīthū vero baccilus. Et apd̄ ephesum Policrates nobiles ī episcopis habebantur. Sed ꝛ multi ī aliis locis referūt̄ ꝑ idez tēpus egregii sacerdotes. Nos tamē eoꝝ facimus mentionē quoꝝ fidem ꝛ scīētiam ex proprii operis inditiis possumus habere compertam.

Capitulū. xxii. de questione sup obseruatione diei pasche.

Uibus ea tempestate ecclesiis presidentibus/ in prouintiis/ Asie questio non minima exorit̄/ velut ex antiquaꝝ obseruatione descendēs: ꝙ quartadecima luna putarent omni genti pasca obseruanduz. Quando scilicet iudeis agn⁹ precipitur imolari: velut necessario confirmantes/ quacūqz die septimane quartadecima luna venisset/ solui debere ieiuniū cū talis cōsuetudo in nullis prorsus aliis vnꝙ obseruata fuisset ecclesiis. Ob quaz causam cōuentus episcopoꝝ ꝛ cōcilia per singulas quasqz prouincias cōuocant̄: prorogatisqz ad se inuicē eplis de singulis q̄busqz locis/ vnū oms ecclesiasticū dogma confirmant: ne liceat aliquando nisi in die dominica ī qua dn̄s resurrexit a mortuis/ dominicū pasce celebrare misteriū: ꝛ ī hac sola soluendū esse pascale ieiuniū. Extat deniqz vsqz ī hodiernū/ cōciliū apud Cesaream Palestine hiti decretū: in quo prim⁹ est Theophilus ipsi⁹ cesaree episcopus et Narcissus ierosolimoꝝ sacerdos. habet̄ ꝛ in vrbis Rome cōcilio simile aliud decretum. cui prefuisse Victor episcopus indicatur. Et ponti prouintie palmeas. gallorum quoqz sacerdotalis cōuentus extat/ Hyreneū presulē scribens. Achaie vero/ Bachilū corinthioruz ecclesie episcopum: qui omnes diuersis locis vnaz eandemqz iuditii sui sententiam protulere.

Capitulum. xxiii. de eodem.

Ed episcopi regionis Asiane / ser-
uandā magis auerteribus sibi tra
ditam consuetudinē confirmabāt. In qb⁹
Policrates/qui in eis primatū agere vi-
debatur: ad Victorē episcopum Roma
ne ecclesie scribens/morē traditiōis antiq̄
ad se p̄ses delatū/per hec verba designat.
Nos ergo inquit intemeratū pasche coli-
mus diem: neqꝫ addentes neqꝫ auferētes
aliquid. Eteni magna quedam lumina-
ria apud Asiam dormierunt: summi ⁊ electi
viri quos dominus suscitabit in aduentu
suo cum veniet de celis in gloria/⁊ requi-
ret omnes sactos suos. In quibus est phi
lippus euāgelista: qui dormiuit apud hye
rapolim: sed ⁊ due filie eius que virgines
senuerunt. Et alia eius filia spiritalsācto
repleta q̄ apud Ephesum dormiuit. Nec
non ⁊ iohannes qui supra pectus domini
recubuit: qui fuit summus sacerdos. ⁊ ponti
ficale petallum gessit: martyr ⁊ doctor ec-
clesie. Qui ⁊ ipse apud ephesum dormiuit
Policarpus quoqꝫ apud Smyrnaz ⁊ epi
scopus ⁊ martyr. Similiter et traseas epi
scopus apud Eumeniam: sꝫ apud Smypr
nam martyrio consummatus. Quid autez
dicam etiā sagarē nichilominus sacerdo-
tem ⁊ martyrem: q̄ apud laoditiā quiescit
in pace? Sed ⁊ Papiriū. ⁊ Machariū.
Et Melitonem propter regnū dei ⁊ eunu
chum ⁊ spiritusancto repletū: qui iacet in
ciuitate Sardensium: expectans aduētū de
celis dn̄i, vt resurgat a mortuis. Isti ergo
omnes diem pasche in quartadecima die
mensis obseruauerūt scd̄m euangeliū ni-
chil oino extrisecus agentes. sed ⁊ fidei re
gulam per omnia conseruantes. Sed et
ego oim vestrum minimus policrates/scd̄m
traditionē patrū meoꝝ obseruo: eoꝝ dūta
xat/quos ab initio secutus sum. Septem
nāqꝫ ex parentibus meis/p ordinem fue-
runt episcopi ego octauus. Qui om̄es ita
obseruauerūt hūc diē: vt cōueniret cuz illo
quo fermētū iudeoꝝ populus aufert. Un
de fratres kmī/sexaginta quiqꝫ ānos eta
tis gerens i noie dn̄i/multoꝝ quoqꝫ orbis
terre episcopoꝝ noticiā plenissime habēs
et sanctis scripturis intendēs: nō pturba-
bor ex iis q̄ ad terrorē pferūtur: quia ⁊ ma-
iores mei dixerūt/obtēperare oportet deo
magis q̄ hoibus: Et post pauca de iis q̄ se-
cum aderāt episcopis/ista subiungit. Po
teram aūt etiā presentiū episcopoꝝ facere
mentionē: quos ipsi petistis vt euocarē. si
cut ⁊ feci. Quoꝝ nomina si scribā: nimia
multitudo est. Qui om̄s sciētes paruita-
tem meā cōsensu suo que scribimus cōfir
mant: certi q̄ nō inaniter canos attulim⁹
sed in disciplina Christi semp conuersati
sumus. Sed adhuc Victor romane eccl'ie
episcopus pertinatius agens/passim to-
tius Asie ac vicinarum prouītiaꝝ ecclias
a cōmunionis societate absceidere nititur.
tanq̄ i heresim declinātes: ⁊ litteras mit-
tit/qb⁹ oēs simul absqꝫ discretiōe ab eccliā
stico federe segregaret. Sed hoc nō oibus
placebat episcopis: quin poti⁹ ⁊ ecōtrario
scribentes ei iubebant/vt magis q̄ pacis
sūt ageret: ⁊ cōcordie atqꝫ vnanimitati stu
deret. Deniqꝫ etiā extāt ipsoꝝ littere. qb⁹
asperius obiurgant victorē/velut inutilit
eccl'ie cōmodis cōsulētē. Naz ⁊ hyreneus
cū ceteris quib⁹ preerat galliaꝝ episcopis
scribens/cōfirmat quidē vt in dn̄ica die re
surrectionis domini misteriuz celebretur:
Victorē tamē arguit: q̄ non recte fecerit
abscidere a corpore vnitatis tot ⁊ tātas ec
clesias deliq̄ morē antiquitus sibi traditū
custodirēt. ¶ Sed ⁊ de multis aliis cōmo
net p hec verba. Nō solū lnq̄t de die pasce B
agit controuersia: sed ⁊ de ipsa specie ieiu
nioꝝ. Quidā em̄ putāt vna tātū die obser
uari debere ieiuniū: alii duabus: alii vero
plurib⁹. Nō nulli etiā quadragita: ita vt
horas diurnas nocturnasqꝫ cōputantes/
diē statuant. Que varietas obseruantie
nō nūc primū neqꝫ nostris tēporibus cepit
sed multo ante nos: ex illis vt opinor/q̄ nō
simpliciter qd̄ ab initio traditū ē tenētes/
i aliū morē/vel p negligētiā vel p iperitiā
postmod̄ decidere. Et tn̄ nichilominus oēs
isti etiā cū i obseruantiā variarēt inter se-
metipsos ⁊ nobiscū pacifici fuerūt semp ⁊
sūt: nec dissonantia ieiunii/fidei cōsonan-

tiam rupit. Post hec inserit etiaꝫ hystoriā
quandam: que pro sui oportunitate nec a
nobis debet omitti. Deniqꝫ ait. Et illi
oēs ante Soterem presbiteri/qui ecclesie
tūc cui nūc prees sacerdotiū tenuerūt (Ani
cetū dico/ꝛ Piū/ꝛ Iginūqꝫ/ꝛ Thelesphor-
rum ꝛ Sixtū) Neqꝫ ipsi ita tenuerūt: neqꝫ
q̄ cū ipsis erant. Et tamē cū ipsi ita nō ob
seruarent: pacē semꝑ habuerūt cū illis ec-
clesiis, que huic obseruantie morē tenebāt
Cū vtiqꝫ ꝛ ipsis contrariū videretur/ꝙ nō
etiā ceteri similiter obseruarēt: nūꝗ̄ tamē
ob hoc repulsi sūt aliqui ab ecclīe societate
aut venientes ab ipsis partibus nō sunt su
scepti. Immo potius et omnes presbiteri
qui fuerunt ante te omnibus semper qui
non ita obseruabant presbiteris ecclesia-
arum/eucaristiam solenniter trāsmitte-
bant. Beatus aūt Policarpus cū ad vrbē
Romaꝫ venisset sub Aniceto: cūqꝫ de aliis
nonnullis paruum quid habuissent inter se
stati tamē coīssent in pacē: de hac questio
ne ita egerūt: vt nō vnusquisqꝫ sententiam
suā obstinata cōtentiōe defenderet. Neqꝫ
eni aut anicetus policarpo suadere pote-
rat/vt nō obseruaret ea que nouerat iohā
nem discipuluꝫ dn̄i/vel ceteros apostolos
cuꝫ quibus semꝑ fuerat obseruasse. Neqꝫ
rursuꝫ policarpus anicetū persuasit eadē
sere re/que ille dicebat se maiorum more
seruare. Cūqꝫ hec ita inter se habuissent: cō
municarunt sibi inuicē: ita vt cederet Ani
cetus Policarpo/etiam sacerdotali mini
sterio (honoris dūtaxat cōtemplatione) ꝑ
fungi. Et ita ab inuicē plena fide/pace in
tegra/ꝛ firma caritate discedūt: vt oēs ec
clesie/siue que ita de pasca/siue que non
ita obseruarent/inter se tamē cōcordiam
custodirent. Hec hyreneus/agens nomi-
nis sui opus/pacem videlicet dei ecclesiis
concilians scribit. Et nō solū Victori/sed
et diuersis ecclesiaꝝ doctoribus/similiter
ꝑ epistolas asserit: ꝙ nulla ꝓ hac questio-
ne in ecclesiis dei dissensio debeat oboriri.

¶ Capitulū .xxiiii. de eodem.

Apud palestinā quoqꝫ cōuenientes
in vnuꝫ sacerdotes dei/Narcissus
Ierosolimoꝝ/et Theophilus/de quibꝰ iā
supradiximus: sed et cū ipsis Cassius Ty-
rius/ꝛ clarus de Ptolomaide/ꝛ ceteri per
multi pariter cōgregati: cū de hac questio
ne ageretur/q̄d etiaꝫ apud ipsos apostoli
ca traditio contineret: circa finē decreti q̄d
in cōcilio coꝝ statutū est/Hoc modo indi
cant. Epistole aūt nostre exēplaria ꝑ oēs
ecclesias trāsmittant: vti ne rei efficiamur
animarū/que diuersis erroribus immer-
gūtur. Designamus igitur vobis/quia ꝛ
apud alexandriā/eadē qua apud nos die
pasche solēnitas geritur: quia ꝛ ipsoꝝ no-
bis littere deferuntur: ꝛ ipsi nostra scripta
suscipiunt/vt pariter ꝛ cōsonāter diē festū
celebremꝰ. Hactenꝰ de supradicta questio
ne ex iis q̄ in veteꝝ scriptis haberi reperimꝰ

¶ Capitulū .xxv. de nonnullis aliis hyre-
nei libellis.

Extat aūt adhuc hyrenei preter eos
quos supra enumerauimꝰ libellos
etiam aliud volumē egregiū aduersū gen
tes: quod de disciplīa attitulauit/ad mar-
tianū quēdam scribēs. Sed et dialogi de
diuersis/in quibus testimonia de eplā ad
hebreos ponit plurima: ꝛ de sapiētia q̄ di-
citur Salomonis. Hec sūt que ad nostrā
noticiā ex iū d̄ hyrenei opusculis ꝑuenerūt

¶ Capitulū .xxvi. cōmodo que stati īperra
tores successerūt.

Commodus aūt tredecī annis īpe
rio gubernato/Pertinaci post se
regnū reliquit. Quo sex solis mēsibus re
tento/idē Pertinax diem obiit: ꝛ seuerus
post hunc suscepit principatū. Cuius tēpo
ribus plurimi ecclesiastici viri nobiles ꝛ sti
lo illustres extiterūt: sicut ex eorum moni
mentis agnoscimus.

¶ Cap̄ .xxvii. de heresi artemonis.

Ex quibus est Eraclitus: qui in apo
stolū cōmentatus est. Et maximꝰ
qui de famosissima oīm hereticorum disse
ruit questiōe: qua semper inquiritur vnde
sint mala/vel vnde malicia. Et ꝙ materia
facta sit/et nō infecta. Sed ꝛ Candidus/
qui exameron/id est de principio genesis
scripsit. Appius quoqꝫ de hisdē similiꝫ cā-

metatur. Sextus etiaz qui de resurrectio
ne disseruit: et de cetis nõnullis. Arabian⁹
quoqz/ z alii inumeri quos longuz est vel
enumerare: vel etiam pro; aliquo illustri
vnuqueqz dictorũ suorũ inditio designare
Plurimi tamẽ ipsoruz exortas tẽporibus
suis hereticorũ perfidias cõfutante s/ fidez
rectã z apostolicã monimẽtis suorũ volu
minũ mandauere. vt artemonis illius he
reseos auctoris/ quam postmodũ paulus
Samosatenus nostris iam pene tempori
bus instaurare conatus est: de qua dignũ
est/ que vel qualis sit hystoria cõprehende
B re ¶ Hec heresis purũ hoiem/ id est absqz
deo fuisse saluatorẽ confirmat. Idqz anti
quitus ab ipsis etiaz aplis traditũ esse mẽ
titur. Aduersũ quos vn⁹ ex iis quos supra
memorauimus ecclesiasticus scriptor/ ita
respondit. Aiunt inquit aliqui/ ipsos eti
am apostolos/ ita vel suscepisse vel cete
ris tradidisse/ sicut nunc ipsi asserunt. Et
hanc veritatẽ predicationis esse seruataz
vsqz ad Victoris tempora. Et quoniã sue
cessores eorũ/ scribẽtes aduersũ gentiles vl'
aduersũ hereticos: id est Justinus/ et mel
ciades/ z tatianus/ et clemẽs/ et alii qꝫ plu
rimi de deitate christi apertissime disserũt
Yrenei vero z Melitonis/ ceterorũqz q
per idẽ tẽpus fuerũt volumina quis igno
rat: Quibus dñm z hoiez simul predicãt
christũ. Sed z psalmi vel cantica q a frib⁹
fidelib⁹ ex initio scripta sũt/ verbũ dei esse
christũ z deũ/ tota hymnorũ suorũ laude cõ
celebrãt. Quomodo ergo tot seculis fidẽ
predicatam/ nũc isti asserũt qꝫ a Victoris
temporibus exordiũ sumpserit. Quomo
do aũt victori de hoc calũniã faciũt: q sciãt
victorem/ Theodotũ Couariũ (qui prin
ceps z pater extiterat ipietatis ipsoruz) de
cõmunione ecclesie repulisse: qui prim⁹ ro
me ausus est dicere purũ hoiem fuisse chri
stum. Si enĩ sicut dicũt ita credebat: quo
modo eiciebat de ecclia Theodotũ/ blas
phemie ipsius inuentorẽ: Sed de Victore
hoc cõmemorasse sufficiat. Cum dece ãnis
episcopatu functo/ zepherinus sacerdotii
successor extitit: nono principatus Seueri
ãno. de quoz epherino eadez scriptura quã
in superiorib⁹ vsi sum⁹/ talia quedã refert.
¶ Cap̃ xxviii. de natali primũ christiane fi
dei nobili ꝯfessore deĩde heretico demũ ab
angelis durit castigato pulchra hystoria.

Situr ꝯmonebo vos fres de iis q
gesta sũt apud nos: q̃ si forte i sodo
mio accidissẽt: etiaz illos emẽdare z corri
gere potuissent. Confessor erat quidã apud
nos Natalis noĩe: nostra adhuc cõfessus
memoria. hic deceptus aliquãdo ab Ascle
piodoto quodaz/ et theodoto collectariis
(qui ambo discipuli erant theodoti coria
rii: illius q primus pro hac stulta assertiõe
ab eccie societate depulsus ẽ) Victore tũc
vrbis rome episcopo acquieuit vt accepto
ab eis salario/ epũs illius heresis noiaret
certa pactione: id est centuz quiquaginta
denariis mẽstrue prestationis. Quiqz na
talis cũ se in hoc deceptus locasset/ freqũẽ
ter ammonebatur i sõnis a dño Quia mi
sericors deus z dominus noster iesus chri
stus nolebat martyrẽ suum/ qui sibi i mul
tis passionib⁹ testis extiterat: de ecclia pde
re. Sed cũ negligẽti⁹ susciperet visiones/
primatus amore z turpis lucri deuictus il
lecebris/ ad vltimũ a sctis angelis p tota m
noctẽ verberatus/ z penis grauibus excru
ciatus/ mane cõsurgẽs cilicio se induit: et
cinere se cõspergit: ac multis lachrimis er
rorẽ suuz deflens/ ante pedes se zepherini
episcopi prosternit: z vestigiis oim nõ tan
tũmodo clericorũ/ sed etiam laicorũ multa
cũ lamẽtatione prouolutus/ in lachrimas
et miserationes oẽm prouocauit ecclĩam
vt indulgentiaz sibi a christo cõtinuis z in
gibus pro ipso precibus iplorarent: osten
dens simul in ꝯspectu dñi liuores corpo
ris z cicatrices/ quas pro noĩs ipsius cõfes
sione susceperat. Vix aliquando in cõmu
nionẽ ecclsiastici corporis reuocat⁹ ẽ. ¶ Sz
z post aliquanta idẽ scriptor adiungit hec
etiaz: Scripturas aũt diuinas/ absqz vlla
timoris dei reuerẽtia corruperũt. Antique
vero fidei regulaz proterue z ipie respuũt
ignorantes christum. Quem idcirco non
inuenerunt/ quia non recte quesierunt:

et in tantū stultitie ipietatisqz ꝓlapsi sūt
vt si quis eis sermonē de scripturis ꝓposu
erit:illi ecōtrario proponant/vtrū hic ser/
mo dequo agitur ꝯiūctū aut sepatū gen⁹
filogismi faciat.et derelinquētes scās dei
scripturas/geometriā tractant:tanq̄ qui
vere de terra sint/de terra loquunt̄.Et idō
eū qui de sursū est z de celis venit/ignorāt
Deniqz euclides apud eos/vel maxie in
geometrie disciplinis viget.Sed et aristo
teles et theofrastus a b his in āmiratione
habētur.Galienus vero a nōnullis eorū
adoratur etiam.Quorum artibus z do/
ctrinis/hereseos sue ipietatē nitunt̄ asserē
et deceptionib⁹ hoīm ignorantiū deū sim
plicitatē diuinarū scripturarū z sincerita/
tatē fidei subruunt. Sed hoc faciunt.q:
nec vicini effecti sunt dei. Ppterea et diui
nas scripturas absqz vllo timore cōteme
rant:et corrumpentes eas emēdare se dicūt
Verū ne qui me putent falsa aduersū eos
proferre:palā est omībus nosc̄ere: si quis
vult exēplaria eoꝝ accipere:et cū aliis ni/
chilominus eoꝝ exēplariis cōferre/inueni
et etiam inter se ipsa multū dissonare:q:
vnusquisqz vt sibi videtur emendat. De/
niqz asclepiodoti non conueniūt omnino
cum theodotis. Tum deinde etiam disci
pulis ipsorū/si qui forte transcripserūt:qd̄
eis visum est/vel addere licuit vel auferre
et omibus ꝓferūt habere se emēdata/ma
gis autē inquinata exēplaria. Rursum her
mofili exēplaria non cōsonant cum apol/
lonidis.Sed ne ipsa quidē sibi ipsis con/
cordant/si priora cum posterioribus cōfe
ras.Semp enī emendāt:quibus semp di/
splicet quod emēdant:et noua queqz per/
quirunt/cum eis que in vsu sunt videbū/
tur aduersa. Quid autē temeritatis ha/
beat istud admissum/neqz ipsos arbitror
ignorare. Aut enī non credunt diuino spi
ritu scripturas esse cōscriptas/et sunt infi
deles:aut semetipsos arbitrantur sapien
tiores esse spūsancto. Et quid aliud idicāt
per hoc nisi q̄ a demone agunt̄: Neqz eī
negare possunt factū suū:quando q̄dē eti
am manus eoꝝ in ipsis exēplaribus tene
antur et nouerint ipsi/q̄ a magistris suis
z doctoribus scripturarū/secundum istud
corruptelle genus/etiā expianat iōis susce
perit intellectū. Quidā autē ex ipsis/nec
corrūpere iā scripturas dignati sūt:sed pe/
nitus abnegare:legē scilicet et ꝓphetas:z
obtentu ipie huius assertionis in vltimū
perditionis gurgitem deuoluti sunt. de/
quib⁹ hec sufficiant hystoriis esse mādata.

¶Explicit liber quintus.

¶Incipit liber sextus.

¶Ca.i.de martyrio leonidis patris orige
nis/deqz ipo origene et ei⁹ p̄clans gestis.

Tum Seuerus quoqz p/
secutiones agitaret ecclesi
is p̄clara a militib⁹ Christi
a ꝓ pietate certamia marty
rii gerebant̄: p̄cipue tamē
apud Alexandriā: quo ex omni egypto ac A
Thebaide/velut in quodā stadiū/pieta/
tis atlete deducebant̄. Qui pro supplicio
rū mortisqz pacientia/cōsequebant̄ a deo
inmortalitatis coronas. In quibus et leo/
nides origenis pater pro martyrio christi
capite plexus/tenē adhuc etatis supradi/
ctū puerū dereliqt. Quiqz qualib⁹ animis
ex eo erga diuīe legis studia viguerit/nō
erit importunū paucis expōere. Precipue
q: et apd̄ q̄plurimos opinio de eo celeberri
ma puulgata est. Et si q̄dem velit q̄s oēm
vitā viri huius litterarū tradere monimē
tis/certū est q: tanta sunt de eo ac talia/q̄
propriū de eo z opus reqrerant z otiū. Nos
tamē in p̄senti quāta possum⁹ breuitate i
seremus huic opi/etiā que ad ipsū spectāt
pauca de multis. Que vel ipsius eplis ad
nos vsqz seruatis/vel ex alioꝝ hystoriis in
dicata cognouim⁹. Cuius gesta si res pa/
teretur/etiā ex ipsis cunabulis digna mi/
chi videntur posteritatis memoria. ¶ De
cimuz nāqz iperii agebat seuerus annuz:
Alexādrie vero per idē tēpus omniqz egy
pto p̄sidebat letus:episcopatū ī ea post iu
lianum demetrius susceperat: Cum supra
modum accenso persecutionis incendio/
et multis ea tempestate martyrio coro/

natis/intantū ardorē capescendi marty/
rii puerulus tunc adhuc origenes exarse/
rat/vt sponte se periculis ingereret:z aliis
in certamīe positis p̄ceps in medios rue
ret:ita vt insectari ipsam mortē et rapere
velle videretur. Quā et adipisci oīmodis
potuisset:nisi q̄ dispensatione dñi ad vtili
tatē multoꝝ putatur pro totius eccl'ie edi
ficatione seruatus/p̄ sollicitudinē matris
que gloriose mortis ei⁹ desideria īpediuit
Que cū primo maternis obsecrationibus
supplicaret/vt sibi consuleret / vt parceret
matri:z ille ex his precibus īflāmatior ad
amorem martyrii redderetur/maxime ex
eo q̄ patrē iam teneri cognouisset in vin/
culis/z ipse propere sotius effici vinculoꝝ
eius ac martyrii festinaret:arte quadam
materni affectus inhibetur. Etenī cū ma
turare eū vellet et antelucanum prorūpere
ad agonū certamina presensisset:noctu cu/
biculum filii dormientis ingressa / oīa ei⁹
indumēta quibus procedi ad publicū po/
terat furata subtraxerit:vt p̄ hec domi re/
sidere necessitate cogeretur. Ille maternis
īpeditus dolis/cū nihil aliud agere posset
nec tamen mens quiescere pateret:audet
aliquid sup̄ etatē. Ep̄lam scribit ad patrē
se quidē maternis artibus detineri:sed il/
luz tenere debere quod cepit. Et addit etiā
hec. Uide pater ne propter nos aliđ aliq̄d
velis. Hec sunt prima puerilia Origenis
rudimenta. Hic ludus eius infātie:hec a
tenero/religionis/et pietatis inditia. Ta
B lis in eo erga deū coaluit affectus. ¶ Hic
iam lectioni se cepit diuinoꝝ voluminum
māciparet:z ī eruditōib⁹ fidei diuine semet
ipsū haud segniter exercere. Q̄nquidem
iam et aparente in his imbui ceperat:qui
ei sensim īter seculares libros quibus ī pri
ma etate erudiebat/etiaz nostraꝝ scriptu
rarū nōn ulla interim legenda subiiciebat.
Tum deinde paulatim etiaz preferre hec
scolaribus studiis cōmonebat. Jam inde
etiam lectiones exigere p̄ dies singulos z
memorie cōmendare/puerū nō inuitum
immo potius erga hec discēda promptio
rem cogebat. Quippe qui legens hec/nō

solo simplici intellectu videretur esse con
tentus:sed negotia patri de scripture sen/
sibus ac questionibus cōmoueret. Inqui/
rens ab eo quid sibi videretur/q̄ per spm̄
sanctuz scriptura dicitur inspirata:vel q̄d
diuini cōsilii tegat simplicitas ista verbo/
rum. At ille simulabat quidez increpare
se eum/z vetare vltra etatem aliquid que
rere. Apud semetipsū tamen īcredibiliter
exultabat:oīpotenti deo gratias referēs/
qui ei talis sobolis esse donauerit patrez.
Deniqz frequēter dicitur dormiēti puero
religiosus et sollicitus superueniēs pater/
operimentū pectoris detraxisse:z velut dei
spū intus incluso/pectus eius tanq̄ tēplū
quoddā veneratus/z demulcēs osculis ab
scessisse:beatū semetipsū adeo effectuz pro
tante prolis felicitate gratulatus. Hec et
multa his similia in puerili etate origenis
extitisse memorant. Ut vero pater ei⁹ mar
tyrio consumatus est:puer ipse cuz matre
vidua z sex aliis paruulis fr̄ibus septimū
decimū agens etatis annū/in sūma facul
tatū penuria derelictus ē. Quoniāquidē
census paternus qui vel maximus fuerat
fisco per proscriptionez sociatus est. Nec
tamē ei defuit oīpotentis dei prouidētia
Ob insigne nāqz vł litteraꝝ vel religiōis
studiū/a quadā nobili z locupletissima fe
mina p̄familiariter foueri cepit. Que ta/
men Paulū quēdam antiochie ortū/anti
que hereseos famosissimū sectatorē/adop
tiuū domui sue illo in tēpore habebat. In
quo adolescētulus Origenes/cū necessita
tem haberet apud predictam feminā vna
degere/documentuz iam inde a puero fi/
delissime et catholice sue mentis ostendit
Nam cuz ad supradictū viꝝ velut ad ma
gistrum z sūmi nōis doctorē p̄ dies singu/
los imense multitudines cōuenirēt/nō so
lum hereticoꝝ verū z ex nostris multorū/
pro eo q̄ eruditionis ei sūma ab oībus cre
deret:nullo tamen pacto vel pro honoris
grā vel etiam pro necessitate coniunctio/
nis/flecti potuit origenes/vt cū eo saltim
in oratione cōsisteret. Ita ei a prima etate
ecclesiastice regule obseruantia / honora

bilis fuit: z hereticoꝝ societas execrabilis
Sicut ipse in quodā loco operis sui ait/ q3
hereticoꝝ execranda doctrina est. Nec ta-
men deerat ei erga cōmunes litteras stu-
dium/ in quibus pater eū erudiendū tra-
diderat: sed exercitabatur z ī his multo at
tentius/ etiā post cōsūmationē patris. In
arte nāq3 grāmatica ita fuerat instruct⁹:
vt z ad docēdum plene sufficeret/ et ex hoc
ei que ad necessitatē transigēde domus vi
debantur necessaria pararētur.

Capitulū .ii. adhuc de origene

A Erum cū preesset auditorio z grā
matica doceret sicut ipse in q̄busdā
scriptis suis refert: et cū ecclie apud alexā-
driam magisterii deesset officiū: cūq3 oēs
deturbati persecutoꝝ minis et ferocitati-
bus aufugissent/ aliquanti gentiliū cōue
niebāt ad origenē/ tūc adhuc grāmaticā
docentē: audire ab eo verbū de nostra fide
ac religione cupientes. Quos ille non so
lum ad fidē de perfidia cōuertebat: veruz
etiaz perfecte vite īstitutionibus informa
bat. Quorū primus extitit Plutarchus/
qui per ipsum conuersus ad fidē nostram
non solum pfecte vite instituta seruauit:
verum etiaz (que est sūma beatitudinis)
martyrii consequtus ē palmā. Secud⁹ cū
hoc fuit eraclas z natura plutarchi frater
z meritis. Qui cū ab eo nō solū ī fide nr̄a
atq3 sciencia sed z vite puriorisinstitutio-
nibus ad perfectū fuisset instructus: Ale-
xandrine ecclesie preesse post demetrium
subrogat⁹ est. Sed ea tēpestate qua aqui
la alexandrine atq3 egypto presidente/ p-
secutionum rabies increscebat: octauūde
cimum Origenes agebat etatis annum:
quo ī tempore perfamosissimū apud oēs
vel icredulos vel īfideles domi forisq3 no
men eius effectum est. Precipue per id q̄
sanctos oēs in confessionis vinculis posi
tos/ nō solum sermone z cohortatione p-
fecte et spūalis doctrine ad martyrium ro
borabat: verum etiaz multos suis officiis
ac ministeriis/ e viculoꝝ penis z squalore
carceris subleuabat. Sepe denīq3 etiā an
te tribunalia iudicum/ z in ipsis coꝝ cru-
ciatibus aderat/ aduersū profanas inter-
rogationes iudicum/ affectu eis ac mente
cōpatiens vultuq3 z nutid⁹ si dici potest/
velut firmiores eis responsiones subicere
gestiens. Sed z cū sentenciam suscepissēt
eadem fiducia vtebatur: oīdus se pericu-
lis inferens/ nec trepidans psecutoribus ī
tuentibus/ extremis quoq3 oculis mar-
tyres salutare: ita vt nonnumq̄ pro dis
etiam impetus in eum gentilium fieret.
Sed diuina dextera cū admiratione oīm
protectus euadebat. Veruz nec enume
rari facile nec referri potest/ quotiens z q̄
credro īmo per singulos pene dies/ de quā
tis eū et qualibus periculis/ dum erga pre
dicationē verbi dei impiger z promptus ē
eadem illa diuina dextera conseruauit:
quotiens ī insidiis positos qui euz clam ī
terumerent/ effugit. Et intantū aduersuz
se dum in opus dei promptus est/ infide-
lium concitauit insaniam: vt turme mili-
tum disposite/ domū in qua cōmanere vi-
debatur/ obsederint. nec tamen eum cape
re aut tenere potuerint/ diuina protectiōe
seruatum. Tanta rabies contra eum mē
tes dominū incesserat/ pro hoc solo q̄ plu
rimos per eum videbant ad fidem nostrā
ab incredulitate conuerti: Et intantum
quottidie aduersus eum persecutio cumu
labatur: vt tota vrbs maxima alexandria
eum tegere non posset: sed de domo ad do
mū transiret: z tamen vndiq3 fugaret̄: cuz
viderent p loca singula multitudines plu
rimas p eum ad fidez dei sociari. Obtine
bat aūt hoc/ quia non solum in verbo erat
ei perfecta doctrina: verum etiaz in opere
cōsūmate discipline prebebat exēpla. Et
dicebatur sicut aiunt de eo/ quia hic ē qui
quale habet verbum talem habet vitā: et
qualē habet vitaz tale habet verbū. Oīa B
que docet agit. z q̄ agit hec docet. Ma-
nifeste autem z euidenter aderat ei diuia
gratia/ p quā innumeros ad imitationez
sui in fidē dei prouocabat. Unde z videns
demetrius episcopus/ q̄ ad ipsuz precipue
doctrine grā z predicatiōis verbi dei/ mul
titudines plurime cōuolarēt: z catezizan-

di ei id est docendi magisterium in ecclia tribuit. Quod primꝰ post apostolos apud alexandriam panthenus/ Secundus per ordinem Clemens/ Tercius amministrauit Origenes ipsius discipulus clemētis. qui clemens in opere Stromateo vbi etiā tempora quibus libros describebat probemiis designauit. ad finez imperii cōmodi pertendit. Unde certum est/ ꝙ seueri tēpora hec ipsa que nunc habemus in manibꝰ cōtinebat. Qua tempestate etiam iudas quidam alius scriptor/ de septimanis que in Daniele referūtur disseruit. Qui ꝛ ipse decimū Seueri imperatoris annū regni cōmemorat. Is etiam diuulgatā antixpi presentiam iā iamqꝫ existimans imminere ex persecutionum nimietate/ multorū ex nostris fidelium animos perturbauit. Igitur origeneo iniuncto sibi a demetrio episcopo magisterii officio/ grāmaticam scolaz negligere cepit: magis se verbo dei conferens. Utitur sane etiam cōsilio non puerili. Bibliothecam gentilium librorū tradit cuidam fideli amico pactus cuz eo quattuor sibi obolos ex eius precio ꝑ dies singulos inferri: quo scilicet nec grauior eēt cuiqꝫ in sustentāda victus necessitate: nec congregatam pecuniā domi reseruare videretur. Igitur i talibus institutis/ plurimū tēporis exigēs/ vita/ moribus/ exerciciis/ per oīa christianus philosophus habebatur. Cum ꝛ pro iuuenilibus cupiditatibus reprimēdis/ ꝛ pro sapientie profectibus capescendis/ die noctuqꝫ artioribus se abstinentie constringeret frenis: et indesinenter diuinorū librorū meditationibus inhereret. In abstinētia plurima/ i ieiuniis indesinētibus/ i vigiliis pene iugibus: ita vt si quando parū aliquid somni necessitas naturalis exigeret: hanc ille nō supra stratū quo oīno nullo vtebatur/ sed supra nudi soli dependeret superficiē. Ante oīa vero precepta euangelica et voces saluatoris summo amore et studio/ iplēda esse cēsebat: qꝫbus precipit duas tunicas nō habēdū/ neqꝫ calciamētis vtēdū/ neqꝫ de crastino cogitādū. Que ille ꝛ singula summa cū diligētia ī fide cōtēdebat explere. Et supra vires atqꝫ etatē suā scd̄m apostoli monita in frigore ꝛ nuditate agones patiēter desudabat. Ita cunctis auditoribus suis/ renūtiandi oībus q̄ possidebāt/ et beate paupertatis prebebat exempla. Erat igitur ꝑ hec carus oībus ꝛ accepꝰ. In hoc vno nōnullos offendēs/ ꝙ cupiētes de facultatibus propriis aliquid sibi saltiz victus grā ministrare/ pro districta cōtinētie disciplina refutabat. Cū vtiqꝫ ꝑ labore quo i verbo dei desudabat/ nō solū duplici scd̄z apostolū/ sed et multiplici honore dignus ab oībus duceret̄. Sed ille honorē sibi sūmū in cōtinentia deputabat. Deniqꝫ ꝛ ꝑ multos annos tradit̄ absqꝫ omni calciamento nudis incessisse vestigiis. Uini quoqꝫ vsuz ceterorūqꝫ similiū/ nisi ea sola q̄ vite necessitas deposcebat/ nullū penitus habuit: vsqꝫ quo icōmodo stomachi/ imo iā pene periculo cogeret̄. Talibꝰ igitur vite atqꝫ instituti sui exēplis informans eos quos a gentili vita et stulta philosophia ad verā christi philosophiam sapiētiamqꝫ cōuerterat/ nō solum i intimio aīe archanis fidē habere docuit/ ꝑ hoc ꝙ geri ad eo videbāt que docebātur: verū etiā ad martyrii eos amorē/ ꝑ ea quibus quotidiano roborabant̄ exercitio prouocabat. Ex qꝰbꝰ et multi cōprehensi in persecutiōe/ palmā martyrii consecuti sunt.

Capitulū. iii. ꝙ e schola origenis multi martyres prodierunt.

IN his primus erat plutarchus/ de quo superius memorauimꝰ. Quē cum vidisset populus ad mortē duci/ ꝛ assistere ei origenē/ q̄ hortatu suo ad magnanimitatē aīos eius erigeret: velut mortis eius auctorē discerpere eū pene ꝛ interficere vulgus irruerat: nisi et tunc ope diuine prouidentie e furentium manibus fuisset ereptus. Post plutarchi matyriū secundus ex Origenis discipulis martyr efficitur Serenus. Tertius ex eius nichilominus auditoribus Eraclides martyrio coronatur. Quartus Heros neofitus.

Nam supior serenꝰ adhuc catecuminꝰ cõsũmatus est. Quinimus eiusdē scole martyr efficitur alius nomie Serenus. Qui post multa supplicia pro christo etiã capite plexus traditur.

Cap. iiii. de potamiana martyre origenis discipula.

Sed et mulieres plurime. In quibꝰ erat quedã catecumina de qua ipse in quodã loco ait/ ꝙ ignis baptisma cõsecuta sit. Sed et potamiana famosissima feminarũ et martyrũ: et ipe eius carnifex Basilides. Et eni in nostrã vsqꝫ memoriam/ ab incolis loci/ perennis virtutũ potamiane fama celebratur: ꝙ imensos ꝛ innumeros agones primo pro virginitate ꝛ pudicitia desudauerit. Deinde etiam pro martyrio/ exquisita atqꝫ inaudita tormēta pertulerit. Atqꝫ ad vltimũ vna cũ venerabili matre marcella/ ignis suppliciis cõsũmata sit. Tradunt igitur aquilaꝫ (hoc eniꝫ erat tyrãnici iudicis nomē) posteaꝙ̃ crudelibus eaꝫ suppliciis lacerauit/ ad vltimũ ob iniuriã et nobilitatis eius ꝛ castitatis cõminatũ esse potamiane/ ꝙ eã vel crudelissimis gladiatoribꝰ/ vel impudicissimis lenonibꝰ traderet. At illam/ cum ab ea quid mallet vel quid eligere quereret̃ ꝓtulisse aduersũ tyrannũ vocem liberã/ q ob supstitionē romani ritus sacrilega videretur. Et ideo sine mora in eam illataꝫ esse sententiã. Cũqꝫ basilides vnus ex iis quibus implere spiculatoris officiuꝫ mos est susceptaꝫ eam duceret ad suppliciũ/ ac multitudo impudicoꝝ pariter et impioꝝ potamiane/ verbis et iniuriis conarentur illudere: Basilides abigere impudentius irruentes ac deturbare cepit/ humanitatis et miserationis obtentu. At illa religiosum viri votũ erga se et propositũ hũanitatis amplexa/ certus esto (inquit) ꝙ cum abiero ad dñm meũ/ sine mora boni huiꝰ tibi remunerationē parabo. Post hec aũt verba/ ꝯstanter suscepit statuta supplicia picis calide paulatim per artus ac mēbra diffuse. Et hoc modo beata virgo e terris migrauit ad celũ. Non multis autē post diebus Basilides cum inter collegas suos ob causam quandã iuramentũ posceretur/ ait sibi nõ licere oĩno iurare/ pro eo ꝙ esset xp̄ianus. Et hoc publice fatebat̃. Ioco estimatus est primo dicere. Tũ deinde cum cõstantius affirmaret/ pertrahit̃ ad tribunal. Ubi cum perseuerasset in cõfessione/ vinculis traditur. Tũ vero visitantibus eum nostris/ et causam subite ac laudabilis huius ꝑmutationis ĩquirentibus dixisse traditur: ꝙ potamiana post diē tertium martyrii sui/ noctu assistens. coronã capiti suo imposuerit: dicens deꝑcatam se pro ipso dñm/ et impetrasse: vt secundũ ꝙ scriptũ est quia qui recipit martyrē mercedem martyris cõsequetur. Quibus auditis cõfestim fratres signũ ei dominicum tradũt/ et die postera ob dñi martyriũ capite punit̃. Sed et aliis pluribus per illud tēpus apud Alexandriã cõdiscipulis suis cum quibus verbo dei in origenis scola operam dederat potamiana/ simile munꝰ tribuitur prestitisse assistens eis per visum et coronas martyrii impetratas a dño deferens: sed de his ista sufficiant.

Ca. v. ꝙ origenes se castrauit.

Fitur peridē tēpus cum docendi officio apud alexandriam preesset Origenes/ gestũ quid ab eo traditur/ qđ iuuenilis fortasse et minus ꝑfecti sensus videatur: sꝫ ꝑfecte fidei ac nimie castitatis inditiũ continens. Illud nanqꝫ quod scriptum est in euãgelio/ quia sunt eunuchi qui se ipsos castrauerũt ꝓpter regnũ dei/ etiam secundũ hystoriã implendũ credidit non solum castitatis obtētu: verũ quoniã ꝑsecutiõis tempore tam ĩ publico ꝙ̃ in occulto ac secreto/ ꝛ tam viris ꝙ̃ feminis verbum dñi predicabat/ videlicet quo omēm occasionē turpis maledicti gratia infidelibus videretur excludere: dominicã vocem re atqꝫ ope ĩ semetipso aggressus est iplere. Cunqꝫ id pro eo ne ab hoibus laudem quereret/ sed a deo mercedē ꝑaret. i occulto esse voluisset: tamē latere nõ potuit/ sꝫ rei geste inditium ad Demetrium episcopuꝫ ꝑuenit. Is qꝫ ingēti primo stupore an-

miratus est audacis animi virtutē. Tū de
inde collaudans fidei eius magnitudinē
vel calorē/et tam grande in opere dei ꝓpo
situ/ Nunc maxime ait cepto operi doctri
ne ꝑdicatiōis insiste: quando aduersari/
is nulla obstrectandi suspitio derelicta
est. Sed tūc quidē talis erat demetrii sen
tētia/cū nichil animos īcesserat/quod re
ctitudiēn regulā in partē alterā ďclinaret
Postea vero cum vidisset adolescentis fa
mam satis fieri clarā/et magno eū homi
forisqꝫ preconio extolli: humane īfirmita
tis aliquid pass⁹/opus quod ipse prius cū
ingenti āmiratione laudauerat/infama/
re postmodū cepit. Nam cū apud palesti
nam ꝑcipui et eminentes inter episcopos
viri/id est ierosolimoꝝ alexander/et theo
tistus cesaree/videntes diuinū opus eius
in verbo dei/ordinassent eū presbiterū/ac
summo eum sacerdotio iam tūqꝫ dignū pro
barent idqꝫ dignissime factū ab omnibus
laudaretur: et ne sic quidē dignus honor
sapientie eius ac virtutibus in euz collat⁹
diceretur/vehementissime momordit hic
sermo demetrium. Et non inueniens in
euz causam alterius criminis/hoc quod
aliquādo puer adhuc ille egerat/⁊ episco
pus iqꝫ iste laudauerat/postmodū crimi
nis loco ꝓtulit. etiam in illos culpā q̇ euz
ordinauerant conatus īflectere. Sed hec
postmodū gesta sunt. Tunc porro Orige/
nes apud alexandriā doctor ecclesie valde
clarus habebatur: omnib⁹ quos fama ei⁹
ad audiendū eū cōuenire prouocabat/ver
bum dei predicans: sicut apostolus dicit/
oportune/īportune/per diem/per noctem
publice et priuatim. velut abscissis oībus
impedimentis/ liber prorsus ⁊ cum omni
fiducia rem gerebat. Cum vero decem et
octo annis Seuerus tenuisset imperiuz
Antoninus ei filius succedit. Quo in tē/
pore tamēꝙ plurimi erant qui in confessio
nibus gloriam quesierant/dei tamen ꝓ/
uidentia fuerant reseruati.

Cap. xi. de narcisso viro sctō hierosoly/
moꝝ episcopo.

In quibus Alexander de quo pau/
lo ante memorauim⁹/confessionis titu/
lo satis clarus/ Jerosolimorum ecclesie
subrogatur episcop⁹/cū superesset adhuc
narcissus q̇ prius inibi fūctus ē pontifica/
tus officio. Verūqm̄ narcissi memoriaz ser
mo progrediēs attulit/cōgruū michi vi/
detur aliquid de eius gestis insignibus me/
morare: de quo ab incolis quidē loci/ꝑ plu
rima memorie traditur. Nos vero vnum
opus eius memorabimus: ex quo ceteris
que de eo narrātur merito fides possit ad/
hiberi. Accidit aliquando in die solenni
vigiliaꝝ pasche/oleū deesse luminaribus
Cūqꝫ id per ministros innotuisset/meror
plebi maximus fuit. Sed narcissus fide
fidens ministris īperat haurire aquam
sibiqꝫ deferri. Cunqꝫ ꝓtulissēt/orauit et
benedixit aquā/et infundi luminaribus ꝑ
cepit. Tūc repente miro et sctī sic sctīs iau
dito genere virtutis/natura aque ī olei pi
guedinē versa splendorē luminum etiam
solito reddidit clariorē. Ad fidez aūt rei a
plurimis religiosoꝝ fratrū/ex eodem oleo
quod versū de aqua fuerat reseruatū est:
ita vt ad nos vsqꝫ miraculi huius indiciū
perueniret. Et in hoc quidē fidei eius ac
meriti habebatur exēplū. Animi vero vir/
tus quanta in eo fuerit alio nichilominus
vno de eius gestis opere declarabitur. Js
nanqꝫ cū inter cetera virtutū suarū bona
esset valde constantis aī/et iusti rectiqꝫ
indeclinabiliter tenax: quidam homūculi
nequā male sibi conscii metuentes ne cri/
minū suoꝝ si arguerentur nō possent effu
gere vindictā/preueniūt factionibus et cir
cūuenire parant eū cuius iudiciū verebant
Cōcinnāt igitur aduersū eū infame satis
et notiū crimē. Conueniūt auditores/te/
tes ex semetipsis producūt qui sub sacra/
mento iuramenti que obiciebātur confir/
marent. Quoꝝ vnus testis ita vt non igni
consumeretē vere se dicere testabatur. Ali/
us ita ne regio morbo corrumperetur. ter/
cius ita ne luminibus orbaret. Et quāuis
ne iuramētis quidē istis quisꝙ fideliū et
deū timētiū crederet/eo ꝙ vita narcissi et
institutio ac pudicitia ab omnibus noce

rez ipē tñ corꝝ que mota sunt īdignitatem ac molestiā non ferens/simul et secretā ac philosophicā vitā sēper habere desiderās subterfugit ecclie multitudinē/et in desertis locis. atqz agellis secretioribus delitescit annis q̄plurimis. At non ille magn⁹ diuine prouidentie oculus quiescit in longū. sed in impiosꝝ ultionē per ea ipsa que sibi in periuriis statuerāt maledicta molitur. Primus nāqz ille testis/parua ignis scintilla/noctis tēpore domo sua succensa cū omni genere omīqz familia flāmis vltricibus cōflagrauit. Alius repēte ab imis pedib⁹ vsqz ad sūmū capitis verticē morbo regio quo fuerat īprecatus repletur atqz cōsumit. Tercius autē priorꝝ exitū videns/et oculū diuinū nō se latuisse ꝑspiciens/ꝓrūpit in mediū: et audientibus cunctis sera penitentia vniuersū ꝯcinati sceleris ordinē pandit. Tātis autē lachrimis immanis cōmissi facinus defletet in tantū die noctuqz perdurat in fletibus/vsqz quo luminibus orbaret. Hii igitur sigmēti sui huiusmodi penas dederunt.

¶ Ca. vii. de nōnullis ep̄is hierosolimorꝝ.

Narcissus vero cū ita desertū petisset: ac locis semet secretioribus abdidisset/vt vbinā degeret nullus agnosceret necessariū visū est episcopis/vt aliū pro ipso ordinarent/cui nomē erat Dius. Cui qz cum paruo tēpore p̄fuisset ecclesie/succedit germanius. Et germanio gordi⁹. Cū ecce subito velut rediuiuus celoqz redditus/ex īprouiso apparuit narcissus. Et rursum a fratribus ad p̄sidendū rogatur ecclesie. Multo enī vehementi⁹ erga eū amore oīm fuerat incitatus/vel ꝓ eo ꝙ criminosis innocens cessit/vel ꝙ secretam et philosophicā vitā dilexit: et ꝙ in eo cōplenit bn̄e dicens/michi vindictam/ego retribuam dicit dominus.

¶ Cap. viii. de alexandro qui narcisso hierosolimorꝝ ep̄o adhuc viuēti mira dei vocatione subrogatur.

Verum cū ipse iam senio fessus pōtificatus ministerio sufficere non posset: Alexandrū de quo supius memorauimus/qui iam esset episcop⁹ alterius loci/diuina dispensatio in adiutoriū narcissi senis euidentissimis reuelatiōibus euocauit. Is nanqz alexander ex gente capadocū vbi erat preclare vrbis episcopus/Jerosolimā adorandi et sanctorꝝ locorꝝ vidēdi gratia/ꝓperauerat. Quē loci īcole mētes eorꝝ instigante deo/cū omī amore et officiositate suscipiūt/ac vi caritatis et dilectiōis nexibus victū/domū redire nō sinūt. Ostendebat enī euidenter a dño/nō solū ipsi beato viro narcisso/sed et aliis plurimis ꝑ reuelatiōes ī plebe/vt ipsi loco secū ep̄z detinerēt. Preterea qđ supra cūcta oīa magis terrificū fuit/eo die quo ingressurus vrbem alexāder nunciatus est/et multitudo fratrū plurima extra portas in occursū eius egressa est: vox celitus manifestissime oībus audientib⁹ facta est dicens Suscipite ep̄m/qui vobis a deo destinat⁹ est. Cūqz ex his oībus euidēter apud cunctos fuisset dei dispensatio declarata/episcopi vrbiū viscinarꝝ cōpertis oībus q̄bus de eo res gerebatur iudicio docebat/residere inibi eū necessario compulerūt. Ipse ergo alexander ī epistolis suis ad antionoitas scriptis/que vsqz ad p̄sens seruant apud nos meminit narcissi tanq̄ socii et cōsortis in episcopatu: his ipsis verbis de eo scribens. Salutat vos narciss⁹/qui ante me episcopatū huius ecclesie regere cepit: quiqz mecū positus/orationibus vestris/centū iam et .xvi. annos vite sue gerit. Qui et ipse vos mecū pariter dep̄catur esse concordes. De his quidez talia. ¶ Apud antiochiam vero defuncto serapione episcopo/Asclepiades loci illius suscepit sedē. Qui et ipse vnus ex p̄claro cōfessorꝝ numero fuit. Meminit etiā huius ordinatiōis supradictus alexander/antiocenis scribens hoc modo. Alexander seruus et vinct⁹ iesu christi/beate ecclesie que ē apud antiochiā in dño salutē. Releuauit dñs vincula mea/et carceris huius mei dilatauit angustias/ꝙ cōperi sancte ecclesie vestre asclepiadē virum dignissimum sacerdotiuz suscepisse. Hanc autē epistolā indicat se per clemen

fem antiocene ecclesie presbiterū transmi
sisse/scribens in fine epistole hoc modo.
Hec autē vobis dn̄i fratres scripta trans/
misi per clemētē beatū presbiterū/virū in
oībꝰ virtutibꝰ etiā pbatissimū. Quē nostis
prez eo āplius cognoscetis. Cuiꝰ p̄sentia
apō nos per dei puidentiā pcurata/ꝛ ꝯfir
mauit et auxit ecclesiam dn̄i.

¶Ca.ix. de serapione ꝛ eius scriptis.

Ditur serapionis episcopi eruditi
viri/puto quidem etiā alia opuscu
la apud alios haberi. Ad nos autē illa tā/
tūmodo venerunt que ad Dōnū quendā
scribit: qui in tēpore psecutiōis a fide chri/
sti recedens/ad supstitionē iudaicaꝫ decli
nauit: et ea que ad pontiū et ad cariciū ec
clesiasticos viros scribit. Et alie nihilomi
nus eius sūt ad alios epistole. Sed et ille
liber venit ad nos quē scribit de euangelio
Petri: vbi arguit quedam falsa in eo con/
scripta/emēdare cupiens fratres qui erāt
apud Rossū/qui p occasionē scripture ip/
sius in heresim declinabant. Dignū tamē
videtur michi pauca quedā de eius libello
inserere: ex quibꝰ innotescat/que fuerit eiꝰ
de ipsa sciptura sentencia. Scribit ergo in
quodam loco ita/Nos eñ fratres / et pe/
trū ꝛ alios apostolos recipimus sicut xp̄ꝫ
Que aūt sub eoꝝ noīe falso ab aliis con/
scripta sunt velut gnari eoꝝ sensus ac sen
tencie declinamus. scientes φ talia nobis
nō sunt tradita Ego eñ cū essē apud vos
putabam omnes recte fidei esse inter vos.
et non decurso libello qui michi offerebat
in quo noīe Petri conscriptū euangelium
ferebat dixi: Si hoc est solū quid inter vos
simultatē videtur inferre/legatur codex.
Nunc autē cōpto φ ii qui codicem illū le
gi debere assert/ꝓspectu cuiusdam occul/
te hereseos/hoc fieri poposcerīt/sicut mihi
dictuꝫ ē: festīabo iteꝝ venire ad vos. Nos
eñ nouimus fratres cuiꝰ hereseos fuerit
martianꝰ: qui etiā sib ipsi cōtrarius extit/
non intelligēs que loqueret: quē etiā vos
discetis ex iis que scripta sunt vobis: inue/
stigata per nos/ab illis q hoc ipsū euange
liū secundū illius traditionē dedicerant: ꝛ
successores extiterunt sentētie eiꝰ: Quos
nos docetas vocamꝰ quia in hac ipsa docti
na illorum/sunt quāplurimi sensus et ab
ipsis mutati Nā certū est φ plurima scdm
recti rationē sentiūt de saluatore. Alia ve
ro aliter: q̄ subiecimꝰ. hec serapiō scribit.

¶Ca.x. de quodam clemēte ꝛ scriptis eiꝰ.

Lementis vero libri habentur plu
rimi: apud nos tamen hii sunt qui
inueniri potuerīt. Stromatum libri octo:
quos hoc modo ꝯtitulauit. Titi flaui cle/ A Stromata
mētis de vera philosophia cōmentarii sci
entie stromata. Stromatū autē nos pos/
sumus itelligere tanq̄ opus varie cōtextū
Sunt et alii eiusdē ypotiposeon libri. viii.
quos nos possumꝰ informationū vel dis/
positionum noīare. In quibus noīati pā
theni meminit/tanq̄ ppꝛii magistri: et ex
positiōes ipsius plurimas scribit. et tradi
tiones eius opi suo iserit. Est etiā liber eiꝰ
ad gētiles exhortatorius. Et alius liber q̄
dicitur Pedagogus. Et alius qui super/
scribit q̄s est qui possit saluus fieri diues.
Est ꝛ aliꝰ libellꝰ de pasca/ꝛ disputatio de
ieiunio. et de obtrectatione. Et aliꝰ exhor/
tatorius ad pacientiā. Et alius ad neofi/
tos. Sed et ille q̄ supscribit canon ecclesia
sticus. Itē alius de iis qui iudaicuꝫ sensuꝫ
in scripturis sequūt. quē ad alexandrū su
pradictū epꝫ scribit In stromatibꝰ aūt/nō
soluꝫ ea que ex diuinis scripturis sumpse/
rat strenit/sed et ea q̄ apud grecos aucto
res habent. Utile nanqꝫ ei visuꝫ est in il/
lo ope cōparare ac conferre sibi inuicē dog
mata: vel ea q̄ diuinitꝰ sancita sunt/vel q̄
a sapientiam grecoꝝ inuenta/vel etiā q̄ ce
teris barbaris visa sunt. Arguit etiam he
reticoꝝ errores. Hystoriam quoqꝫ inibi
plurimā texit: ꝛ ex oībꝰ materiā nobis eru
ditiōis pfecte ꝯposuit Unde merito libros
suos stromateas appellauit: id ē lacinio
sa quadā ꝛ varia diuersitate ꝯtextos. Uti
tur sāe exēplis etiā ex iis libris. q̄ a nōnul
lis minime recipiendi videntur: id est ex
sapientia que dicit Salomonis: et ex sapi
entia Syrac/q̄ appellat ecclasticꝰ apō la
tinos. Et ꝛ de barnabe ꝛ clementis episto

la ponit exempla. Utitur etiã de epistola
iude. Meminit preterea ꝛ scriptoꝛuꝫ anti
quoꝝ. Tatiani cuiusdã/ ꝛ Cassiani: velut
qui chronica scripserunt. Philonis quoqꝫ
et Aristoboli / et Josephi ac Demetrii/et
Eupolemi/iudeorum scriptoꝝ: Conferẽs
etiam antiquissimis grecoꝝ/moysaicuꝫ
et iudeorũ genus antiquius esse cõprobat
Multaqꝫ alia instrumenta optimarum
institutionũ illo opere cõtexuit. Et iterce⸗
ra hoc in primo libello indicat/ ꝙ ipse non
lõge post apostolos fuerit. Promititqꝫ cõ
metarios se ĩ ingenesiꝫ scripturũ. In libel
lo aũt quẽ scribit de pasca/cõfitetur extoꝛ⸗
queri sibi a fratribus/vt ea que a presbite
ris id est a successoribus apostoloꝝ voce si
bi sola tradita sunt/describeret in libris ac
postero traderet Meminit ibi melitonis
et hyrenei. ceteroꝝqꝫ quoꝝ etiaꝫ quasdaꝫ
narrationes inseruit. In libris vero ypo⸗
thiposeon id est ĩformationuꝫ/vt breuiter
dicam vniuersam pariter scripturã diuinã
compendiosis dissertionibꝰ explanauit. In
quibꝰ ne ea quidẽ q̃ apochripha a quibus⸗
dam habent preteriit. Ut est petri reuela⸗
B tio. De epistola vero ad hebreos ita dis
serit/ ꝙ manifeste pauli sit apostoli: scrip
ta sit autẽ hebreo sermone tanq̃ hebreis/
a luca vero qui erat pauli discipulus iter⸗
pretata in grecũ. Unde ꝛ stilus eiꝰ magis
similis videt̃ libello illi quẽ lucas de apo⸗
stoloꝝ actibꝰ scripsit. ꝙ aũt superscriptio
nem solitam inibi nõ habet/id est paulus
apostolus/hoc esse rationis ostẽdit: ꝙ pre
iudicatum hebreis erat de pauli nomine/
ne eius dicta susciperẽt. Et idcirco pruden
ter declinasse/ne statim in principio/pau
li noĩe inspecto/lectio eius repudiaretur.
Post pauca vero addit etiaꝫ hec. Et sicut
inquit beatus presbiter dicebat / quia dñs
christus/apostolus oĩpotẽtis dicit̃ missus
ad hebreos. Pro humilitate ergo paulus
qui ad gẽtes fuerat destinatus/nõ scripsit
semetipsũ hebreoꝝ apostolũ: vel ꝓpter ho
norem dñi qui se missũ dixerat ad oues is⸗
rael/vel quia gentiũ videbatur apostolus
Exponit preterea idem Clemẽs ĩ ipsis li⸗
bellis de ordine euangelioꝝ traditionẽ si
bi a senioribus presbiteris traditã: ꝛ dicit
priora esse posita illa euangelia/que de ge
neratioĩbus cõtinẽt: id est mathei ꝛ luce:
Causam vero fuisse euangelii secundum
marcũ/huiusmodi: Cum petrus rome pu
blice predicasset verbũ dei/ ꝛ ĩ spũ exposuis
set euangeliũ/auditores rogasse marcũ q̃
olim iam sectator ipsius fuisset/conscribe
re ea q̃ sciebat ab apostolo p̄dicata. Cũqꝫ
id factũ petrus post modũ cognouisset: li⸗
cet fieri ipse nõ iusserit/tamẽ factũ nõ pro
hibuerit. Johannẽ vero post modũ dicit cũ
vidisset ꝙ ea magis que secũdũ carnẽ sũt
in euãgeliis haberent/deprecatũ a discipu
lis/scripsisse etiaꝫ que ad spm̃ ꝑtinẽt. Un
de ꝛ repletus spiritu/euangeliu spũale cõ
scripserit. Hec clemẽs. Alexander vero C
de quo superius memorauimus/Clemẽ⸗
tis simul ꝛ Pantheni ad origenẽ scribens
meminit: velut qui sibi etiam ĩ corpore no
ti fuerint. Scribit aũt hoc modo. Hoc enĩ
ꝛ volũtatis dei fuit sicut ipse nosti/vt ami
citie que michi a p̄ribus fuerũt/inuiolate
durarent. imo vero ꝛ ardẽtius ac robustiꝰ
augerent. Patres aũt nouimus beatos il
los q̃ nos precesserũt/ad quos paulo post
nos etiam abibimus. Panthenũ dico do
minũ meũ/vere beatũ: ꝛ sanctũ hñꝫ meũ
clemẽtẽ: q̃ me ĩ multis instruxerunt. Sed
et si qui alii tales sunt/ꝑ quos etiaꝫ te co⸗
gnoui virũ ꝑ cũcta egregiũ/ ꝛ dñm michi ꝛ
fratrẽ. Hec q̃deꝫ ita se habẽt. Ad amantiꝰ
aũt (erat enĩ ꝛ hoc nomẽ origeni) cũ ꝑ illd
tẽpus zepherinus romane ecclie preside⸗
ret/Romã venit: sicut ipse ĩ quoddã loco
scripsit dicẽs: voti sibi fuisse vt antiq̃ssimã
romanoꝝ videret ecclesiam. Ubi nõ multo
tẽpore pacto/ad iniũctuꝫ docẽdi officium
Alexandriã redire festinat. Ibiqꝫ cũ omni
sollicitudine et studio religioso/susceptuꝫ
opꝰ explebat. Demetrio tũc episcopo non
solũ cohortante se et cõfouente/verũ etiaꝫ
preferente: quatenus fratribus diuine eru
ditionis nõ deesset instructio.

Cap. xi. de heracla ab origene preceptore
suo ĩ parteꝫ sollicitudinis assumpto

Preterea cũ videret Origenes se nõ sufficere ad oĩa: id est vel ĩ profundioribus et diuinioribus ptractandis/vel in sancte scripture explanatiõibus dicere bis/vel etiã in eoꝝ qui quottidie fidei addebat istructiõib⁹ vl' istitutiõib⁹ adiplẽdis. Ex qb⁹ oĩbus ne respirare qdẽ ei vni⁹ saltim hore liberũ tẽpus dabatur/dũ semper ex aliis alia succederet/itavt a prima luce vsq3 ad pfundã vesperã nunq̃ cessaret auditoꝝ suũ/aliis venientib⁹ aliis nõ recedentib⁹. Dũ verbi dei dulcedine colligati sũt/vtilius esse ratus ẽ/segregare incipientiũ turbas. Et vni ex discipulis suis/plene iam et optime instructo viro/atq3 in oĩbus virtutibus sibi pbato Heracle tradere/participẽq3 eũ officii sui ac laboris assumere. Erat enĩ in sermone dissertissim⁹/et in oĩbus philosophicis eruditiõib⁹ apprime istitut⁹. Huic ergo tradẽdi prima elemẽta insipientib⁹ delegat officiũ. Sibi vero perfectioꝝ instructiones reseruat.

Ca. xii. q̃ origenes hebraicã linguã didicit ac sex editiões sacri canonis vno i codice distinxit.

Inter cetera quoq3 eruditionũ suarũ studia ne illud quidẽ omisit origenes pscrutari et addiscere etiã hebree ligue virtutẽ: vt agnosceret vel ea que a iudeis hebraicis litteris legunt qualia sit/vl' ceteroꝝ interp̃tũ/qui preter .lxx. iterpretati fuerant/quanta esset editionũ diuersitas: ita vt preter istas que in vsu sunt aquile vel simachi/vel theodotiõis/inueniret etiam alias i absconditis ac secretis latẽtes. In quibus nec noĩa qdem interp̃tũ repperit scripta: hoc autẽ solũ dicit de eis q̃ aliã quidẽ in actiaco littore apd̃ nicopoli/aliã in Hierico/atq3 in aliis alias reppent locis. Unde et illos famosissimos codices primus ipse ꝯposuit/In quibus per singulas colomellas/e regione separatim op⁹ interp̃tis vnius cuiusq3 descripsit: itavt prima oĩa ipsa hebrea verba/hebraicis litteris poneret: Secundo in loco per ordinez grecis litteris e regione hebrea verba describeret. Tertiã aqle editionẽ subiungeret. Quartã Simachi. Quintã .lxx. interpretũ q̃ nostra est. Sextã theodotiõis collocaret. Et ppter huiuscemodi ꝯpositionẽ exẽplaria ipsa noĩauit hexapla id est sex simplici ordine scripta. In psalterio autẽ ⁊ aliis nõnullis/interserit aliqua etiã de ceteris istis editionib⁹. Quas qm̃ sine noĩe auctoꝝ repperat .vi. ⁊ vii. editionẽ noĩauit

Ca. xiii. de symacho sacri canonis interprete qui et hereticus fuit.

Sciendũ tamẽ est/q̃ ex istis ipis interp̃tibus simachus ebioneus fuerit: que est heresis asserẽs xp̃m de Joseph et maria natũ/hominẽ purũ fuisse: ⁊ legẽ ritu iudaico esse seruandã/sicut iam et superius memorauimus. Sed et cõmentarios quosdã simachus ipse cõscripsit/in q̃bus conat de euangelio scd̃m matheũ auctoritatẽ sue hereseos ꝯfirmare. Hec ipse Origenes cũ interpretatione ipsius simachi scribit se apud iulianũ quẽdã repisse q̃ se diceret hos libros ab ipso simacho suscepisse.

Ca. xiiii. de sũma origenis eruditiõe ingenio et fama etiam apud exteros.

His et ambrosius quidã vir genere ⁊ litteris satis clarus/cũ valẽtini dogmatis sectator existeret/scd̃m veritatẽ catholice fidei ad origene cõuictus/et tanq̃ veri luminis splẽdore radiatus/relictis erroꝝ tenebris/ad ecclesie se catholice lucẽ splendo. ẽq3 cõuertit. Sed et alii plures eruditi viri ⁊ scientia litteraꝝ admodũ nobiles/cũ de Origene gloriosissima p oẽm locũ celebraret opinio/certatĩ cõfluebãt ad eũ: vel ob certamina cõmouẽda/vl' quibus rectior ierat mẽtis sentẽtia ad audiendã tenẽdãq3 veritatẽ. Innumeri etiã ab hereticis venientes cõuicti p eũ ⁊ penitentes ab errore cessabant Philosophoꝝ quoq3 opinatissimi qq3 ⁊ qui i sũmo noĩe habebant/tã in nostris eũ q̃ i suis magistrũ incõparabilẽ fatebant. Erat nãq3 ei mos iste: vt si quos nostroꝝ adolescẽtuloꝝ ingeniosos videret et lectiõi satis deditos: traderet eis etiã ea q̃bus philosophi velut primis elemẽtis discentes ĩbuere solẽt. Id est A

vel Geometrie partes/vel Arismetice di/
scipline/et si qua alia ad istructionē perti
nent disputādi. Si quādo igit̄ necessitas
poposcisset/vt aliq̄ de libris philosophicis
explanaret/etiā ab ip̄is eruditissimis in il
la disciplina viris/cū tanta ammiratione
audiebat̄/vt sūmus apd̄ illos z quasi vn⁹
ex veteribus/z primis illis auctoribus phi
losophus haberet̄. Multos etiā idiotas z
impitos ad discendū cohortabat̄: dicēs nō
paruū ad intelligentiā scripturarū emolu/
menti eis conferri/si aut in liberalibus lit
teris/aut etiā philosophicis exercerentur
Dicebat eñ hanc nr̄am verā esse philoso
phiā/cui⁹ partes/illa grecoꝝ que vera nō
est philosophia p̄cessisset. Non ergo(aie/
bat)idcirco debere partes suas omittere
veritatez/quia eas sibi preueniēs falsitas
vendicasset. Deniq3 existūt testes studio
rū ei⁹ plurimi etiā apd̄ philosophos: quoꝝ
nōnulli libros suos ad ipsuz scribebant.
Alii autē iuditio eius cōprobādos deferre
B bant. ¶ Deniq3 etiā ille q̄ apud siciliam
aduersuz nos libros cōscripsit porphirius
quib⁹ diuina volumia criminat̄ cū ad ex/
planatores eoꝝ venisset/nec inueniret ali/
quid in cōmētariis origenis cui culpā pos
sit ascribere: ad cōuitia et maledicta se ver
tit: z maculas ei īfigit/omī apud nos lau
de dignissimas: in q̄busdā quidē vera dicē
do/in q̄busdā autē more suo falsa fingen
do. Et nunc quidē eū tanq̄ philosophum
mirat̄/nunc vero tanq̄ christianū notat.
Audi deniq3 quibus de eo verbis p̄seq̄tur
Adherent(inquit de christianis loquēs)in
eptiis iudaicarū scripturarū. In q̄bus cuz
absolutio vł explanatio nulla sit/ad quas
dam se narratiōes incōgruas i conuenien
tesq3 cōuertūt/que nō tam explanatiōi sit
sīa que obscura sunt q̄ laudē plausūq3 dif
ferentibus cōferāt. Nam ea que moyses
agresti et simplici sermone ꝯscripsit/diui/
nitus sancita et figuris atq3 enigmatib⁹
obtecta cōfirmant: atq3 ingentibus reple
ta misteriis/insātimente ac tumidi/ob/
turbato in semetipsis ratiōis hūane iudi/
tio/sacramenta putāt. in q̄bus imperitus z
agrestis scriptor explicare se nō valet. Et
post aliquāta iterū dicit. Hui⁹ aūt absur/
de expositionis initium/ p̄cessit a viro q̄
etiā adhuc ego cū essem valde paruul⁹ vi/
di arcē totius eruditiōis tenentē: sicut eti/
aꝫ ex iis que posteritatis mēorie tradidit
voluminib⁹ ꝯprobat̄. Origenes hic est cu
ius ingens gloria inter eoꝝ magistros ha
bet̄. Hic nanq3 auditor Ammonii fuit: q̄
sūmā inter philosophos p̄cessores nr̄os te
nuit. Sed origenes quantū q̄dē ad erudi
tionē ptinet litteraꝝ/totū pene in semet/
ipsuz transfudit magistrū. Quantū vero
ad vite recte lineā et sanū p̄positū spectat/
doctori ꝯtrariū iter abiit. Ammoni⁹ q̄ppe
cū christianus fuisset a paruulo/z christia
nis parentibus genitus: post q̄ ad etatem
sapiēdi ventū est/et philosophie ianuam
cōtigit: ꝯtinuo ad legittimū vite se cōtulit
cursū. Origenes econtrario cū esset paga/
nus/et gentilib⁹ id est grecoꝝ studiis eru
ditus/ad ritū religionis barbaꝝ declina/
uit. Quo/se ꝯferens/omē p̄clarū illud ige
niū philosophicis litteris expolitū/vicia/
uit atq3 corrupit: dū vitā q̄dez tanq̄ christi
anus et ipius egit. Doctrine vero z erudi
tionis grecoꝝ p̄fulgidū lumē ineptis z fa
bulosis narrationibus occupauit. Assecu
tus q̄ppe fuerat oīa platonis secreta: In/
stitutus fuerat in libris numenii z chronii
et apollofanis, ac longini. Sed z modera
ti atq3 nichomachi. In pitagoricis vero/
sūmoꝝ viroꝝ non eū latuere cōmentarii.
Attigit etiā ceremonis Stopci et cornuti
volumina. Ex q̄bus oībus quecūq3 secre/
ta et mistica apd̄ grecos habent̄ assumēs
ritu barbaro z supstitiōibus iudacis coa
ptauit: ac philosophoꝝ gl'iaꝫ ad dogma/
ta externa et p̄egrina ꝯuertit. Hec porphi
rius in tercio libro aduers⁹ christianos scri
bit: in vno vera/in altero falsa cōmemo/
rano. Nā de studii z igenii potētia supra
dicti viri haud p̄cul q̄ se habet veritas re/
tulit. Qd̄ vero de supstitiōe gētili/ad xpi/
anoꝝ cultū cōmemorat eū esse trāslatū/z
āmoniū a christianis ad errores pagano/
rū dilapsū/manifestissime fefellit. Orige

ni quippe fide et disciplina christi ab auis
atqȝ attauis seruabant. Nā de patre marti
re pauloāte retulimꝰ. Ammoniꝰ vero fidē
xp̄i ꝙ etiaȝ īter philosophica studia inte
grā illibatāqȝ seruauerit quo ad vsqȝ vlti
mū vite spm̄ exalaret/testes sūt libri eiꝰ q̄
etiā nūc habent/luculētissime de nr̄a reli
gione cōscripti. Et p̄cipue volumē illō/qđ
de moysi atqȝ iesu ꝯsonantia scripsit. Sȝ
et multa alia eiꝰ p̄clara opuscula/q̄ a studi
osis quibusqȝ permagnifica habent. Hec
autē diximꝰ etiaȝ inimicoꝝ testioniis pba
re cupientes ꝙ mira et apud ipsos habita
sit origenis eruditio vel doctrina. Ipse vero
de se respōdens quibusdaȝ q̄ ei pro huiusce
modi studiis obtrectabant/ita scribit. Cū
vero ad verbi dei me studia cōuertissem/et
fama de nobis celebrior haberet/atqȝ ob
id nōnulli philosophoꝝ vl̄ ad p̄tandū
vel ad obsistendū adire nos ⁊ congredi cō
uenirent: hereticoꝝ quoqȝ ꝙ plurimi ad ī
pugnandos nos excitarentur. visuȝ michi ē
vel philosophoꝝ vel hereticoꝝ dogmata
diligētius perscrutari: ne ad cōuincendos
eos si ignorarē que apud ipsos sūt īpatior
inuenirer. Hoc aūt facimꝰ/ exēplū sequē
tes prioris nostri apostolici viri pantheni:
qui in grecoꝝ studiis et philosophie erudi
tiōibus ꝙ maxime effloruit. Sed ⁊ Hera
cles q̄ nūc apud alexandriā cathedraȝ pres
biterii adornat/queȝ ego apud magistrū
philosophoꝝ repperi illio studiis aliquot iā
annis operā dantē/priusqȝ ego oīno vel ī
ciperē. In tantū aūt nichil ex hoc supradi
cto viro obtrectatiōis exortū est/vt etiam
cōmunē habitū quē priꝰ gesserat deponēs
philosophica assumeret indumēta: quibus
vsqȝ ad presēs vti nō desitit. libros quoqȝ
philophoꝝ legere/⁊ in his exerceri pro vi
ribus nunqȝ cessat. Hec ipse p se q̄rulis q
busdaȝ respōdēs scribit. ¶ Per idē vero tē
pus cū apud alexandriaȝ in verbi dei stu
diis exerceret/adest vir q̄dā militaris/epi
stolas ei et demetrio episcopo/sed ⁊ p̄fe
cto tūc egypti/aduce arabie deferēs/cū oī
velocitate ⁊ istantia/origeneȝ illo vsqȝ orā
tes emitti: vt sibi de fide xp̄i quaȝ per eum
clarissime predicari freq̄ntēs nūciabat fa
ma dissereret. A quibus exoratus/abiit/edo
cuit credidere/rediit. Post aliquantū vero
tēpus appud alexandriam bello ciuili exor
to/alius alio/ipse ad palestine partes se
cessit/et apud cesaream morabat. Ubi et
disputandi in eccl̄ia atqȝ interp̄tandi scri
pturas diuinas/ei ab epis iniungebat of
ficiū. Et q̄dem necdū presbiterii sibi ordi
natione collata: sicut relatuȝ inuenimus
in epistola alexandri/rescribētia d̄metrio
post multum tempus de ip̄a culpanti.
Scribit aūt hoc modo. Quod autē addi
disti in litteris tuis/qr nunqȝ audituȝ nec
aliquando factū sit/vt presentibus episco
pis laici disputent: nescio quaȝ ob causam
tam aptū mendatiū asserere volueris: cū
consuetudo hec sit vt sicubi inueniant qui
possint etiaȝ fr̄es īstruere in eccl̄ia et cōso
lari populū/ad tractanduȝ semp a sanctis
epis inuitent. Sicut euelpius a fr̄e nr̄o
Neone apud larandos. Et paulinꝰ a cel
so apud yconium. Et apud Sinnadam
Theodotus ab Attico. Nō autem dubiū
est/ꝙ et alii plurimi in aliis locis/si q̄ sūt
qui possint opus dei in verbo et doctrina
cōpetēter explere/ad hoc ipsum a sanctis
episcopis inuitent. Sed hec postmodum
gesta sunt. Tunc vero rursum Demetriꝰ
litteras misit ad eum p electos viros dia
conos ecclesie: Alexandriam redire/et con
suetudo operi insistere omni cum affectio
ne deposcens.

¶ Cap̄. xv. de episcopis qui tempore orige
nis clarebant.

Florebant aūt p idē tēpus plurimi
disertissimi in ecclesiis viri. Quoꝝ
epistolas quas ad se inuicē dabāt reperimꝰ
in ierosolimorum bibliotheca ad nos vsqȝ
seruatas: quaȝ cōstruxerat vir eruditissi
mus de quo superius memorauimꝰ alex
ander loci ipsius epūs. Unde et nos (vt fa
teamur qđ veruȝ est) totius huiꝰ opis no
stri et hystorie cōscribēde materiam sūpsi
mꝰ. Erat ergo īter ceteros ⁊ berillꝰ scriptoꝝ
p̄cipuꝰ: q̄ z ip̄e diuersa opuscula d̄reliq̄t. ep̄s
hic fuit apđ bostrā arabie vrbē maximā

Erat nichilominus z ypolitus/qui et ipse
aliquāta scripta dereliquit tepus. Uenit ad
nos etiam Gaii cuiusdaz disertissimi vi/
ri disputatio adversum Proculū Catafri
gā: habita in vrbe Roma presente episco
po zepherino. Qui cū argueret catafrigā
ꝙ novas sibi quasdaz scripturas presume
ret/ipse īter cetera pauli apostoli tredecīz
epistolas asserit: eaz que ad hebreos scrip/
ta est non cōmemorans. Que etiaz nunc
apud latinos putatur nō esse apostoli pau
li. Uerū antonino septē annis z sex mensi
bus imperio consūmato Macrinus succe
dit. Qui cū post annum fuisset defūctus/
alius Antoninus regni romani suscepit
principatum. Cuius primo imperii anno/
episcopus vrbis rome zepherin⁹ diē obiit.
xviii. ānis sacerdotali funct⁹ officio. Post
hunc calistus sacerdotium suscepit. Quo
quinqz annis administrato/post suum fi
nem sedē reliquit vrbano. Post antoninū
vero/Romanū imperiū qd ipse quattuor
solis annis tenuerat/ Alexander suscepit.
Tūc etiam asclepiade apud antiochiā de
fūcto/Philetus i episcopatū succedit. Ale
xandri vero imperatoris mater Mimea
nomine de Raris/religiosa femina/cū de
origene fama magnifica vbiqz et celebris
haberetur/ita vt ne principum quidē late
ret aures/cōperta opionione viri/sūmo ni
su gestire cepit/quatenus sibi eius presen
tia fieret: vt in litteris/in sermone/i fide/
et prudētia/oīqz doctria qua cūctis i am
miratione esse cernebat/p semetipsā sume
ret documēta. Igitur antiochiā vbi p idez
tēpus degebat/missis militaribus viris/
cū oī honore z supplicatiōe ad se tanꝗ ve
re divini verbi interpretē famulumqz dei
erat venire. Quo cū venisset/et quantum
oportebat operis explesset ac tēporis: oīb⁹
rite peractis que ad verbū dei z gloriā dñi
spectant/stabilesqz ac firmos i fide quos
instruxerat derelinquēs/presētia ꝙ fama
longe clarior factus/ ad proprias scolas
Alexandriam rediit.

Capitulū .xvi. de ypoliti scriptis ac miro
origenis ingenio.

In illis diebus ypoliti⁹ de quo pau
lo ante memoravimus/iter cetera
scripta sua libellū de pasca scriptū edidit:
In quo cū descriptionē quandaz tēpoꝝ fa
ceret/de xvi. annoꝝ circulo/qui i pasche ra
tione observari solet/nescio quā supputa/
tionem secutus/vniversa tēpora intra pri
mū alexandri imperatoris annū cōcludit.
Sed z alii libelli eius pervenerūt ad nos
id est i Exameron/z in ea q post examerō
scripta sūt. Et cōtra martionē. Et i cātica
cāticoꝝ. Et i partē quādā Ezechielis pro
phete. Et contra oēs hereses. Sed z alia
apud alios opuscula eius iveniri certū est
Ex illo tēpore etiā origenes cōscribēdi cō
mentarios in scripturas sanctas initiū su
mit: cōpellente se ambrosio/z multa vi pre
cū obsecrationūqz cogēte. Quiqz ambro
sius tantū studiū adhibuit/vt oīa q in hoc
opus essēt necessaria/affatim atqz afflue
ter preberet. Notarios septē adhibuit: q ei
incessabiliter astarēt: quiqz sibi invicē illo
pene indesinēter dictāte succederēt. Scrip
tores quoqz alios tātos. Sed z puellas ap
prime eruditas in scribēdo totidē numero
i hoc ipsū vacare fecit. Oibus quoqz extri
secus necessariis abūdantissime ministra
tis quottidianū de illo opus verbi dei vio
lētus z religiosus cōpulsor exigebat. Sed
z ipse exseingēs studiū i eruditione verbi
dei adhibedat: vnde maxie dign⁹ videbat
cui istud īpēderet officiū: z cui quicqd ar/
chanum et adsconditum in sacris litteris
tectum est panderetur.

Capitulū .xvii. q origenes pbr fact⁹ ē/z
de libris ve. z no. testa. scdm sentēciā eius.

Interea vrbanus epūs i vrbe roma
viii. annis āministrato sacerdotio
pontiano sedē reliquit. Post philetū autē
apud anthiochiam zebennus ecclīam su/
scepit. Quo in tēpore origenes rogat⁹ est
ab ecclesiis q sunt apud antiochiam/vt il/
lo ipsqz pro cōvincendis hereticis qui inibi
liberius cōvaluerant / perveniret. Quo
cum pergeret/e titer necessario ageret per
Palestinam /presbiter apud Cesaream
ab illius provincie episcopis ordinatur.

Pro hoc aũt que aduersũ eum ihumanus
liuor accenderit/et rursũ ꝓ defensione ei⁹
que gesserint ii qui ecclesiis presidebant/
quantaqꝫ alia pro eo ꝙ in predicatione ver
bi dei satis clare effloruerat mota sint/pro
priã quidẽ singula queqꝫ hystoriam requi
rũt. Tamẽ et nos i secũdo libro tres Apo-
logias ex parte quadã perstrinximus vnde
facilius agnoscere potest q̃ scire desiderat
Interea iugi cõtinuato labore i explana-
tione diuinoꝝ voluminũ persistebat/siue
Alexãdrie siue apud Cesareã positus/si-
cut ex ipsis eius cõmentariis indicatur. Ex
ponẽs sane primũ psalmũ/Designat etiã
ipse qui sit Canon veteris testamenti, hoc
modo scribens. Non est ignorandũ iquit
viginti duos libros esse in canone veteris
testamẽti sicut hebrei tradũt: secũdum nu-
meꝝ scilicet elemẽtoꝝ que apud ipsos ha-
bẽtur. Et Paulopost addit. Hi sunt aũt
viginti duo libri/Genesis. Exodus. leuiti-
cus. Numeris. Deuteronomiũ. Jesu na-
ue. iudicũ. Regnoꝝ primus et secũdus vn⁹
liber est apud illos/quẽ nomiant Samu-
el. Item tercius Et quartus vnus ẽ apud
ipsos. quẽ appellãt regnũ Dauid. Et pa-
ralippomenon primus et secũdus in vno
habentur. quẽ dicunt sermones dieꝝ. Hes
dras primus ⁊ secũdus in vno ẽ. Jtẽ liber
psalmoꝝ/salomonis prouerbia/Et alius
Ecclesiastes/Et tercius eiusdẽ cantica cãti-
coꝝ. Sed et duodecim ꝓphetaꝝ liber vn⁹
est Esaias ꝓpheta. Hieremias. Ezechiel.
Daniel. iob. Hester. in his cõcludũt cano
nẽ voluminũ diuinoꝝ. Machabeoꝝ vero
libros extrinsecus habent. ¶ De noui aũt
testamenti canone in primo libro cõmẽta-
rioꝝ euãgelii secũdum matheũ/hoc modo
scribit. Ex traditione inq̃t didici de q̃ttuor
euangeliis. quia deesola absqꝫ vlla con-
traditione suscipi debent in omnibus que
sub celo sunt ecclesiis dei. Ita ⁊ enim tradi
derũt patres/quia primo oium scriptũ sit
euangeliũ a matheo/q̃ aliquando fuerat
publicanus hebraicis litteris: et traditum
iis qui ex circũcisione crediderant. secũdũ
vero scriptũ esse a marco iuxta ea que sibi
tradiderat Petrus. De quo et in epistola
sua cõmemorat dicens/salutat vos filius
meus marcus. Tertium esse secundũ lucã
quod paulus apostol⁹ collaudat. tãq̃ iis
q̃ ex gentib⁹ crediderant scriptũ. Sup oĩa
vero esse euangelium iohannis. De apo
stolicis quoqꝫ litteris ita dicit Is vero qui
ydoneus factus est minister noui testamẽti
non littera sed spiritu Paulũ dico: qui re-
pleuit euangelium ab ierusalem in circui-
tu vsqꝫ ad illiricũ: nec ad omnes ecclesias
quas docuerat scripsit/sed quattuordeciꝫ
solas epistolas et in ipsis plures breuissi
mas scripsit. Quãuis et nõnulli de ea q̃
ad hebreos scripta est dubitauerint/pro eo
ꝙ non videatur in ea seruari eius illa sen-
tencia quam de se ipse pronũciat dicens/se
imperitũ esse sermone. Sed ego dico sicut
mihi a maiorib⁹ traditũ ẽ/qꝛ manifestissi
me Pauli est. et semꝑ omnes antiqui ma
iores nostri ita eam vt pauli epistolã susce
perũt. Si vero requiras a me ꝑ quẽ sit ei⁹
sermo cõpositus/ꝓ certo quidem deus vi-
det. Opinio tamẽ que ad nos vsqꝫ puenit
huiusmodi est: A quibusdã dicebat/ꝙ cle-
mens apostoloꝝ discipulus/et episcopus
vrbis rome/greco eam sermone nõ tamẽ
sensibus expoliuerit. Alii vero ꝙ lucas qui
euangeliũ scripsit ⁊ actus apostoloꝝ. Pe-
trus vero sup quẽ xpi fũdatur ecclia/duas
tantũmodo eplãs scripsit. E quibus a nõ-
nullis ⁊ de secũda dubitat. Johãnes quoqꝫ
qui supra pectus dñi recubuit. post euãge
liũ scribit et apocalipsim. in qua tamẽ re-
ticere iussus est quid vii tonitruoꝝ locute
sunt voces. Scripsit aũt et tres epistolas.
in quib⁹ due ꝑ breues. De quibus ⁊ apud
quosdã dubia sẽtẽcia ẽ. De his q̃dẽ talia.

Cap. xviii. de eracla ⁊ nõnullis aliis episco
pis q̃ sũmo origenis amore tenebant.

Nterea decimus erat annus supra
dicti principis Romanoꝝ: i quo ori
genes ex alexandria profugus cesareã ve
nerat: Eracle vni ex discipulis probatissi-
mo de quo superius dixi/Catheceseos au-
ditoriũ derelinquẽs. Nõ multo aũt post/⁊
Demetrius episcopus defunctus est: qua

draginta tribus annis epātu illius ecclie
mistrato. Cui succedit supradictus Era/
clas. Per idē tempus erat in epis magni/
ficus Firmilianus Capodociē gētis vrbis
Cesaree. Hic tātū venerationis erga Ori
genē sciētie z doctrine grā habebat: vt ide
sinēter eū cōstringeret secū morari. Sed z
ipse derelicto ecclīo ad ipsum pperabat: et
vtebatur religiosa quadā vicissitudine: dū
ipse mō ob instructionē sue ecclie illo euoca/
ret. modo ipse sui profectus grā ad ipsum
pergeret. et docēti ei diebus ac noctib9 assi
deret. Sed et alexander quē ierosolimo2
ecclesie preesse supra docuimus/et Theo/
ctistus qui apud Cesareā gubernabat eccle
siam ōne pene vite sue tēpus ad audiēdū
eum mancipabāt: atqz ipsi soli in diuinis
scripturis et ecclesiastica doctrina sūmam
magisterii cōcedebāt.

Ca. xix de maximino iperatore z ei9 chri
stianos psecutione.

Lexādro vero ipatore post xiii ānos
principatus sui defūcto maximin9
Cesar succedit. Qui dū odio fert aduersū
decessoris sui Alexādri domū/psecutiones
cōmouit ecclesiis. ita tamē vt eos tātūmō
qui populis preerāt z doctrie/puniri iube
ret: velut q cām ceteris huiuscemōi psuo/
sionis preberēt. Tūc Origenes librum de
martyrio ad ambrosiū scribit. Qui cū ad
plurimos cōuenisset/tanqz neruis qbusdā
validissimis stabiliti spōte se ad cōfessioē3
xpi nois offerebāt.. Ex quo z maxius nu/
merus extitit cōfesso2/tribus ānis a maxi
mio psecutiōe cōmota. in quib9 finē z pse/
cutiōis fecit z vite. Post quē Gordianus
impiū suscepit. Pontiano vero sex annis
epātu vrbis Rome fūcto/succedit Anthe/
rus Qui cū mēsē vnū non āplius mistras
set/Fabiano sacerdotiū dereliquit

Cap. xx. de mirabili assūptione fabiani
ad episcopatum.

Radunt aūt fabianū Anthero de/
fūcto cū de agro reuerteret vna cū
amicis suis/et vniuersus ecclesie populus
p episcopo deligendo in vnū coisset/ atqz
alius de alio vt fieri solet in talibus cōda
maret/nec tamē vulgi sentētia certi aliqd
optineret: astitisse etiā ipsuz inter ceteros
scire cupientes qui rei exitus foret. Et subi
to p dei prouidētiaz columbaz celit9 lapsā
figuraz ferentez illius q in sctī spūs yma/
gine sup iesuz descēderat apud iordanem
sup caput astitisse Fabiani. Ad quod spe/
ctaculū ora cūcto2 oculosqz 3uersos. z oēs
velut vno spū cōmotos hunc esse epātu di
gnūz p dei iudiciū decreuisse: eūqz cōtinuo
cathedre impositūz: z legitimo sacerdotio
confirmatuz. Quod alii sup dai9 alii sup
zepherini noīe gestuz tradūt. Tunc etiaz
apud antiochio episcopo zebēno defuncto
babilas ecclesie suscepit principatū.

Ca. xxi. de nōnullis origenis discipulis

Pud Alexandriā vero cū Eradas
Demetrio successisset/auditoriū
Catheceseos quod ab Origene susceptū
tenuerat/ Dionisio tradidit: eo qz et ipse
vnus ex discipulis esset origenis. Ipse aūt
cum apud Cesareaz moraretur innumeri
ad eum nō soluz regionis ipsius viri/ sed
ex prouintiis procul positis concurrebant
et derelicta patria ac parētib9/seqbant eū
viaz dei docētē. In qbus fuitz vir famosis
simus theodorus/ipse q nō lōge a nr̄a me
moria nobilissim9 i epis apud pontū gre/
gorius noiatur: fide z virtutibus atqz sciē
cia p oīa apostolicis. Sed z eius frater an
tenodor9: quos origenes adolescētulos de
auditorio rethoris retractos/studia cōmu
nū littero2 i diuinā suasit philosophiā cō
mutare. Quiqz apud eū p quīquēnii tēp9
verbo dei operā dantes/ in tantū pfectū di
uine eruditiōis atqz sciētie puenerūt/tan/
tumqz vite meritorz mo2 cultu enituerūt:
vt ab ipsis scolis eius/immatura adhuc
etate/ad episcopatus ponti prouīcie sacer
dotium vterqz raperetur

Cap xxii. de affricano z opusculis ei9 si/
mul et scriptis origenis.

Er idē tēpus erat etiaz affricanus
vir īter scriptores ecclīasticos nobi
lis hui9 epl̄a fertur ad origenē scripta/obi
ciētis ei z pponētis /qz hystoria susāne q i
daniele ē/ficta videat/z aliena a scripturis

pphetica. Cui origenes magnificētissime rescribēs/asserit nequaꝙ̄ iudeoꝝ cōmētis z fraudib⁹ auscultandū. Sed hoc solū pre ro habēdū i scripturis diuinis/qd̄ .lxx. interpretes trāstulissēt: qm̄ id eēt solū qd̄ auctoritate aplica cōfirmatū sit. Uenerunt ad nos etiaz alia supradicti scriptoris affricani opuscula/z maxie chronica valde diligēter studioseqz cōposita. In qbus cōmemorat se alexandriā pperare/Heracle opinione celeberrima puocatū: quē z i diuinis/z i philosophicis studiis atqz oi grecoꝝ doctria istructissimū fama loqueret. Cuiꝰqz inibi epātus officiū suscepisse supius memorauim⁹. Idē quoqz Affricanus scribit ad aristidē quendā/de ea q̄ videt euangelioꝝ dissonantia: z cur mathei z luce i generatiōe christi ferat diuersa cōscriptio. Ubi ostēdit euidētissimā vtriusqz cōsonātiā: sicut iaz i p̄io libro hui⁹ operis edocuim⁹. Per idē tēpus origenes triginta cōmētarioꝝ libris i p̄tē quandaz ysaie pphete editis/i Ezechielē .xxv/Athenas pficiscēs/cōsūmare se memorat. Ubi z qnqz libros primos in cantica canticoꝝ scribit. Alios sūt quinqz regressus od cesaream cōsūmauit. Sed nūc nō opus ē opuscula ei⁹ enumerare/q̄ pene inumerabilia sūt: cū id i eo ope fecerim⁹/vbi beati pamphili vitaz descripsimus: referētes quanta ab eo antiquorū scriptoꝝ volumina/z precipue Origenis/Bibliotheca cesariēsi quaz ipse ꝓpuo et nobili studio cōposuit/cōsecrata sunt. Si quis ergo nosse vult/quanta origenis volumina in manus nr̄as venerint/inde sumat indiculū. Nūc aūt ad hystorie nobis ordinem properandum est.

Cap. xxiii. de berillo heretico quē ad viā veritatis redire psuasit origenes.

Berillus de quo pauloante memorauimus/Bostrene vrbis Arabie episcopus/ecclesiasticā docēdi regulaz violare conat⁹/peregrina quedāz aliena a veritate docere cepit: asserēs dn̄m z saluatorem nr̄m/neqz extitisse ante carnis natiuitatem/neqz ppriam deitatis habere subsistētiaz: sed hoc solū/ꝙ paterna deitas i eo habitaret. Pro quo qꝫ̄ plurimi epi cōgregati/disceptationes cū eo nō minimas habuere. Sed iter ceteros origenes magnopere exorat⁹ est venire i cōflictū viri. Isqz primo sensim cū eo disputans/que sentiret diligētius pscrutat. Quo cōperto/continuo qd absurdi inesset huiuscemodi sēsibus/z qd ipietatis talia asserentē cōsequeret ostendēs/Abicere ac respuere male cōceptum suasit errorē: z redire ad fidē verā sanāqz doctrināz. Quodqz pene i causis talib⁹ inauditū est/ita errorē a b ecclia depulit: vt z emēdaret nō pderet erroris auctorez. Deniqz fertur etiaz nūc descripta ipa disputatio origenis z berilli: q̄ p semetipsā preclari operis ei⁹ inditio ē. Sed z multa alia ei⁹ similia ad nos gesta dictaqz satis clara z magnifica puenerūt: q̄ nos vel litteris ipsius/vel maioꝝ relatione cōperta nūc interim pro hystorie breuitate preterimus. Que tamē agnosci possūt ex ea que scripta ē a sācto pamphilo martyre apologia pro ipso vna mecū: quaz ob cohibēdos querulos īuicē nos imitantes/cōmuni studio ac labore conscripsimus.

Capitulū .xxiiii. de philippo iperatore z eius mira humilitate z obediēcia.

Et gordianus cū p septē annos romanū gubernasset iperiūz/philippus vna cū philippo filio succedit. De hoc traditū nobis est/ꝙ christian⁹ fuerit: z i die pasche id ē i ipsis vigiliis cū iteresse voluisset z cōmunicare ministeriis/ab epō loci nō pri⁹ esse pmissus: nisi cōfiteret peccata sua et itra penitētes staret. Nec vllo modo copiā sibi misterioꝝ futuraz/nisi pri⁹ p penitētiam culpas q̄ de eo ferebanē plurime diluisset. Fert igit libēter euz qd̄ a sacerdote impatū fuerat suscepisse: diuinū sibi inesse metū z fidē religionis plenissimam rebus atqz operibus comprobans.

Cap. xxv. de origenis opusculis/q̄ nō nisi i magna senectute transcribi pmisit

Uius tercio imperii āno/Eraclas apud alexandriam sexto anno episcopat⁹ sui diē obiit: Locūqz sacerdotii dionisius suscepit. Quo tp̄e sexagesimū agēs

etatis anū/postea ꝙ̄ et vsu et pīculis z laborib⁹/plurimū fiducie in verbo dei accepat: permisisse fertur ea que ex tēpore in ecclesiis disserebat a notariis excipi. nec ante vnꝙ̄ dedisse hanc copiā: nisi cū id sibi/et vite grauitas/et etatis maturitas/z multe experientie cōcessit auctoritas. Tūc aduersuz quendā celsū epicurū philosophū q̄ cōtra nos libros ꝯscripserat. viii. voluminibus respōdit. Tūc et in euangeliū scdm matheū libros. xxv. cōmentarioꝝ edidit. Et in duodecī ꝓphetas quā plurima ꝯmentatus ē. Ex q̄bus ad nos vsq̧ ad. xx. tātū et. v. volumia ꝑuenerūt. Sūt eius et ad imperatorē philippū eplē et ad vxorē eius seueram/absq̧ vllo adulatiōis fuco scripte. Scribit z ad fabianū vrbis rome epz: z ad alios ꝙ̄plurimos eccl'aꝝ pn̄cipes/de catholica fide sua. De quo euidēti⁹ ī sexto apologie nr̄e p̄ ipso volumie cōphendimus. Sunt alie eius epistole ad diuersos scripte: quaꝝ nos interī centū numero īueni re potuim⁹: atq̧ in libros digestas memorie tradere.

¶ Ca. xxvi. ꝙ origenes aliquos hereticātes sua disputatōe ad rectā fidē reuocauit

A tēpestate in arabie partibus extiterūt q̄dā assertores dogmatū ꝑuersoꝝ: dicētes aīas hoīm ꝑ mortē cū corporibus iterire pariter et corrūpi. Rursuz in tēpore resurrectiōis denuo suscitari cuz corporibus. Ad quē morbū ab eccl'ia depellendū/cū ingēs episcopoꝝ cōciliū ꝯuenisset: iterū origenes rogatur ab oībus interesse/z facere sermonē. Cunq̧ corā oīm sacerdotū cōcilio disputaret/taz magnifica fuit eius oratio: vt oēs eos quos noui dogmatis error inuoluerat ad fidē rectam et sensum catholicum reuocaret.

¶ Ca. xxvii. ꝙ origenes heresi helchesaitarū vt primū cepit oriri restixit.

Extitit etiam alia heresis ꝑ illud tēpus. que dicit̄ helchesaitaꝝ. Quē ille statim vt visa est apparuisse/restinxit. Facit autē eius mentionē/cū de octogesimo z scdo psalmo in eccl'ia disputaret hoc modo dicens. Venit quidā in his diebus/ qui sibi magnū aliq̄d z supra ceteros sapere videret̄: asserere volēs q̄dam ipia z absurda: defendēs heresim quandā Elchesaitaꝝ/q̄ nuꝑ exorta est: et tn̄ q̄ sint que ipsa heresis asserat/indicabo vobis: ne cui forte vestrū subripiat̄ ignaro. Isti ergo quedam de scripturis sāctis refutant. Et rursum vtunt̄ testioniis de nouo et veteri testamento q̄bus volūt. Apostolū ān paulū ex itegro respuunt: et asserunt ꝙ ipersecutiōib⁹ si q̄s negauerit/nichil criminis habeat: pro eo ꝙ is q̄ fixus est ī corde suo/etiam si ore negauerit pro necessitate/corde tamē in fide ꝑmanet. Hec asserunt: et librū quendā circumfert̄/quē dicunt de celo lapsū. Cuius verba si q̄s audierit: remissionē accipiat peccatoꝝ aliaz preter illam quam christus dedit.

¶ Ca. xxviii. de exordio ꝑsecutiōis decii imperatoris sub quo ī dicibilia tormenta ꝓ christi fide origenes ꝑtulit.

Preterea philippo septē annis pricipatu administrato/decius successit. Qui ꝙ īfestus esset Philippo/ꝑsecutionē ecclesiis suscitat. In qua fabian⁹ vrbis Roma martirio coronatus sedē sui episcopat⁹ cornelio dereliq̄t. In hierosolimis vero alexander episcopus/rursū ꝓ cōfessione xp̄i iudici sistit̄/et vīculis carceris trasdit̄. q̄q̧ cū lōgeue etatis veneranda canicie ꝑfulgeret/posteaꝙ̄ frequēter passionibus suis z cruciatibus glorificauerat dn̄m/de vinculis ad tribunal/et a tribunalibus reuocat̄ ad uincula/inter ip̄a vicissiz sibi succedentia tormēta defecit. Huic in sacerdotio marabbanes succedit. Apud antiochiaz vero/similē ꝑ omia babilas alexandro post cōfessionē gloriose vite finē sortit̄ ī vinculis. Post quē fabianus epat⁹ officiuz sucipit. Sz in hac ꝑsecutiōe quāta aduersū origenē gesta sit/q̄busq̧ ꝯtra eū pessim⁹ demō artibus cuz vniuerso exercitu suo z quāta ꝯtētiōe pugnarit/vtq̧ super oēs ceteros q̄ per illō tēpus ꝓ xp̄i noīe tenebant̄/nouas cruces/noua penaꝝ gēra ac sc̄is oīb⁹ iaudita tormēta ꝑtulerit: ꝓterq̧ pro eo ꝙ in doctrina fidei et veritatis

et opinatissimus habebat / oia aduersus eum demoniaci furoris arma cõmota sint et ignib⁹ itẽtatis / Ita caute mille mortib⁹ vexat⁹ sit / nec tñ vna ei quã exoptabat ac cideret / quiqz exitus eũ susceperit / persecutore sũmo studio id gerente / vt nec interitus prestaret / nec pena cessaret: et quales post modũ de his ipsis eplas scripserit / q̃s omi miseratione et lacrimis plenas / ex ipis manifestius que scripta sũt / integraz qui agnoscere cupit eoꝝ noticiam sumet.

Cap. xxix. de dyonisio alexãdrino q̃ꝯ libetũ insectantibus se respõderit verbũ.

Dionisius vero alexandrinus epũs per illud tẽpus sicut ex ipsius eplis verissime cõperim⁹ / i multis sepe cõfessionibus satis clarus efficitur: et p passionũ tormentorũqz diuersitate magnific⁹. Denlqz refertur insectantibus se quibusdam respondisse: Quid insectando laboratis? Caput meũ pro quo magnopere fatigamini auulsũ ceruicibus sumite / et donum magnum ad tyrannũ referte

Ca. xxx. de nimia feritate qua sub decio in nros seuitũ ẽ / ac strẽnuis xanoꝝ agonib⁹

A Ed et idẽ ipse ad fabianũ Antiocenũ epm̃ scribẽs d̃ his q̃ sub Decio apud Alexãdriã agones martyrii desudauerant / hoc modo refert. Non ex precepto inquit iperatoris apud nos persecutio sũpsit exordium: sed anno integro principalia preuenit edicta minister demonũ qui dicebatur in ciuitate nostra diuinus: superstitiosũ cõtra nos exagitans vulgus: a quo multitudo succẽssa / nichil aliud q̃ piorum sanguinẽ sitiebãt. Primo ergo / religiosũ quẽdam senem metranum noie corripiẽtes / iubent ipia verba proferre. Quod ille cum facere recusaret / oĩe corpus eius mẽbratim fustibz collisenũt. Vultumqz et oculos acutis calamis terebrantes / extra vrbẽ eum cruciatibus eiecerũt. Ibiqz quod i eo superat spũs lapidib⁹ expulerũt. Post hec mulierẽ quandã nobilẽ Cointhã noie / ad ydola pducentes / adorare cogebant. Recusantẽ imo poti⁹ execrantẽ vincula pedibus inectẽtes / et p plateas totius ciuitatis trahẽtes / fedo horẽdoqz supplicii genere discerpũt. De hinc oẽs simul irruerunt p domos seruoꝝ dei, diripiẽtes et euertẽtes / atqz hostili crudelitate cuncta fedãtes: ita vt preciosioribus quibusqz direptis / si qua illic viliora repererant in vnum congregata igni in plateis cremarent. Nostri tamen direptionem hanc bonorum suoꝝ sicut apostolis de illis dixit antiquis cum gaudio susceperũt. Sed et admirãdã virginẽ longeue etatis apollonĩã noĩe cũ comprehendissẽt / dentes ei primo omnes effoderũt. Congestis deinde ligno extruxerũt rogũ cõminantes viuã se eam incẽsuros nisi cũ ipsis pariter impia verba proferret. At illa vt rogum vidit accensũ / paululũ qd in semetipsa molitur. Repente vero se e manibus erupit impioꝝ / atqz i ignẽ quẽ minabãtur sponte prosiliuit: ita vt perterrerent etiã ipsi crudelitatis auctores / q̃ promptior inuẽta ẽ ad mortẽ femĩa q̃ psecutor ad penã. Serapionẽ quoqz domui sue reptũ / crudelissimis affecere suppliciis: ita vt oẽs ei iuncturas mẽbroꝝ prius soluentes / de superioribus eũ precipitarẽt. Nulluz nris iter erat p vicum / nullius platee trãsitus indulgebatur. Neqz die neqz nocte pcedẽdi vlsq̃ libera erat facultas. Ut ei q̃s nroꝝ apparuisset in publico / stati clamor vulgi et seditio nascebat: vt vel pedibus trahe retur q̃ visus esset / vel igni succenderetur. Verũ cũ hec mala p dies singulos augerentur / subito iter ipsos psecutores rabies quedaz belli ciuilis exarsit. Et dũ inter se seditionibus preliisqz decertãt / interi nobis paululũ licuit respirare. Sed nõ in lõgum venia fuit. Cõtinuo nãqz crudelissima principũ mittũtur edicta. Quibus tãta aduersum nos ferebat imanitas / vt secundũ q̃ predictũ est a dño / si fieri posset scandalizarẽtur etiã electi. Ex quo pterritis pene oibus / quidaz ex ipsis nobilibus statim se sponte ipis actibus ingesserunt. Alii cõuenti tantũmodo / nõnulli a domesticis proditi / ad sacrificia execranda et ad immũdas hostias properabant. Aliqui ex his pallentes et tremẽtes: vt magis imola B

ti ipsi, quā immolare ydolis viderentur
Ita vt etiā ab ispectātī vulgo riderētur/eo
ꝙ et ad moriendū et ad sacrificandū iuxta
meticulosi videbantur. Alii sane tā impu-
denter ad aras prosiliebāt/vt et affirmare
niterētur se nūquā xpianos fuisse. Hii e-
rāt de quib⁹ predixerat dñs. Qm̄ pecuniam
habentes/difficile saluabūtur. Ceteri vero
aut istos sequebant ī pceps/ aūt certe verte
bantur in fugā. Ex quibus nōnulli cōpre-
hensi et in carcerē missi/alii ad primā sta-
tim iudicis faciē negauerūt fidē. Aliquā
ti paululū supplicia tolleratis/ad vltimū
C deciderūt. ¶ Ji vero qui beati effecti sunt
tanq̄ colūne fortissime dñi ipsius spiritu
confirmati/pro fidei sue merito virtute a
dño percepta/admiranda deo et angelis
martyrii sui spectacula prebuerūt. Quo-
rum prim⁹ venerabilis iulianus podagra
cōtractus/ita vt neq; incedere neq; stare
posset/cū iis q̄ cū insellula portabāt offer
tur. Quorū vnus quidem statim negauit.
Alius vero noie Eunus cū Juliano sene ī
domini nostri iesu christi confessione pdu
rat. Quiq; iubētur camelis impositi per
oēm circūduci ciuitatē:et flagris hic inde
verberantibus/populo spectante laniari/
vsquequo finē vite in ipsis verberibus po
nerent. Sed vir quidam militaris cū assi
steret/et quosdam volentes etiā mortuis
illudere cadaueribus ꝓhiberet/clamor re
pente aduersum eū totius vulgi extollit.
Offertur iudici fortissimus miles iaz dñi
et nusq̄ se inferior factus/in confessione
persistēs capite pro pietate dānat. Alius
quidam vir nominis sui machaurus gēte
Libicus/cū multis verbis a iudice ad ne
gandū suaderetur/⁊ eo maiore cōstantia
fidē suam profiteret:viuus ad vltimū iu-
betur exuri. Epymachus quoq; atq; ale-
xander cū multo tēpore ⁊ in vinculis ⁊ icru
ciatibus carceris torti/etiā frequēter ⁊ di
uersis suppliciis cōfecti perduiassent in fi
de:ignibus ad postremū cōsumi iubentur
Sed ⁊ mulieres cū ipsis quattuor in qbus
Ammonaria sancta virgo:aduersū quam
sūma cōtētione iudice persistēte/⁊ imēsis

eā atq; exquisitis cruciatibus affligente
eo maxime ꝙ eius sentētiā vincere cupie
bat. quia laudabili voce decreuerat/nichil
se prorsus eorū que sibi cōtra fas iperabāt
acturā/statuti sui tenax/ad vltimū capite
punit. Secunda vero fuit virgo mercuria
nomie. Anus venerabilis ⁊ fecūdissima in
filiis. sed quos non pretulit christo dyoni-
sia/⁊ alia Ammonaria: Que dum nimia
vtunt cōstantia apud iudicem/⁊ ille vinci
erubesceret a feminis/inauditis tormēto-
rum generibus tolleratis/finē oīm ferro
cedēte suscipiūt. Heron quoq; ⁊ arsinus ⁊
ysidorus egyptii/cū puerulo annorū .xv.
Dioscoro/iudici offerūtur. Et primo oīm
puerulū Dioscorū/tanq̄ pro etate facile
flecti/ante verbis/post etiā verberibus a-
git. Quē cum in nullo sibi cedere videret:
ferotius eū cruciare contēdit. Tūc deinde
ceteros variis tormētis dilaniatos/cū pa-
ri modo constantia fidei videret armatos
tradi ignibus iubet. Dioscorū vero puerū
ꝙ sibi constanter ⁊ sapiēter in oībus respō
disset admiratus/differri precipit:sperās
eum pro etate penitudinē gesturū:qđ nō
tam tyrāni miseratione quā dñi prouidē
tia ita gestū est. Nunc enim nobiscū est dio-
scorus. adeo nobis cōcessus ad consolatio
nem ⁊ firmamentū populi sui. Nemesius
quoq; etiam ipse Egyptius/primo per ca
lūniā quasi latro delatus est. Qui crimi
ne abluto/post hoc ꝙ christianus esset de-
fertur. In hoc vero nulla a iudice modera
tio reseruatur. Sed geminatis suppliciis
excruciatum/cū latronibus iussit incēdi.
Ignorans ꝙ crudelitate sua/optimo mar
tyri/saluatoris similitudinē detulit:q̄ pro
salute humani generis/vna cū latronib⁹
ꝓtulit crucē. Turma aūt quedā ī vnū cōue
nerat militū:iter quos amon/⁊ zenō ⁊ pto
lomeus/⁊ ingeni⁹/⁊ grādeuus theophil⁹.
Qui tribunalibus astantes/cum quidā
christianus a iudice torqueretur et iam pe
ne ad negandum declinaret/dirūpebātur
intra semetipsos:et vultu oculis ac nutib⁹
velut erigere conabātur illū qui in suppli-
ciis positus trepidabat. interdū etiā man⁹

protēdere/ac fotius reliqui corporis mo⸗
tibus et habitu diuerse inclinati/tāq̄ sub⸗
leuare lapsantes animos gestiebant Cō⸗
uersi vero ad eos omnes/ꝛ quid hec femet⸗
ipsis profiterentur ex eorū motibus agno⸗
scentes prius pene q̄ i eos vulgus clamo⸗
ribus insiliret / ipsi in medium prorūpunt
ac se se christianos esse testant. Tūc vero
persauice ex eorꝝ confidēcia persecutorib⁹
terror/nostris constancia animi accrescit.
bum ii qui p tormēta vici putabātur spōte
se cruciatib⁹ offerunt. ꝛ ab his qd illi p ter
roribus inferebant velut pro quadam spē
voluptatis expetitur. deo triumphante p
sanctos suos. Sed nec Seprionis op⁹ me
morabile fas est silētio preterire. Is nāqꝫ
cum rem cuiusdam potentis sub mercede
procuraret iubetur ab eo p dolis imolare
Recusans cogebatur iniuriis Persistens
rursum blāditiis mulcebatur. Cum vero
vtrūqꝫ contemneret/preacuta sude vali⸗
dissima transuerberatus per media visce⸗
ra neci traditur. Quid vero memorē quā
te multitudines in desertis et in mōtibus
oberrantes fame siti frigore lāguore/la⸗
tronibus bestiisqꝫ cōsūpte sunt. Qui oēs
imitati electos dei pphetas/gloria marty
rii coronati sunt. Deniqꝫ et venerandus
senex Ceremō: epūs dicerat vrbis Egypti
que dicitur Nylopolis: cū ad arabicum
montē vna cū grādeua cōiuge discessisset
nulli vltra apparuit. Et cū ad perquiren⸗
dum eū plurimi fratrū frequētissime pro⸗
cessissent/perscrutatis omībus locis/neqꝫ
ipsos vltra quisq̄. nec corpora eoꝝ potuit
inuenire. Hec aūt nō frustra commemo⸗
raui frater kme. sed vt scias quanta apud
nos a sanctis martyribus ad dei gloriam
gesta sint.

Capitulum. xxxi. de lapsis post peniten
tiam recipiendis.

Et post pauca addit etiaz hec dicēs
Isti igitur diuini martyres/qui nūc
christo in celestibus sedent/ꝛ regni ei⁹ par
ticipes sūt atqꝫ iudicii/q̄ cū ipso de lapsis
fratribus iudicant: isti inq̄ ipsi susceperūt
lapsos/ꝛ penitentiam conuersionēqꝫ eoꝝ
nō respuerūt: sciētes q̄ deus noster cuius
ipsi erant martyres/nō vult oīno mortez
morientis/sed cōuersionē eius ꝛ peniten⸗
ciaz querit. Si ergo isti receperūt quosdā
et i ecclīa statuerūt/in oratione quoqꝫ eis
ꝛ i cibo communicauerūt: quid nos vultis
facere fratres: Quid nobis agendū puta
tis: Nōne sequi nos eoꝝ sētēciasꝛ iudiciū
conuenit: atqꝫ erga eos quos illi miserati
sunt/nō existere crudelesꝛ truces: Nō pu
to q̄ expediat nobis sententias eoꝝ in irri
tum reuocare. miseratiōes infrīgere/bene
facta turbare/ꝛ recte religiosēqꝫ instituta
violare

Capitulū. xxxii. de nouato heretico/ꝛ he
resi sua ꝛ cōditionea ipsius.

Et dyonisius de lapsis faciens ser⸗
monez. Quo tēpore Nouatus ro
mane ecclīe presbiter elatione quadam tu
midus/spem penit⁹ eis salutis adimebat
etiam si digne penituissent Ex quo ꝛ prin
ceps hereseos extitit nouatianoꝝ. Qui ab nouati uel
ecclīa separati/supbo noīe semetipsos ca catari.
tharos id est mūdos appellarūt. Obquā
rem/concilium sacerdotale celeberrimuz in
vrbe Roma congregatū est. Episcoporuz
quidem sexaginta numero. Presbiterorū
quoqꝫ totidē/cū dyaconio plurimis. Pre⸗
terea etiam p singulas quasqꝫ prouincias
de hac re magna deliberatione habita de⸗
cretis significatur/quid facto opus esset.
Statuitur ergo Nouatum quidē cum iis
qui eum mētis elatione tumidū sequeren
tur: quiqꝫ ad inhumanam istam et nichil
fraterne caritatis seruantem sentenciam
declinarent/alienos esse ab ecclesia. Eos
vero qui lapsi i certamine fuerant/frater⸗
na miseratione curandos ꝛ fomentis pe⸗
nitentie medicandos. Scribit de hac re et
Cornelius vrbis rome episcopus ad eccle
siam Antiocenā: indicans Fabiano eius
episcopo quid statuerit in vrbe Roma cō
cilium congregatum: quid etiam Italis/
Affris / ceterisqꝫ occidentalibus visum sit

Cyprianus vero de his librū magnificētis
sime scriptū edidit. in quo et lapsos ad pe
nitentiā cohortandos/ ꝛ ꝯtradicētes alie
nos esse a xp̄i visceribus statuit. Extat au
tem et alia epistola cornelii ad fabianuz
antioche episcopū scripta: edocēs singula
queqꝫ de nouato quis qualisqꝫ fuerit vel
vita vel moribus: et quomodo ab ecclesia
christi declinauerit: In qua refert ꝙ ex epi
scopatus cupiditate quā itra se latēter ge
rebat/ in hec oīa mala deciderit. Ex eo au
tem maxīe elatus sit: ꝙ quosdā de confes/
soribus viros optimos inter ipsa initia si/
bi socios assūpserit. In quibus fuit maxi/
mus quidā presbiter romane ecclesie/ ꝛ vr
banus: qui secundo cōfessores extiterant.
Sed et sidonius/ et celerinus: qui valde
clari in confessoribus habebantur: eo ꝙ
oīa tormentoꝝ genera supauerant. Sed
isti (inquit) cū diligenti⁹ ꝑspexissent/ age/
re eū cuncta/ fraudibus et dolis mendati/
is atqꝫ piuriis/ et quia bonitatē adhoc so/
lum simularet vt deciperet ignorantes: reli
cto eo vel potius execrato/ ad ecclesiā cuz
magna satisfactiōe reuerterēt: et p̄sentib⁹
episcopis ac p̄sbiteris/ sed ꝛ laicis viris/ pri
mo quidē errorē suū/ tū deide et illi⁹ frau
des ac fallatias ꝯfitent. Addit p̄terea etiā
hec in epistola: ꝙ cū semꝑ fratribus iura/
re solitus sit episcopatū se oīno nō cupere
subito ꝛ ex improuiso velut nouū plasma
episcop⁹ apparuit. Scilicet qui disciplinā
et instituta ecclesiastica vēdicabat/ episco
patū quē non a deo acceperat p̄sumebat.
Trib⁹ nēqꝫ episcopis/ simplicissimis ho/
minibus/ et oīm ignaris/ de remota italie
parte adhibitis/ imo poti⁹ subtili ab eo cir
cūuentione deceptis, imaginariā magis
ꝙ̄ legitimā ab eis extorquet manus īposi
tionē. Ex quibus tamē vnus cōtinuo ad
ecclesiam redit confessus peccatū suū: ꝛ in
cōmunionē laicā/ populo etiam pro hoc i
teruenīēte susceptus est. In locū vero reli
quoꝝ duoꝝ qui nouato manus īposuerāt
ordinati sunt alii episcopi et missi. Is er/
go qui euangeliū vēdicabat/ nesciebat in
ecclesia catholica vnū episcopū esse debe/
re vbi videbat esse presbiteros .xlvi. diaco/
nos .vii. subdiaconos .vii. acolitos .xlii. Ex
orcistas et lectores cū hostiariis .lii. Vidu
as cū indigentibus mille q̄ngentas: quos
oēs deus alit ī ecclesia sua. Addit aūt etiā
hoc/ ꝙ idē ipse nouatus/ in iuuentute spū
īmundo vexatus sit. Et cū tēpus aliquan
tū cōsūpsisset apud exorcistas/ egritudinē
incurrerit grauē ita vt vt desparet. Et ꝙ
iacens in lecto pro necessitate ꝑfusus sit/
nec reliqua in eo que baptismū subsequi
solēt soleniter adimpleta sint: nec singna
culo chrismatis ꝯsūmat⁹ sit. Unde nec spi
ritūsanctū vnq̄ potuerit ꝓmereri. Deni/
qꝫ inquit cuz p̄uata quadā gr̄a diligeret
ab epō/ et vellet eū ordinare presbiterū de
rus vero oīs et quāplurimi ex lapcis ꝓhibe
rēt dicētes non licere clericū fieri eū qui in
necessitate positus in lecto gr̄am cōsecu/
tus sit. ep̄m ab omnibus specialē gratiam
poposcisse vt sibi hoc de vno isto cōcederet
Scribit etiam de ipso ꝙ ꝑsecutionis tēpo/
re cum in cellula quadā lateret/ et a diaco/
nis vt mons ē subuenire in exitu catecumi
nis rogaretur/ timēs ꝓcedere denegauit
se esse presbiterū. Et ꝙ sacramēta diuidēs
populis accipientium manus teneret. nec
prius permitteret sumere/ ꝙ̄ sibi per ea
que vnus quisqꝫ tenebat in manibus iu/
raret/ ꝙ nūquā se relicto ad Corneliū re
mearet. Hec et multa alia huiusmodi/
Corneli⁹ de vita moribus ac prophetanis
eius actibus scribit.

Cap̄. xxxiii. de serapione aliquādo a fi/
de lapso digna meōrie hystoria.

Jonisius vero de hoc rescribens ad
supradictū Fabianum/ intexit etiā quadā
hystoriam dignā memorie. dicens Sera/
pionē quendam fuisse apud Alexandriā
vnum ex iis qui lapsi sunt. eiūdēqꝫ sepe
deprecatū vt susciperet/ nec tamē īpetras/
se. Oppressuz deinde hunc eē egritudine
ita vt triduo iam sine voce prorsus iaceret
Paululum vero quarta die respirantem
vocasse ad se filiam suam et dixisse. Quo
usqꝫ me detinetis. Queso vos cito aliqs
presbiterum roget/ vt possim aliquando

dimitti. Et cũ hoc dixisset/rursuz sine voce
pmansit. Abiit cursu puer ad presbiterum
noctis tẽpore. infirmabatur presbiter. veni
re nõ potuit. Tamẽ quia preceptuz fuerat
a me vt lapsis in exitu nemo recõciliatiõis
solatia denegaret et maxĩe iis quos prius
id rogasse cõstaret. parx eucharistie puero
dedit qui ad se venerat. Quod infusum
iussit seni pberi. Regrediente adhuc pue
ro/anteq̃ ingrederet domũ/rursus Sera
pion respiciẽs redisti inqt fili. Et licet p̃s
biter venire nõ potuit/tu tamẽ ipse quod
tibi p̃ceptũ est/vt possim discedere. Cũq̃z
esset ɔpleta solẽnitas. velut catenis q̈bus
dam vinculisq̃z diruptis. letiorẽ iã spiritũ
reddidit. Ex quo inquit cõstat certissime/
huius boni auxilio nullũ debere fraudari
Scribit etiã ipi nouato dionisi⁹ ep̃lam cu
ius exẽplũ inserere his dignũ putaui.

Ca. xxxiiii. Dionisii alexandrini ad no
uatũ per breuis et magnifica epistola si
mul et de ceteris eius scriptis.

Dionisius nouato fratri salutẽ. Si
inuitus vt ais in hoc venisti/osten
des in eo si desinas volens. Oportuerat q̈
dem etiã pati oĩa ne scinderet ecclesia dei.
Et erat nõ inferior gl'ia sustinere marty
riũ/pro eo ne scindat ecclesia: q̃ est illa ne
ydolis imolet ur. Immo scdm meã senten
tiã/maius hoc puto esse martyriũ. Ibi nã
q̃z vnusq̈sq̃z p sua tantũ aĩa/In hoc ve
ro p oĩ ecclesia martyriũ sustinet. Sed
nũc siue tu suadere siue etiã cogere potes
fratres redire ad concordiã/mai⁹ tibi erit
emendatiõis meritũ q̃ fuerat culpa ɔmis
si. Quia illud iã nõ imputa bit/hoc etiam
laude dignũ ducet. Si vero illi increduli
tate pmanserint/saluans salua aĩaz tuã
Vale: pacẽ desiderans quam tibi iprecor.
Hec eadẽ etiã Nouatiano scripsit. Dedit
z ad egyptios epistolam/de lapsoꝝ penitẽ
tia: in qua et regulas eis statuit penitẽdi.
Sed et multa alia p̄batissima ferunt scri
pta dionisii. Scribit de penitẽtia z cohor
tatoriũ libellũ: de martyrio ad origenem.
Ad laodicẽses z Armenios de penitentia/
ad corneliũ quoq̃z vrbis rome ep̃m pluri
ma scribit. in q̈bus etiaz hoc indicat/iustis
tuz se a multis ep̃is/id est ab heleno tarso
cilicie. z firmiliano cappadocie. z theotisto
palestine. vt ad sinodũ antiochiam pgat:
q̃ ibi nouati dogmata q̈dam asserere co
narent. Et addit q̃ et fabiano antioceno
episcopo defuncto/demetrianus i ep̃atu
successerit. Sed et de ierosolimoꝝ ep̃o his
verbis scribit. Ammirabilis autẽ vir ĩquit
alexander in carcere posit⁹/beato fine p̃
cessit ad dñm. Est z alia ipius dionisii epi
stola ad romanos scripta de ministeriis.
Et alia itẽ ad ip̃os de pace/z de penitẽtia
Et ad quosdaz cõfessores q̃ adhuc in vrbe
roma nouatũ seq̄bant. Et rursuz ad eos
dez posteaq̃ ad eccl'iam ɔuersi sunt duas
epistolas scribit. Sed et ad multos alios
varia ac diuersa scribẽs/studiosis q̈busq̃z
instructionũ et doctrie copiossimaz mate
riam dereliquit.

Explicit liber sextus.

Incipit liber septimus

Ca. i. de morte decii et origenis deq̃z ini
cio persecutionis galli.

Septimũ nobis ecclesiasti
ce hystorie librũ/scriptoruz
suoꝝ cudat elogiis/nobilis
simus patrũ/z clarus i epi
stolis dionisius. Qui post
eaq̃ decius nõ totis duobus annis princi
patu romani apicis ministrato cũ filiis pa
riter interẽptus est et Gallus suscepit im
periũ (Quo tẽpore etiaz origenes septua
gesimo etatis anno nõ ad itegrũ expleto
defunctus est) Scribẽs hermãmõi cuidã
de gallo hec refert. At ne gallus inqt ma
lũ decii aut videre potuit aut cauere: sed in
eũdẽ lapidẽ offensiõis ipegit. Cui⁹ regnũ
cũ floreret initio/z cũcta ei ex sententia ce
derent: sctõs viros q̃ pro pace regni ei⁹ deo
sũmo supplicabant/psecutus est: cũ q̈bus
et p̃spitatẽ suaz pariter effugauit z pacem.

Ca. ii. de cipriano qui censuit hereticos
rebaptisandos.

In vrbe vero roma cornelio ep̃atu
gerente/et apud cartaginẽ cypri
ano/ãbobus fide z virtute pietate p̃stãtib⁹ cipriianus

questio ex orta est in affrice magis parti⸗
bus: si oporteret herecicos rebaptizari. Cũ
qz id a cypriano et ceteris pene omibus p af
fricã sacerdotibꝰ oporteret fieri decerneret
Cornelius et ceteri oẽs per italiã sacerdo
tes/huiusmodi decretũ/manẽte sacerdota
li concordia refutarẽt: statuẽtes/antiqtus
a patribus sup hoc traditã regulã debere
seruari. Que cõtinebat post abiectionem
praui ⁊ pfessionẽ recti dogmatis/sola eos
manus impositõne purgandos.

Ca.iii. de concordia ecclesiarũ orientis sup
hreiteratione baptismi.

Ed post cornelii psũmationẽ /qui
tribus circiter ãnis sacerdotio fun
ctus est/epatus sedez lucius suscepit. Cui
octo solis mẽsibus sacerdotio ãministra⸗
to/stephanus succedit. Quiqz similẽ cor⸗
nelio de nõ rebaptizando sentẽtiam tulit.
Ad quẽ dionisius multa ⁊ sepe scripta dire
xit/de multis ecclesiasticis disserens cau⸗
sis. In qbus inter cetera etiã hoc idicat/ꝙ
oẽs ecclesie abiecta nouati psũptiõe/pa⸗
cẽ iter se iuicẽ seruẽt. Scribit ergo de hoc
his verbis. Scito autẽ frater oẽs ecclias ĩ
oriẽte q̃ prius cõturbabant/nũc redisse in
cõcordiã: et oẽs sibi vnanimiter cohererez
gaudẽtes et exultãtes de pace q̃ vltra spẽ
ecclesie reddita est. Id est demetrianũ apõ
anthiochiã. et theotistũ apud cesareã/ma⸗
zabbanẽ in ierosolimis/dormiẽte in pace
alexãdro/marinũ apud tyrũ/heliodorum
apud laoditiã/helenũ ĩ tarso/firmilianũ
in cappadotia. Verũ ne sermo epistole lõ
gior fieret/nobiliũ tantũmõ vrbiũ tibi epi
scopos idicaui: vt etiã ceteros cũ ipis pari
ter vnũ sentire nõ dubites per vniuersam
syriã vl' arabiã. Sz ⁊ ii qbꝰ nũc scripsistis
mesopotamie epi idẽ sapiũt. Põti quoqz
⁊ bithinie/oẽs parit vnanimes ⁊ cõcordes
et multa sibi iuicẽ caritate cõnexi/glorifi⸗
cãt dñz nostrũ. hec dionisius scribit.

Ca.iiii. que sixto scripserit dionisiꝰ sup
baptismate.

Tephano vero duobus ãnis iple⸗
to sacerdotio rome sixtus succedit
Ad quẽ scribit nichilominꝰ dionisiꝰ de bap
tismate: cõmemorãs ꝙ stephanꝰ quidẽ de
cesso: suus/scribens ad firmillanũ ⁊ hele⸗
nũ ceterosqz illaꝝ partiũ epos/statuerit/
nec cõicandũ esse iis qui rebaptizant: sed
debere cõsiderari magnitudinẽ rei: qz nõ
quicũqz/sed permagni et nobilez in epis
vii sint/qbus hoc visũ sit. Dicit etiã ꝙ su
per hoc scripserit plenius ad dionisiũ ac fi
lomenẽ presbiteros vrbis rome. Indicauit
autẽ pariter etiã de sabellii heresi/q̃ tẽpo
ribus ipsius exorta sit scribẽs. hec.

Ca.v. de heresi sabellii.

Uid aũt dicã de ea doctrina q̃ apõ
ptolomaidã ĩ pẽtapoleos ciuitatez
nup exorta est: plena blasphemiis in dñm
patrẽ/et in dñm nrm iesũ xpm: negãs ve⸗
re esse eũ filiũ pris: nec primogenitũ omis
creature. Simul ⁊ sctũ spũs auferẽs itelle⸗
ctũ. Pro qbus cũ vtreqz partes ad me veis
sent/⁊ p̃sentibus fribus/q̃ cõmota fuerãt
discussissent: etiã litteris prout deus dedit
paruitati mee psecutus sum et scripsi/sin
gula q̃qz diligent exponẽs /quoꝝ tibi exẽ
plaria transmisi. Sed ⁊ in tercio libro de
baptismo quẽ scribit ad philẽonem pre⸗
sbiterũ vrbis rome/etiã hec cõmemorat.

Ca.vi. de visione q̃ dionisio apparuit su
per lectione libroꝝ hereticoꝝ.

Go inqt ⁊ tractatus hereticoꝝ le⸗
go/et traditiões eoꝝ pscrutor: eti⸗
am si videar ad horã verbis eorũz pollui.
Sed multũ michi cõfert hoc ipsũ/ꝙ ex ip⸗
soꝝ verbis arguere eos possũ. Deniqz cũ
aliqs ex fratribꝰ cõpsbiteris phiberet me
ne heretica lectiõe tanꝙ sceni alicuius fe⸗
tore pollueren visio michi q̃daz a deo ostẽ⸗
dit q̃ me cõfirmaret: ⁊ sermo ad me factus
est/hec michi euident proloquẽs: lege oĩa
quecũqz in manꝰ tuas venerĩt; qa probare
singula q̃qz ⁊ discerne potes: quando qdẽ
et ex initio hec t̃ fuit cã credẽdi. ãplexus sũ
visionẽ: qa ⁊ apostolice sentẽtie concorda⸗
bat dicẽti/oĩa legite/q̃ bona sũt tenete. In
ipso quoqz libello cõmemorat/nõ tũc pri⸗
mum in affrica de hereticis rebaptizãdis
ab epis decretũ esse/sed antea iam in non
nullis ecclesiis ⁊ cõciliis epoꝝ velut in ico
nio atqz aliis locis de hoc fuisse tractatũ.

Ca.vii. adhuc de nouati impietate.

Cribit adhuc ⁊ ĩ quarto de baptis
mate libro/ad dionisiũ vrbis rome

presbiterorum:plurima denouati impietatem me morans. In quinto vero li. ad sixtum vrbis rome epm scribens. aduersum supradictam heresim quandam dissere ns/etiam tale aliquid accidisse commemorat his verbis. Uere aut frater consilium peto/et requiro sententiam/quid tibi videatur in ea causa/que in ecclesia nostra exorta est. vereor enim ne forte fallar in aliquo

¶ Ca. viii. baptisma non esse iterandum ostenditur per hystoriam memoratu dignissimam

Erat apud nos frater quidam fidelis antiquus/ante etiam quam ego episcopus ordinarer/immo et antequam decessor meus eraclas qui cum interesset iis qui batizabantur/et audiret vel quid interrogentur/vel quid respondeant. Flens accessit ad me:et procidens ad pedes meos/confiteri cepit baptisma ab hereticis aliter se suscepisse. Quod tamen sciens ea que nunc videret a nobis ministrari/nec baptisma duceret:eo quod esset repleta blasphemiis omnis illa confessio. Simul et hoc addebat se in tantum pro hoc errore stimulari/vt ne oculos quidem ad deum auderet erigere. Propter quod exorabat mundari se et purificari ecclesiastico baptismate/vt et gratiam consequi posset spiritus sancti. Quod ego facere ausus non fui:sed dixi posse ei sufficere tam multi temporis communionem/quam in ecclesia consecutus est:per hoc quod a nobis eucharistie suscipiens donum/responderet amen:ex quo et per singula potuisset ipsa sacramentorum virtute purgari. Cohortabar igitur eum debere confidere fidei sue et conscientie iam purgate:et ante omnia quod tandiu in sacramentis nobis iam particeps fuerit.. Sed ille neque a luctu cessat et lachrimis:neque vltra ad mensam dominicam audet accedere:ita vt vix a nobis cohortatus et compulsus orationi audeat interesse. Hec et multa alia de huiuscemodi questionibus per diuersos libros suos Dyonisius scribit.

¶ Cap. ix. de valeriano qui primum extitisset deuotissimus/post a preceptore deprauatus christianos dure persequitur

Illus vero non integris duobus annis impio defecto/redus duobus annis exceptus est. Post quem Ualerianus/cum filio Galieno suscepit principatum. De quo Dyonisius scribens iterum ad Hermamonem hoc modo refert. Sed et iohanni similiter reuelatum est vt diceret. Et datum est inquit ei os loquens magna et blasphemias. Et data est ei potestas per menses .xl. et duos. Utraque aut complentur in Ualeriano. Vere enim mirandum est/quo modo supra ceteros qui ante se fuerunt hic et humanus et benignus extitit erga famulos dei. Ita vt in initiis multo etiam illis benignior videretur/qui nomine palam christiani dicebantur. Intantum venerabatur seruos dei/et omnia eius domus erat ecclesia dei Deprauatus est aut et a veritate deiectus per quendam doctorem pessimum/magistrum et principem egyptiorum magorum. vt iustos et sanctos viros persequi et interimi iuberet:tanquam qui aduersarentur magicis artibus quibus se ipse subdiderat. Erant enim reuera/et sunt etiam nunc qui possint virtute meritorum suorum restinguere fallacias demonum. Nam ille vt impuros ritus et execranda misteria ac sacra incesta conficeret pueros impubes iugulari iubebat et orbari liberis patres/atque inteneris visceribus/humanas rimari per piaculum fibras/et vocem illic querebat vbi fugauerat vitam. Sed et multa alia huiuscemodi de valeriani piaculis memorans/addit etiam hoc/quod ipse a barbaris captus/et luminibus orbatus/filios sceleris et impuritatis sue reliquerit successores.

¶ C. x. quanta dionisius sub valeriano perpessus sit

Ipse vero dionisius quanta in eius persecutione pertulerit/et quibus affectus sit cruciatibus propter nomen dei/scribens ad quendam germanum epm/qui quasi obtrectator eius esse videbatur/refert:vbi et acta confessionis sue inseruit/apud emilianum presidem gesta. In quibus cum dionisius vnum solum deum qui celum fecisset et terram diceret adorandum/ceteros aut neque esse deos neque adorari debere:in castrum quoddam deserti quod cefro appellatur in exilium truditur/ob hoc precipue electum/quod loci incole gentiles erant/et ydolorum superstitionibus satis dediti. Quique exulem dionisium/primo hostili animo/et satis aduersa mente suscipiunt. Post vero cum paulatim per domini gratiam verbum dei his serere cepisset:per maxima eius et barbari populi/relictis ydolis conuersa est ad deum verum/et propter subiecta. Quo comperto/rursus eum ad alium locum/vicinum quidem alexandrie/sed incolis desertum/ac pene habitatoribus vacuum transtulerunt. Sed et ibi cum per vrbis vicinitatem nostrorum populi eum frequentarent/et tanquam odore pastoris recepto/grex letior et constantior ageretur;redderetur:rursum missis cum centurione militaribus viris/ipsum dionisium et cum eo gaium et petrum catenis constrictos et diuersis cruciatibus afflictos

in desertū quoddaꝫ libie ꝑtraxerūt. Ibiqꝫ eos in loco squalidissimo ꝛ oī vsu humanitatis carēte/a paretonio triū dierū itinere in desertuꝫ ꝓtento/nexos viculis reliquerūt. Hec i, diuersis suis epistolis supradictus vir scripta dereliquit. In quibus memorat etiaꝫ maximū presbiterꝝ/ꝛ dioscorꝫ Demetriūqꝫ ꝛ Luciū/nec nō ꝛ Faustinū/atqꝫ Aquilā satis claros et insignes titulo confessionis effectos. Sed et ex dyaconibus quosdam in insula post penas confessionis esse defunctos. Superfuisse vero ex his faustū ꝛ eusebiū. Quibus etiā refert tātū fiducie et magnanimitatis ꝑ dei grām datū/vt cū ad eos q̄ in carcere tenebant̄ fratres/nemo prorsus hūanitatis et misterii causa ꝑmitteret̄ accedere/isti tn̄ i desinēter ꝛ reuiserēt et necessaria ministrarēt. Et cū per dies singulos presidis furor cresceret/iugulandos alios/alios suppliciis ꝛ diuersis cruciatuū generibus affligēdos squalore carceris ꝛ catenaꝝ pōderibꝰ enecandos/ꝛ sup oīa precipiēdo/ne q̄s ad eos prꝰ accederet/vt ex iedia quasi aliud tormēti genus adhiberet̄: Cōcessit tamen deus supradictis diaconibus gratiāꝫ/confessoribus suis prouidēs/vt iuitis oībus/istis tamē nō negaret̄ igressus. Sciendū tamē est ꝙ hic eusebiꝰ quē dyaconū supra diximus/postmodū episcopus apud Laodiciā Syrie ordinatus est. Maximus vero quē presbiterū mēorauimꝰ/ipsi dyonisio apud Alexandriā successit i episcopatu Faustus aūt q̄ cū ipsis tūc cōfessor enituit vsqꝫ ad ꝑsecutionē q̄ nr̄is tēporibus facta est/grandeuus et plenus dieꝝ perdurans ꝑfecto martyrio obtrūcatione capitis cōsūmatus est. Hec a dyonisio certissima fide memorantur.

¶ Capitulū.xi.de persecutione valeriani apud cesaream palestine.

Situr in valeriani ꝑsecutionibus apud Cesareā palestie multa a diuersis martyria cōsūmata sūt. In q̄bꝰ tres quidaꝫ admirandi adolescētes/quoꝝ vnꝰ priscus/alius Malcus/tercius alexander vocabatur Cū in suburbano agello supra dicte vrbis habitarent: diuino fidei calore succensi/ceperūt semetipsos segnitie atqꝫ ignauie icusare/ꝙ cuꝫ celestes i vrbe martyrii proponerent̄ corone/ipsi nō desiderarēt/nō rapererēt: cūqꝫ dn̄s et saluator regnū celoꝝ violēter dirripi debere testatus sit/ipsi ingloriosi et desides aīos humi gererēt. His igitur semetipsos alloquiis incitātes vrbē petūt: et adorto iudice truculēto/cur tantū in sanguinē pioꝝ deseuiret icusāt. Ille continuo nobiles aīos iuuenum ꝙ dignis remunerat affatibus: deuorādi inq̄t bestiis subigant̄/q̄bus nō placet pioꝝ sāguinē fundi. Sed ꝛ mulier quedam/supradictoꝝ iuuenū secuta fertur audatie et magnanimitatis exempluꝫ: similēqꝫ sortitur exitum pene. Quā tamen de Marcionis scols fuisse loquebantur.

¶ Capitulum.xii.de eodem.

Arinū quoqꝫ virū militarē/Jerosolimoꝝ ciuē honore ꝛ diuitiis clarū cū in supradicta vrbe inter collegas suos ꝑ ordinē gradus sui honor quidaꝫ cōtingeret militaris/vt fieri solet insequentē collegam suū subit inuidia: et exclamat. Non posse marinū adipisci superiorē gradum/ꝙ esset christianus. Interrogatur a iudice marinus/si ita res se haberet. Ita ille esse/et vere se esse christianū clarissima voce testatur. Tres ei deliberandi hore decernūt̄ a iudice/vt eligat vtrū vellit imolare diis ꝛ imperatori/an christianus interimi Cūqꝫ a tribunalibꝰ fuisset egressus/Theotignꝰ episcopus loci apprehensa manu eius/perducit eū ad ecclīam. Ibiqꝫ multis verbis i fide cōfirmans/ad vltimū in interiora per ducit altaris: gladiūqꝫ suū quo precinctus erat ostēdens ei/Et rursū offerēs euangelium quid e duobꝰ mallet interrogat: Marinꝰ vero promptissima fide cū manū ad euangeliū tetendisset/obtine inquit theotignus quod elegisti o fili: et cōtēne non presentē vitam eternaꝫ sperato. Confidens perge/et suscipe coronā quam tibi dn̄s preparauit. Regressus continuo ad tribunal euocatur per preconē. Aderat enim tēpus statutuꝫ: Ille vero nec moras patitur/nec

expectat interrogantē: sed continuo sibi
z deliberatū asserit/ z ex paternis legib⁹ cō
firmatū/ ꝙ deo obtemperare oporteat ma
gisꝙ̄ hoībus. Quē iudex ilico capite puni
endū pro tali responsione pronūtiat.

Ca. xiii. d astirio ei⁹qꝫ clarissimis gestis

Ed inter eos cūctis clarior/ z meritis si
dei supra ceteros insignis/ memorat
astirius/ vir romane vrbis senator patrici⁹
nobilitate/ facultatibus/ propīquitate etiā
regia/ z oī honorꝝ fama satis clarus. Qui
cuz supradicti martyris extremis īteresset
exequiis et capite cesuz cadauer/ subiectis
humeris suis z substrata veste qua īdueba
tur excipet: honorē quē martiri detulit/ ꝯti
nuo ipse martyr assequit. Sed et in multis
aliis eū preclarꝝ gestis ī fide christi enituis
se tradiderunt nobis ii qui eū ī corpore ad
huc positū viderūt: in quibus etiā tale ali
quid p eū gestum memorabant. Apud Ce
sareaz Philippi/ quā Paneadā phenices
vocant aiūt sub radice mōtis qui appellat
Pauius ex quo fluuii Jordanis prima flu
enta prosiliunt morē fuisse gētilis erroris
certa ac solēni die. imolari victimā. Que
victima arte quadā demonis subito nusꝙ̄
cōparebat. Et erat hoc famosissimi mira
culi genus quo psuaderi astantib⁹ videret
in celuz hostiam inuisibiliter esse sublatā.
Accidit igitur dū hec gererent adesse Astiri
um. Qui cuz videret ōnes miraculi huius
stupore cōstringi/ humanos miseratus er
rores/ cū gemitu et suspirio oculos ad celū
pariter tendit et palmas: christū qui ē sup
oīa deus tota fide profusis lachrimis īuo
cat/ vt prestigia fallacis demonis arguat
miserisqꝫ mortalibus/ erroris hui⁹ soluat
archanū. Hec illo cū fletibus supplicante
subito victima q̄ īuisibiliter credebatur as
sūpta/ superferri aquis videt: et in cōspectib⁹
oīm reddit: nec vltra in illis locis error hu
iusmodi potuit reperiri. Ita vnius xpiani
prece/ tantorꝝ deceptionū machina cū auc
toribus suis demonibus dissoluta ē.

Cap. xiiii. de emorroissa a christo curata memoranda hystoria.

Erū quia vrbis hui⁹ fecimus mēti
onē/ iustum videtur commemorare etiam
illud in ea qđ hystoria dignū duxim⁹. mul
ierem quaz sanguinis pfluuio laborantē
a saluatore curataz euāgelia tradiderunt
huius vrbis ciuez constat fuisse: domusqꝫ
eius in ea etiā nūc ostenditur. Pro forib⁹
vero domus ipsius/ basis quedam in loco
editiore collocata mōstrat. ī qua mulieris
ipsius velut genibus prouolute palmasqꝫ
suppliciter tendentis/ ymago ere videtur
expressa. Astat vero alia ere nichilominus
fusa statua. habitu vir stola cōpta circun
dati/ et dexteraz mulieri porrigentis. Hu
ius ad pedē statue e basi herba quedaz no
ua specie nascitur. Que cū exorta fuerit ex
crescere vsqꝫ ad stole illius erei indumētis
fimbriaz solet: quaz cū summo vertice cres
cens herba cōtigerit: vires inde ad depellē
dos oīs morbos languoresqꝫ conquirit: Id. i
ita vt quecūqꝫ fuerit illa īfirmitas corpo histo
ria/ haustu exiguo madefcti salutaris gra trip.
minis depellat. Nichil oīno viriū gerens/ libro
si anteꝙ̄ eree fimbrie sūmitatē crescēdo cō vi. ca
tigerit/ decerpat. Hanc statuā ad similitu xli.
dinē vultuo Jesu formataz tradebāt. Que
pmāsit ad nostra vsqꝫ tēpora: sicut ipi ocu
lis nrīs īspexim⁹. Et nichil mirū si ii qui ex
gētibus crediderant. pro beneficiis q̄ a sal
uatore fuerant cōsecuti/ huiusmodi velut
munus videbant offerre: cū videamus eti
am nūc z apostolorꝝ Petri et Pauli z ipsi
us saluatoris imagines designari tabulis
qꝫ depingi. Sed et antiquas ipsorꝝ ymagi
nes a quibusdaz cōseruatas nos vidimus
Quod michi videt ex gentili cōsuetudine
indifferenter obseruatū: ꝙ ita soleāt hono
rare quos honore dignos duxerit. Insignia
enim veterū reseruari ad posterorꝝ memo
riam/ illorꝝ honoris/ horꝝ vero amoris indi
tium est.

Cap. xv. de cathedra sancti iacobi.

Eniqꝫ et iacobi cathedra q̄ primus
inter episcopos ab ipso saluatore z
ab apostolis in Jerosolimis ē elect⁹/ quē
qꝫ fratrem christi volumina diuina desi
gnant/ vsqꝫ ī hodiernū inibi conseruatur:
atqꝫ in ea sedent ōnes/ quivsqꝫ ad presens

tēpus sedis illi⁹ sacerdotiū sortiunt. Ser/
uatur ergo cū īgēti studio/velut a maiori
bus tradita memoria sellatis. Et cū vene
ratiōe magna hētur: vel vetustatis: vl' pri
mi sacerdotii scificationis obtentu. Sed
de his ista sufficiant.

Ca. xvi. ꝙ pacē galien⁹ reddit ecclesiis.

Gallienus vero Ualeriani fili⁹/post
eaꝙ reni sūmā solus optinuit le/
nius ac moderati⁹ erga nr̄os agere insti
tuit. Datisqꝫ decretis/inhiberi supplicia/
persecutionesqꝫ cessare/et quo quisqꝫ pu/
tat more exorare qđ diuinū ē/sinit.

Ca. xvii. de quarūdā ecclesiaꝝ per idem
tempus epis.

Per idē tēpus cū romano adhuc sa
cerdotio sixtus preesset et apud an
tiochiā Demetrianus/firmilianusqꝫ ad
huc cesaree cappadotie sup esset/ Pōti ec
clesias/gregorius (qui prius theodor⁹ di/
ctus est ex origenis discipulis) cū fratre an
thenodoro suscepit gubernandas. Apud
cesareā vero palestine/post theotistū/dō/
nuo episcopatū sortitus/ꝛ breui defunctus
theotegno iam nr̄e memorie viro sedē tra
didit. Qui et ipse origenis auditor fuisse
dicebat. In ierosolimis vero post mazab/
danē/sacerdotiū suscepit hymeneus. Et
hi oēs in pace ecclīas gubernabant.

Cap. xviii. de alexandria ciuitate que se
ditione gentis sue vastata est et deleta.

Sed apud alexandriā etiā si nulla
extrinsecus mali causa sit/eo ipso
ꝙ genus hoīm ferox seditiosū/ꝛ semꝑ inq
etū est/ciuiles inter se motus et bella non
virtutis merito/neqꝫ ob defēsionē/sed ob
necē atqꝫ īteritū ciuiū cōmouebant. De q
bus dionisius ī epistolis suis cōmemorās
refert ita a propriis ciuibus esse vastataꝫ
deletāqꝫ vrbē/vt illa que cōstipatione po
puloꝝ vix soleret digredičtibus īcedendi
spaciū dare/nūc eo vsqꝫ puenerit: vt cōspi
cere ī plateis hoīm/valde rarū sit: made/
re oīno ciuiū sanguine vias: cadaueribus
obtegi: et ne ad sepeliendū quidē sufficere
qui supsunt. Unde ꝛ post belli rabiē/ferri
qꝫ vastationē/corrupti aeris ꝛ fetore cada
uerū pestilētia increuerit: ita vt si quis fer
uaro supfuerat idē morbus absumeret.

Ca. xix. de eiusdā ciuitatis vastatiōe et
rus eius causis dionisii testimonio.

Scripsit autē de his idē dionisius ī
epistola pascali/que solēniter per
annos singulos legi solet his vbis. Aliis
fortassis hominibus nō videat tēpus hoc
tēpus esse solēnitatis. qm̄ quidē luct⁹ vbi
qꝫ ꝛ acerba lamētatio ī plateis cūcta circū
strepit: gemitus vero ī est et mugitus ī ho
minibus/ꝑpter multitudinē moriētiū. Si/
cut eñ de primogenitis quondā egiptioꝝ
refertur/ita etiā nūc ingens vbiqꝫ clamor
attollit. Non eñ est domus sicut scriptū
est/in qua non sit mortuus primo nanqꝫ
ipsi manibus suis partē maximā et melio
rem populi ceciderūt/persequēdo sanctos
Partē alterā bella intestina rapuerunt.
Partem vero que supfuerat/pestilēs nūc
egritudo consumit. Sed nos nec in perse
cutionibus cū iugularemur/a festiuitate
cessauim⁹: nec vnꝙ nobis potest solēnitas
impediri/quibus ꝑcipitur in tribulatione
gaudere. Dis igitur nobis locus quicūqꝫ
a tyrannis eligebatur ad penā/siue ager
ille seu desertū fuit/siue insule/siue carcer
solēnitatē nobis īpedire nō potuit. Letis/
simā vero super oēs habuere solēnitateꝫ
beati martyres: qui cū sanctis angelis in
celo pasca curarunt. Post hec/persecuto
res nostri in semetipsos man⁹ ac tela ver/
terunt. Sed ne sic quidē nostroꝝ festa tur
bata sūt. Insecutus est hic pestilēs morb⁹
et plaga terribilis: sed illis multo terribi/
bilior ꝛ grauior/quos nec spes erigit futu
roꝝ. Nobis vero hec oīa exercitia quedaꝫ
virtutis/et fidei ꝓbamēta ducunt. Quā/
uis enim densior seuiorqꝫ paganos ma/
gis ꝙ nostros morbus īuaserit/tamē ne a
nostris quidē penit⁹ abscessū est. Et post
pauca addit dicens. Multi nanqꝫ ex fra/
tribus nostris pro nimia caritate dū abs
qꝫ vlla cunctatione infirmos visitare nō
desinunt/et non solum visitare/sed et mi

nistrare/et exhibere officia que dominus precipit: repente morbi contagione/cum illis pariter quibus ministrare voluerant interibant. Affectu eniꝫ quodā dilectionis acti/et velut ꝑticipare dolorꝫ cū dolē/tibus cupiētes/ alienas i se mortes haud segniter transferebāt: effectiqꝫ sunt eorꝫ vt dicit apostoli sermo/ꝑipsima.. Deniqꝫ plurimi nostroꝝ precipui et electi viri iter quos presbiteri nonnulli et diaconi/multi qꝫ alii de plebe constantissima et ardētissima fide tanq̄ si martyrii tempus instaret miserando infirmos/ semetipsos huius/modi mortibus inserebant: misericordie ex hoc martyriū capere presumētes. Et dū curandis egris/defūctis exportādis humāisqꝫ corporibus operam dabant/insequebantur pene eos/quos suis humeris ad sepulchra deuexerant. Pagani vero econtra/ suos continuo vt egrotare ceperāt desere bant: parentes caros liberos/vxorē con/iunx/filiqꝫ nichilominus parentes statim vt tremere mēbra vidissent/et morbo ora pallere/domo propulsos/in plateas semi neces eiciebāt. ibiqꝫ insepulta eoꝝ cadauera relinquētes/viꝫ morbi quā ꝑ hec se effugere opinabantur dupliciter incurrebant: dum a pestilentie rabiē/etiaꝫ fetor īsepultorum cadauerum iungeret.

Ca. xx. de galieni imperio.

Refert idē dionisius de Galieni tēporibus/ꝙ eo regnāte ecclesie dei in pace durarunt et ꝙ mediis eius tēporibus/Macrianus velut nubes quedam tenebrosa ꝛ tetra/subito regni eius obscurauerit lucē. Quo rursū ad vicē estiue nubis abolito/Galienus nouum vt ipse ait ex veteri vniuerso mūdo lumē effulsit. Simul em̄ atrocē tyranū et regno deturbauit et vita. Designat autem etiā tēpus: ꝙ nono anno īperii galieni hec scriberet. Extant ꝛ alia quāplurima necessaria satis ꝛ admiranda dionisii opuscula: que vtilitatis plurimū legētibus cōferant: inter que scripsit etiā de repromissionib⁹ futuris exigēte causa huiusmodi.

Ca. xxi. de nepote egiptio ep̄o circa promissiones futuras errāte.

Episcopus quidaꝫ erat in partibus Egypti Nepos nomine. hic iudaico intellectu de futuris repromissionibus sētiebat easqꝫ corporaliter exhibendas docebat. Et mille annis in deliciis corporalibus in hac terra sāctos regnaturos esse cū christo. huiusqꝫ sui dogmatis probamenta/sūpta ex reuelatione Johānis testimoniis conabatur asserere. De qb⁹ etiā libellos edidit: interpretationes huiusmodi continētes. Igitur Dyonisi⁹ de repromissionibus scribēs adhuc Nepotem filiū sue intentionis obuertit: et in primo statim libro suā sētētiā que ei de diuinis repromissionib⁹ videbat exponit. In secundo vero volumie de reuelatione Johānis disserens facit mētioneꝫ Nepotis/verbis.. Et cōmentarios inquit quosdam proferunt Nepotis/ quib⁹ innituntur plurimū: et ꝑ quos putant ieffabili quodā sacramento ostendi/ qualiter regnū christi futurū sit super terraꝫ. Sed in aliis quidem multis etiam ego amplector et diligo Nepoteꝫ/vel pro fide sua/vel pro eruditione et studio scripturarū: et ꝑcipue pro exercitio psallendi: quoniaꝫ quidē plurimi fratrum libenter pro hoc eius elegere consortia. Est ergo etiaꝫ michi erga eum multa reuerentia: et inde magis/quia iā precessit ad dominū. Sed reuera plus omnibus et amanda et preferenda est veritas: laudare oportet/et absqꝫ īuidia amplecti si quid recte dictum est. Discuti vero et discerni/si quid minus sane scriptuꝫ est. Et si quidem presens essetis de quo sermo est/sufficeret solo sermone discutere que minus recte dicta videbantur: duꝫ interrogatione precedente responsio subsequens in concordiam quod contrarium et discrepans videbatur adduceret. Ubi vero scripta edita sūt/ꝛ vt videtur q̄busdā satis suasoria/et vbi doctores procedunt qui legē et ꝓphetas pro nichilo ducāt/euāgelia nō sequant/aplōꝝ scripta despiciāt

Nos aūt solos libros atqz istaz doctrinā velut magnuz aliqd et ocultum misteriū venerant/ac simplices quoqz fratruz nostroꝝ doceant nichil excelsum nichil magnificuz sentire de aduētu et presētia dei et saluatoris nostri iesu christi/neqz de resurrectionis gloria/z nostre cōgregatiōis in id ipsū ac similitudīs repromisse/sz paruaquedaz z semper mortalia/z nō alia q̄ sūt ea q̄ nūc videmus sperari suadēt ī regno dei: Necessariū videt ad hec oīa respōdere fratri nostro Nepoti. Et post aliquā ta rursū subiūgit hec. Et eni cū ī arsenoite essemus/vbi multo iā tēpore voluebatur ista doctrina/ita vt scismata inter fratres et discordie fierēt/cōuocaui presbiteros et doctores q̄ erant ī ecclesiis/et publice cepi habere tractatū. Simul z cohortatus suz fres/vt si qd eos moueret/odicerēt nichil verentea: Tū michi illi vt scutū validissimum z murū iexpugnabilē/codicē Nepotis obiciūt. Suscepi paciēter: z tribus cōtinuis diebus resides a prima luce vsqz ad vesperam cum ipsis/singula eius scripta cepi discutere: z vnūquodqz qd ī se absurdi haberet ostēdere. Et vere satis admirat⁹ sū patienciā et cōstantiā atqz ītelligētiaz fratrū: qa cōsequēter et ꝑ ordinē de singulis questionib⁹ proponebant/validissime lis q̄a nobis respōdebant occurētes Post hec/cū quid esset ī vero patuisset: accōmodabāt nichilominus absqz cōtentione cōsensuz: iudicantes hoc/ꝙ nō cōtinuo si qd semel aīo visū fuerit/oī id studio sine cōtētiōe seruandū ē: sed esse recti⁹ tūc mutare sentēciaz/cū eam melior z rectior superauerit. Patefactis etenī cordib⁹ suis deo audiebant verbū cuius probatio nō ex humana persuasione neqz ex eloquētie fuco sed ex diuinaꝝ scripturarū assertione veniebat. Et ita euidēs fuit assertiōis nr̄e ꝓbatio: vt is q̄ inter eos maximus doctor et vite meritis prestancior habebatur/Coracion noīe/surgens in medio cunctis audiētib⁹ proclamaret et protestaret/neminē debere vltra eius doctrine facere mentionē. Sufficere ꝙ erratū ē: de cetero n̄ solū nichil hoꝝ tenendū vel sequēdū/sed ne cōmemorandū quidē de talibus. Si quidē tam euidens et manifesta cōtra hec de scripturis diuinis patuisset assertio. Oīns vero reliqui fratres gaudio et leticia repleti corda/pro emendatione sui inexplebiles dn̄o gracias referebant.

¶ Capitulū. xxii. apocalipsim q̄s scripserit a plerisqz dubitatum est.

Ost aliquāta vero veniēs ad apocalipsim Johānis hec de ea scribit Nōnulli ex precessoribus nostris penitus libellū hūc refutanduz a canone scripturarum atqz abiciēdū putarūt/singula queqz eius capitula arguētes Et dixerūt pretitulatiōēz libri nō esse verā: sed aliene scripture: Johānis tantū nomē impositū. Unde neqz Johannis hunc esse librū/nec reuelationē videri posse/q̄ crasso quodaz velamine ignorantie contegatur. Addiderūt etiā hec ꝙ nichil dignuz ī ea grauitate apostolica censeatur. sed ne alicuius q̄dem ecclesiasticoꝝ saltem viroꝝ scripturaz esse dixerunt. Sed cherinthū quēdaz auctorē Cherinthiane hereseos/volentē dogmatis sui fidē apostolici noīs opinione firmare/libello a se cōscripto Johānis tituluz pretulisse. Deniqz īquiunt cherinthi dogmata hec cōtinēt/ ī terris futurū esse regnū christi. Et qm̄ ipse carnis z libidinis amicissimus dicebat/ea in repromissionib⁹ futuri regni/sanctis prebenda censebat/q̄ sui animi libido dictabat: ventris et voluptatis opera mensura/ciboꝝ sacietatem/z abundanciam poculoꝝ/nuptias/et cetera q̄ horum consequēciam seruant. Et reparari rursum sperat festiuitates et sacrificia iudaica/victimasqz legales. Ego vero quantum ad meam sentenciam pertinet/spernere aut abicere scripturam libri hui⁹ nullatenus audeo: maxime cum multi ex fratribus ita mecū senciant. Sed hoc magis de eo iudico/ꝙ excedant atqz emineant q̄ ī eo scripta sunt humane auditionis modū

et sit in eo arcanus quidam et reconditus
atqꝫ admirandus oībus sensus. Quem ꝛ
ego ammiror ac veneror/etiam si nō intel
ligo. Et ita sentio ꝙ diuina aliqua sacra/
menta sermonibus cōtegantur humanis
non tam iudicio meo discernēs ꝙ fide cre
dens. Et ideo non reprobo que non intelli
go: sed tanto magis admiror/quanto mi
nus assequor. Post hec vero totius libelli
disserēs corpus/ꝛ singula queqꝫ discutiēs
atqꝫ euidenter ostendens/nullo modo fie
ri posse/vt secundum litterā dignus in eo
intellectus appareat: Addit etiam hec di/
cens. Consūmata igitur omni prophetia
beatos dicit ꝓpheta eos qui hec custodiūt
Sed et semetipsum beatum dicit. Ait eñ
beatus q̄ seruat verbū prophecie hui9 libri
Et ego iohannes qui video et audio hec.
Uocari ergo eū iohānē/et esse hanc scrip/
turā iohannis non nego. Sancti nāqꝫ ali
cuius est/et sine vlla dubitatione p dei spi
ritum scripta etiaꝫ si nō sit ille apostolus
filius zebedei iohannes frater iacobi: cui9
euangelium secundum iohannē scriptum
est/et epl'a catholica. Utit ergo dyonisius
plurima assertione: diuinitus quidē inspi
ratā reuelationē non esse dubitandum et
Johannis esse. Non tamē sibi liquido vi
deri ꝙ illius sit iohannis qui euangelium
scripsit: quia ille nusq̄ nois sui fecerit mē/
tionē ac sese signauerit noiatim. Hic aūt
qui apocalipsim scripsit/tercio mentionē
ferme nois sui facit. Sed ꝛ ex ipso scriptu
re stilo discretiōeꝫ faciēs/dicit potuisse fie
ri in illis tēporibus fuisse et alium aliqueꝫ
Johannē vnum ex sanctis/cui hec reuela
uerit deus. Multa vero ꝛ alia instructio/
nis ecclīastice monimēta nobis i libris di
gesta beatus Dyonisius dereliquit. Quo
rū lectio magnopere ab studiosis qbusqꝫ
expetēda sit. Sed iam ad hystorie ordinē
reuertamur. Sixto romane ecclīe per an/
nos. xi. sacerdotio procurato/succedit dyo
nisius. Et Demetriano apud anthiociaꝫ
defuncto/Paulus de Samosate sacerdo
cium suscepit. Qui paulus abiecta satis ꝛ
indigna de christo sentiens/traditionem
doctrine ecclesiastice corrumpebat: dicens
eum cōmunis nature hominem tantum
fuisse.

¶ Capitulū. xxiii. de concilio episcoporum apud anthiociā aduersus paulum Samosatenū.

Tunc Dyonisius de alexandria ro
gat9 venire ad concilium et senectu
tis impedimēto/ꝛ incōmoditate corporis
inhibetur/ Per epistolā tamen presentem
se reddidit: et quid fidei ac veneratiōis er
ga christum teneret exposuit. Ceteri vero
ecclīaꝝ pastores/diuersis e locis et vrbib9
velut aduersum latronē quendam/christi
gregibus insidiantē/conueniunt Antio/
chiam: In quibus insignes ꝛ ceteris precel
lentes erāt/Firmilianus a cesarea cappa/
docie: Gregorius et Athenodorus frēs pō
ti prouincie sacerdotes: Helenus Sardē/
sis ecclesie episcopus: et Nicomao ab yco
nio. Et Jerosolimoꝝ precipuus sacerdos
Hymeneus: ꝛ viciue huic vrbi cesaree theo
tignus/Sed et maximus Bostrensis epi
scopus/dignus eorū consorcio cohērebat.
Multi vero et alii/quos longū ē enume
rare p singulos. Sed ꝛ p̄sbiteri ꝙplurimi ꝛ
diaconi/ad supradictaꝫ vrbē causa cōpescē
di imo delēdi noui hui9 dogmatis cōuene
runt. Hi ergo omnes sepius in vnū coeū/
tes/Paulūqꝫ Samosatenū statuētēs in
medio/atqꝫ eius heresim quam ille nunc
occultare nūc etiaꝫ dissimulare conabatur
frequēti tractatu et assiduis disputationi/
bus denudātes/arguere blasphemie ꝛ pu
blicare nitebant. Nec tamē vno id aut se/
cūdo tantuꝫ consilio/ad finē perducere po
tuerunt Sed et cōuētū sepe ē/ꝛ absqꝫ ope
precio discessum.

¶ Cap. xxiiii. de quodam gregorio viro sā/cto ꝛ eius mirabilibus gestis

Erū qm̄ beati gregorii hystorie tēp
t9 attulit mentionē/dignissimū pu
to tanti viri gesta q̄ sub orientali et septē/

trionis are cũctoꝝ sermone celebrantur/ omissa nescio quo casu/ huic narrationi ad memoriam posteritatis inserere. Stagnum quoddaz erat in ponti regionibus situm/piscibus copiosum:et quoꝝ captura prediuites reddit⁹ dñis prestabat. Ista possessio duobus fratribus sorte hereditatis obuenerat. Sz pecunie cupiditas/ que pene oĩm corda mortaliũ supat/etiã fraternam necessitudinẽ violauit. conueniebat a fratribus tempore captionis:non taz ad capiendos pisces ꝙ ad homines decipiendos:cedes ac bella mouebantur:huma n⁹ sanguis pro piscibus fũdebatur. Sed dei prouidencia/affuit aliquando auxilium. aduentusqz Gregorii. Uidet prelia z mortes viroꝝ/furẽtesqz germanos:qd cause existeret/ꝓ qua in exitiũ sui suorũqz fratres accenderẽtur inquirit. nullaz nisi capture piscium comꝑit. Tũ ille/cũ ꝓ honore aduentus sui vtreqz partes paululũ siluissent/nolite inqͭ o filioli rationabiles aĩas pro mutis animãtibus violare: fratem az pacẽ questus cupiditate dissoluere: dei leges et nature pariter iura temerare: z vna mecum ad oram stagni exitialis accedite. Ego iam vos per virtutem domini omni certamine cruente contentionis absoluã. Et cum hec dixisset/in conspectu omnium virgam quã tenebat in manu ad primas littoris vndas defigit. Et ipse positis genibus palmas tendit ad celum:atqz hiis verbis excelso supplicat deo. Tu deus patrum nostroꝝ, qui cum tibi primus homo Adam peccasset/z mandatuz tuũ ꝑterisset penã culpe illius moderatus/ad terrã maledictionis sententiã detorsisti dicẽs:maledicta terra ĩ operibus tuis:z nũc ergo miseratus horum iuuenũ fraternũ sanguinẽ qui periclitãtur/precipe vt maledicte sit aq̃ iste in operibus istoꝝ/ꝓ quibus furore succensi fraterne pietatis obliti sũt:ita vt nũquã ĩ hoc loco vel piscis appareat vel aqua resideat. Sed sit campus aratri patiẽs/ac frugũ ferax/et custos ieternũ fraterne concordie ꝓseueret. Simul vt ille orandi finez fecit/statiz se vnda subducens/z cursu velociore fugiens/a conspectu superno iussa discedere/abissis suis redditur:et arentez campũ germanis iam concordibus dereliquit. Sed et in hodiernum frugum ferax esse dicitur solum/quod ante fuerat nauiũ ferax. ¶ Memorat etiã aliud illustri⁹ ab eo et diuinius gestũ. In quodaz loco ruris augusti/cum res poposceret ecclesiam construi/rupes quedam vicini mõtis ex parte orientis obiecta/ex alia vero preterfluens fluuius/spacium quãtuz ecclesie sufficeret denegabat: Et cuz alius omnino nõ esset locus/omnesqz mesticiã agerent ꝙ solũ ad construendam ecclesiam non haberẽt/ille fide plenus pernoctasse in orõne dicitur/z dominum Jesum promissionis sue admonuisse fideliter qua dixit/si habueritis fidẽ sicut granum sinapis/dicetis monti huic tolle te z mitte te ĩ mare/z fiet vtiqz. Cũqz hoc fidẽ plena ac deuotiõe deposceret:ad lucem coeuntibus populis/inuenta ẽ rupis importuna secessisse tantum quãtum spacii ad cõdendã querebatur ecclesiã. ¶ Tra B
duntur eius z alia ꝙplurima. Sed ne ĩ longũ videamur trahere sermonẽ/itermissis ceteris/vnum adhuc de eius gestis aditiã. Iter eius fuisse quondaz per alpes dicitur hyemis tempore. Et cũ ꝑuenisset ad sũmũ alpium iugum/niuibus repleta erant oĩa nullum vsqꝫ diuersorium. Fanum ibi tãtũ appolinis erat. Cui succedens/ transacta nocte discessit. Sacerdos vero erat quidã Fani eius. cui consulere simulacharꝫ Apollinis mos erat/et reddere responsa poscentibus ex quo ei/etiam alimonie quest⁹ esse videbatur. Igitur post digressum Gregorii/offerre consulta/et responsa poscere sacerdos accessit ex more:nihil inde responsum veniebat. Repetit victimas/silentiũ permanet. Iterum atqz iteruz litatur:sur dis ingerit fabulam. Cumqz stupore noui silencii estuaret sacerdos/noctu ei assistens demonium dicit in somnis. Quid me illic inuocas/quo iam venire no possum? Percontanti causam/ aduentu se

Gregorii dicebat expulſum. Quid nunc
remedii daretur cum perquireret/ait: Nō
aliter ſibi licere ingredi locum illum niſi
Gregorius permiſiſſet. Quibus auditis/
ſacerdos occupat vi... multa apud ſemet-
ipſum voluens/atq animo recurſante p-
tractans peruenit ad Gregorium: ador-
ſuſq eum rem pandit ex ordine. humani-
tatis ſue atq hoſpitalitatis admōet: que
relam depulſi numinis promit: ademptaq
facultatem ſui queſtus deplorat: ac reddi
ſibi omnia in priſtinum ſtatum depoſcit.
At ille nichil moratus ſcribit epiſtolam in
hec verba. Gregorius appollini/Permit
to tibi redire ad locum tuum et agere que
conſueuiſti. Hanc epiſtolā ſacerdos ac
cipit/et ad fanum defert. Poſitaq ea iu-
xta ſimulacrum/affuit demō/et dedit re-
ſponſa poſcenti. Tum ille in ſemetipſum
conuerſus ait. Si gregorius iuſſit/et deus
iſte diſceſſit/nec potuit redire niſi iuſſus: et
rurſus iubente Gregorio reſtitutus eſt:
quomodo non multo melior iſto Grego-
rius/cuius hic obtemperat iuſſis? Clau-
ſis igitur ianuis fani/deſcendit ad grego-
rium/epiſtolam ſecum quam acceperat re
ferens/omnemq apud eum rei geſte or-
dinē pandens. Simulq ſe ad pedes eius
proſternens/rogat vt illi ſe deo offerat cu
ius virtute diis gentiu Gregorius impe-
rabat. Cumq enixius et pertinacius inſi
ſteret/catecuminus ab eo factus eſt. Et
cum ſe vite caſtiſſime et aſtinentiſſime de-
relictis omnibus non ſolum erroribus de
monum/ſed et ſeculi actibus/mancipaſ-
ſet: etiam baptiſma conſecutus eſt. Et in-
tantum vite merito ac fidei virtute profe
cit: vt ipſe beato Gregorio in epiſcopatu
ſucceſſor extiterit. Sed et ingenii ſui no-
bis in paruo maxima monimenta dereli
quit. In eccleſiaſtē nanq metafraſim idē
Gregorius magnificentiſſime ſcripſit. Et
catholice fidei expoſitionem breuiter edi-
tam dereliquit: quam pro edificatione ec-
cleſiarum ſociare his commodū duxi Gre
gorii martyris et epiſcopi Neoceſarie fi-
des. Unus deus pater verbi viuentis/ſa
piencie ſubſiſtentis. et virtutis ſue et figu
re: perfectus Perfecti genitor/pater filii
vnigeniti. Unus deus ſolus ex ſolo deo. fi
gura et ymago deitatis. verbū perpetrās
ſapiencia comprehendens omnia: et vir-
tus qua tota creatura fieri potuit. Filius
verus veri et inuiſibilis ex inuiſibili/et in-
corruptilibilis ex incorruptilibili/et imorta
lis ex imortali/et ſēpiternꝰ ex ſempiterno.
Unus ſpūſſanctꝰ/ex deo ſubſtāciā habēs:
et q per filiū apparuit. imago filii perfecti.
Perfecta viuenciū cauſa: ſanctitas ſācti
ficatiōis preſtratrix. Per quē deus ſuper
omnia et in omnibus cognoſcitur: et fili-
us per omnes. Trinitas perfecta/maie-
ſtate et ſempiternitate/et regno minime
diuiditur neq abalienatur. Igitur neq
factū quid/aut ſeruiens in trinitate/neq
ſuperinductum tanq antehac quidē non
ſubſiſtens/poſtea vero ſuper ingreſſum.
Neq itaq defuit vnq filius patri/neq
filio ſpiritus ſanctus. ſed inconuertibilis
et immutabilis eadē trinitas ſemp. Sed
de Gregorio ſatis dictum eſt/nunc ad hy
ſtoriam redeamus.

Capitulū. xxv. de paulo ſamoſateno he
retico/eius intollerabili ſuperbia/eius ex-
comunicatione/ab epiſcopatu depōne/et
eiectione.

Preterea dyoniſius apud Alexan-
driā quieuit ī pace. duodecimo an-
no imperii galieni/decem et ſeptem annis
functus ſacerdocio. Succedit vero ei Ma
ximus. Igitur Galienus cum per annos
xv. Romanum gubernaſſet imperium/
Claudio regni ſucceſſore defunctus eſt.
Qui duobus ſolis annis ī imperio tranſ
actis/Aureliano rerum apicē dereliquit.
Huius temporibus vltimum apud An-
tiochiam epiſcoporum concilium con-
gregatur. In quo Paulus arguitur
manifeſteq conuincitur hereticus: et
damnatur ab omnibus que ſub ce-

lo sunt ecclesiis christi: insistente plurimū
et disceptationibus validissimis perurgen
te Alchione presbr̄o anthiocene ecclīe/ viro
fidelissimo/ et oībus virtutibus adornato:
qui accedebat etiā hoc/ ꝙ erat disertissimꝰ
et potens in vbo atq̄ ī oī eruditiōe pfectꝰ
Deniq̄ oratoriā ī eadē ipā vrbe docuerat
Hunc igitur ab omī epōꝝ consilio pmit-
titur disputatio cū paulo/ excipientibꝰ no-
tariis. Que ita magnifice ab eo et accura
te habita est/ vt scripta ederet/ et nūc quo
q̄ in āmiratiōe sit oībus. Solus etem po
tuit dissimulantē ⁊ occultantē se paulū cō
fessiōibus ppriis publicare. Quibus ita
gestis cōmuni cōsilio vniuersi pariter sa-
cerdotes scribūt eplam ad psonā dioni-
sii episcopi vrbis rome/ et maximi alexan
drie episcopi/ que p oēs mitteret ecclias
per quā cūctis ⁊ sua diligentiā cōprobarēt
et pauli heresim cōfutatam esse atq̄ deie
ctā in vniuersoꝝ notiam puulgarent.
Simul etiam que cū eo questiones habi-
te sint indicant. Sed et vitā ipsius intē-
peratā pariter moresq̄ describunt. Ex q̄-
bus pauca aliqua īserere huic opi nostro
dignū iudicauimꝰ. Dionisio ⁊ maximo ⁊
oībus qui per vniuersū orbem sunt sacer-
dotibus ⁊ coepiscopis/ vna cū copresbiteris
⁊ dyaconibus/ atq̄ omī ecclīe catholice q̄
sub celo ē/ Heleuuo/ ⁊ hymeneus/ Theo
philus/ theotignus/ maximuo/ proculꝰ/ ni
comas/ delianus/ paulus/ bolasus/ prote
genes/ lerax/ eutitius/ thiodorus/ malciō
lutius/ presbiteri: et ceteri oēs qui nobis-
cum congregati sunt ex vicinis vrbibus ⁊
gētibus epī et presbiteri ⁊ diaconi/ dilectis
simis fr̄ibus in dn̄o salutē. Et post pauca
addiderūt mittētes hanc epistolā. Dep-
camur oēs vt si qui forte tali doctrina in
fecti sunt/ curant a vobis sicut et beate me
morie vir dionisius alexādrinus/ et firmi-
lianus/ ex Cappadocia iam prius scripse-
rant ad anthiochie plebē: dedignātes im-
mo potius declinante eo ad personam ipsi-
us scribere qui erat auctor erroris. Ipse au
tē beate meōrie firmilianꝰ/ cū ad huc sup
esset/ secundo affuit/ et presens eum argu-
it ac notauit: sicut oēs nouimꝰ ⁊ testamur
q̄ simul cū illo veneramꝰ. Sed repromit-
tente eo corrigere errorē/ credidit: sperans
posse fieri/ vt absq̄ religiōis nostre oppro
brio/ ⁊ dissensionū nota/ res veniret in me
liꝰ. Et ideo dissimulauerat: cū tamē pau
lus dolo differret/ ⁊ hominē quidē falleret
deū autē negaret/ ac fidē in qua renatꝰ fu
erat violaret. Deniq̄ et nūc beatus firmi
lianus veniebat anthiochā/ et cū tarsū
vsq̄ puenisset/ et nos oēs antiochie posi
ti aduentū illiꝰ opperiremur: nunciatꝰ est
nobis excessisse de mūdo. Post aliquan B
ta vero describētes eius vitā moresq̄ adi
ciūt etiam hec. Postea vero ꝙ a doctrine
regula ad aliena se dogmata ⁊ adulteriā
cōuertit/ nō opus est enumerare actus eiꝰ
priores: quo modo cū prius egēs fuerit et
pauperrimus/ neq̄ ex parentū successio
ne/ neq̄ vllam questus occasionē habue-
rit honestam/ nūc ad sūmas diuitias pue
nerit/ non aliūde nisi ex sacrilegiio. Et ex
iis que per fraudē diripuit/ cōcutiēs frēs/
vendēs patrocinia: ⁊ fidē negotioꝝ susce
ptoꝝ/ nec accepta mercede custodiēs: exi-
stimans secūdū qd̄ scriptū est questū esse
pietatē. Supbiam vero eiꝰ q̄s ferre posset
cum se magis ducenariū ꝙ episcopū vi-
deri vellet? Nam et incedēs per plateam
tali quadā ambitiōe vtebat: publice epi
stolas relegēs: atq̄ ī auditu oīm ⁊ oculis
dictans assistentibus sibi ī platea notari
is. Directio quoq̄ pretereūtium et consti
patio īsequentium ꝙ plurima querebat:
ita vt oēs qui videbant/ horrescerent ⁊ de
testarentur per illius arrogantiam religi
onem diuinam. Hec in publico. Intra ec
clesiam vero tribunal sibi multo altius
ꝙ fuerat/ extrui et thronum in excelsiori
bus collocari iubet. Secretarium quoq̄
sterni ⁊ parari sicut iudicibus seculi solet
Verbū vero faciēs ad plebē/ iactare su-
pra modū dexteram/ ac palmā femori il-
lidere/ pede quoq̄ subsaltare/ ac ferire sca
bellum cū sonitu. Ab auditoribꝰ vero nō
fauorē neq̄ plausum spare solū/ sed thea
trali more oraria moueri sibi expetebat: ⁊

voces tanq̄ de caueis bari. Hec non solū
a viris/ Sed etiaʒ a mulieribus īdecenter
expetebantur. Si quis vero auditoꝝ hone
stius ⁊ verecundius agēs a clamore nimio
temperasset: velut iiuriaʒ faciēs patiebaẗ
iniuriam. Sed et antiquis et defunctis iaʒ
tractatoribus insultabat: ⁊ illis bero gans
suas laudes i verecunde impudēteꝗʒ ia⁄
ctabat: rethoreʒ se magis q̄ ecclesie docto
rē laudari cupiebat. Psalmos vero qui in
dominuʒ nostrum Jesuʒ christū dicebanẗ
cessare fecit: velut Neotericos et nup īnē
tos. In semetipsum vero cōposito o dieb⁹
pasche in medio ecclesie/ can ere mulieres
maxime quas ipe prius ad canēdū ꝑ more
instituerat faciebat: ita vt horresceret si q̄s
audiret. Naʒ cū ipse filiū dei negaret descē
disse de celo/ Sed s maria cepisse/ ⁊ iniciuʒ
habuisse de terrs: psalmi qui in ipsuʒ dice
bantur/ et quibus i populo laudabatur an
gelum eum dicebant descendisse de c elis.
Et hec ipse assistens et audiens/ non solū
dici nō prohibebat/ sed elato supcilio dele⁄
ctabatur audire. De mulieribus vero que
cum ipso simul manebant/ quas synicun⁄
ctas Antioceni appellant / quid opus est
dici: Ex quarum societate ⁊ cōtubernio vt
sibi nulla questio moueretur/ etiaʒ presbi
teris ⁊ dyaconis suis iis dūtaxat qui ei mo
rē gerebant habitādi mulieres secū similē
licentiā dedit. Sed ⁊ cōgregandi diuitias.
tribuit facultatē: quo ipi i similib⁹ o bnoxii
magistro nequaq̄ crimen ipingerēt. Nos
aūt idcirco hec scribimus fratres kmi: quia
nouimus q̄ sacrosanctū debeat esse episco
pale sacerdotiū. qd̄ ⁊ clero ⁊ plebi esse debe⁄
at exemplo. Neqʒ enim ignoramus quos⁄
dam dum incautus sibi s d cohabitandū
suugūt mulierculas/ cecidisse. Quod etiā
si nō fiat/ certe in suspitionē venire de tali
bus sacerdoti grauissimū est. Quomodo
aūt vetare poterit eos qui infirmiores sūt
a mulierū cōsortio quibus ex iis que gerit
auctoritatē pbebet: Tantus vero ac tam i
mitis suis fuit i potentatu/ ⁊ ita specie qua
dam tyrannidis elatus est/ vt ne ad argu
endū quidē quisquaʒ vel accusandū aude

ret accedere. Sed et que diximꝰ/ cōdēnari
possent etiam in eo qui fidē catholicā ser⁄
uat/ ⁊ ē ecclesiastici dogmatis veritate pdu
rat. Hic vero qui abiurato fidei misterio/
ad pollutissimā se arcē ⁊ heresiz ptulit (ne
cessariū em̄ fuit etiam partē erroris ipsius
designari) quo modo habēdus/ vẗ quomo
do execrandus est. ¶ Et post multa i fine
epistole addunt etiam hec. Igitur n ecclesia
rum visum est huic resistentē deo/ neqʒ ac
quiescentem vere fidei abici et abiurari.
Alium vero pro ipso ecclie catholice cōsti⁄
tui episcopū ꝑ dei gratiam prouisū/ filiuʒ
beate memorie Demetriani: qui hunc ipi
ecclie inculpabiliter prefuit/ Dōnuʒ noie
virū oibus bonis ornatum. Indicauimus
aūt vobis de eo/ vt sciatis ad ipsuʒ vos scri
bere debere: et ab ipo cōmunionis scripta
suscipere. Hic autē qui indignus habitus
est esse in ecclia catholica/ anathema scri⁄
baẗ. ⁊ illius hereseos sectatores excomuni
centur. Dōno igitur in episcopatū subro⁄
gato/ Paulus a sacerdotio abscisus ⁊ cō⁄
munione/ cū d̄ domo ecclesie nollet exire/ i
terpellatus iperator Aurelianus religiose
satis de hoc sācteqʒ decernit: iis precipiēs
ecclesie domū tradi/ quibus italie sacerdo
tes ⁊ Romanus episcopus scriberent. Et
iterū predict⁹ paulus ad cetera mala etiā
hoc dedecoris acquisiuit/ vt manu publi⁄
ca de ecclesia pelleret. Et tunc quidē talis
erga nos existebat Aurelianus. Processu
vero temporis immutare propositi sui bo⁄
num cepit: et malis consiliis depravatus/
persecutionem erga dei ecclesias medita⁄
ri eo vsqʒ vt dicaẗ/ q dictatis iam litteris
et scriptis/ cuʒ superesset sola subscriptio/ di
uina dextera interueniens/ subscriptionem
nefande dextere deturbauerit. Morte et
enim subita condemnatur qui de piorum
morte censebat: vt ostēderet deus q̄ n nō
cum voluerit tyrannus/ cruciamur sed cuʒ
probauerit ipe corripimur. Igitur sex ānis
Aurelianus cum gubernasset principatuʒ
Probus post hunc suscepit. Cui cum tātū
dem temporis expleuisset imperium/ Carus
vna cum filiis Carino et Numeriano

huic q̄si simile habetur i historia tri par. lege. vii. c. 35. a in fi.

succedit. A quibus tribus annis nec plenis Romano regno administrato / Diocleciānus suscepit pricipatum. Is vero maxias in nrōs persecutions z ecclesiaꝝ subuersione smolitus est.

Cap. xxvi. de mane a quo manicheoꝝ heresis oritur.

Sed paulo āte ꝙ hic iperiū sumeret in vrbe Roma defuncto Dionisio post nouez annos sacerdotij / felix suscepit sedem. Quo tempore Manes quidā secūduz nomē suū insaniēs / et instinctu deōis agitatus / inuisam et execrabilez oībus heresim docet. Hic aūt manes gente perses vita z moribus barbarus fuit: tā acer ingenio / vt insanire vel demone adimpleri videretur. Deniqz vt rei exitus docet / christi se nūc gerere formā conabatur ostendere: nūc ipm̄ se esse paraclitum predicabat. Ex elatus insania / ad similitudinem christi / duodecim discipulos eligens / ad predicandum mittebat dogmata stulta z impia a diuersis hereticis qui iam prius extīcti fuerant mutuata disseminās / et nostro orbi Persica venena propinans.. Ex hoc ergo Manicheoꝝ heresis / vsqz in hodiernū diffunditur: es tempore exorta / quo Felix i vrbe Roma ecclesie preerat. Qui per quiqz annos administrato sacerdotio / Euticiano sedez reliquit. Is decem mēsibus solis transactis / gaio epātū tradidit. Qui nr̄is iam temporibus quindecim annis sacerdotio perfunctus / Marcellinum successorem reliquit. Quē iam persecutionis tempus inuenit.

Cap. xxvii. de anatholio viro eruditissimo eiusqz subtili industria qua alexandriam ciuitatē fame pariter absoluit z bello / z quid ipse de pascha senserit.

[E]a tēpestate apud Antiochiā sacerdotiuz post Dōnū susceperat Timeus: Post timeū vero Cirillus. Cirillo aūt successit Dorotheus. Qui ad nr̄am vsqz memoriam perdurauit / vir eruditissimus z in scripturis diuinis satis intentus. qui pro multa diligentia / etiam hebream linguam didicerat. Greca autē / eruditione liberali a puero fuerat īstitutus. Is eunuchus a natiuitate fuit. Ex quo etiā ipe[ratori] in āmiratione eū duxerat: et honorē ei cōtulerat purpure prepositurā. Huius etiam nos cū in ecclesia scripturas exponeret auditores i pueritia fuimus. Post hūc autē Tyrannus apud antiochiā sacerdotium suscepit: sub quo ecclīaꝝ psecutio increuit. Apud Laoditiā post Socratē / Eusebius / Alexandrinus genere episcopꝰ fuit Qui in causa pauli Samosateni ad ptes syrie cū venisset / cpesset in scripturis diuinis eruditus / a fratribꝰ studiosis velut thesaurus quidaz repertus / vltra nusꝙ abire permissus ē: sicut Dyonisius i eplīs suis scribit. Huic quoqz anatholius successor vt aūt bonus boni extitit. Qui z ipse genere alexandrinus erat: eruditione vero liberalium litterarū / z in philosophicis a puero apprime eruditus: ita vt apud Alexandriam dyalecticaz docere ab oibꝰ eruditis viris z philosophicis cogeret. Hunc etiaz belli tēpore quod iter ciues exortū ē apud Alexandriā / ferūt multa bona ciuibꝰ in cōsiliis z prouisionibus prestitisse. Ex quibꝰ vnū tātūmodo factū breuitatis causa memorabo. Frumētū aiūt cū deesset obsessis / et fames grauius ꝙ hostis vrgeret / tercia pars cum due se inuicē impugnarent erat populi separata: q̄ quasi fidem Romanis seruabat. In qua pte / tunc etiā supradictꝰ Anatholius erat absqz ipugnatione. Hic ad magistrum milicie refert / eumqz de famis necessitate q̄ obsessis acciderat edocet et impetratā gratiam ciuibus defert. eāqz hoc modo distribuit. Primū q̄dez vtrasqz partes inter se dissidēteo allo quitur / ac romanis redire in gratiā suadet. Sed cū reluctantes videret / hoc saltim inquit credo vos libenter accipere / vt omnē nr̄oꝝ manum imbellem que belli quidem vobis nequaꝙ / cibi tamē necessario particeps est / exire portas sinatis. Consilium ab vtraqz parte gratanter acceptum est. Decernūt

imbellē manū egredi castris debere. Da
ta occasione/omnes pene qui inedia cō/
sumebat/pariter cū imbellibus erumpūt.
Precipue nostri quibus bellum gerere cō
tra propositū erat. Quos oēs Anatholi⁹
suscipiens/parentis simul ac medici foue
bat affectu: et ita multitudini per ciuz sa
lutem propere contulit. Reliquis vero qui
pauci remanserant/formidinē belli ⁊ de/
sideriuz pacis incussit: ita misericordi pru
dentiq₃ cōsilio vrbem maximam fame pa
riter absoluit et bello.. ¶ Hūc ergo secūdū
de Alexandria/dei munere/Laodicenorū
ciuitas accepit episcopuz/post transactuz
quod supra memoraui⁹ bellu₃. Mul/
ta quoq₃ opuscula supradicti anatolii ma
gnifice composita ad nos vsq₃ venerunt.
Ex quibus michi dignū videtur de pascha
quid senserit/ipsius verbis proferre. Est er/
go inquit in primo anno initiū primi mē/
sis qđ est .x. et viii. annorū circuli pricipiuz
Secunduz egyptios quidē mensis Fame
noth vicesima sexta die. Secundū Mace/
dones/distri mensis vicesima secūda: secū
dū vero romanos/vndecio kal. aprilis. in
qua die inuenitur sol nō soluz cōscendisse
primaz partē/verū etiam quartaz iā in ea
die habere: id est in prima ex duodeciz par/
tib⁹. Hec aūt particula prima ex duodeciz
vernale est equinoctiū. Et ipsa est initium
mensiuz et caput circuli/et absolutio curs⁹
stellarū/que planete id est vage dicuntur:
ac finis duodecime particule ⁊ totius circu
li terminis. Et ideo nō parū deliquere di/
cimus eos qui ante initiū hoc noui anni/
pascha putant esse celebrandū Sed nec a
nobis primis exordiū sumit hec ratio: anti
quis iudeis fuisse cōprobata demonstratur
et ante aduētū christi obseruata/sicut eui/
denter edocet Philo et Josephus. Sed et
horum antiquiores Agathobolus: ⁊ adeo
eruditus Aristobolus ex Paneada: q̄ vn⁹
ex illis .lxx. senioribus fuit/qui missi fuerāt
a pōtificibus ad ptolomeum regē/hebreo
ruz libros interpretari in grecū sermonem
Qui ⁊ multa ex traditionibus Moysi/ p
ponenti regi perūctātiq₃/respōderāt. Ipsi
ergo cuz q̄stiones exodi exponerēt dixerūt
pascha nō prius esse imolandū q̄ equocti/
um vernale transiret. Aristobol⁹ vero etiā
hec addit/in die pasche nō solū obseruādū
esse/vt sol equnoctiū vernale transcēdat/ve
rum et luna. Cum eñ duo sint equinoctia
inquit veris ⁊ autūni equis spatiis direpta
et quartadecima die mensis primi sit sta/
tuta solēnitas post vesperaz/quādo luna
soli opposita e regione deprehēditur sicut
etiam oculis probari licet/ Inuenit vtiq₃
vernalis equinoctii partez sol obtinēs/lu/
na vero ecōtrario autūnalis. Legi et i cor
libus alia multa de his/validissimis asser
tionibus exposita: q̄ euidēter ostēdāt pas/
che solēnitatez omni genere post equoctiū
celebrandam. Multa ⁊ alia preterea non
solū religiosis viris/sed ⁊ philosophis ami/
miranda scripta anatholius dereliquit. q̄/
bus salutaris eius eruditio scire volentib⁹
innotescat. Hunc prim⁹ theotegnus sacer/
dotiuz Cesaree tenens in episcopatū ma/
nus iposuit: et viuens ipse sibi eū successo
rem sue cathedre statuit. Unde ⁊ aliquan
to tēpore pariter cum ipso Theotegno ce
sariensi ecclesie prefuit.

¶ Capitulū .xxviii. de nobilibus i ecclia vi
ris quorū aliquanti vsq₃ ad scriptoris me/
moriam pdurarunt.

Ed cū aduersū paulū Samosate/
nū Antiochiā cōueniretur ad cōci/
lium/pretergredientē anatholiū/defūcto
Eusebio Laodicēsis ecclia vi⁶bi vendica
uit episcopū. Post quē vltimu⁹ q₃ vsq₃ ad p
secutionis tēpus apud Laodiciā Stepha
nus eccliam gubernauit. Et ipe eruditiōe
et eloquētia prioribus nō iferior/sed fidei
virtute longe dissimilis: sicut persecutiōis
ignis probauit. Nichil enim philosophie
in necessitate tentationis ostendit: sed nō
continuo in illius infirmitate/dei pauper
tas ostenditur. Post huius nāq₃ casum/
prouidit deus ecclie illi episcopū theodotū
noie: virū non solū verbis: sed reb⁹ ⁊ virtu
tibus ornatū. Hic arte quidē medic⁹ fuit:

sed ad animarum a dño translatus est medi/
cinã. Vere incõparabilis, qui supõnes pe/
ne homines/ fide misericordia studio/ vigi
lantia atqz o'bus optimis institutionib9
claruit. in scripturis quoqz diuinis/ laborẽ
quãplurimũ gessit. interea apud Cesareã
Palestine Theotigno cũ epãtum soller/
tissime peregisse/ Agapius succedit. Qui
et ipse multo labore multa qz diligẽtis in
gubernatione populi adhibita/ z precipue
erga indigentes paterna prouidentia fere
batur. A quo z vir per õnis prudentissimus
vita eruditiore moribus adornatus Pã/
philus/ ecclesie ipsius presbiter subrogatur
Sed iste pamphilus quis vel sit z quãtus/ et
vnde oriundus qm nõ erat dignũ breuiter
transcurrere/ oẽm eius vitã [illegible] tione
qz a puero/ z quãta i p'[illegible] [illegible] diuer/
sas confessiones ptulerit [illegible] qz agones
decertauerit/ et [illegible] liter sup omnia coronã
martyrii adeptus sit/ proprio id opusculo cõ
prehendimus. De hoc ergo q̃ mirabilis
fuerit/ illa lectio doceat. Sed et alios quã
plurimos p illud tempus ammirabiles in
presbiteris viros nostri tẽs memoria tenet.
Ut apud Alexandriam Pierium. Mele
tiũ vero apud Pontũ: qui epũs postmodũ
factus est. Sed hierius quidez acer igenio
in diuinis scripturis nobiliter eruditus/ vi
ta purissimus/ atqz ob christianam philo
sophiam rudis. Et penitus expe/
ditus. doctor ecclesie incomparabilis/ pri/
uatim et publice mirabiliter disputans.
Meletius vero tante fuit suauitatis i mo
ribus/ et [illegible] te dulcedinis/ vt Mel atti/
cum a sociis suis vocaretur. In omni eruditi
one per[illegible]us in Rhetoricis talis erat/ vt
aliis studiis nũq̃ vacasse putaret. i cũctis
vero philosophie generibus/ que in quĩqz
diuidũt disciplinas/ ita erat per singulas
consumatus. vt cũ in vna quaqz quis expe
riri voluissẽt/ i hac eum sola a puero habu
isse exercitiũ iudicaret. Cumqz esset erudi
tionũ prerogatiua magnificus/ virt9 tamẽ
animi et vite sinceritas longe in eo magni
ficentior habebatur. Quẽ nobis psecutio
nis tpre in fuga positũ apud palestinã dili
gentius z plenius agnoscere licuit. Igitur
Jerosolimis post Hymeneuz de quo pau/
lo ante memorauimus z apdss sacerdoti/
um suscepit. Q̃ŝ paruo tempore ãmistra/
tum Hermoni post se tradidit. Hic vsqz
ad nostri temporis psecutionẽ/ apostolicã
illi di quoz [illegible] sceperat cathedrã cõseruauit
apud alexandriam vero/ maximo q̃ succes
serat Dionisio/ cum decem et octo annis
sacerdotiũ transegisset: Theonas succedit
cuius tempore Achillas eiusdez ecclesie p/
sbiter/ ecclesiastice scole magisteriũ tenuit
eruditione/ fide/ cõuersatione et moribus
insignis. Theonas vero cũ decẽ z nouem
annis sacerdotiũ inculpabiliter ministras
et/ sedez tradidit Petro viro iter pcipuos
egregio. Hic duodecĩ ãnos i epãtu illi9 vr
bis exegit. Quoz tres ante psecutionẽ reli
quos vero nouẽ. diuisis in tentationum ge
neribus duxit. Cũqz semp i omni agone p/
secutionuz positus/ artioribus se vinculis
continẽcie distringeret/ z ad vtilitatẽ atqz
instructionẽ ecclesie in verbo dei nobiliter
insisteret/ sstisqz vigilãter erga oẽm sacer
dotii curam diebus sudaret ac noctib9: no
no psecutionis anno/ episcopat9 vero sui
duodecimo/ martirii coronã capitis obtrũ
catiõe pmeruit. Huiusqz successiões epi
scopoz/ gesta qz diuersa a dñi z saluatoris
nostri natiuitate vsqz ad tẽpus psecutiõis
in qua ecclesie quoqz destructe sunt/ histo
rie mandauimus. De reliquo vero/ ago/
nes martyrũ/ quos ipsi per nosmetipos vi
dimus describẽtes/ posteris ad memori
am relinquamus.

Explicit liber septimus.

Incipit liber octauus.

[A]Postoloṝ successionibus
intra. vii. libros a nobis cõ/
clusis/ in hoc octauo volu/
mine dignũ credidi etiã eas
que nostris tẽporib9 gesta
sunt posterioꝝ memorie derelinq̃re: et hic
iam nobis sermo sumat exordiũ.

Ca. i. q̃ iusto dei iudicio dira in christia
nos psecutio sub diocletiano orta est.

Tꝫ em̄ ante nostri tēporis persecu
tionē ꝙ mirabiliter ꝙqꝫ magni fi
te per vniuersū mūdū sermo christi ꝛ pieta
tis doctrina ꝓfecerit/ꝛ inquantū sublimi
tatis ascenderit/enarrare vires nostras su
perat. Nosci tamē et ex hoc possibile est/
ꝙ aliquanti ex prīcipib⁹ romanis/et facul
tatē regendi ꝓuincias/iurisqꝫ dicendi no/
stris prebebant. Et cōiugib⁹ ac ministris
atqꝫ vniuerse domui sue nō solū credere ī
dn̄m nostrū iesū christū/verū et cū omi fi/
ducia ac libertate in fide agere sinebant:
ita vt illos sibi fideles ac familiares duce/
rent/de quibus certi erant ꝙ pro fide xp̄i
nichil perfidū saperent. Sicut fuit opina
tissimus ille dorotheus in cubiculo regū:
qui propter fidē dn̄i fidelissimus in oībus
habebatur. Unde et cunctis preferri ꝛ ho/
nore meruit et amore. Cū quo et Gorgo/
nius ceteriqꝫ cum ipsis in dn̄o fideles: vel
qui ītra palatiū in sūmis honoribus erāt
vel qui ad ꝓuincias gubernādas ꝓferri cete
teris fidei cōtemplatione merebantur. Jā
vero multitudines cocuntiū intra ecclesi/
as populorū/et precipue in diebus festis
innumerabiles cateruas per loca singula
cōfluētes/quis digne poterit explicare:cū
ne ipsa quidē antiqua receptacula suffice
rent/sed quottidie orationū domus dila/
tarentur:ita vt amplitudo earꝫ cōcludere
instar vrbiū videretur. Sic per tēpus plu/
rimū/ecclesiarū status incremētis ꝓsperi
oribus augebat:et gloria earū terris exce
dens et cuncta supemineus/festinare vide
batur ad celum. Nulla em̄ occurrebat in/
uidia/null⁹ liuor nequissimi demonis ob
uiabat:quoniā quidē celestis dextere ful/
ciebat auxilio populus etiā tū bene de deo
proprietatis cultu et iusticie obseruatione
promeritus. ¶ Uerū vbi ex multa liberta
te multaqꝫ īdulgentia viciati sunt mores
B et disciplina corrupta est: dum alter alteri
inuidemus/et alter alteri derogamus/dū
qꝫ nos īuicē mordem⁹ ꝛ incusamus/ꝛ ad/
uersum nosmetipsos ītestina prelia cōmo
uemus/dū verborꝫ iaculis proximorꝫ cor/
da terebram⁹:dū prīcipes cū principibus/
populi cum populis/seditiōes et certami/
na concitamus:dū simulatio in vultu/do
lus in corde/fallatia profert in verbis/et
malorꝫ per singula cumulus ītumescat:di/
uina ꝓuidētia iacturā discipline/populo
suo illatā ex plurima pace et nimia sui le/
nitate ꝓspiciens/aggreditur primo sensiꝫ
refrenare lapsantes/et integro adh̄ ac ec/
clesie statu/cōgregationibusqꝫ manētib⁹
indulget interim eos qui erant in militia
tantū gentiliū persecutione pulsari. Sed
cum nullus ex hoc clemētie eius intellect⁹
populis redderetur:quin pot⁹ velut igno
rantes deū/absqꝫ diuina ꝓuidētia res agi
ducerent et per hoc eo magis persisterent
in malis suis/atqꝫ ipsi qui duces populi ha
bebantur et principes/diuini mandati im
memores effecti/aduersū se inuicē cōten/
tionib⁹/zelo/liuore/supbia/inimicitiis/atqꝫ
odiis inflāmarentur:ita vt tyrannidē po
tiusꝙ sacerdotiū tenere se crederēt/christi
ane humilitatis ꝛ sinceritatis obliti/sacra
misteria ꝓphanis mentibus celebrarent:
Tunc demū secundū vocē hyremie ꝓphe
te obscurauit dn̄s in ira filie syon/et deie/
cit de celo gloriā israel/nec rememoratus
est scabellū pedum suorꝫ in die ire sue. Et
sicut iterū dicit/Submersit dominus om
nem decorē israel/ꝛ omnes macerias ei⁹
destruxit. Et rursum sicut dicit in psalmis
Destruxit testamētū serui sui/polluit ī ter
ra sanctificationē eius: per ecclesiarꝫ scili
cet subuersionem. Et destruxit om̄s ma/
cerias eius:posuit munitiones eius timo
rem: diripuerunt populum eius omnes
qui transierunt per viam. Pro quibus cū
ctis opprobriū factū sum⁹ vicinis nostris.
Exaltauit em̄ dexterā inimicorū nostrorꝫ
et auertit adiutoriū gladii sui: et nō adiu
uit nos in bello:sed ꝛ destruxit eū ab emū/
datione/et thronū ei⁹ elisit in terra. Pau
cos fecit dies nostros/et super oīa effudit
sup nos cōfusionē. Sūma nāqꝫ malorū
nobis affuit oīm tūc cū domus oratiōis ꝛ
ecclesie dei vsqꝫ ad solū deducte sunt/atqꝫ
ab ipsis subuerse sunt fundamētis. Diui
ne vero scripture in medio platearū igni

cremate sunt. Prone phas ipsi hec nris vidimus oculis Sacerdotes dñi z pastores ecclesiarũ, publice denudatos/inuerecũde z inhoneste huc atqz illuc ab impiis trahi: ita vt compleretur ille sermo prophetic⁹ qui ait: Effusa est cõtumelia sup principes/et seduxit eos in inuio z nõ in via. Sed non ẽ nostrũ describere/quãta in sacerdotes dei iniuriaꝝ genera collata sũt. Sicut ne illud quidẽ nrm duximus exponere singulatim quanta prius inter nostros rabies dissẽsionis exarserit. Hoc solũ hystorie tradere licuit/φ iusto dĩ iudicio z necessaria correptione/diuinã sensimus manũ. Neqz enim refert in mediũ proferre/pro quib⁹ vel turbo psecutionis iniectus est/vel quos quantosqz ĩfidelitatis ꝓcella submerserit. Sed illa sola cõmemorabo/que vel nos ipos bīcentes/vel alios edificẽt audientes. Propter quod hic iam diuinos agones beatissimoꝝ martyꝝ/breuiter in quãtũ possum⁹ explicabimus.

¶ Cap. ii. de dirissimis diocletiani in rem christianã edictis

Onus decim⁹ agebat ãnus imperii Diocletiani/mensis martius et dies solẽnis pasche iminebat/cũ edicta principis p õnez terrã proponebãt/vt cũcte que vsqz sũt ecclesie ad solũ vsqz destruerẽt. Scripture sacre igni exurerẽt. Si quis iter nostros alicui⁹ honoris ꝓrogatiua muniretur sublata hac/maneret ĩfamis. Si qs seruoꝝ ꝑmansisset christianus/libertatez cõsequi nõ posset. Hec oĩa iis q̃ primo aduersũ nos lata sunt continebantur edictis

¶ Ca. iii. de ꝑsecutiõe diocletiani i genrali

Ost nõ multũ vero temporis/adduntur et alia. iubetur vt oẽs qui per loca singula ecclesiis presũt/primo quidem coniiciantẽ in vincula. tũ deinde oib⁹ suppliciis/simulacris imolare cogantur. Hinc vero ingens spectaculuz sacerdotes dei effecti sũt huic mũdo z angelis z hoib⁹ cum ꝑsecutoꝝ crudelitate/ad supplicia rapereñt: et agones mirandos oib⁹ desudarent. Illos aũt/qui z multo plures fuerũt quos metus opppressit/z ante cõgressionẽ solus terror elisit/ꝑterire meli⁹ puto. Ceteri vero quoꝝ mẽs promptior et fides validior fuit/tormẽta patiebantur: flagris alii discerpebãtur: alii vngulis fodiebãtur. alii ignitis laminis vrebanẽ. Ex quib⁹ nõnulli quidẽ fatigati cedebant: alii vsqz ad finẽ patientiã cõseruabant. Ex ipsis autez persecutoribus quidã tanq̃ miseratiõe vsi adhibebãt nõnullos nostroꝝ ad ĩcesta sacrificia: et quasi sacrificassent cõclamabãt cũ non sacrificassent. De aliis vero cũ ne appropiassent quidẽ indignis hostiis/acclamabant ipsi φ iam ĩmolassent/z abscedebant: in eo tantũ culpabiles/φ crimen sibi obiectũ cũ silẽtio paterenẽ. Alii semiuiui sublati/tanq̃ mortui ꝓiiciebanẽ. Alii pedib⁹ tracti inter eos q̃ sacrificassent deputabanẽ. Aliqui sane exclamabãt igenti voce/et testabanẽ se non sacrificasse/sed esse christianos: tali se gaudẽtes cõfessiõe decorari. Nõnulli etiã maiore fiducia/neqz immolasse se/neqz vnq̃ ĩmolaturos esse testabanẽ. Quibus tamẽ ab assistẽtibus militibus ora cõtinuo atqz oculi ꝯtũdebãtur vt tacerẽt: violenterqz expellebanẽ tanq̃ acquieuissent. Tantũ erat ipiis studii/ vt ꝓpositũ suũ viderentur ĩpleisse. Sed nõ aduersũ beatos martyres ĩpune hoc facere licebat: quoꝝ patientie et magnanimitatis virtutẽ/quãuis nullus digne ꝓferat sermo: tamẽ ꝑ mediocritate viriũ nostrarum que possumus enarrabimus.

¶ Capitulũ. iiii. de eodem.

Situr primo oĩm qm̃ sicut dixim⁹ ignis huius exordiũ/ĩter solos militares parua scintilla cõflauerat: cũ delegerenẽ si qui essent inter milites xp̃iani: vt aut imolandũ sibi sciret/an militiã pariter vitãqz ponendã: plurimi ex ipsis militiaz pro fide christi/pauci etiã aĩas posuere. Cũ vero inde flãma sumens initiũ / tota per populos et sacerdotes exaggerasset ĩcendia/possibile nõ est numero cõprehendi/quanti quottidie pene per singulas q̃sqz vrbes et prouĩcias martyres efficiebãt

¶ Ca. v. de persecutiõe diocletian apud nicomediã/z nobili vnius christiani facto.

Tē cū apud nicomediā/vir quidā
de nobilibus/honore et dignitate
seculi illustrissim⁹/simul vt vidit aduersū
cultores dei ī foro crudelia edicta pēdere
calore fidei nimio ignitus/publice popu/
lo inspectante/iniecta manu libꝛū iniq̄ legis
detrahit/ac minutatī discerpit: Augusto ī
eadē vrbe sil' cū cesare cōstituto. Ad quos
cū relatū esset re igiosi et illustris viri fa/
ctū:cōtinuo oniū in eū crudelitatis gene/
re desęuiētes/nec hoc quidē solū efficere q̄/
uerūt/vt eū mesti ū aliq̄s videret in penis:
sed leto atq̄ȝ hylari vultu/cū tā viscera in
suppliciis defecissent/spūs tamē letabat̄ ī
vultu:ex quo tortores sui grauius cruciabā
tur/q̄ꝑ o.a suppliciorꝫ genera cōsumebāt i
eū/quē ne tristē q̄dē ex his reddē poterāt.
¶Ca.vi.de petri dorothei ꝛ gorgonii mar
tyriis ꝛ agonibus.

Est hūc ad vnū ex dorothei sodali
bus qui in cubiculo regis erāt/qui
A qȝ semꝑ in affectu habiti fuerant liberorū
intētionis transfertur insania. Etenī cum
de imensis supra memorati martiria sup
pliciis/liberius causaret̄:educi ipse iubet̄ ī
mediū/ atqȝ imolare cōpellitur:abnuens
impatur appendi/ et flagris toto corpore
laniari:videlicet vt doloris necessitate fa/
ceret/quod ꝑcipiebat̄ inuit⁹. At ille cū ma
neret imobilis/ visceribus iam pene nuda
tis/iubetur aceto et sale perfundi. Cunqȝ
etiā hoc tormenti genus cōstāter ac fortit̄
tollerasset:craticula prunis substrata po/
poni iubetur in medio:ibiqȝ quod reliquū
fuerat/in ꝟberibus absumpti corporis sup
ponit:et nō adsubitū/sed sensim paulatim
qȝ succendi:quo scilicet pena protelaret̄ ī
longū. Cunqȝ ministri scelerū in hūc mo/
dum corpus modo inde versantes per mē
bra singula penas iciperent/et supplicia
renouaret/sperātes se ab eo elicere posse
consensuȝ:ille firmus in fide/et ouans in
spe/consumptis iam ꝛ igni resolutis car/
carnibus suis/vltimū spiritū in fide letus
exalat. Tali petrus (hoc enī ei nomē est)
martyrio decoratus/vere petri extitit ꝛ fi
dei heres ꝛ nois. ¶Huius istitutor in disci
plina et magister in officiis que intra pa/
latium exhibebantur/dorotheus erat cu/
biculi regis prepositus: habens etiā offi/
cio fide et magnanimitate parē gorgoni/
um. Quorꝫ institutionibus optimis oēs
pene cubiculi ministri in fide dei vigilant
et libere persistebant. Dorotheus igitur
et Gorgonius/cum petrū tam crudelibus
viderent atqȝ in manibus suppliciis cruci
ari:constanter et libere clamāt. Impera
tor punis in petro mentis sententiā/que in
nobis oībus viget: Ut quid in illo crimē
ducitur/q̄d a nobis oībus cōsitetur: Hec
nobis fides. hic cultus/et vnanimis eada
qȝ sententia. Quos ille cū in medio nichil
lominus venire iussisset/similibus pene
vt priores suppliciis affectos/ad vltimuȝ
laqueo appēsos necari iussit. Tūc et An/
thimus ipsius vrbis episcopus/in dñi no/
stri iesu christi ꝯfessiōe ꝑdurans/martyrii
gloriā capitis obtrūcatiōe suscepit. Hunc
autē tanq̄ vere bonū pastorē/viā martyr/
rii peūtez/vniuersa pene gregis sui multi
tudo ꝓsequit̄. Accidit nāqȝ apud nicome/
diaȝ ī ipsis dieb⁹ partē aliquā palatii icē
dio cōflagrare. Hoc iperator a nostris fa
ctū falsa suspitiōe ꝑsupsit. Ex quo inesti/
mabili furore succensus/iubet oīa nr̄oꝝ
aceruati collectos/alios quidē gladio ob
truncari/alios ignibus cōflagrari. Sed ī
illis per diuinā grām maior fide ignis ar
debat. Deniqȝ cū assistētes ministri inter
rogarent singulos/si qui forte sacrificatu
ri vellēt dimitti/tam viri q̄ mulieres ne ī
terrogari quidē se patiebantur: sed vltro
vel flammis irruere/vel cedentibus gladi
is certatim obiectare ceruices. Cunqȝ iaȝ
illis ipis spectatorib⁹ nimietas crudelita
tis horresceret:ministri scelerum partem
populi nauiculis iniectā/in mediū pelagi
abducūt. Ibiqȝ in sententia fidei ꝑsistētes
precipitant ī profundū. In tantū vero apō
eos rabies crudelitatis exarsit:vt regios
pueros martires effectos/cū s̄cdm hūani
tatis ordinē fuissent sepulture mādati ef
foderēt denuo/ꝛ corpora eorꝫ p̄icerēt ī mare:
Hoc dicētes:ne forte dii efficiāt̄ xp̄ianorꝫ

Et illi qui deos adorare nolunt. seruos no
stros incipiant adorare. Putant enim q diuinus apud nos honor martyribus deferatur.

Capitulum .vii. de persecutione diocletiani Apud meleten syriam et tyrum.

Um hec apud Nicomediam gererentur/ vbi cruentus et ferox auctor ipse
A crudelitatis piorum carnibus inbiabat/ haud segnius etiam apud Meleten prouinciam Syriamque/ omnes ecclesiarum principes carceribus retrudi/ et in vincula conici edictis principalibus vrgebantur. Simulque cum his ex plebe viri ac mulieres nobilesque et ignobiles rapiebantur: et fiebat vbique spectaculum miserabile ac fedum. Subito namque inueniebatur in vrbe silencium/ in carceribus constipatio/ in vrbe per plateas homo nullus: in carceribus vacuus locus nullus: vt non tam rei ad ergastulum duci q ciuitas tota migrasse videretur ad carcerem. Catene que homicidis/ adulteris/ veneuariis/ et sepulchrorum violatoribus fuerant fabricate/ nunc episcoporum/ et presbiterorum/ dyaconorumque/ et lectorum/ atque omnium religiosorum hominum colla constringunt: ita vt criminosis nec vincula superessent/ nec locus ergastuli resideret. Uerum cum peruenisset ad principem estuare carceres/ et pro innocentium penas locum deesse criminosis: noua rursum decreta mittuntur/ vt ex iis qui conclusi erant si quis immolare vellet/ liber abscederet. Qui vero abnueret/ diuersis penarum generibus interiret. Tum iam quante per singulas prouincias multitudines martyrum/ et precipue in affrice ac mauritanie/ thebaidis quoque/ atque egypti regionibus extiterint/
B numero comprehendere quis valeat? Sed ne illorum quidem/ quorum agones apud Palestinam vel Tyrum (que est vrbs maxima fenicis) presentes inspeximus/ vt dignum est memorare sufficiamus. Tanta etenim ab eis virtute perseuerancie aduersum illata supplicia pro pietate certatum est vt nisi quis prius domino et saluatori nostro credat dicenti/ quia ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi/ et eius virtutem martyribus sciat esse presentem rebus gestis deroget fidem. Ac nos vt dixi non audita/ sed oculis nostris inspecta narramus. Exquirebantur diuersa tormentorum genera sibi inuicem succedencia. Flagris primo per omne corpus dei martyres carpebantur. Post hec tradebantur ad bestias. Adhibebantur leones. Ursi/ Pardi/ atque omne ferarum genus. Apri quoque feri et tauri. Quibus ferro et igni feritas addebatur. Preparabantur hec omnia aduersum cultores dei/ et omnis contra eos hominum bestiarumque et elementorum crudelitas armabatur. Ad hec dei cultores denudati statuuntur in medio arene loco. Additur adhuc arte intra caueas bestiis furor. Et ita seuiores semetipsis effecte/ prorumpunt claustris. Replent subito stadium: circumdant ecclesiam martyrum in medio sitam. Circumeunt sepius et oblustrant: et diuine virtutis adesse eis custodiam sencientes/ procul ab eorum corporibus abscedunt. Sed ilico furor qui reprimebatur in beluis/ transit in homines. Nemo presentem dei virtutem/ nemo diuinum prius adesse sentit auxilium. Sed mittuntur quibus hoc artis est istigare bestias aduersum eos quos diuina dextera defendebat. Uerum ille vt ostenderetur omnibus non feritatem deesse bestiis/ sed diuinam dei cultoribus adesse custodiam/ illos ipsos qui ad instigandum mittuntur incredibili velocitate discerpunt. Et cum iam nullus ex huiusmodi artificibus auderet accedere/ iubentur ipsi sancti martyres commotis manibus/ et velut prouocantibus/ incitare aduersum se beluas. Sed ne sic quidem pati aliquid poterant. Uerum et si forte aliqua fuisset ex beluis concitata/ cum venisset ad primum/ protinus in semetipsam conuersa repedabat. Tunc vero stupor ingens et pauor/ omnes qui in spectaculis considebant inuaserat: videntes homines nudos/ in quibus plurimi prime adhuc etatis/ in medio tot ac tantarum positos ferarum intrepidos omnes et impauidos/ extensis ad celum palmis/ et oculis ac mente/ totos cum deo/ non solum nichil curare terrena/ verum ne carnem quidem suam magnipendere: et ipsis iudicibus pauore trementibus/ reos le

so et hylari vultu in medio psistere bestia
rum. Sed obure vipie mortaliū mentes.
Bestiarū feritas dei virtute mãsuescit; hu
mana vero rabies/nec ferarū mitescit exē
plis. Sed tentat adhuc ab oibus deus. Ju
bentur alii vere criminosi bestiis subigi: q̃
tū ilico vt apparuerit/ali⁹ a leōe ali⁹ pardo
a bursis alius exesus/aut a tauro in aera
bis psus est. Et ita oñs intra momentū tē
poris pereūt. Sed nec sic quidē incitate be
stie/cultoribus dei aliquid molestie gene-
rabant: diuino spū eos velut muris vali-
lidissimis ãbiēte. Uerax nanqz ille est, qui
dixerat/vbi fuerit ex vobis duo vel tres cō
gregati ī noīe meo ibi ero ī medio eorꝝ. Cū
igit nec sic q̃dē aliq̃d egisset hūana seuitia
iubent mutari fere/ꝛ ablatis priorib⁹/alie
rursuz dimitti. Que cū et ipse similiter vt
priores nichil triste dei cultoribus ītulissēt
amotis etiã his/seuiores feris martyrib⁹
hoīes mittunt: qui soli possent īmanita-
te beluas/crudelitate feras/atrocitate be
stias supare. Gladiis igitur peragunt q̃d
bestiis nequiuerūt. Et vt in oibus se ostē-
derēt beluis esse nequiores/phibebant eti
am cadauera mandari terre/sed iubebāt
fluctibus dari. Hec apud tyrū venerandi
martyres qui ad illã vrbē de egypti parti
bus venerãt mirifica certamia desudarūt.

Ca. viii. de eadē psecutiōe apd̄ egyptū.

In sua vero prouīcia apud egiptū
inumerabiles alii nō inferiori glo
ria tam viri q̃ femine/sed et pueri ꝛ senes
pro fide dñi nostri iesu christi presentē vi-
taz paruipēdētes/future glorie beatitudi
nē quesiuere. Quidã ex ipsis post verbera
post vngulas/post flagella/aliosqz diuer
si generis horribiles cruciatus/flãmis tra
diti sunt. Alii in mare precipitati. Nōnul
li etiã capite cesi: ita vt spōte ceruices suas
securibus darent. Nōnulli iedia cōsūpti
Alii patibulis affixi. In quibus quidã mo
re peruerso capite deorsum presso/pedib⁹
in sublimibus sublatis.

Ca. ix. de incredibili psecutiōe apud theba
idē/et pulchra fortiqz xp̄ianorū cōfessiōe.

Apud Thebaidã vero oēm narra
tionem supat agitata crudelitas: p vngu-
lis testas fictilium vasculorꝝ adhibebãt tor
tores: quibus omē corpus eo vsqz lacera-
bant: donec totã carnis eraderent cutem.
Mulieres quoqz nudas (ita vt ne puden
da quidē cōtegerētur) arte quadam cōpo
sitis machinis vno pede in excelsū suspen-
sas/et capite in terram demersas/īdignis
simis spectaculo expositas pēdere per die
cōtinuo sinebant. Alias sicubi vicine sibi
due arbores inueniebantur/vi quadã ab
vtraqz inflexio ɔtra se inuicē ramis/eisqz
singulis singulos pedes martyris obligã
tes/subito ramos quos vi īflexerãt relaxa
bant. Qui cum ad sitū suū naturali īpe-
tu referrentur/discerptis dissecatisqz visce
ribus/auulsa secū mēbra rapiebãt. Et hoc
non paucis aliquibus diebus aut paruo
tempore/sed p annos aliquot quotidie
quando niminū decē/interdū ꝛ cētū ī vna
die viri vel mulieres. sed ꝛ paruuli supra-
dictis penarū generibus trucidabantur.
Uerū et nos ipsi per idē tēpus cū ī egypti
partibus iter ageremus/oculis nostris in
speximus/vt sedēti pro tribunalibus seuis
simo presidi offerebant innumeri fideliuz
populi. Quos ille singulos per ordinē cō
fessos se christianos/capite plecti iubebat
Cunqz dii certatim se ꝛ sponte gladio sub
dicerent cōfessione premissa/ille ihuma-
nus et crudus nec multitudinis contēpla
tione/nec virtutis eorꝝ magnanimitate p
motus/duci nichilominus oñs/et cedi ca
pite iubet. Egrediunt cūcti pariter ad cō-
tiguū menibus campū/nō carnificū nexi-
bus tracti/sed fidei vinculis colligati. Ne
mo defuit/cū nemo seruaretur: spōte oñs
immo ꝛ alter alterū preueniētes/ceruices
cedētib⁹ obiectabant. Defecerunt carnifi
cum man⁹: ꝛ succedētes sibi inuicē fatiga
ti sunt. Hebetata ē acies gladii. Uidebã
fessos residere carnifices/vires resumere/
aīos reparare/mutare gladios. Die quo
qz ipm nō sufficere ad penaz. Nullus tñ
ex oibus/ne eo paruul⁹ quide ī fano deterreri
potuit a morte. Sed hoc solū singuli paue
scebant/ne forte dum properū sol vergēs

clauderet blē/separatis a consortio marti-
rum remanerēt. Sic cōfidentia fidei/con-
stāter et fortiter cū leticia et exultatione/
mortē presentē velut eterne vite principia
rapiebant. Deniqз cū priores quiqз iugu-
larētur/reliqui nō desidie aut torpori ani-
mos indulgebāt: sed psallētes et hymnos
deo canentes/locū quisqз sui martyrii ex-
pectabat: vt hec agētes etiā extremos spi-
ritus in dei laudibus exhalarent.

¶ Cap. x. de filea martire eruditiōe ⁊ scri-
ptis eius/simul et de filorumi romano ꝓ du-
cis passione.

Uere mirabilis et omni venerati-
one dignus grex ille beatorū: tur-
ma virorū fortiū: corona splēdoris gloria
A christi. Hanc sane coronā/preciosior omni-
um lapis ⁊ gēma nobilior. Fileas adorna-
bat: Hanc turmā preibat ductor illustrior
Hunc gregē pastor nobilior decorabat.
Huiꝰ Filee martyris passionē/apud gre-
gorium hystoriis egregie cōscriptā recogno-
ui. atqз mirabiliter eū apud ipsos de diui-
na religione nimiū disputasse: vt et necē
Socratis philosophi quā apud Athenas
pro veritate tulerit/in testimoniū illis ꝓ-
tulisset. Fileas huic nomē est: qui erat epi-
scopus vrbis ipsius que appellatur thim-
nus. Hic nobilitatē primi generis/secūdū
animi virtutē de celestibus trahebat. De
terrenis vero quantū ad seculum ptinet/
primis i romana republica fuerat honori-
busfunctꝰ. Eruditiōe quoqз liberaliū litte-
rarū/et oībus que ad animi virtutē perti-
nēt exercitiis apprime eruditꝰ: nouissimā
hanc que prior est omniū scōꝝ diui philoso-
phiā ita suscepit/vt oēs qui precesserāt an-
teiret. Cūqз plurimos ꝓpinquos et cōsan-
guineos nobiles viros i eadē vrbe haberet
frequēter ad presidē ducebaṫ. Eiusqз mo-
nitis acqescere tot et tantis ꝓpinquis ex-
orantibus/respectū habere vxoris ⁊ contē-
platione suadebaṫ suscipere liberorū/ne-
qз cepta presūptione ꝑsistere. Ille velut si
saxo imobili vnda allideretur/garriētiū
dicta respuere/animū ad celū tēdere/deū
in oculis habere/parētes et ꝓpinquos sā-
ctos martyres et apostolos ducere. Ade-
rat tūc quidā vir agēs turmā militū roma-
noꝝ Filoromꝰ noīe. Qui cū videret fileā
lachrimis ꝓpinquoꝝ circūdatū ⁊ ꝑsidis cal-
liditate fatigari/nec tñ flecti aut īfringi vl-
latenus posse exclamat. Quid inaniter
et supfluo cōstantiā viri tēptatis? quid eū
qui fidē deo seruat/īfidelē vultis efficere?
Quid eū cogitis negare deū/vt hōib' ad-
quiescat? Nō videtis ꝙ aures eius vestra
verba nō audiūt? ꝙ oculi eius vestras la-
chrimas nō vident? quomodo potest ter-
renis lachrimis flecti/cuius oculi celestē
gloriā ꝯtuentur? Post hec dicta/cunctoꝝ
ira in filoromū cōuersa/vnā eādēqз cum
cū filea subire sententiā poscūt; quibꝰ libē-
ter annuēs iudex vtrūqз plecti capite iu-
bet. ¶ Uerū qm̄ filee fecimus mētionē/et B
ingenii atqз eruditiōis eius studiū ꝑdica-
uimus/nō videṫ absurdū/si aliqua ex opu-
sculis eius in quibus de martyrū passioni-
bus memorat/hystorie huic que ad rē vi-
delicet ꝑtinent iseramus. Scribēs igiṫ ad
Thinitas idē fileas/post aliquāta hec re-
fert. Horum vero nobis bonoꝝ exēpla ꝑbue-
runt beati martyres qui vna nobiscum in
agonibus ꝑdurātes/secūdū ꝙ ex diuinis
scripturis fuerāt īstituti/oculū mētis sue
in deo habentes defixū/mortē pro pietate
absqз trepidatiōe capiebant. Indesinēter
etenī cōsiderabāt dñm nostrū iesū christū
propter nos hoīem factū hoc nos docuisse
vt vsqз ad mortē obluctemur aduersū pec-
catum. Siquidē ipse non rapinā arbitratꝰ
sit esse se equalē deo: sed semetipsū exina-
niuit/formam serui accipiens/et habitu
repertus vt homo: humiliauit semetipsū
vsqз ad mortē/mortē aūt crucis. Cuiꝰ exē-
plum secuti beati martyres/oēs cruciatus
et penas suscepiūt: ne fidei sue cōsciētiā ma-
cularent: qm̄ quidē ꝑfecta i eis caritas fo-
ras eiciebat timorē. Quoꝝ si velī nūc tol-
lerantie enumerare virtutes/et exponere
robur cōstantie: nec michi copia tanta ser-
monis est nec puto aliis nisi iis solis q̄ ocu-
lis suis ītuebanṫ que gesta sunt videri cre-

bibilia: Erant cũ expositi oibus volẽtib9
pro libidine iferre supplicia: et si quod ali
quis p otiũ ex cogitans nouũ genus sup/
plicii detulisset/licebat iferre. Uerberabã
tur ergo ali fustib9/alii vgis/flagris quo
qz alii. Nõnulli loris districti/vel funib9
appensi. Et erat studiũ per singulos pene
nouũ genus iuenire supplicii. Post tergũ
alii vinctis manibus appẽdebant: et Tro/
cleis distẽti mẽbratiz diuellabãt. Jã vero
vngulis exarari/vet9 z leue ducebat. Mõ
z si forte gen9 supplicii cuiq͂ fuisset adbi/
bitũ/non vt latronibus z homicidis solet
tantũ latera fodiebant: sed et venter z fe/
mora ac tibie: et vsqz ad vngues vngula p
ueniebat. Sed ne facies quidẽ ac vultus
et frons a tormẽtis remanebat imunis.
Addebatur et hoc sup oia vt posteaq͂ fuis
sent hũana corpora absqz omi hũanitate
laniata/exposita i publico z nudata non
solũ veste sed etiaz cute/crudele cũctis pte
reuntibus spectaculũ fierẽt: quosdaz colũ
nis districtos/et post tergum distortis bra
chiis vinctos relinquebant. Jam vero ii q
ante presidem suspendebantur/non id so
lum tẽporis quo ab eo vl' discutiebant vel
cruciabantur/sed totũ pene diẽ cũ alii act9
agerent/in eculeis exigebant: si forte aliq
ex his iugis pene continuatiõe a proposito
firmitate deciderent. Tanta vero in
his crudelitas erat/et intantum ab eis
omnis penitus humanitatis sensus au/
fugerat: vt posteaquã omne corpus vel tor
mẽtis vel verberibus fuisset absũptũ/tra/
bi nudũ pedibus rursũ iuberet ad carcerẽ
atqz ibi neruo pedibus cõclusis/recentib9
adhuc terga vulneribus/reicerent i solum
testaruz fragmẽtis subter stratũ. Interea
quam plurimi vsqz ad mortez constanter
et fortiter pdurantes/inuẽtoribus scelerũ
inaniter intentate crudelitatis/pudorem
non minimũ conferebant. Alii vero recep
ta corporis sanitate/ad repandos denuo
agones dispensatores penaꝝ sponte puo
cabant. Quos illi erubescentes rursuz ad
tormẽta reuocare/ipsa eoꝝ audatia pterri
ti/capite eos cedi iubebant. Iste sunt veri
in deo philosophi beati martyris Filee vo
ces: quas in vinculis positus et in carcerẽ
retrus9/commisse sibi ecclesie scribebat: q
bus vna secũ socios eos martyrũ/et con/
sortes faceret celestiũ coronarum.

¶ Ca. xi. de persecutione i christianos stu
penda apud phirigiam.

Iam vero illud quod apud frigiaz
gestũ est/quis audeat preterire: in
quo et cũmunia hũanitatis/et propria ro
mani regni iura violata sunt: vbi vrbem
quandã xpianoꝝ ciuiũ/in qua cũ et popu/
lus oĩs/et honorati viri/et curator ac ma
gistratus/xpianos se esse/nec acquiescere
ad sacrificandũ faterent: circũdari militi/
bus iubẽt cũctosqz simul cũ mulierib9 vi/
ros/cum paruulis senes/cũ ciuibus ciuita
tẽ/iniecto igni cõcremari: ita vt nullus pe
nitus ex illa vrbe etiaz cũ optio volentib9
daretur abscederet. Et hoc in ciues ppetra
tum est: quod in hostes egisse/notã crude
litatis habuisset. Uerũ beati huius nume
rosiqz martyrii pariter ab vniuersa vrbe
suscepti/auctor et dux extit vir pietate z re
ligione atqz omni degnitate clar9/ Adau
ctus nomine: patria et genere italus/ho/
noribus palatii per gradus singulos vsqz
ad officiorum magisterium perfũctus: ra
tiones quoqz per illud tempus summarũ
partium amministrans: qui i supradicta
vrbe degebat. Cuius in confessione chri/
sti costantiam omnis populus secutus/
boni ducis exemplo summaruz vere par
tium per martyrium cõsecutus est palmã
Sed vnde sufficimus propria vniuscuius
qz martyris per singulos enumerare sup
plicia: Quis enim possit vel illa repetere
quibus apud Arabiam sancti martyres se
curibus cesi sunt: Aut quomodo quis rete
rat que i Capadotia gesta sunt/vbi crura
frãgi dei cultoribus iubebant: Quis me/
sopotamie referat cruciat9 vbi xpianos sui
tergoris more/singulis manib9 pedibusqz
suspensos/amarissimo fumo subter inge/
sto/indignis cruciatibus enecabãt: Alios
vero lẽto igni prope adhibito tormentis lõ
gioribus absumebant.

¶Capitulū xii. de ꝑsecutione diocletiani apud alexandriā ꝛ nimia quatuor christianorum virginum pudicicia.

Ila autē quomō replicē que apud Alexandriā gesta/etiaꝫ veterꝝ poetarum fabulas vincūt: vbi obtrūcatis au
A ribus/atqꝫ inhonesto vulnere narib⁹/manuum quoqꝫ ceterorūqꝫ mēbroꝝ summitatibus amputatis/truncum sinebant abire bensum. Apud antiochiā vero quomodo recordator: craticulas prunis impositas quibus christiani superpositi torrebātur? Sed inter hec nobiliū duorꝝ iuuenū factū memorabile silere equū nō puto. Qui cuꝫ cōprehensi simulachris imolare cogerent aiunt: Ducite nos ad aras. Et cū fuissent adducti/manus suas ardēti igni superponentes/si subtraxerim⁹ inquiūt/sacrificasse nos credite. Et quoadusqꝫ caro omnis in ignem defluerct imobiliter perdurarunt. Alii cum ad sacrificandū quererent/sacrilegā pollutionē vitantes/vitaꝫ precipitio finierūt: minore quidē tollerancie fiducia
B sed cōseruāde fidei maiore cautela. ¶In quibus admirabilis quedā ꝛ veneranda femina pulchritudine pariter ꝛ pudicitia formosa/genere nobilis/ꝛ copiosa facultatibus. Cui erant due filie virgines honeste satis ꝛ materne pudicitie regula nutrite/ spécie simul et moribus/emula sibi probitate certantes. Quas religiosa mater secundū preceptū diuinū in timore dñi educauerat. Sed pro his q̄ supra diximus/vel nature vel institutionū bonis/prauorꝝ hominuꝫ multa erga virgines earūqꝫ matrē cōtentio exagitabat/et sūmo studio sūmaqꝫ vi perquirebant. Cūqꝫ declinandi turbinis gracia/sui absenciaꝫ procurassent/agitur omi itentione/vt earꝫ presencia fieret. Missi in hoc ipsū milites/repertas eas venire Antiochiam cogunt. Sed cū peurgētibus militib⁹ vehiculo imposite iter agerent: talibus religiosa et pudica mater ad filias vtitur verbis. Scitis dulcissime michi filie/quomō vos in disciplīa dei educauerim: scitis ꝙ a paruulis deus vobis pat deus nutritor/deus institutor extiterit. Et ꝙ pudicitie ꝛ castitatis bonū ita mecū pariter dilexistis/vt ne oculus quideꝫ vester vnꝗ̄ sicut vobis conscia sū/lasciuiore fuerit maculatus aspectu. Quid igit̄ nūc agimus? videtis ꝙ ista ois vis/aut a deo nos studet/aut a pudicitia separare? Prostituētur ergo publicis lupanarib⁹ membra que aer pene ipse publicus habuit incognita? Ne queso filie: quia nec taꝫ parua nobis i deo fides ē vt mortē pertimescamus: nec tam desperata pudicitia vt viuere etiaꝫ cū turpitudine cupiamus. Quin potius si placet/qđ i domibus tenetis/etiā i hoc sequimini matris exēplū. Preueniam⁹ ipuras carnificū manus. et ipudicorꝝ precipiamus icursus: mūdūqꝫ huc q̄ nos ad ipurā et impudicam cōpellit ac pertrahit vitaꝫ pura ꝛ pudica morte dānemus. Cūqꝫ talibus exhortatiōibus filias ad simile ꝓpositum videret accēsas/ad fluuiū quēdaꝫ in itinere positū venerūt. Ubi cū se hūane necessitatis causa descendisse simulassent/et paululū custodes cogente naturali reuerencia recessissēt: adductis diligētius hinc inde vestib⁹/minacis se fluuii rapidis iniecere fluctis. Sz ꝛ alie due virgines ꝑ oia insignes sorores/genere nobiles/vita mirabiles/prime adhuc etatis/spetie pulchre satis/sed anima pulchriores/ornate moribus magis q̄ monilibus/studiis apprime ꝓbabiles/nō ferētes violari publicis edictis ac legibus castitatē/marinis se fluctibus demersere.

¶Capitulū .xiii. de inhumana diocletiani persecutione apud pōtum.

Et apđ antiochiā. In regionib⁹ vero pōti crudeliora gerebant. Harūdies acute qbusdā subūguib⁹ digitorꝝ infigebāt. Aliis plūbū igni liquefactū ꝛ dorso diffusū vsqꝫ ad loca pudēda/qbus naturalis egestio ꝓcurari solet/ifūdebat. Feminis quoqꝫ eris cādētis fustes/absqꝫ vllo hūanitatis miseratiōisqꝫ respectu/igerebant ꝑ pudēda viscerū/ꝛ naturaliū secreta mēbrorꝝ. Sed qđ faciā/ꝙ appellatiōes ipse michi i admissis facinoribus desūt: ꝛ gestorꝝ scelerū nec vocabula qb⁹ enumerari queāt inue

niri possūt: Sustinebāt tamē oīa fortissimi ꝛ piissimi martyres, cū optimi ꝛ preclari iudices/ ī eo solo sapiētiā suā oībus futurā in āmiratione ēēsserēt/ si aliqđ noue crudelitatis suppliciū nouiqꝫ generis inuenissēt Sed cū aliquando iam nō ratione aut humanitate/ crudelitatis tamē nimietate saciati/ respicere ad immanitatē sceleris sui cepissent/ desolatas vrbes ciuibus/ ꝛ optimis rura nudata cultoribus/ orbatos filiis patres/ ꝛ parētes liberis ad demētiā se humanitatemqꝫ. cōuertūt: edictūqꝫ p̄ncipale proponūt/ qm̄ fas nō esset tot ciues ī quib⁹ fidei sue esset obstinata ꝑsuasio/ morti tradere: placere de reliquo/ vt hoc gen⁹ hominum nequaꝙ̄ quidē subiret interitū: Oēs tamē qui hanc speciē cōfessionis tenerent dextris oculis ferro effossis/ eisdēqꝫ cautere adustis/ sinistro etiā poplite nichilominus cautere debilitato/ ꝑ singulas quasqꝫ ꝓuintias ī eris ferriqꝫ metalla/ vel opis vel pene gratia deportandos. Hec fuit demētia principalis/ qua optīs ciuib⁹ cōsultū ē. Sed illi quidē suis vt videbāt vel morib⁹ vel viciis agebant iustis vero ꝛ sāctis viris corone virtutis ꝛ paciencie parabant: dn̄o et saluatore nostro/ per hec vel explorante fidē credētiū sibi/ vel merita remunerāte Sed sicut oēs ꝑ singulos enumerare nō soluz difficile/ sed ꝛ impossibile est/ qui tunc ī passionib⁹ carnis sue deo gloriā dederūt. Ita oēs penitus obmittere/ ꝛ ne paucorum quidē noīatim facere mentionē/ satis videtur ingratū. Paucos ergo memorabimus. et maxime ecclesiarū principes ꝑ loca sua singulos martyrii gloria coronatos.

¶ Cap. xiiii. mensētur multi insignes epī qui in diuersis ꝑtibus nobilissima ꝓ christo pertulerunt martiria.

Primus nobis in memoriis plorū fulgēs in regno christi. martyr scribatur Anthimus Nicomedie epūs capite cesus. Post hūc vita et studiis sēper martyr/ lucianus presbiter Antiocenus sed tūc apud Nicomediā/ christi regnū verbis gestisqꝫ predicans. Apud Tyrum vero nobilissimus in martyribus ꝛ a prima etate in christi institutionib⁹ enutritus Tyrannio eiusdē vrbis epūs. zenobius a sidona p̄sbiter: et Siluanus Emessenorū ecclie epūs qui in sua ciuitate bestiarū morsib⁹ absūptus/ martyrū sociatus est choris. In Palestina vero primus Siluanus epūs/ Apud Gazam cum plerisqꝫ clericorū: in metallo aūt Fanensi/ quadraginta simul capite cesi. Peleus vero et Nilus epī cū plurimis clericis igni cōsūpti. In eorū numero hēbatur etiā Cesariensis ecclesie flos nobilissimus/ ꝛ fruct⁹ doni celestis Pamphilus Apud Alexandriā vero ꝑ oēm egyptū vel thebaidam/ primus velut lucifer quidā inter astra cōsurgēs/ Petrus eiusdē vrbis episcopus/ doctrina morib⁹. ꝛ vita p̄cipuus Et cum eo presbiter Faustus/ ꝛ Dius et Ammonius: nec merito/ nec īstitutionib⁹ nec martyrio dispares. Fileas quoqꝫ/ Esychius/ ꝛ Pachomius/ ac theodorus epī ex vrbibus egypti: ceteriqꝫ cū ipis innumerabiles/ nobilissia ꝑtulerūt martyria.. Quorū per singula agones describere. ne nos op⁹ nostrum iusto longius dilatem⁹. suis ciuibus qui ad dicendū ꝓbe pollēt ꝛ presentes tunc aderant derelinquo.

¶ Cp̄. xv. ꝙ diocecian⁹ cū collega suo deposita sponte regni purpura priuatus ꝛ plebeius viuit

Preterea ꝑturbari statū nr̄m/ ꝛ crudeli vbiqꝫ animaduersione vastari eternū peruigilemqꝫ illū nō latuit oculū. Et qm̄ domin⁹ quidē tradiderat familiā suā castigari paucis/ cruenti vero īmanitatis ministri deseuierūt in multis: Adest continuo vltrix dei dextera: ꝛ illos ꝙ̄ primo dum pacē seruarent ecclie cū oī ꝓsperitate imperiū gubernauerant/ in tantā rerū ꝑmutationē deducit vt augustus ipse in id vanitatis atqꝫ amentie perueniret: quo depositis cū collega pariter augusto regni insignibus/ priuati ꝛ plebeii post imperiū viuerent. Ille vero qui ei secūdus ī honore postmodū etiam in primis successor fuit/ qui ꝛ incentor ac signifer nostre ꝑsecutiōis extiterat/ tam multis variisqꝫ morbis et corporis tabe atqꝫ insania mētis afficeret

vt post longos atqꝫ inextricabiles lāguo/
res/sceleꝝ suoꝝ furiis agitatus/sponte vi
tam nefariam proderet.

¶Cap̄.xvi.de sanctis cōstātini iniciis ma
xiāni a filio pulsi fuga/ꝛ de maxēcii tirāni
impurissimis/et execrādissimis moribus.

Sed hec post modū. Tūc vero ī oc
ciduis partib⁹/q̄ꝺ Maximianus
A (quiꝛ herculius)deposuerat/Cōstantius
regebat imperiū. In duas nāqꝫ pcuratio/
nes/Romanū regnū fuerat diuisū. Sꝫ is
multa demētia erga hoīes/erga deū vero
religiōe maxima vtebat̄. Neqꝫ vero ex cō
sortii rabie/regnū suū pioꝝ sanguine ma
culauerat: neqꝫ orationū domos et cōuēti
cula nostroꝝ imitatus Maximiani vesa
niā/hostili vastatione destruxerat. Quin
poti⁹ cultores dei venerationi habuit ꝛ ho
nori. Unde et merito religiosus pater/reli
giosiorē filiū Cōstantinuꝫ regni bene par
ti reliquit heredē. At vero constantin⁹ post
constantiū/statim vt romani regni apicē
ex paterna hereditate suscepit/mira qua
dam dei gracia ciuibus carus/exercitui ac
ceptus/viris fortibus imitādus/facinoro
sis vero ꝛ ignauis terribilis fuit. In obser/
uancia quoqꝫ religionis longe etiā patrē
vincere studuit. Sꝫ dꝫ Licinius cōi oīm sē
tencia accitus ī imperiū/augustus pronū
ciatur. Que res Maximinū vehementer
offēderat: q̄ꝛ is tūc adhuc solūmodo cesar
in oriētis partib⁹ habebat̄. Neqꝫ id vltra
ferens/vi raptum sibimet augusti nomen
assumit. Maximianus vero (q̄ et Hercu
lius/quē pauloante collegā fuisse Diocle
ciani ꝛ cū eo imperii īsignia deposuisse me
morauimus) cū a filio Maxētio ī vrbe ro
ma tyrannidē tenēte/fuisset expulsus: ad
Constātinū tanq̄ꝫ ad generū miseratiōis
causa confugiens/et insidias ipsi a quo re
ligiose susceptus fuerat molit̄. In q̄b⁹ tur
piter deprehēsus/turpius periit: ita vt post
interitū/statue eius atqꝫ imagines aufer
rent̄/et ī edib⁹ publicis vocabula ei⁹ noīs
B mutarentur. ¶Huius igit̄ filius Maxē/
tius/q̄ in vrbe roma tyrānidē ceperat/pri/
mo velut ī nutāde erga se plebis grā fidei
nostre venerator ē se esse simulabat. Et ob
hoc persecutiones reprimi/oīmqꝫ iniurias
a christianis arceri iubet. Sed nichil ī reli
quis actibus suis nichil ī vita vel moribus
quod christianis proximū videret̄ ostēdit.
In tāta etem̄ flagitioꝝ ꝛ scelerū fece/ī tan
to ipuritatis ceno versabat̄: vt nichil p̄sus
facinoꝝ pessimoꝝ/ab eius nō dicā vita/sꝫ
vni⁹ saltē diei actib⁹ esset alienū. Deniqꝫ
senatoꝝ et maxime nobiliū matronas pu
blice abstrahi/atqꝫ ad suā libidinē deduci
impabat. Et post ꝯtaminatiōeꝫ viris suis
reddi iubebat: nō tā expleta adulterii libi
dine q̄ꝫ mutata. Tātus vero met⁹/patres
plebēqꝫ oppresserat/vt ne hoc ipsū qdeꝫ q̄ꝛ
metuerēt/palā ostēdere auderēt: sed fere/
bāt insuetā seruitutē gemētes: ꝛ aliqd pro
libertate cogitare metu inhibebant̄: cū ille
nō iam ira/sed libidine cedis agitaretur.
Deniqꝫ quadā die īperat militib⁹ suis exi
re p plateas toti⁹ vrbis/et oēs q̄ occurissēt
cuiuscūqꝫ etatis ꝛ cuiuslibet sexus gladiis
cederēt. Innumereqꝫ multitudines popu
li romani nō hostiū sed ciuiū telis deiecte
sunt. Senatores vero ꝛ ii maxime q̄ vel ho
noribus vel opibus clariores in curia vide
bantur/ꝯfictis criminib⁹/tanq̄ꝫ rei puniti
proscriptiqꝫ sūt. Addit vero etiā hoc fasti/
giū sceleribus suis: Artis magice īdustriā
sūmis studiis excoluit: ad q̄ misteria explē/
da pquirebant̄ mulieres nobiles grauide:
et adhibite funestis aris/medie scīdebant̄
rapiebant̄ et puuli infātes eoꝝ̄qꝫ exta vi/
sceribus reuulsa p̄scrutabant̄. Jugulabāt̄
et leones: et nefandis quibusdaꝫ cōmētis
ac precātationibus/demoniaca arte cōpo
sitis/bella p hec dicebant̄ arceri: ꝛ credeba
tur ius fasqꝫ regni p nefas posse seruari.
His vero malis oībus etiam illud addit̄
q̄ꝛ oēs q̄ p ceteras vrbes vel agros fuerant
tyrannica crudelitate deterriti/dū nichil si
bi ad vitam tutū putant/et relictis agris
per loca abdita et latebras eunt/omni stu
dio arandi serēdiqꝫ cessante/tāta fames
vrbē atqꝫ omnia loca inuaserat: vt nichil
reliqui ad vite subsidiū fieret.

C Capitulum.xvii. de persecutione maximini cuius etiam sceleratissimi mores referuntur.

In orientis vero atq; egipti ptibus Maximin9 sibi p oĩa crudelitate z vesania tyrãnidẽ gerebat: ita vt alter alterum vt pote in tyrannide socius etiaz i sceleribus videret imitari: z nescires cui potissimũ dare flagitiorum palmã deberes. Eo sane Maximinus preire sociũ sceleris videbatur. ꝙ etiaz publicos honores z maximos magistris magorum z malarum artiũ doctorib9 decernebat. Simulacrorum quoq; cultui satis supstitiose deditus erat: ita vt ne ad paruũ quidẽ motũ/ sine augurijs z diuinationibus et simbolis adq̄esceret. Unde et vehemẽtior aduersũ nos z grauior priorib9 psecutor fuit. Cetera quoq; delubra z olim etiaz a studiosis cultorib9 derelicta renouari oĩa iubet: sacerdotesq; his z pontifices p singulas puĩcias nobiles quosq; et alijs iam honoribus functos/ ministris militarib9 z salarijs additis decernit. Nec mirum quin z manifestos maleficos/ vel rectores prouĩciarum vel duces militũ pmoueret: sed ad hoc huiuscemodi vanitatis ministeriũ/ quãplurime copie auri argẽti q; querebant. Ex quo accidit: vt oẽs vbiq; prouincie diuersis modis et occasionibus nudarent: cõgregãdo cẽsũ tributa multiplicãdo/ locupletiores quosq; exq̄sitis aut etiam cõfictis iniurijs condẽnãdo. Alios vero etiam proscribẽdo/ oẽs pariter bonis paternis auitisq; familijs euoluebat. Unde et montes auri/ vt ita dixerim/ congregatos/ familiaribus suis ac satellitib9 largiebatur. In cõuiuijs vero tam profusus erat tamq; temulẽtus/ vt insan9 z mẽtis capt9 vini furore putaret: et ea ebrius fieri iuberet/ que die postera se iussisse nesciret. Delitijs luxu atq; omni dissolutionum genere fluitans turpissima suis militib9 prebebat exempla. Deniq; quicquid lasciue quicqd petulanter/ quicquid luxuriose gestũ a rectoribus vel militum vel prouĩciarum fuisset/ in multũ cedebat ob imperatoris exemplum. Cui int cetera ẽt hoc sigulare studiũ erat ne vllam nõ dico vrbẽ/ sed vel breue opidũ absq; adulterio nobiliũ matronarũ que p loca fuissent reperte: vel corruptione virginum preteriret. C Talis hic tantusq; vir/ ꝙ pudicitie honestatis/ iusticie/ ac totius equitatis hostis publicus erat/ quid ni etiã christianorum hostis et persecutor existeret? Aduersum christianos tantũ crudelitatis exercuit: vt precessores suos vincere festinaret in scelere. Igneas laminas/ truces bestias/ maris profũdũ obtrũcationes membrorum/ effossiones oculorum/ z singulis mẽbris specialia inferre supplicia gestiebat. Cum tamẽ magis illi constantes z fortes inuenirent in tollerando/ ꝙ iste ingenios9 et callidus in exquirendo. Uincebat et enim sepius nõ solũ a viris/ sed etiam a feminis que verbo dei z fidei calore succense/ vt femine quidẽ cõprehendebant/ sed vt viri fortes in certamine coronabant: mortẽ quippe promptius subire/ imo vero z vltro expetere ꝙ corporis maculã recipere malebãt. Uerum cũ duab9 grauissimis hiis libidine et crudelitate preceps ageret: fuit apud Alexandriam Dorothea quedã/ satis nobili orta familia/ ingentibus diuitijs z propinquis nobilibus pollens. Sed i ea ingeniũ atq; industrie bonũ/ certarumq; honestarum artium studia/ magis ꝙ hec vigebãt. Forme vero et decoris gloria tanta ei fuit/ vt mirum ac speciale i ea dei figmẽtũ crederetur. Sed illa que religione aĩ et honestate vite pulchrior/ ꝙ vultu corporis esse studeret: equissimo mentis iudicio qd pulchrum et decorum inter hoĩes videbat/ id potius deo cõsecrare/ ꝙ vsui humano statuit indulgere/ z virgo deo sacrata psistere. At ille qui diuina atq; humana/ libidini simul et crudelitate fedaret: cognito soli9 forme non etiam ingenij ac propositi bono/ ad temerandã virginẽ/ ac polluendã eius castitatez animũ intẽdit. Comperto vero ꝙ christiana esset/ que scdm sua edicta pene magis ꝙ libidini subiciẽda videret/ i ambiguo positus estuare cepit/ z in quã se ptẽ verteret ignorare. Sed vbi dubios aĩos li

B

dorothea.

bido que ei latius domina batur obtinuit expectantē virginē pro martyrio ad supplicium rapi/ ꝑ occultos nūtios de stupro interpellauit. illaqꝫ nefas sibi esse respondit templū corporis sui qđ semel deo cōsecrauerat/ ydoloꝝ cultu/ aut libidinis cōtagione polluere: proinde se quidē ad mortē paratam esse. A crudeli vero tiranno nō decere blādū aliqđ aut molle ꝓferri nec eē dignū resolui erga se truces aīmos/ quos quotidie vndatim christianoꝝ ꝓfus⁹ cruor duraret. Ad que responsa/ cū ille libidine accēs⁹ acrius incalesceret/ ꝛ nisi verbis acquiesset/ vi agere decerneret: dbus virgo pudicissima facultatibus suis domoqꝫ ꝛ familia derelicta/ noctu clam cū paucis fidissis famulis ꝛ cū amicissima sibi comite castitate discedit/ atqꝫ illusum tyrannū vanū amentēqꝫ derelinquit. Sed ꝛ alias plurimas nobiles mulieres simul ac virgines exemplo illius adort⁹/ sed exemplo nichilominus illius paratiores ad mortē ꝙ ad seruitutē libidinis nactus/ crudelib⁹ suppliciis affici iubet. Que multo ꝓmpti⁹ ꝛ letius ꝙ̄ ceteri oēs mortē subibāt: eo ꝙ duplices sibi coronas a dño ꝑparādas/ nō soluꝫ pro pietate/ veruꝫ etiā ꝓ castitate credebāt. Sed in his relationib⁹ positus silere equū non puto/ etiaꝫ nobilissime femine ī vrbe Roma mirabile factuꝫ Sophronie. Cui⁹ vir prefectus vrbis Rome/ sub Maxētio tyranno agebat. Qui cū de supradicte femine pulchritudie cognouisset/ ꝛ vt ei mos erat missis stupri ministris deduci ad se feminā iuberet: illa reꝫ ad maritum detulit. Qui cum comperisset/ multa secū voluēs ad vltimū alti⁹ ingemiscēs/ Et quid inq̄t faciemus/ quibus aut hec tolleranda sunt aut anima ponēda. Tum illa vt marituꝫ vidit metu mortis ꝑterritū ꝓdidisse pudicitiam suaꝫ paulolum ait iis q̄ missi fuerant expectate donec composita vt decet et adornata procedā. Dehinc ingressa cubiculum/ cum prius defixis genibus orasset/ tanꝙ̄ pudicitiam suā deo īmolatura/ pectus ac viscera correpto mucrone trāsuerberat. Extremos huiusmodi nūtios ad tyrānum ꝑ asistentes famulas mittens/ tales ait magis placeant christiane femine tyranno. Hoc modo ī oriente simul atqꝫ occidente/ velut vno demonis spiritu armati et paribus eisdemqꝫ vitiis accensi deseuiebant tyranni: cum tamē ꝑ hec christianorum virtus aīmi et constantia fidei/ ꝓbatior et magnificentior redderet.

¶ Cap. xviii. de vltione dīna in maximum eiusqꝫ in medicos crudelitate atqꝫ eiusdē ad christianos indulgentia

Ed cum per decem cōtinuos ānos in orientis partibus similis etiam Maximini pricipis erga christianos fuisset grassata crudelitas: ꝛ innumera hominū milia deum verū colentium neci dedisset: cūqꝫ vires crudelitatis ac libidinis sue indesinēter surgeret temulētia/ et neqꝫ cōsilium neqꝫ satietas finē vllum aut modū imponeret/ adest cultoribus suis diuina prouidentia. Et quos per ignem ꝓbauerat/ eduxit rursus ad refrigeriuꝫ: ipsuꝫ nāqꝫ auctorē sceleris/ vltio diuina corripit. Et ille qui letis ac saginatis carnibus incedebat supbus/ īflatis subito visceribus corporatisqꝫ distenditur. In ꝓfundiorib⁹ dehinc pectoris partib⁹ oborꝫuꝫ vulnus/ totos itrinsecus visceruꝫ recessus tabo serpēte depascit. Post etiam fistulis quibusdā in supfitie purulentis meatib⁹ adaptis/ de interioribus putrefacti vulneris venis ebullire vndatim cepit innumera vermiū multitudo. Fetor vero tam intollerabilis erat/ vt nullus omnino ne medicoꝝ quidem propius posset accedere: ꝙ carnes satis lete et in omni luxuria nutrite/ grauiorem ex corruptione nidorem putredinis exalabant. Deniqꝫ plerosqꝫ medicoꝝ/ ꝙ nec morbo aliquid mederi/ nec vim fetoris tollerare possent/ interfici iubet. In quib⁹ cum quidam iugulandus potiusꝙ̄ medicaturus assisteret/ inspiratus a deo/ cur inquit imperator erras: et quod deus infert ab hominib⁹ putas posse reuocari: Nec humanus est iste morbus/ nec a medicis curatur. Sed recordare quanta in seruos dei egeris: quāqꝫ in religionem diuinam

impius et profanus extiteris: et intelliges vnde tibi sint poscenda remedia. Nā z ego quidē mori cum ceteris potero: tu tamen a medicis non curaberis. Tūc primum se Maximius boiez esse intellexit: z scelerū suoruz imanitatē recordatus/ primo oim errasse se z impie egisse profitetur: et velut satisfacere incipit deo. Tū deinde cōuocatis iis qui in officio publico sibi parebāt/ legem scribi z cōfestim emitti iubet. Qua non soluz a christianis desinat persecutio et arceatur omnis iniuria: verū z reedificari eorū permitterēt ecclesie: vt solitis cultibus et obsecrationibus vacantes/ etiam pro ipsi⁹ salute excelso supplicēt deo. Qui bus dicto citius procuratis/ cōtinuo p singulas quasqz vrbes edicta mittūtur/ cōtinencia hūc modū. Imperator Cesar/ Galerius/ Maximinus/ Inuictus augustus pontifex maxim⁹/ Germanicus/ egyptiacus/ Thebaicus/ Sarmatic⁹/ quinquies Persicus/ bis Carpicus/ Sexies armenicus/ Medorū z Adiabenorū victor/ tribunicie potestatis vicies impator/ decēnouies consul/ octies pater patrie proconsul Et imperator Cesar Flauius Ualerius cōstātinus/ Pius Felix/ inuictus Augustus/ pōtifex maximus/ tribunicie potestatis ipe rator/ quinquies consul pater/ patrie/ proconsul/ Inter cetera que p vtilitate rei publice disponimus/ nos quidē primo volueram⁹ secūdum antiquas leges et publicā Romane obseruantie disciplinaz cuncta moderari: iter que etiā hoc addere/ vt christiani qui paternā religionē reliquerāt/ ad eam rursum reuerterētur: Uerū quoniā iudicio quodā aīmi sui tanta eos obstinacio huius habuit/ vt nullomodo redire vel lent ad ritum religionis antique/ q̄ a maiorib⁹ fuerat instituta: sed eo magis p voluntate sua vnusquisqz legez sibi ipse cōstituit/ z in locis diuersis plebs diuersa cōcurrit. Cūqz pro his a nobis ppositum fuisset edictū/ vt ad patrias leges redirēt z antiquit⁹ cōstitutas: plurimi eorū periculis se potius subicere/ mortesqz innumerabiles tolerare/ q̄ꝫ obedire p̄ceptis talib⁹ maluerūt Et qm̄ multos adhuc in eodē animi iudicio durare puidim⁹/ ita vt nec diis celestibus honorē debitum redderēt/ nec sue religioni satisfacere viderent: respiciētes ad solitā māsuetudinē clemētie nostre/ qua cōsuenimus oībus hoībus dare veniam libenter etiaz erga hos idulgētiaz nostrā credidim⁹ porrigēdaz: vt rursum sint christiani: et cōuenticula in quibus orare psueuerunt extruant et reedificent: ita tamez vt nichil cōtra disciplinaz publicam gerant. Aliis vero epistolis iudicibus indicauim⁹ quid eos oporteat obseruare. Unde cōcessa hac nostra idulgētia exorare debēt deū suum pro salute nostra et p reipublice statu/ vt omnimodo icolumi degēte republica etiaz ipsi securi agere in propriis larib⁹ possint. Hec de latino in grecuz versa nos rursuz trāsfudimus i latinum. Sed post hec quid consequutum sit videamus.

Explicit liber octauus.

Incipit liber nonus.

Cap. i. de execitiōe indulgētie quā fecit maximinus in christianos

b Uiuscemodi edictis imperialib⁹ per omnez locū Asie Pontiqz ppositis/ velut ex ingentib⁹ tenebris subito lumē effulsit. Sed Maximin⁹ q̄ in orientis partib⁹ cesaris tyrannidē potius q̄ꝫ locum tenebat/ tanq̄ꝫ crudelitatis sue materiam sibi subtrahi non ferens/ cū ei displiceret edictū/ nec tamen auderet obsistere/ pponi publice legez et omnibus in noticiam venire nō patitur: verbo tamen iudicibus p̄cipit indutias christianis iterū dare. Sed Sabinus qui p illud tēpus prefecture culmen regebat/ oim prouintiarū iudicib⁹ scribens/ z prelatā impatoris iferēs legem/ manifestū efficit cūctis id qđ Maximin⁹ obscurare tēptauerat. Iudice s vero p singulas ciuitates edicta mittētes legemqz preferentes relaxari cūctos q̄ tenebant in carcere/ quiqz in metallis aut qui

buslibet vinculis seruabant oms absce de
re liberos iubēt. Quibus ita gestis velut
post nimiam tempestatē si solis splendor
celo redditus fuisset ac terris/duces popu
li nostri per singulas quasqꝫ vrbes frequē
tare conuētus:ecclias instaurare:cōcilia
agere:sacerdocia repare:singulas quasqꝫ
ecclias si cui qd deesse videbat istruere.que
cum ita gererent/stupor ingens habebat
infideles gentilium/de tāta tāqꝫ subita cō
uersione rerum:ita vt ammiratione ipa fa
teri cogerentur/magnū ꝛ solum verum:
deum esse quem christiani colunt. Nos
trorum vero si qui in agonibus fideliter
et viriliter perdurauerant/cū omni fidu
cia et leticia agebant. Si qui vero langui
dius ꝛ ignaui⁹ egerāt/cū oī hūilitate ꝛ sup
plicatione medicinam poscere ab iis qui i
columes perstiterant properabant:ꝛ p eos
repropiciari sibi oipotentem deum suppli
cabant. Jam vero illi qui de metallis fue
rant relaxati/venientes p vrbes singulas
magnanimi sublimesqꝫ incedebant:ꝛ in
effabilē leticiam atqꝫ exultationem/dei
ecclesiis exhibebant:toto itinere p plateas
quoqꝫ ciuitatū ꝛ vicos cū psalmis ꝛ hym
nis digredientes:ita vt stuperent ꝛ magni
ficarēt deum ii qui eos pauloante vinctos
et catenatos trahi in metalla viderant:le
tos vero nūc atqꝫ exultantes cernebāt ad
propria remeare. Ex quo etiam ipsi qui
prius infesti nobis videbantur ꝛ aduersi/
nunc subite cōuersionis miraculo congra
tulabantur nobis/ꝛ cōmunem sibi duce
bant leticiam nostraꝫ. Verū cū hec ita in
agris ac vicis ꝛ vrbibus agerent/ꝛ pro red
dita sibi pace christianorum populi mode
sta exultatione gauderent/totius boni ini
micus tyrannus ferre nō potuit/quin insi
ta sibi neqcie rabie/gaudia ista subrueret

¶ Ca.ii. istaurat maximin⁹ psecutionē in
xpianos quā edictis publicis cessare iusserat

Tenim maximinus, quē orientis
atqꝫ egypti parcium tyrannidē te
nere supradixim⁹/sex nō amplius menses
passus est nostros in pace psistere. Et pro
tinus quicquid ad obturbandam eā nan
cisci potuit molitur. Igitur primo prohibe
re nostros per occasiones quasdaꝫ tēptat
ne ad cimiteria conuenirēt. Tū deinde ne
quissimos quosdaꝫ antiochie vrbis viros
instigat legationē mittere aduersum nos
deposcentes/ne in propria patria degere li
ceat christianis. Cuius legationis initiuꝫ
fecit per Theotenū quēdam curatorē an
tiochie vrbis/praui ingenii hoiem pessimi
qꝫ propositi. Sed et alios p singulas ciui
tates similiter teterrimos ciues ad simile
facinus impellit:et ex oibus prouinciis hu
iuscemodi legationem dirigi componit.
multaqꝫ alia aduersum nos speciali quo
dam odio ꝛ obstinata contentione machi
natur:donec oimodo mala que iaꝫ quieue
rant renouaret. Mala mēs maluisqꝫ ani
mus/velut sitim quandaꝫ famēqꝫ se pati
putabat/nisi laniari carnes ciuiū sangui
nēqꝫ eoꝝ pfundi videret.

¶ Capitulū.iii. de miro apud antiochiā si
mulachro/ex quo aduersū christianos con
finguntur mendacia

Nterea reperisse se occasionē ma
ximam ratus est:ex eo ꝙ apud an
tiochiā simulachrū quoddaꝫ Jouis amica
lis nup cōsecratū / artibus quibusdaꝫ ma
gicis ꝛ ipuris cōsecrationibus ita copositū
est/vt falleret oculos intuētiū:et portenta
quedaꝫ ostētare videret/ac respōsa pferre
Idqꝫ oibus ꝛ ipis imperatorib⁹ p certo cō
sumat. qd postea ꝙ ab vniuersis creditum
est/asseuerat item deus ille dedisse respō
sa ne christiani in vrbibus habitarēt. Ne
qꝫ in vicinis vrbi locis:sed quāto fieri pōt
longius fugarent: Quibus cognitis/oēs
qui vbiqꝫ erant sub tyrāni regno per vrbes
ac puicias singulas/sciētes gratū hoc esse
apō eū/similē de christianis sētētiā ferūt
Et missis ad eū legatis/eadē ab iperatore
ipetrāt q̄ vt peterēt ab ipo fuerāt inuitati

¶ Capitulū.iiii. de eiusdē maximini i chri
stianos persecutione.

Um vero rursus aduersū nos pse
cutionis rabies instaurat. Et Ma
ximinus interim sūma instantia per vrbes
singulas et prouicias/ sacerdotes simula
chrorūꝫ ac pontifices statuit:multisqꝫ cos
honoribus ac muneribus afficit:ꝛ omnis

prorsus diligenter agit/quatenus cunctos
beneficiis suis preueniat:vt p hec ꝓmptio
res eos efficeret i odia et necē christianoꝝ
Idqꝫ eo magis obtiebat/quo gratiorē sibi
duceret eū quē erga nr̄os seuiorē nequiorē
qꝫ sensisset.

Cap. v. blasphemias in christū ꝯfictas/
per oēs regni sui ꝓuītias mittit maximi/
nꝰ easqꝫ pueris doceri p̄cipit

Et quāuis ei agere cūcta ex sētētia
liceret/quippe quam sibi etiā augu
sti in cōcessā presūpserat dignitatē/videri
tamē vult/ꝙ aliquibus iustis hec rōnibus
agat. Cōfingūtur acta quedā velut apud
Pilatū de saluatore nostro hita/in quibꝰ
aduersum christū omnis blaphemia cōscri
bitur. Que acta p omnes regni sui ꝓuīci/
as p̄lato edicto mitti precipit. et per vrbes
singulas/p vicos p agros etiam proponi
Preceptoribus quoqꝫ pueroꝝ tradi iubet
vti pro iis que ad meditandū vel ediscēdū
dictare solent/hec tradāt pueris meōrie cō
mēdāda. Cum vero hec ita p omnē locū
diligenti nequitia gererētur: dux damasci
cognita iperatoris sui erga christianos li/
bidine/⁊ placere ei i talibꝰ studēs/idignis
simas quasdā mulierculas de triuio con
quisitas sisti sibi facit/et cogitari in displu
rimā questionē p quā cogeret eas actis cō
fiteri/fuisse se quondā christianas:⁊ scire
ꝙ inter ipsa misteria eoꝝ/spurca qdā ⁊ im
pura cōmitterētur:aliaqꝫ huiusmodi fla/
gitia que nec audire quidē bonis quisqꝫ
pateretur. Mulierculas actis proseq facit
easqꝫ cōscripta ad imperatorē refert. At ille
ꝓponi ea nichilominus p singulas quasqꝫ
vrbes ac ꝓuincias iubet:quamuis dux ille
nō lōgū tali fraude gauisꝰ sit. Breui nāqꝫ
quadā insania desꝑationis succēsꝰ/i exi
tium vite sue ꝓprias sibi intulit manus.

Capitulū. vi de eiusdē maximini in chri
stianos instaurata persecutione/atqꝫ per
lucianū presbiterū de christiana fide pul/
chre reddita ratione.

A Ostrorum vero rursū fuga/rursus
persecutio ⁊ supplicia renouari. Iu
dices prouītiaꝝ/tanꝗ gratū aliquid ex hoc
Imperatori exhibentes/in nostros atrotiꝰ
deseuire. Igit apō Tyrū fenicis vrbē/tres
quidā iuuenes correpti/cū se xp̄ianos esse
cōfiterēt/bestiis subigūt. Cū quibꝰ ⁊ Sil/
uanꝰ epūs. xl. ānis fūctꝰ sacerdotio vir mā
suetudīe aī/⁊ ip̄a iā senectute venerabilis
Per idem tpūs etiā Petrus de quo supra
memorauimꝰ alexādrine vrbis epūs/p oīa
insignis ⁊ oībus virtutibus adornatꝰ/In
scripturis vero diuinis ⁊ i verbo dei/prioꝝ
nullis iferior/Prudētia quoqꝫ singularis
et i oībꝰ pfectꝰ/vere ⁊ sacerdos ⁊ hostia dei
subito rapit/⁊ tanꝗ ex maximini precepto
capite obtrūcat. Cū quo simul ⁊ alii plures B
ex egypto epi trucidant. Lucianꝰ quoqꝫ
vir moribꝰ/cōtinētia/eruditiōe p̄cipuꝰ/An
tiochenus p̄sbyter/cū ad tribunal iudicis
fuisset adductꝰ: cur (inqt ad eū p̄ses) vir ra
tionabilis ⁊ prudēs sequeris sectā cuiꝰ red
dere ñ poteris rōnē? Aut si ē aliq̄/audiamꝰ
Tū ille data sibi facultate dicēdi/huiusce
modi rōnē de fide nr̄a habuisse dicit. In oc
culto ñ ē/ꝙ nos christiani quē colimꝰ vnꝰ
deꝰ ē p christū nobis ānūciatꝰ/⁊ p spm̄ san
ctū nr̄is cordibꝰ inspiratꝰ. Nō eñ sicut vos
putatis hūane alicuiꝰ ꝑsuasionis errore cō
strīgimur: nec indiscusse vt alii parētū tra
ditōe decipimur. Auctor nobis de deo deꝰ ē
Neqꝫ eñ posset sublimis illa maiestas sē
sibꝰ hūane mētis illabi/nisi vel spiritus sui
virtute delata/vel verbi ac sapiētie sue iter
pretationibꝰ idicata. Fateor errauimꝰ etiā
nos aliquādo. et simulachra q̄ ipsi finximꝰ
deos/celi ac tre putabamꝰ auctores. Sꝫ ar
guebat eos fragilis substātie sue a nobis
prestita ꝯsecratio. In q̄bꝰ tm̄ venerationis i
erat/quātū decoris manꝰ ꝯtulisset artificū
Verꝰ oīpotēs ille deꝰ quē nō nr̄is manibꝰ
fictū/sꝫ cuius nos decebat eē figmētū/er/
rores miseratꝰ hūanos/sapiētiā suā misit i
hūc mundū carne vestitā: q nos doceret deū
q̄ celū fecisset ⁊ terrā/nō i manufactis sed
in eternis atqꝫ inuisibilibus requirendum
Vite etiā nobis legis ac discipline p̄cepta
cōstituit: seruare parsimoniā/pauperta
te gaudere/mansuetudinē colere/studere
paci/puritatē cordis amplecti/patienciā
custodire. Sed et omnia hec q̄ nūc aduer
sus nos geritis/ventura nobis esse predixit

Educēdoo nos ad reges ⁊ ante tribunalia
iudiciū statuēdoo ac velut victimas iugulā
dos Inde ē beiqz ꝙ ⁊ ipse q̄ erat imortalis
vt pote verbū ac sapiētia dei/morti se pre
buit quo nobis in corpore positus patiētie
preberet exemplū. Sed nec nos sua morte
decepit/qui post diem tertiam resurrexit.
Non vt ista que nunc falso conscribuntur
continent acta pilati:sed innocens imacu
latus/et purus/ad hoc soluz mortē susce-
pit/vt eam vinceret resurgendo. Que aūt
dico:non sunt in obscuro gesta loco/nec te
stibus indigent. Pars pene mūdi iaz ma-
ior huic veritati astipulatur:vrbes ītegere
aut si in his aliquid suspectum videtur/cō
testatur de his etiā agrestis manꝰ ignara
figmēti. Si minꝰ adhuc credit̄/adhibebo
vobis etiam loci ipsius in quo res gesta est
testimoniuz. Astipulatur his ipse in Jero-
solimis locꝰ/et golgothana rupes sub pa
tibuli onere dirupta. Antrum quoqz illud
quod a vulsis īferni ianuis corpus denuo
redidit animatum quo purius inde ferret̄
ad celum. Aut si adhuc vobis minꝰ digna
videntur hec que in terris substantiaz ge
runt accipite etiaz a celo astipulatorē fide
lem/solem vobis ipm hoiū ꝑduco testem
Qui cuz hec fieri ꝑ impios videret ī terris
lumen suū meridie abscondit in celo. Re-
quirite ī ānalibus vestris/inuenietis tem
poribus pilati Christo patiente fugato so
le interruptum tenebris diem. Qd̄ si terre
si celo/si sanguini eorū a quibus veritatez
per tormēta ꝑquiritis fidez nō accōmoda
tis;quomodo meis verbis allegationibus
qz credetis. Et cum pene iā his verbis au-
ditoribꝰ suadere cepisset/arripi iubet̄ i car
cerē:ibiqz q̄si absqz tumultu populi necari

¶Ca.vii. maximus leges ꝯ xp̄ianos latas
ereis tabulis incidi et blasphemias ī chri-
stum totos dies decantari iubet/

Ed et per alia nichilominus loca/
tanta in breui crudelissimꝰ tyrānꝰ
aduersū nos excitauit/vt longe seuiora pri
oribus et diriora patrarētur. Quādo eniz
aduersū nos legationes prouiciaꝝ vel vr-
biū:quādo tot et tanta impia edicta ve-
nerant/ita vt etiam ereis tabulis incidi le
ges q̄ aduersū nos date fuerant iuberētur
Quando pueris scolario meditatio de pi
lato et Jesu haberi contumelie nr̄e gratia
iussa ē/et conuitiis referta ac blasphemiis
per totum diez decantari:in diis vero legi-
bus quas aduersū nos ere incisas singulis
quibusqz ciuitatibus proposuerat velut in
eternū mansuras iactāter satis ⁊ supbe de
scripserat ꝙ ex quo xp̄iani sedibꝰ suis vrbi-
bꝰ qz pelluntur/⁊ aeris esset leta tēperies/
et terre fecunditas abundantior/et segetū
copia vberior:et ideo satis recte consuli ad
deorū imortaliuz gratiā/quibus nulle ita
acceptabiles victime litarent̄/ꝙ vt inuisū
his hominū genus/ex oībus locis in quiz
bus maiestas eorū colitur pelleret̄. Addit
quoqz etiam illud/vt qm̄ tam piam tan-
qz religiosam petitionē hanc ab īperatore
poposcissent/quicqd illud est quāuis diffi-
cile videat̄/quod suis cōmodis estiment
profuturū/pro hac gratia nichil sit qd̄ im
petrare non possent. Tantū vt hoc diligē
tius obseruent/ne christianis qualitercun
qz vrbiū concedatur igressus.

¶Ca.viii. de vltione digna dei in ifideles
pro confictis aduersū christianos mēdac
iis/deqz sūma christianorū in paganos ⁊ ꝑ
secutores suos cōmiseratione.

T quidē quantū ī hoibus fuit/sa
tis ī āgustū res nr̄e opesqz coarta-
te sunt:vt secundū illud quod scriptū est/ 8
in his scādalizari possent etiā electi. Sed
postꝙ nichil reliqui apud homine a rebus
nostris supesse visum est:oīpotentis dei ꝓ
uidentia imbecillas hoīm mētes periclita
ri ipsa desꝑatione non patit̄. Cōtinuo nā
qz nec mora/dū adhuc per aliquas lōguo
positas ciuitatis impia mitterent̄ edicta
arrogantiā tyrannice vocio refrenās/qua
letas segetes pro christianorū fuga/⁊ vbe
rea frugibus descripserat campos/ibres
restringit in nubibus:et effetas arida ste
rilitate segetes derelinquit. Arescit etiam
herba camporū. Et non solū hoibus fru-
ctum/verū etiam pecudibus pabulum ne
gat Famesqz tetra ⁊ obscena vbiqz grassa

tur. Aeris quoqz temperies quã suis ipsis
acibus descripserat famulari i tantã cor⸗
ruptionẽ versa est/vt hũana corpora vlce
ribus pessimis que ignis sacer appellãtur
necnon et iis qui dicuntur carbunculi/re⸗
plerent: ita vt z ora hoĩm atqz oculos occu
paret: vt si qui forte ex his effugisset mortẽ
luminibus orbaret. Sed z aliis nichilomin⁹
pestilentibus morbis/viroꝝ z mulierũ in⸗
mense multitudines/et precipue infantũ
aceruatim cadebant. Additur illud etiam
his malis ꝙ armẽioꝝ gens olim et vtilli⸗
ma et amicissima populo Romano/dum
ab eo christiane religionis ritũ cui deuotis
sime vniuersa dedita est/in ydoloꝝ cultuz
mutare cogeret/z demones venerari pro
deo: inimici pro amicis/z ꝓ sociis aduersa
rii effecti/manu se aduersuz nefaria eius
edicta defensare parãt: ac spõte bellũ infe⸗
rũt. Que simul oĩa coaceruata/stulte ab
eo penas arrogãtie deposcebant: ꝓ eo ꝙ ꝑ
fugaz ꝑsecutionẽqz christianoꝝ pacẽ sibi
et rerum oĩm copias/atqz ipius etiã aeris
temperiẽ deseruire iactauerat. Igitur cuz
ipse z exercitus bello Armenico vehement
et acriter vrgeret/populos ꝑ vrbes z vicos
quibus diuina atqz hũana prospere cũcta
cessura/legum suaꝝ auctoritate ꝓmiserat
fames dira absqz vlla miseratione vasta⸗
bat. In vrbib⁹ vero tante ꝑdies singulos
multitudines cadebãt/vt nec loca ad sepul
turas inuenirent. In agris vel vicis pluri
me domus penitus vacue remãsere. Qd z
si aliqui iminentẽ videntes stragez/filios
suos ad vrbem venundaturi adduxerant/
dum emptor morat aut retractat etiã ipse
moriturus accedere/cum liberis suis quo⸗
rum ex precio alendos se sperauerãt/inte⸗
ribant. Aliqui vero dum radices herbarũ
sectabantur/earumqz succis animã sustẽ
tare temptabant perurgente inedia/i cau
te letali aliquo haustu corrũpebãtur. Mu
lieres quoqz matres familias z honesto lo
co nate/vi famis cogente/pudoris oblite
ad publicũ stipis petẽde grã descẽdebant
Et quas verecũdia aspicere in faciẽ hoĩm
non sinebat expetere aliquid cibi vel etiaz
de manu rapere fames cogebat. Quãplu
rimi vero ita exhausti icedebãt/vt simula⸗
chra magis carne carẽtia ꝙ hoĩes putarẽ
tur. colore tetro/luminibus in profundũ de
mersis/huc atqz illuc corpore nutabundi/
et iaz iamqz lapsuri ingrediebãtur. nec vo
ce iam stipez/sed vltimũ trahendo spiritũ
deposcentes: ita vt nõnũquã si forte frag⸗
mentuz panis aliquis quo frui nõ liceret/
aspiceret/dum manũ conat extendere/nec
desideriũ vires corporis cõsequũtur/in me⸗
dio conatus iualidi ictu frustrãte cõciderent
Qd si quis forte locupletiũ miseratione ꝑ
motus/imptiri aliqd cibi indigẽtibus vo⸗
luisset/constrictus z prefocatus multitudi
ne eoꝝ in quib⁹ nemo erat qui repellẽdus
videret/deserebat inceptũ. nec misericordie
propositũ ꝑ vim eoꝝ quos inedia impu⸗
dentes effecerat/valebat explere. Interea
per plateas oẽs z angiportus/erãt oĩa re⸗
pleta cadaueribus mortuoꝝ: nec erat oĩno
qui sepeliret. dũ z ipi q̇ adhuc superesse vi
debant/morbo inualidi essent/z quasi cõ⸗
tinuo morituri: ex quo fiebat spectaculum
miserabile: ita vtꝙ plurimi a canib⁹ deuo⸗
rarẽtur. Igitur due pestes validissime/fa⸗
mes z lues diuidebãt sibi populũ. Et pau
periores quosqz quib⁹ quotidian⁹ victus
opere manuũ querebat/velut vicinos sibi
et proximos populabat inedia. Illos vero
qui locupletes z referti opib⁹ videbãt/lues
sibi velut ꝓprios defendebat: ita vt videres
numerose familie domũ/intra breue tẽp⁹/
ex vno in alterũ cõtagione currẽte extinctis
oĩbus vacuã derelinqui. Sic discretis qui⸗
dem castris/fames luesqz/sed vno mortis
exitu bellantes/vrbes agrosqz vastabant.
Hec extitit leguz Maximini et elationis
atqz arrogantie eius et iudicii de xp̄istia⸗
nis habiti remuneratio. Hec illius in de
um pietas/et religionis vt asserebat celit⁹
tradite maiestas. ❡ Uerum vt supius di
ximus cũcti humata mortuorum cada B
uera quos fames cõsumpserat in plateis
iacerẽt/z quos lues vsqz ad vnũ itereme
rat/nichilominus insepulti in domib⁹ ma
nerent: qui vero supesse videbantur vrge

renturinedia. clamare oms ꝛ sponte christianoꝝ pietatē misericordiāqꝫ imprecari: quosqꝫ paulo ante extores patria ꝛ domo egerant/nūc suppliciter exorare: vt more sibi solito viuētibus alimonie auxiliuꝫ deferant; mortuis in sepultis sepulture iusta persoluāt. Apud ipsos tantūmodo miserationes valere: apud ipsos solos q̄ bonitatis sunt pietatisqꝫ seruari. Nec tā verā religionē tam scām tā qꝫ i oībus perfectaꝫ vllam esse/que vniuersis hoībus consulere tanq̄ propinquis et proximis suadeat. Nec esse alium vllū preter christianoꝝ deū cōfitebantur. Tum vero nostroꝝ populi/quibus reuera p dei grām qd̄ maxime oībus mirabile fuit/neqꝫ fames in aliquo/neqꝫ lues fuerat dominata/in nullo prorsus iniurie memores/more sibi solito/ꝛ ad misericordiam etiā inimicoꝝ preceptis dn̄icis instituti/conferre certatim vnusquisqꝫ prout poterat cibos ꝛ sustentare ac reficere pereuntes. Et nō solū cibos cū eis/sed ꝛ affectū participare ex quo indigētibus etiā parua sufficere videbantur/q̄ cū magna pietatis affectiōe prebebant. Illos quoqꝫ q̄ morbi ꝯtagiōe laborabāt ad quos nullus gētiliū nec ꝓpinquoruꝫ quidē introibat/sedula et frequenti visitatione curare: nec pati oīno aliquid per ꝯtagiū. quippe quos diuina grā circūdaret: cadaueribus quoqꝫ mortuorū sepulturam deferre/ꝛque sūt nature iusta cōplere. Ita breui ingressu solo christianoꝝ per vrbes ꝛ vicos maloruꝫ/facies imutata rebus ipsis atqꝫ opidus verā esse et piā religionem christianoruꝫ in cordibus hoīm scripsit multo tenatius/q̄ tabulis ereis eā falsam esse tyrannus inciderat. Igitur cuꝫ hec a nostris ita gererentur/et per gestoꝝ bonitatem/tacita quadā n p̄dicatiōe dei nostri veritas nosceretur/ita vt completuꝫ videretur illud quod scriptū est in exodo/ q̄ egiptiis erāt tenebre palpabiles ꝛ crasse/filiis autē israel erat lux in omnibus habitationibus suis: Pergit nichilominus dn̄s deus noster magnificari i sanctis suis. excepte virtutis opus prosperioribus successibus propagare: atqꝫ iterū nobis in obscuro positis splendoreꝫ sue lucis accendē. Etenim secundum propheticū dictum/cibauit nos pane lachrimaruꝫ/et potum dedit lacrimas sed i mensura. Hec est ergo coueptionis emendationisqꝫ mensura/vt non imppetuum indignetur/neqꝫ in eternum irascatur nobis: sed repropitiet seruis suis sperantibus in se.

¶ Ca. ix. de cōstātini aduersus maxentiuꝫ victoria in virtute crucis sibi per soporem apparētis data deqꝫ maximini turpi fuga ac suorum strage atꝫ eius ad deū derelictis ydolis conuersione.

A Tenim cum religiosissimus imperator Constantinus/Cōstantii eq̄ moderatissimi ꝛ egregii p̄ncipis filius/aduersus Maxentium vrbis Rome tyrānū bellū pararet atqꝫ exercitum duceret/erat quidē iam christiane religionis fautor verīqꝫ dei venerator/nōduꝫ tamē/vt ē solēne nostris initiare signū dn̄ice passionis acceperat/ Cū igitur anxius ꝛ multa secū de imminētis belli necessitate ꝓuoluēs iter ageret/atqꝫ ad celuꝫ sepius oculos leuaret/et inde sibi diuinū precaret auxiliū. videt p soporē ad orientis partē i celo signū crucis/ igneo fulgore rutilare. Cunqꝫ tanto visu fuisset exterritus/ac nouo ꝓturbaret aspectu: astare sibi videt angelos dicentes Constātine qd̄ est/i hoc vince. Tūc vero letus redditus/et de victoria iam securus/signū crucis quod i celo viderat in sua fronte designat. Et ita celitus inuitatus ad fideꝫ nō mihi videt illo inferior/cui similiter de celo dictū est/Saule saule quid me ꝑsequeris/ego sum iesus nazarenus: nisi quia hic nō adhuc ꝑsequens/sed iam cōsequens inuitatur. Ex hinc signum quod in celo sibi fuerat demōstratū i militaria vexilla trāsformat: ac labarū quē dicūt/i speciē crucis dn̄ice exaptat. Et ita armis vexillisqꝫ religiōis instructus/aduersus ipioꝝ arma proficiscitur. Sed et in dextera sua manu

Idē i hysto. tripti li.ca. ...

Idē i hyst. tript. libro i.ca.p.

nichilominus signū crucis ex auro fabrefactū habuisse phibetur. ¶ Verū non puto absre videri/si paululū excedētes/etiā quid propositi religiosus dux in hoc bello gesserit proferam⁹. Igitur vbi diuine virtutis auxilio certus de victoria effect⁹ est

B

alio nichilominus estu religiosi principis animus fluctuabat: q̄ scilicet imperator romanus/et pater patrie noīatus/et q̄ oēs si fieri posset qui ante se principatū gesserant pietate et religione cupet supare/nō solū patrie/sed ipsi vrbi rome/que romani impii caput est/bellū cogeretur īferre: nec sine oppugnatione patrie/quā tyrannus obsederat/reddere poterat patrie libertatem. Angebatur hinc animus: et die noctuqʒ deū cui se iam familiarē senserat precabatur/ne dexterā suam quam signo muniuerat salutari/cruore romani sanguinis macularet. Hoc ei die noctuqʒ poscēti/p̄stitit diuina prouidentia. Et cum iam nō procul a ponte Moluio castra posuisset/ecce subito velut vi diuina correptus Maxentius agitur in occursum. Et proruens vrbis Rome portis/sequi se reliquum exercitum iubet: priorqʒ ipse obuius procurrit armatus. Iusserat autē nauibus ad decipulam compositis/fluuium sterni et superpositis pontibus exequari. Ut ergo ipse eques et precursor/oblitus operis sui cum paucis aggressus est pontem/subsedere naues: et in profundum dimersus totius belli futuras cedes/vnius nefandi capitis sui diremit interitu: atqʒ impollutam religiosi principis dexterā a ciuili cruore seruauit. Tum vero nichil minus in hoc q̄ in Moyseo atqʒ hebreorum populo gestum videres: vt digne etiam super his dici deberet/Currus Pharonis et virtutem eius proiecit in mare. Electos ascensores ternos stratores demersit in rubrum mare. Pontum adoperuit eos. Ita nanqʒ maxentius atqʒ ii qui cū ipso erāt armati satellites/demersi sunt ī profundū pontibusqʒ his deuolutus ē/quos ad religiosi prīcipis aptauerat exitiū. Sʒ et illud

Idē i hysto. tripti. libro. i cap. i fine.

super eo cōpetenter diceretur: Lacū aperuit et effodit eū/et incidit in foueā quā operatus est. Conuertetur dolor eius in caput eius/et in verticē eius iniquitas ei⁹ descendet. Hec impius cōpetenter aptātur. Constantino vero tanq̄ famulo dei digne illa iungentur/que moyses post victoriā prostratis cecinit inimicis. Cantem⁹ dño gloriose eī honorificatus est/equū et ascēsorem proiecit in mare. Adiutor et protector meus est/et fact⁹ est michi ī salutē. Quis similis tibi ī diis deus/q̄s similis tibi gloriosus in sanctis/mirabilis in claritate faciens prodigia. Hec etiā si non verbis/rebus tamē gestisqʒ cōstantin⁹ ipsi a quo victoriā meruerat excelso concinens deo/vrbem romā triumphaturus īgreditur. Tū vero leti oēs cum cōiugib⁹ ac liberis. Senatus populusqʒ romanus ingenti peste liberati/et iugo tyrannice īmanitatis exēpti/Constantinū velut auctorem ac restitutorē libertatis excipiunt. Ille tamen nec ad laudes acclamantis populi/nec ī plausum tante vrbis ac talis/animos relaxabat. Neqʒ sue virtuti rem gestam/sed diuino muneri deputabat. Statim deniqʒ vbi imagines sibi ob honorē triumphāti senatus erexit/vexillum dñice crucis ī dextera sua iubet depingi/et subter ascribi: q ī hoc signo singulari/signo qd vere est virtutis insigne/vrbē Romā senatūqʒ et populum Romanū/iugo tyrānice dñationis ereptū pristīe libertati nobilitatiqʒ restitui. ¶ Per idem tempus cōspirante etiam tum secū Licinio/nondū enim in id vesanie īciderat quo postmodū dilapsus est/Scientes et p̄fitentes auctorē sibi bonoꝝ oim deū/vna eademqʒ sententia legē statuūt/ī qua beneficia christianorum plenissimis laudibus prosequūtur: et ipsum sibi auctorem totius virtutis atqʒ operis profitentur/ipsumqʒ de tyrāno prestitisse victoriā. Et ideo ab vniuersis huic venerationē cultūqʒ deferēdū. Hanc legē etiam ad Maximinū qui tūc orientis partibus dñabatur/amicitiasqʒ eoꝝ expetere videbat emittūt. At ille igēti

C

bus imperatorū rebus gestis perterritus/
tametsi que scribebantur contraria sibi/et
aliena mētis sue proposito viderent̄: tamē
qm̄ resistere nō audebat/et rursum aliene
auctoritati cedēs iuitꝰ videri i hoc venisse
erubescebat/metu simul ac pudore vsꝰ mi
serrimis cōsiliariis/statuit velut ex suo ar
bitrio atqz auctoritate/legem pro christia
nis similis sētēcie puulgare. In qua asse
ueraret maioribus qdez suis prioribus au
gustis visū fuisse christianoꝝ gentē tanꝙ
deoꝝ cultui aduersā penitus esse delēdam
Se quoqz aliquandiu ratuz simili debere
vti sentencia: Sed quoniaz eo magis gēs
ista propagetur ꝛ crescat/quo maxime pu
tatur inhiberi/velle se potius/vt si quidez
blandis quis ad deorum cultuz persuasio
nibus acquiescat recipiatur. Nullus vero
cogatur inuitus: sed habeat i arbitrio suo
quo quisqz velit ritu colere deū. neqz p hoc
cōmotionē vllam vel perturbationē puin
cialibus inferendam. Hec maximinus ad
Sabinum prefectū scribit/cum tamē oēs
scirent euz nō ita aio gerere/sed simulata
hec hūanitate decernere. Deniqz nostroꝝ
nullꝰ audebat vel cōsilia agere: vel i publi
co quicꝙ qđ ad religionez ptinet cōmoue
re: id est vel ecclesias reparare/vel si qđ hu
iusmodi vsus noster poscebat explere: qđ
fieri lex ad euz ab imperatoribus missa cē
sebat. Sed ille impius ꝛ mēte ferox/hoc so
lum quod mestus extorquebatur indulse/
rat. nec in aliquo mutauit affectuz/donec
digna in eum verbera vltio diuina profer
ret. Etenī cū contra merituz ꝛ procacitatē
mētis sue/vel nomen augusti vel imperiū
presūpsisset/vir in quo nichil prudēcie ni/
chil sobrietatis aut moderationis inerat:
arrogancia tumidus ꝛ superbia iflatꝰ ex/
tolli et erigi etiam aduersum regni socios
cepit: In quibus regalis institutio moruz
probitatez societatis ac religionis gratia
refulgebat. Audet igitur primo se iter eos
honore cōstituere priorē: ac nō multo post
rupto federe belluz Licinio conatur infer
re: et breui omnia perturbās/modo vrbes
quatere/modo exercitum fatigare. Ad vl/
timū fretus demonibus et numine deoruz
suoꝝ/cum imensa militum multitudine
procedit ad bellum: sed victoria illum qui
deo atqz hoibus inuisus erat refugiēs/ad
partem alteram transit. Et cum ferro ceci
disset eius exercitus/pauci q̄ superfuerant
videntes eum militum copiis et diuino fa
uore nudatū manū forcioribꝰ tradūt. At il
le simul vt se a diis suis deceptū ad hoīsꝰ
desertum videt: detractis imperii insigni/
bus que nec decenter vnꝙ gesserat/turbis
se calonum fugitantiū permiscens turpi/
ter atqz infeliciter bello exēptus/p agros
ac vicos latitās/tādē ad ea loca q̄ hostibꝰ
carere videbantur euasit: nauis suis psua
sionibus illđ multo verius esse persentiēs
quod diuia scriptura pronūciauerat dicēs
Non fit salus rex p multitudinē virtutis
sue: nec gigas saluꝰ erit i multitudine for
titudinis sue. Fallax equus ad salutē: i da
bundanciā aūt virtutis sue non erit salusꝰ
Ecce oculi dñi super timētes euz/spōrātes
super misericordia eius: vt liberet a morte
animas eorum. ¶ Igitur cum omni de/ D
decore atqz ignominia tyrannꝰ posteaꝙ re
gressus est ad propria/primo tanꝙ furore
quodam se digno accensus/plurimos sa/
cerdotes deorum suorum/et diuinos quos
antea mirabatur/et quoꝝ responsis confi
dēs bella cōmouerat/vt deceptores falla/
cesqz/ꝛ qui salutē suaz regnūqz pdidissēt
interfici iubet. Post hec gloriam laudēqz
deo christianoꝝ refert: ꝛ sera penitēcia cō
uersionē i ipsa vite sue dānatione medita
tus/cuz grauissimā mortē morbis erga se
metipsū certātibus duceret/legē pro liber
tate ac securitate christianoꝝ scribit. Cuiꝰ
exemplū infra scriptum est. Imperator ce
sar galerius maximinus Germanicus/
Sarmaticus/Pius/Felix/ Inuictus/Au
gustus: Indesinēter curam prouincialiuz
nostroꝝ gerētes/ꝛ vtilitatibus eoꝝ vel cō
modis consulentes. que ad communez pu
blicuz bonū spectant/queqz animis cūcto
rum cara et iocunda sunt/nūꝙ desinimus
prouidere. Unde cognitum esse oibus nō
dubito manifesteqz compectum/ex eo fa/

mite quo iussu3 fuerat a diuis principibus
diocletiano et Maximiano parẽtib⁹ nr̃is
inhiberi conuentus christianoꝝ plurimas
direptione s z predas ab officialib⁹ factas
idq3 p dies singulos in detrimẽtũ nostroꝝ
prouintialium pfecisse (quoꝝ nos curã p̃ci
puã habere gestimus (ita vt bonis suis pe
ne ac patrimoniis euoluerent. Sup hac re
anno p̃terito legem dedim⁹/vt si q̃s vellet
genti huic vel religioni adherere a nullo p
oibus volũtas eius ac ppositi libertas ipe/
diretur: sed satisfaceret aĩs suis atq3 habe/
ret licentiã absq3 vllo metu vel suspitione
agere quod liberet. Uerum ne nũc quide3
latere nos potuit q̧ quida3 ex iudicib⁹ tẽp/
tauerit permouere rursũ puintiales nr̃os:
et velut ex nostra eos auctoritate turbare:
quo scilicet pigriores erga religione3 qua3
diligunt redderent. Igitur vt i posterũ oĩs
metus vel ambiguitas auferat/hui⁹ edi/
cti nostri lege sãcimus. vt cũctis innotescat
licere iis q̃ christiana3 sectam religionẽq3
venerant/hac nostre indulgẽtie largitate:
vt vnusquisq3 queẽadmodũ vult/z put aĩo
libet religioni huic solẽnita tiq3 deseruiat.
Sed et orationũ domos id est dñica sua vt
instaurent p volũtate pmittimus.. Sane
quo i oĩbns cumulatior hẽatur hec nostra
largitio/etia3 illud hac lege sancimus: vt si
que domus/agri/vel quelibet p̃dia ex chri
stianoꝝ bonis antedac parentũ nostroꝝ
preceptis ad fisci ius fuerãt sociata/si qua
etiam ibi ab aliquo cõpetita sũt/vel si qua
distracta/aut dono in aliquem collata: hec
omnia in antiquũ ius christianoꝝ p̃cipim⁹
reuocari dñisq3 ppriis vniuersa restitui: vt
et in hoc oĩs pietatis nostre beneficiu3 ca
piant. Talibus Maximinus nũc demum
vtitur legibus. qui ante annũ nõ integru3
ereis aduersu3 nos tabulis tanq̃ incternũ
permansuris/sanxerat penas. In quibus
nos velut impios/vrbibus z agris exules
ac toti⁹ pene terre profugos effici iusserat
Uerum ne nũc quidẽ erat eius integra et
ex corde conuersio: sed velut precium quod
da3/huiu scemodi leges offerebat deo. Et
quoniã deoru3 suoꝝ spes. cum prius i bello
deceperat/p hec tanq̃ mutatis patrociniis
bellu3 tempta bat adoriri. Ignorans vanis
simus/q̧ ab hoib⁹ nequã/ad prauũ iceptũ
neq3 officiis neq3 p̃miis potest redimi de⁹.

Cap. x. quo mõ maximin⁹ in grauissimũ
morbũ incidit z christianoꝝ psecutores de/
struũt quapropter christianisi pace incepe/
runt viuere.

Situr cum omnibus copiis instru/
xisset exercitũ/bellu3q3 parauisset
iniustum/doloribus internoꝝ viscerũ cor/
reptus/vehementer exagitari cepit: ita vt
ne stratis quidem recubare posset: Sed exi a
liens e cubili suo sepe pronus eliderent in ter
ram Tum deinde homo edax/z q̃ vino sẽp
repleretur/nũc ne sũmis quidem labiis de
gustandũ reciperet cibum: aut odore tenu3
vinum sumeret. Ita carnibus inedia z ari/
ditate cõsumptis/hoc solum profecit infe/
lix: q̧ in vltimis vite positus/iustã esse vin
dictam dei/et scelerum se penas merente3
profite tur expẽdere. Ad vltimũ tamẽ mor
bo prius luminibus amissis/tunc magis
quid aduersum christu3 impietatis admi
serit videns viuendi finem fecit. Sed de/
functo eo qui erga christianos nunc inau
dita crudelitate/nunc simulata venia age
bat/aperta indulgentia legittimoꝝ prin/
cipum/et absq3 vlla iam suspitione/eccle/
siarum status multo etiam clarior q̃ pri/
us fuerat reparari cepit. Uerbu3 vero dei
et doctrina christi longe gloriosius et libe/
rius propagabatur. Tum vero inimicis fi
dei penitudo vltima atrocitatis z crudelita
tis sue fiebat: ita vt puderet eos aspectus
ipse publicus/nec eleuare oculos in hoĩm
faciem auderent. Etenim cum primu3 ip
se Maximian⁹/imperialibus edictis ty/
rannus et impius et deo atq3 hoibus inui
sus fuisset pronũciatus/tabuleq3 ei⁹ picte
vel ymagines eree alie deici ac precipitari
iuberẽtur/ alie vero atris fucate colorib⁹
oblitterari: tanta subito rerum facta con/
uersio est/vt eius qui dudum aduers⁹ chri
stianos de pene eternitate censebat/nunc
etiam nomen au trepelleretur de memo/

ria hominum / aut cum opprobrio scde
decore seruaretur. Judices quoqz ei⁹ quos
in tyrānicis hñatiōibus ministros scelerū
haduerat legitimi pricipes velut ipietatis
et crudelitatis eius satellites interficiiude
rent. Jn quibus maximus flagitiorū eius
signifer / Peucedius fuit.. Qui secūdo ab
eo et tertio consul prouectus est / ac pfectu⸗
re tenuit culmē. Sed et quītianus similit
primis apud eū donorid⁹ fūctus qui i egyp
ti partibus aduersus christianoꝝ sāguinē
inaudita seuitia z crudelitate grassatus ē
Sed z alii plurimi p quos Maximini im
pietas fomēta conceperat. Jn quib⁹ z theo
tegnus / vltorē tandem pphanoꝝ actuum
esse comperit deū. qui consecrati apud An
thiochiis simulachri gratia / etiam pñdali⸗
bus a Maximino fascibus fuerat honora
tus. Sed cum licinius venisset Antiochi⸗
am / et magice artis studiosos ad penam
iussisset inquiri / sacerdotes illi atqz arus⸗
pices nouelli simulachri / horum vel sociis
vel etiam magistri deprehenduntur. Cum
qz ab his inquireretur quo pacto vel respō
sa redderet simulachrū / vel prodigia que⸗
bam facere videretur: dissimulare primo:
postea tamen artius interrogati / tot⁹ lu⸗
bi compositā et cōpaginatā machinā pan
dunt: et arte Theotegni fatentur cuncta
fucata. Jgitur primo oīm ipsum tāte dece
ptionis auctorem Theotegnū / tum dein
de ceteros magice artis ministros / quos il
le sacerdotes nouelli demōis atqz aruspi⸗
ces collocarat / dignis excruciatos supplici
is occidi iubet. Quibus adduntur etiaz fi
lii Maximini / quos ille iam imperii so⸗
cios assumpserat. Sed et propīquos eius
qui se ob huiuscemodi necessitudinē mole
stissimos ergs ciues et prouinciales exidu
erant / paribus suppliciis afficitstulti z ve
cordes / qui nō audierunt cōmonitionē di
uinarum litterarum dicentem. Nolite cō
fidere im principibus neqz in filiis hoīm qui⸗
bus non est salus. Exiet spiritus eius z re
uertetur in terram suam: in illa die pibūt
omnes cogitationes eoꝝ. Nos autem qui
bus spes z salus in oñipotēte deo cōsistit

et in rege omniū christo saluatore ac redē
ptore animarum nostrarū: et correptionē
libenter ad ipso suscipimus / et pacem ve⸗
niāqz ab ipo similiter expectamus. ¶ Jgi
tur posteaqꝫ repente deo atqz hominibus
inuisum (secundum qꝫ supra exposuim⁹)
interiit impiorum hominuz genus: ita vt B
merito in his completum videretur quod
predixerat spiritussanctus: Uidi impium
superexsltatū et eleuatum sicut cedros li⸗
bani: z trāsiui et ecce non erat / z q̄siui locū
ei⁹ z nō iueni: Omi nube detersa / let⁹ is di
es et solito clarior illuxerat terris atqz ce⸗
lestis christi splendor sui solis effulserat:
nec vsquā qui hoc aliter respiceret liuidus
supererat oculus. Sed cuncti mortales ty
rannice que preterierat crudelitatis horro
re / etiam si nondum fide / votis tamē que
nostra sunt amplectentes / vniuersi parit
deum verum piis esse auxilio fatebantur:
firmamqz esse spem in christo sperantiuz
cōprobabāt. Ex quo aderat cunctis velut
diuino munere īfusa leticia: maxime vidē
tib⁹ ea loca que pauloante impiis tyrāno
rum machinis fuerāt destructa / rediuiua
constructione clariora et excelsiora consur
gere: templaqz excelsa pro humilibus con
uēticulis eleuari. Juuabat eñī christianoꝝ
pricipum fauor / et legislatione religiosa
alacres nostrorum animos eo āplius ani
mabat: dum et ad personam episcoporuz
frequentius scriberent / et honorem sacer⸗
dotibus cum summa veneratione deferēt
sed et impēdiorum sumptus benigni⁹ lar
girētur. Interea festiuitates a nostris fre
quentissime gerebantur cum omni leticia
et exultatione / per vrbes et loca singula ec
clesiarum dedicationibus celebratis. Cō⸗
grebantur in vnum sacerdotes: nec pige⸗
bat etiā longe positos cōuenire: quia nul⸗
lum longum videbatur spaciuz caritati.
Concurrebant etiam populi ad populos:
et tanqꝫ vere mēbra vni⁹ corporis xpi / iūgi
sibi iuicē sociariqz gaudebāt vt viderēt in
eis cōpleri figura illa pphetica q̄ cū sacra⸗
mēto quodam predicata est dicēs. Quia
congregabatur os ad os / et iunctura ad

functuram. Quibus etiam vnus spūs in esse oibus infusus menbris/⁊ vna aīa merito dicitur: quia ⁊ vna in omibus fides/et vnus ab omibus colitur deus: atqz ex vno ore hymnos oms concinunt deo. Jaz vero ingens in sacerdociis et ministeriis atqz i omnibus que ad religionis obseruantiaz ptinēt gratia refulgebat: astabāt hic psalentium chori: iuuenes ⁊ virgines senes cū iunioribus laudabant nomē dn̄i. Hic ministeria/ordinatis ac dispositis vicib⁹ agebāt. Pontificuz quoqz sacerdotū cōcessus ipsa canitie venerabilis emin⁹ pfulgebat. Jom vero si quis per gratiam dei inspiratus sermonē proferret ad populū/cuz omi silentio ora cunctorū in eū/oculiqz conuersi tanq̄ celitus sibi per euz denūtiari aliquid expectabant. Tanta auditorū reuerentia tantus ordo in sacerdotib⁹ seruabatur. Inde alius atqz alius/⁊ nō soluz duo vel tres sicut apostolus dixit ceteris examinātibus loquebantur: sed et quantiscunqz dabatur sermo in apertione oris sui: vt magis constaret i eis illud qđ moyses dixerat: Quis dabit omnez ecclesiā dei pphetare:- Nusq̄ enim liuor aderat: nulluz pulsabat inuidia dei bona dei populis ministrabātur: vnusquisqz secundum quod scriptuz est ad edificationem ecclesie dabundare querebat: et omnia hec in caritate gerebantur: ita vt se honore inuicem preuenirent/et alter alterum sese diceret meliorem. Nam simpliciores quiqz ammirabantur et suscipiebāt eos qui per sapientiam verbi populos instruebant. Sapiētes vero et eruditi viri/pferebāt eos q̄bus pura vita ac sincera simplicitas/offerēdi deo hostias maiorē fiduciam dabat: eisqz immolandi sacrificii permittebatur officiuz/quos familiarior vite simplicitas in cordis puritate seruabat. Sic summo studio perquirebat alter in altero quod preferret. ¶ Igit cuz tali simplicitate ecclesiarum gloria apud deum hominesqz proficeret/et ymago quedam celestium haberetur in terris: super omnia quoqz religiosus princeps Constantinus exultaret in talibus/ac per dies singulos fide et religione crescēs/inexplebili gaudio de eccl'iarum pfectibus repleretur: Sacerdotibus etiam dei non credebat sufficere/si se equalem preberet/nisi eos a longe preferret: et ad ymaginē quandā veneraretur diuine presentie: Cumqz pro his omnibus non iaz vt Imperator/sed vt pater coleretur a cunctis: nō tulit infelix inuidia/vel nostrorū pacem letis successibus crescere/vel illi⁹ ei ganos studia inquassata durare. Et enim Licinius qui primo quasi probitate morū et vite integritate ac merito virtutum/nō solum ab eo in sotietatem regni fuerat ascit⁹ verum et in propinquitatem ex coniūctione suscept⁹ (sororem nanqz constantini in matrimonium acceperat) videns imperatorem nō tām vi et metu/q̄ amore et religione omnibus imperare/atqz in sūma reueratione cunctis esse mortalib⁹/et precipue christianis humano vitio pulsatus/immo inhumane inuidie clade paulsus/occultis insidiis primo decipere egregium principē parat: idqz q̄ maxime p familiares ac ministros molitur. Sed ille nichil quidem de eius dolis et fraudibus suspicatur: tamen quia totus erat confidens i deo/ad omnia se illo signo quod ei celitus monstratuz fuerat muniebat: nec vllis per hoc insidiis fieri obnoxius poterat. Verum Licinius vbi neqz beneficiorum memoria/neqz affinitatis gratia reprimere immanitatem concepti sceleris poterat/neqz tamen ei per occultas machinas isidie procedebant: irat⁹ q̄ Imperator christianorū precibus iuuaretur/et ideo tutus remaneret/stulta iracundia permotus. Imperatori quidem apertum bellum indicit: regniqz fidem societatemqz contaminat. Nostros vero priuato et speciali odio persequi parat: hec in querela deuocans q̄ non ita p se sicut pro Constantino christiani in solennibus ⁊ ex precepto sibi traditis orationibus excubarent. Versa igitur vice/is q̄ pauloante accerrime in eos vindicauerat/qui tyrannorū tēpore aduersū xpianos aliqd crudele moliti sūt/nūc i nr̄os tela ꝯtorq̄t ⁊ tyrānidis sue priasacrilegia nr̄orū cruore delibat

Primo nāq3 oīm de palatio suo si qs chri
stianus esset exire iubet: tū z de oī militia.
Post hec pfecit pestis/et tyrānicis edictis
statuit oēs q se christianos pfiterent̄ i car
cerē trudi. Statim tamē inuenit aliqd in
quo priores crudelitate superaret. Addit edi
cto vt ne quis alicui misso ī carcere cibum
vel potū deferat: dicens: iniquū esse miseri
cordiam fieri atq3 humanitatē preberi iis
quos ipe suis legibus condēnasset. Et ita
multitudies incarcerē retruse inedia neca
bātur. Sed p hoc putabat adhuc occultio
rem esse tyrannidē suam. Uerum crescen
te animi seuitia/etiam hoc parum videtur
continuo ī episcopos ceterosq3 sacerdotes
dei rabie3 crudelitatis extendit. Et primo
oīm nobiliores quosq3 z quos fama clari
or extulerat/vel sapiencie z doctrie opinio
cōmendauerat/callida arte circumuenit: z
eos aut iniuriaꝝ reos fieri/aut cuiuslibet
alteri⁹ ficti criminis precipiēs/nullaq3 ne
gotii inquisitione habita/puniri hoc solo
quo deferebantur iubebat. Ja3 vero post
hec/iaudito oibus seculis crudelitatis mo
do/oēs qui cōtaminatis sacrificiis acquie
scere noluissent/nō tortoribus vt precesso-
res sui tyranni faciebant/neq3 cruciati-
bus ac suppliciis tradi iubebat: sed lanio-
nibus dari: vt eos porcoꝝ more suspensos
despicatosq3 z codicibus superpositos. per
frusta cederent: z in partes diuisos/in ma
re ad pabulum piscium proicerent. Eccle-
sias quoq3/quas suis ia3 tēporibus cōmu
nibus edictis extrui fecerat rursū ipse sub-
uertere: et p omnia satis agere/quatinus
cūctos q ante se fuerant tyrannos crudeli
tate superaret. Preterea et leges si q apud
Romanos bene et honeste a maiorib⁹ la
te fuerant/in barbaroꝝ ritum conuertere
auaricie quoq3 insatiabiliter studere: cen
sus inouare: et agros cultorib⁹ vacuos tri
butis replere. Preterea si quos iniquis fa
ctionibus circumuētos in exiliu3 misisset
hoꝝ vxores legittimis matrimoniis auul
sas/seruis suis ac satellitibus iūgere. Ipse
vero etiam contra etatis sue vires/adulte
riis et corruptione virginum delectan. Ue
rum vbi huiuscemodi armis z virtutibus
instructus/tyrannidē ferotius cepit agita
re/Constantinus aūt qui erat veris virtu
tibus adornatus z pfecta ī deū pietate mu
nitus/tot tantisq3 flagitiis ire obuiam pa
rat. nec difficultas aliqua victorie fuit: vbi
et causa iustior et fides purior/et virtus
eminētior habebat̄. Deiectoq3 licinio/at
q3 omī memoria tyrānice dn̄ationis abla-
ta soliditatē romani regni cu3 filiis solus
obtinuit. Tū vero status quidē reipubli-
ce equabili moderatiōe/et censura digniſ
sima Romani noīs habebat̄. In nationi
bus barbaris metus ingens. In prouincia
libus vero metu deuotio animi maior erat
Quieta omia et trāquilla ab hostib⁹ bel
lisq3 ciuilibus: leti securiq3 cuncti morta-
les pacē agitabant. Ecclesiaꝝ vero glīa ī
credibile memoratu ē/quāto religiosi im-
peratoris studio adoleuerit: quantaq3 ei⁹
cura etiā erga sūptū indigentiū fuerit. Ar
dens nāq3 in fide dei anim⁹/z benignū in
geniū atq3 clemēs/bonis operibus pasce-
batur. Intantū vero presētiū reꝝ bonitas
et transquillitas obtinebat: vt obliuione3
preteritoꝝ pareret maloru3. Edictis nāq3
frequētibus p oēm locū propositis/non so
lū tyrannicas aduersū christianos depule-
rat leges/iusq3 ciuile reddiderat: verū z pri
uilegia plurima eccl'iastica/ac sūmos ho-
nores sacerdotib⁹ detulit. Ita deo atq3 ho-
minib⁹ carus sūmā romani regni/cū reli-
gione pura/tū etiā virtute animi ac mode
ratiōe supra oēs q prius fuerāt pcurabat.

Eusebii Cesariensis hystorie ecclesiasti
ce/explicit liber nonus.

Hucusq3 nobis Eusebius rerū in ec-
clesia gestaꝝ memoriā tradidit. Ce
tera vero q vsq3 ad presēs tēpus p ordine3
subsecuta sūt/que vel in maioꝝ litteris re
perimus/vel nostra memoria attigit/pa-
tris religiosi pceptis z ī hoc parētes/q̄ po
terimus breuiter addem⁹. Hec etiā decio
libro ecclesiastice hystorie continētur.

Incipit liber decimus

¶ Capitulū primū de conuocatione cōsilii niceni ꝓpter heresim arrii heretici.

Um apud Alexandriam/ post Achillam q̄ petro martyri successerat/Alexāder sacerdotium suscepisset/quia pax nostris ꝛ quies a ꝑsecutionibus erat/atq; ecclesiaꝝ gloria cōfessorum meritis gaudebat: ꝓsperitas reꝝ nostraꝝ domestica cōtentione turbaꝰ. Etenim presbiter quidam apud Alexandriam Arrius noīe/vir specie ꝛ forma magis q̄ virtute religiosus/et glorie laudisq; ꝛ nouitatis iꝑrobe cupidus/praua quedam de fide dusti proferre/et que antea in questionē nunq̄ venerāt cepit abscidere ac separe ab illa eterna et ineffabili dei patris substancia vel natura filiū conabaꝰ. Que res plurimos in ecclīa cōturbabat. Sed cū alexāder episcopus natura lenis/ꝛ quietus assiduis cōmonitionibꝰ. Arriū cuperet a prauo incepto ꝛ assertionibus ipīs reuocare/nec tamē res ex sentencia ꝓcederet (q̄ plerosq; iā contagio pestifere assertionis ifecerat nō solū apud alexandriam/verū et ꝑ alias vrbes prouintiasq; dispersa) ꝑnitiosū fore credens si dissimularet aliis plurimis cōsacerdotibus suis reꝫ indicat. Questio latius innotescit: sermo vsq; ad aures religiosi principis (quippe qui omni studio ꝛ diligētia curaret q̄ nostra sūt) ꝑuenit. Tū ille ex sentēcia sacerdotū apud vrbē Niceā episcopale conciliuꝫ conuocat: ibiq; Arriū trecētis ꝛ .xviii. episcopis residētibus adesse iubet: ac de eius ꝑpositionibus ꝛ questionibus iudicari.

¶ Cap. ii. quomodo cōstantinꝰ i cōcilio illo noluit iudicare de querellis que int̄ episcopos versabantur

Ed i eo concilio ammirabile factuꝫ principis nō puto reticenduꝫ. Etenim cum ex omnibus pene locis episcopi conuenissent/et vt fieri solet diuersis ex causis inter se iurgia quedā detulissent/interpellabaꝰ frequēter a singulis: offerebanꝰ libelli culpe ꝓferebantur. et magis ad hoc q̄ ad id pro quo ventum fuerat aīos dabāt. At ille videns q̄ ꝑ huiusmodi iurgia causa sūmi negotii frustraretur/diem certā cōstituit qua vnusquisq; episcoꝝum si q̄d querimonie habere videretur/deferret. Et cū resedisset/suscepit a singulis libellos. Quos simul oīs in sinu suo continēs/nec i eis q̄d contineretur aperiens ait ad eṗos: Deus vos cōstituit sacerdotes/ꝛ potestatē vobis dedit de nobis quoq; iudicandi: ꝛ ideo nos a vobis recte iudicamur. Uos autē nō potestis ab hoībus iudicari: propter q̄d dei solius inter vos expectate iudiciuꝫ: ꝛ vestra iurgia quecūq; sunt ad illud diuinū reseruentur examē. Uos etenim nobis a deo dati estis dii et conueniens nō est vt homo iudicet deos: sed ille solus de quo scriptum est/ Deus stetit i synagoga deoꝝ i medio aūt deos discernit. Et idō his omissis illa que ad fidem dei ꝑtinēt absq; vlla animoꝝ cōtentione distinguite. Cuꝫ hoc dixisset/oīs simul querimoniaꝝ libellos iussit exuri: ne innotesceret vlli hoīm simulatio sacerdotum. Uerum cū ꝑ dies multos in episcoporuꝫ cōsilio fidei questio verteretur/ꝛ nōnulli diuersa sentirent/ac vehemenꝰ ceptis Arrii fauerent: cōplures tamē erant q̄ ipiū Arrii execrarenꝰ inceptū. Cunq; in eodē cōcilio esset cōfessoꝝ magnus numerus sacerdotum/oīs Arrii nouitatibus aduersabanꝰ Fauebant vero ei viri in questionibꝰ callidi/et ob id simplicitati fidei aduersi.

Jdē i hy. trip. li. ii. ca. ii et. xi q. i. sacerdoti dot i bꝰ xi que. i. futurā

¶ Cap. iii. q̄ a simplici sacerdote dialeticꝰ in verbo dei supatur et christianꝰ efficitur

Uantam vero virtutē habeat simplicitas fidei/etiam ex iis que inibi gesta referuntur agnoscimus. Etenim cū pro studio religiosi impatoris/ex omni terra sacerdotes dei coissent/opinione cōmoti philosophi quoq; ꝛ dialectici valde nobiles ꝛ opinatissimi cōuenerūt. Jn quibꝰ quidaꝫ insignis in arte dialectica ꝑ dies singulos conflictum sūmi certaminis cū episcopis nr̄is/viri ad eque in dialectica nō iprobabiliter eruditis mouebat: ꝛ fiebat ingēs

spectaculum: Conuentibus ad audiēduz doctis z litteratis viris: nec tamē vllo genere philosophus cōcludi a quoquā poterat aut constringi. Tanta etenim dicendi arte obiectis questionibus occurrebat: vt vbi maxime putaretur astrict⁹/velut anguis lubricus laberet. Sed vt ostēderet deus ꝙ non in sermone regnum dei/sed ī virtute consistit: quidā ex cōfessoribus simplicissime nature vir/z nichil aliud sciēs nisi christum iesum z hūc crucifixū/iter ceteros auditores episcopus aderat. Qui cū vidisset philosophū ī sultātē nostris/et callida se disputationis arte iactantē poscit ab oīb⁹ locuz velle se paucis cū philosopho sermocinari. Tum vero nostri qui simplicitatez viri et impericiem ī sermone dūtaxat nossent/pauere: z velut pudorē quendā pati: ne forte apud callidos homīes risui efficeretur sancta simplicitas. Persistit tamen senior: z hinc mouit sermonis exordium. In noīe inquit Jesu christi/philosophe audi que vera sunt. Deus vnus est q celū fecit et terram: Quiqz homini quē de terre limo formauerat spm̄ dedit vniuersa: que videntur et que non vidētur virtute verbi sui creauit: z spūs sui sāctificatione firmauit. Hoc verbuz ac sapiencia quem nos filium dicimus/humanos miseratus errores ex virgine nascit: et ꝑ passionē mortis a ppetua nos morte liberauit: ac resurrectione sua/eternam nobis contulit vitam Quem et expectamus iudicē oīm que gerimus esse venturum. Credis hoc ita esse philosophe? At ille velut si nuꝙ̄ vllum sermonen cōtradicēdi didicisset/ita obstupefactus virtute dictoꝝ mutus ad oīa/hoc solū potuit respōdere/ita sibi videri. Nec aliud verū esse ꝙ̄ quod dixerat. Tū senior Si hoc inquit ita esse credidisti/surge z sequere me: ac dñicā z huius fidei signaculū suscipe. Et philosophus conuersus ad discipulos suos/vel ad eos qui audiendi gracia conuenerant: Audite inquit o eruditi viri/donec verbis mecū gesta res est/verba verbis opposui: Et que dicebantur dicendi arte subuerti. Ubi vero ꝓ verbis virtus processit ex ore dicētis. nō potuerunt resistere verba virtuti: nec homo aduersari potuit deo. Et ideo si quis vestrū potuit in his que dicta sunt sentire q sensi/credat christo z sequatur hūc senē/ī quo locutus est deus Jta philosophus christian⁹ effect⁹ tandem se gratulatus est victum.

Idē i hy. trip. li.ii. cap. iii.

Capitulum. iiii. de pafnucio confessore eiusqz miraculis.

Fuit preterea ī illo concilio z pafnucius homo dei/episcopus ex egypti ꝑtibus: confessor ex illis quos Maximin⁹ dextris oculis effossis/et sinistro polite succiso/ꝑ metalla dānauerat. Sed in hoc tanta virtutum inerat gracia/vt signa ꝑ eū nōminus ꝙ̄ hudū ꝑ apostolos fierent. Nam z demones/tantum verbo fugabat et egros sola oratione curabat. Sed et cecis visum dicit reddidisse: Et paraliticos ad stabilitatem corporis reuocasse. Quez Constantinus in tanta veneratiōe z affectu habuit/vt sepius eum intra palacium euocatum complecteretur: et illum oculuz qui ī confessione fidei fuerat euulsus/auidioribus osculis demulceret.

C. pafnucio etiam infra. lib. x. ca. i. A. in hystori. li. i. ca. x. A. z. li ii. capi. A.

Cap. v. de spiridione episcopo z ei⁹ mirabilibus homousionqz additiōe ī symbolo

Ex eorū numero z si quid adhuc eminentius fuisse dicitur/etiaz Spiridion Ciprius episcopus/vir vnus ex ordine ꝓphetaꝝ ꝙ̄tum etiam nos eoꝝ qui eū viderant narratiōe cōperimus. Hic pastor ouiū etiam in episcopatu positus permansit. Quadā vero nocte/cū ad caulas fures venissent/et manus improbas quo aditū educēdis ouibus facerēt extēdissent: inuisibilib⁹ quibusdā vinculis restricti/vsqz ad lucem velut traditi tortoribus ꝑmāserunt Cū vero oues ducturus ad pascua matutinus se ageret senior: videt iuuenes absqz hūanis vinculis caulis pendere districtos Cūqz causam noxe comperisset: absoluit sermone quos meritis vinxerat. Et ne eis

de ho. spiridione etiā i hysto tri. li. i. ca. x. fere ꝑ totū

A

manis nocturna cederet occupatio: tollite cinge iuuenca vnū vobis arietē: ne sine eā venisse videamini: quē melius prece q̄ furto quesisse conuenerat. Tradūt de hoc etiam illud factū mirabile. Filiam habuit prenē noīe: que ei cū bene ministrasset/virgo defūcta est. Post eius obitū venit quidam dicens se ei quoddam depositum cōmendasse. Rem gestā ignorauerat pater. Perquisituz in tota domo nusq̄ quod poscebat inueutū est. Persistebat ille qui cōmendauerat: z fletu ac lacrimis purgedat. Uite quoqz sue illaturuz se esse exitiū/nisi cōmendata reciperet testabat. Permotus lacrimis eius senex/ad sepulchrū filie properat: atqz eam ex noīe clamitat. Tū illa de sepulchro/quid vis ait pater? Cōmenda tum illius inquit vbi posuisti? At illa locū designans/illic ait inuenies defossuz. Regressus ad domuz/rem sicut filia de sepulchro responderat repertā tradidit reposcēti. Sed et multa alia eius ferunt gesta mirabilia: que etiā nunc ore oīm celebrantur. Talea igit in illis adhuc tēporibus per multi viri i ecclesiis dñi refulgebāt/ex qui
5 bus plurimi in illo concilio fuerunt. Sed et Athanasius eodem tempore alexandri diaconus Alexandrini episcopi aderat: cō filiis senem quāplurimis iuuās. Interea per dies singulos agitabat conuētus: nec facile aut temere de re tāta statuere audebant. Euocabatur frequēter Arrius in cōcilium/et assiduo tractatu assertiones ei9 dissutiebant. Et quid aduersuz hoc teneri deberet aut statui/sūma cū liberatiōe querebatur. Uerum post diutinū multumqz tractatum placet omnibus/ac velut vno cunctorum ore z corde decernit. homousiō scribi debere: id est eiusdē cuz patre substā de filiuz confiteri: idqz firmissima omniū sentencia pronunciat. Decē z septē et soli tunc fuisse dicunt/quibus arrii fides magis placeret: extrinsecus creatum dei filiū ex nullis substantibus/et non ex ipsa patris deitate progenitum cōfirmantes. Defertur ad Constantinum sacerdotalis cōcilii sentencia. Ille tanq̄ a deo prolatā veneratur. Cui si qui temptasset obniti/velut cōtra diuina statuta venientem/in exilium se protestatur acturum. Sex igitur soli cum Arrio se patiuntur expelli: reliqui vero vndecim concilio inter se habito acquiescūt ad subscribendum manu sola nō mente. Cuius simulationis auctor precipue extitit Nicomedie episcopus Eusebius. Interim quoquomodo aliis veritate aliis simulatione (sicut post exit9 docuit) subscribentibus/et de singulis quibusqz ecclesiasticis obseruationibus certa statuta fingentibus/concilium direptum est. Exemplum autē expositionis fidei eoꝝ q̄ conuenerant infra scriptum est. Exemplum fidei Nicene.

¶ Cap. vi. de expōne fidei in cōsilio niceno facta et eiusdem concilii actio

Redimus in vnum deum patrem omnipotentem: omnium visibilium et inuisibilium factorem. Et in vnum dominum nostrum Jesum christum/filium dei/de patre natum vnigenitum. Hoc est de substantia patris. Deuz ex deo: lumen ex lumine. Deum veruz/ex deo vero. Natum nō factum. Homousiō patri: hoc ē eiusdez cū patre substātie. Per quem omnia facta sunt/que in celo et que in terris. Qui propter nos et propter nostrā salutē descēdit: z icarnat9 est hō fact9 passus est: et resurrexit tertia die: z ascēdit in celos. Inde venturus est iudicare viuos et mortuos. Et in spiritū sanctū. Eos aūt qui dicunt/erat aliquādo quādo non erat et anteq̄ nasceretur nō erat/z quia ex nullis extantibus factus est/aut ex alia substantia dicunt esse aut cōuertibilē/vel mutabilem filium dei: anathematizat catholica et apostolica ecclesia. A

Acta niceni concilii ¶ .i.

Statuunt preterea obseruandum esse in ecclesiis/ne quis ex iis qui semetipsos per impatientiam libidinis excide- B
runt/veniret ad clerum. ¶ ii. Et ne quis nuper assumptus ex vita vel con-

uersatione gētili accepto baptismo anteq̄ cautius examinetur clericus fiat. ℂiii

ℂ Et ne q̄s epōꝝ cetorūq̄ȝ clericorū cū ȝ extraneis mulieribus habitet preter cū matre/vel sorore/vel thia/vel si que sunt huiusmodi necessitudinū persone. ℂiiii Et vt episcopus si fieri potest/a totius prouīcie episcopis ordinetur. Si hoc difficile ē/certe non minus q̄ a tribus:ita tamē vt Metropolitani episcopi maxime vel presentia vel auctoritas habeatur. Absq̄ȝ quo ordinationē irritā esse voluerunt. ℂv. Et ne quē si ali⁹ episcopus de ecclesia expulerit/siue clericū/siue laicū/suscipiat alius. Sane/nec hoc aut iracundia aliqua aut cōtētione (vt fieri solet) iniuste factuȝ remedium nō haberet/decernūt per singulos annos in singulis vrbibus atq̄ȝ prouīciis/secundo ab omnibus episcopis puincialib⁹ cōsilia agi debere:ꝛ de huiuscemodi negotiis iudicari:vt si forte ab vno īique aliq̄d gestum est/a ceteris emendetur. Si recte vt ab omnibus confirmetur: ℂvi. Et vt apud Alexandriā vel in vrbe Roma vetusta consuetudo seruetur/vt vel ille egypti vel hic suburbicarū ecclesiaꝝ sollicitudinē gerat. ℂvii. Et vt si forte in ordinādo episcopo duo vel tres pro aliqua contentione dissentiant/reliquoꝝ auctoritas et p̄cipue Metropolitani cuȝ ceteris firmior habeatur. ℂviii. Et vt episcopo Jerosolimorum/antiquit⁹ tradita honoris prerogatiua seruetur:manente nichilomin⁹ et Metropolitani ipsius prouīcie dignitate. ℂix Et vt cathareos (qui apud nos Nouatiani sunt) si forte penitentes ad ecclesiaȝ cōuertantur/confessos ecclīastica dogmata clericos in ordine quidem suo suscipi debere. sed ordinatione data: Sane si episcop⁹ ipoꝝ veniat ad episcopū nostrū/debere eū in presbiteroꝝ loco sedere. Episcopi vero nomen maneie apud illū soluȝ/qui catholicam semper tenuit fidē: nisi sua volūtate ipse euȝ tali nomine honorare voluerit: vel si placuerit vt querat ei episcopi locuȝ vacantem/hoc sit in ipsius potestate. ℂx. Et ne ī vna ciuitate duo sint episcopi. ℂxi

Et si qui forte indiscrete ad sacerdotium prouecti/postmodū vel ipsi aliq̄d de se criminosum confessi sunt/vel ab aliis reuicti vt abitiantur. Sed et si qui ex iis qui lapsi sunt/ꝛ per ignorantiā forte ordinati regogniti fuerint/vt abitiantur. ℂxii. Et si qui absq̄ȝ tormentis in persecutionib⁹ lapsi sunt et ex corde agunt penitētiam:quiq̄ȝ annos intra catecuminos faciant/ꝛ duobus annis post hoc fidelibus tantū ī oratione iungantur: ꝛ ita postmodū suscipiātur. Qui vero propter cōfessionē militiaȝ abiecerant/et rursum hanc ādierunt/dos tredecim annis penitentiā gerere: et postea suscipi si tamen ex corde penitentiā gerant. Esse tamē ꝛ ī potestate episcopi moderādi facultatē/si eorū fructuosam et attentam penitētiaȝ viderit. ℂxiii. De iis vero qui vita excedunt penitētibus. decernunt vacuū nullū debere dimitti. Si qui sane accepta cōmunione superuixerit/deberet eū tempora statuta complere:vel certe put moderatio episcopi voluerit. ℂxiiii. Et ne diaconi presbiteris preferantur: neve sedeant in consessu presbiterorū:aut illis presentibus eucharistiā diuidāt:sȝ illis agentibus solum ministrent Si vero presbiter nullus sit in presenti/tunc demū etiam ipsis licere diuidere:aliter vel o agentes abiciiudent. ℂxv. De catecuminis qui plapsi sunt/statuere tribus. ānis eos a catecuminoruȝ oratiōe separatos/postea recipi debere. ℂxvi. Et ne de ciuitate inferiori ad maiorem ecclesiā transire q̇s ambiat:siue episcopus siue etiam ali⁹ clericus. Et ne quis clericus qui derelicta ecclesia sua/nulla existente causa probabili vagatur ꝛ oberrat per alias ecclesias suscipiatur in cōmunione. ℂxvii. Et vt nemo eum qui ad alium pertinet suscipiens in sua ecclesia ordinet clericum/absq̄ȝ consensu illius ad quem pertinet. ℂxviii.

Et ne quis clericus aut vsuras accipiat/aut frumenti vel vini ampliationē/quod solet in nouo datum/vel sexcupluȝ vel etiam duplum recipi: quod si faciat tanquā turpis lucri reum abiciendum. ℂxix.

Et vt paullaniste qui sūt Fotiniani rebaptizentur. Cxx. Sed z diaconisse qm̄ quidē manus īpositionē non acceperūt/etiā ipsas inter laicos esse debere. Igitur cum de his p̄rout diuinaꝝ legum ratio poposcerat decreuissent. sed z de obseruatione pasche antiquū canonē p quē nulla de reliquo varietas oriretur ecclesiis tradidissēt: oībus rite dispositis/ecclīaꝝ pax z fides ī orētis atqz occidentis partibus vna atqz eadez seruabatur.

¶ Cap. vii. de pfectione helene in ihrlm et viuifice crucis ligni atqz tituli inuētione

Er idem tempus Helena cōstātini mater/femīa incompabili fide et religione animi ac magnificentia sigulari/cuius vere Constantinus cū esset filiꝰ et crederetur: diuinis āmonita visionibus Jerosolimā petit: atqz ibi locū ī quo sacrosanctum corpus christi patibulo affixū pependerat/ab incolis perquirit. Qui idcirco ad inueniendū difficilis erat/ꝙ ab antiquis psecutoribus simulachrū in eo veneris fuerat defixuz: vt si quis christianoꝝ in loco illo christum adorare voluisset/venerem videret adorare. Et ob hoc infrequēs et pene obliuioni datus fuerat locus. Sed cum vt supra diximus religiosa femina pperasset ad locū celesti sibi inditio designatum/cuncta ex eo pphana z polluta deturbans/ī altum purgatis ruderibꝰ/tres confuso ordine reperit cruces. Sed obturdabat repti muneris leticiā vniuscuiusqz crucis indiscreta pprietas. Aderat quidē z titulus ille q̄ grecis z latinis atqz hebraicis litteris a Pilato fuerat cōscriptꝰ. Sed nec ipse satis euidenter dn̄ici pdebat signa patibuli. Hic iam humane ambiguitatis incertuz/diuinū flagitat testimoniū. Acciditin eadez vrbe primariā quandā loci illius feminā graui egritudine cōfectaz/semine cem iacere. Macharius p idez tempus ecclesie illius epūs erat. Is vbi cūctātē reginam atqz oēs pariter q̄ aderant videt/afferte huc inq̄t totas que repte sūt cruces: et que sit q̄ portauerit dn̄z nūc nobis aperiet deus. Et ingressus cum regina pariter et populis ad eam q̄ decūbebat/defixis genibus huiuscemodi ad deū precē pfudit.

Idē in histo. tripar li.ii.ca xviii. F.

¶ Cap. viii. de miraculo iherosolīs facto quo crux dn̄i ab aliis cruciaꝰ fuit euidenter distincta

Tu dn̄e qui p vnigenitum filiū tuū/salutem generi humano p passioēz crucis cōferre dignatus es/et nūc in nouissis temporibꝰ aspirasti in corde ancille tue perquirere lignū beatum in quo salus nr̄a pependit/ostende euidēter ex his tribꝰ que crux fuerit ad dn̄icaz gloriam: vel q̄ extiterint ad seruile supplicium. vt hec mulier q̄ semiuiua decūbit/statim vt eam lignū salutare contigerit/a mortis ianuis reuocet ad vitaz. Et cū hoc dixisset adhibuit primo vnam ex tribus/z nichil profecit. Adhibuit secūdam/nec sic quidē aliquid actuz est. Ut vero admouit terciam/repēte apertis oculis mulier cōsurrexit Et stabilitate virium recepta/alacrior multo ꝙ duz sana fuerat tota domo discurrere z magnificare dn̄m potenciam cepit: Sic euidenti inditio regina voti compos effecta/tēplum mirificum in eo loco in quo crucē repererat regia ambitione construxit. Clauos quibꝰ corpus dn̄i cū fuerat affixum portat ad filium. Ex quibus ille frenos composuit quibꝰ vteret ad bellum. Et ex aliis galeam nichilominus belli vsibus aptam fertur armasse. Ligni vero ipsius salutaris ptez detulit filio: partem vero thecis argenteis conditam dereliquit in loco: que etiam nunc ad memoriaz sollicita veneratione seruat. Reliquit etiā hoc indicium religiosi animi regina venerabilis. Uirgines quas ibi repperit deo sacratas inuitasse ad prandiū/et tanta eas deuotione curasse dicit: vt indignuz crederet si famulorum vteretur officiis. Sed ipsa manibus suis famule habitu succincta cibum apponeret/poculū porrigeret/aquā manibus infunderet. Et regina orbis ac mater imperii/famulaꝝ christi se famulā deputaret. Hec quidē Jerosolimis gesta.

Idē i histo trip. li.ii.c xviii. F.

Idē tāgitur ī histo trip. li.ii. cap. xviii. g.

¶ Capitulū. ix. quomō cōstantinꝰ oēs gentes barbaras vincebat ob cultū religionis.

Prerea Constantinus pietate fretus/Sarmatas/Gothos/aliasqz barbaras nationes/nisi que vel amiciciis vel deditione sui pacem preuenerant: i solo proprio armis edomuit. Et quanto magis se religiosius deo subiecerat/tanto amplius ei deus vniuersa subdebat. Ad antonium quoqz primū heremi habitatorem velut ad vnum ex pphetis litteras suppliciter mittit/vti p se ac liberis suis dn̄o supplicaret. Ita nō solum mentis suis ac religione matris/sed et intercessione sanctoꝝ cōmendabilez se deo fieri gestiebat. Sane quoniam tanti viri Antonii fecimus mentionē/de virtutibus eius atqz institutis et sobrietate mētis/vt in solitudine vitā degēs vsus solūmodo consortio fuerit bestiarum/et de demonibus crebros agens triūphos placuerit deo supra cunctos mortales/et que institutionis sue preclara vsqz i hodiernuz monachis exēpla reliquerit/volentez me aliqua exponere/ille libellus exclusit/qui ab Athanasio scriptus/etiā latino sermone editus est. Propter quod nos (omissis iis que ab aliis iam dicta sūt) ea memorabimus/que quāuis gestoꝝ contineat fides/ab iis tamen q longe positi sūt obscurior fama subtraxit.

De antonio i histo trip. li.i.c. xi.d. e.f.

¶ Cap. x. de captiuitate frumētii ⁊ edisii ⁊ de cōuersione Indoꝝ per eos facta

In ea diuisione orbis terre/que ad predicandū verbuz dei sorte p apostolos celebrata est/cū alie aliis prouincie obuenissent/Thome parthia/⁊ Matheo Ethiopia/eiqz adherēs citerior india bartholomeo dicitur sorte decreta. Inter quā parthiāqz Media/sed lōgo iterior tractu india vlterior iacet/multis variisqz līguis et gentibus habitata. Quaz velut longe remotā/nullus apostolice predicatiōis vomer impresserat. Que tamē tēporibus cōstantini tali quadā ex causa semina fidei prima suscepit. Metrodorus quidaz philosophus in spiciendoꝝ locorū ⁊ orbis perscrutandi gracia/vlteriorez dicitur Indiā penetrasse. Cuius exemplo inuitatus etiā Meropius quidam tyrius philosophus/simili ex causa adire Indiā voluit/habēs secuz duos puerulos/quos liberalibus litteris vt pote ppinquos instituebat. Quarum vnus qui erat iunior Edisius/alter Frumētius vocabatur. Igitur puilis ⁊ inoticiā captis iis quib⁹ animus pascebat/cuz philosophus redire cepisset/aque vel ceterorū necessarioꝝ causa/ad portū quēdam nauis qua vehebatur applicuit. Moris ē inibi barbaroꝝ/vt si quando fedus sibi cū Romanis turbatū vicine nunciauerīt gētes/oēs qui apud eos ex Romanis iuēti fuerint iugulētur. Inuaditur nauis philosophi/cuncti cum ipso pariter perimuntur. Pueruli reperti sub arbore meditantes/⁊ lectiones suas parantes/barbaroꝝ miseratione seruati ducuntur ad regē. Hoꝝ illē alteruz id est. Edisiū sibi pincernā fecit Frumētio vero quem quasi perspicacē deprebēderat ⁊ prudentē/rationes suas scriniaqz cōmisit. Ex quo ⁊ in honore magno apud regem habiti sunt ⁊ in amore. At vero moriēs rex/vxorem cū paruo filio regni reliquit heredem. Adolescentibus aūt qd vellēt agēdi dedit liberā facultatē. Quos tamē regina suppliciter exorat/tanq̄ que nichil haberet in toto regno fidelius/vt secum vsqzquo adolesceret filius regendi regni sollicitudinē ptirent. Et precipue Frumentium/cuius prudēcia admoderandū sufficeret regnū. Nam alius fidem puraz et sobriam mentem simpliciter exhibebat. Idqz dum agerent/et regni gubernacula Frumentius haberet in manibus/deo mētē eius et animos instigante/requirere sollicitius cepit si qui inter negociatores Romanos christiani essent: et ipsis potestatē maximam dare/ac monere: vt conuenticula per loca singula facerēt/ad que romano ritu orationis causa confluerent. Sed et ipse multomagis eadem facere. et ita ceteros cohortari: fauore et beneficiis inuitare: prestare quicquid oportunuz fuisset: loca edificiis/aliaqz necessaria preberet: et omni modo gestire/vt christianoꝝ ibi semen exurgeret. Sed cum adoleuisset regis

as puer/cui procuratione regni gerebāt/ex
plexis oībus et ex fide traditus/multū licet
retinētibus et rogantibus vt manerent re
gia vel filio/ad orbē tamen nrm denuo re
uertunt. Et Edisio festinante Tyrū parē
tes propinquosqz reuisere: Frumetius Ale-
xandriā pgit: dicens equū nō esse opus oc-
cultare dnicū. Igitur rē oēm vt gesta ē ex-
ponit. Epm admonet vt prouideat virum
aliquē/dignū/quē cōgregatis iā plurimis
christianis z ecclesiis cōstructis/i barbari-
co solo epm mittat. Tū vero Athanasius
(nam is nup sacerdotiū susceperat) attētius z
propēsius frumētii dicta gestaqz conside-
rans/in consilio sacerdotū ait. Et quē aliū
inueniemus virū talē i quo sit spūs dei in
ipso sicut in te/qui hoc ita possit iplere: Et
tradito ei sacerdotio/redire eū cuz dñi grā
vnde venerat iubet. Quiqz cū epūs prexis
set ad Indiā/tanta ei data esse adeo virtu
tum gratia dicitur: vt signa p eū apostoli-
ca fierent/z infinitus numerus barbarorū
cōuerteretur ad fidē. Ex quo in Indie ptī-
bus/z populi christianorū/z ecclie facte sūt
et sacerdotiū cepit. Que nos ita gesta nō
opinione vulgi/sed ipso Edisio tyri presbi
tero postmodū facto/qui Frumētii comes
prius fuerat referente cognouimus.

¶ Cap. xi. de cōuersiōe hiberorum p capti-
uam mulierem facta.

Ex idem tēpus etiā Hiberorū gēs
que sub axe pōtico iacet verbi dei se
mina/et fidē futuri suscepit regni. Sed hu
ius tāti doni prestitit causā mulier quedā
captiua: q apud eos repta/cū fidelē satis z
sobriā ac pudicā duceret vitam/totisqz die
bus ac noctibus obsecrationes deo puigiles
exhiberet/i āmiratiōe esse ipa rei nouitas
barbaris cepit. Et qd hoc sibi velit curiosi
us pquirebant. Illa vt res erat/simplicit
christum se deū hoc ritu colere fatebat. Ni
chil ex hoc amplius barbari/pret nouita-
tē nois mirabant. Uerū vt fieri solet/ipsa
pseuerātia curiositatē quandā mulieri cu
lis inferebat/si qd emolumēti ex tāta de-
uotione caperet. Moris apud eos esse di-
cit/vt paruulus si egrotet/circūferat a matre
p singulas domus quo scilicet si q experti
aliquid remedii nouerit conferat laborā
ti. Cūqz mulier quedā paruulū suū p oēs cir
cūtulisset ex more/nec aliquid remedii cū
ctas domus lustrando cepisset/venit etiā
ad captiuā: vt si quid sciret ostēderet. Illa
se humani quidez remedii nichil scire testat:
deum tamē suū christū quez colebat/dare
ei despatā ad hoīs salutē posse cōfirmat
Cumqz cilitio suo superposuisset paruulū
atqz ipsa desup orationē fudisset ad dñm/
sanū matri reddit infantez. Sermo defer
tur ad plures: factiqz fama magnificiusqz
ad aures regine perladit. Que dolore quo
dam grauissimo corporis afflicta/i despe
ratione maxima erat. Rogat ad se capti-
uam deduci. Illa ire abnuit: ne psumeret
amplius aliquid q sexus sineret videretur
Ipsa se regina deferri ad captiue cellulaz
iubet. Quā similit supra cilitiū suū posita
inuocato christi noīe/cōtinuo post precem
sanā z alacrē fecit exurgere: christūqz esse
deū/dei sūmi filiū/qui salutē hāc cōtulerit
docet: eūqz quē sibi auctorē sue sciret esse i
columitatis z vite cōmonet inuocādū. Ipsū
namqz esse q z regibus regna distribuat z
mortalibus vitā. At illa cū leticia domū re-
gressa/marito percōtanti causā tā subite
sanitatis aperit: quiqz cū p salute cōiugis
letus mulieri munera deferri iuberet: illa
bonū inqt o rex nichil captiua dignat. Au
rum despicit/argentū respuit/ieiunio qua
si cibo pascit: hoc solum ei muneris dabi-
mus si eum qui me illa inuocante sanauit
Christum deum colamus. Ad hec tunc rex
segnior fuit/z interim distulit/sepius licet
ab vxore commonitus: donec accidit qua
dam die venante eo i siluis cum comitibus
suis obscurari densissimis tenebris diem:
et per tetre noctis horrorem luce subducta
iter gressibus denegari. Alius alio diuersi
ex comitibus oberrāt: ipse solus densissima
obscuritate circundatus/quid ageret/quo
se uerteret nesciebat: cū repēte anxios salu
tis desperatiōe aīo z cogitatio talis ascēdit.

Si vere deus est christus ille quē vxori sue
captiua predixerat/nūc se de his tenebris
liberet/vt ipsum ex hoc omissis oībus cole
ret. Jlico vt hoc nōdū verbo/sed sola men
te deuouerat: reddita mū do dies/regē ad
vrbē perduxit incolumen. Quiqz regine rē
protinus vt gesta est pandit: euocari iam
iamqz captiuā/et colēdi ritū vt sibi tradat
exposcit: nec se vltra aliū deū ꝙ christū ve
neraturū esse ꝯfirmat. Adest captiua: edo
cet dnm christū: supplicandi ritū veneran
diqz modū/inquantū de his apire femine
fas erat pandit. Fabricari tamē ecclesiaꝫ
monet formāqz describit. Igitur rex tot⁹
gentis populo cōuocato/rē ab initio que
erga se ac reginā gesta fuerant exponit:
fidēqz edocet: et nōdū initiat⁹ ī sacris fit
sue gentis apostolus. Credunt viri per re
gem/femine per reginā. Cunctisqz idē vo
lentibus/ecclesia extruitur instanter: et ele
uato iam perniciter muroꝝ ambitu/tem
pus erat quo colūne collocari deberēt. Cū
qz erecta prima et secunda vētū fuisset ad
terciam: cōsumptis oībus machinis/et bo
um hominūqz viribus/cū media iam ī o
bliquū fuisset erecta/et pars reliqua nul
lis machinis erigeretur/repetitis secūdo et
tertio ac sepius viribus/ne loco quidē mo
ueri attritis omnibus potuit. Admiratio
erat totius populi: regis animositas defe
scebat: qd fieri deberet oēs simul latebat.
Sed cū interuētu noctis oēs abscessissēt
cunctiqz mortales ex ipsa opa cessarēt: ca
ptiua sola in oratione ꝑnoctans/mansit ī
trinsecus. Cū ecce matut in⁹ et anxius cū
suis oībus ingreditur rex: videt colūnam
quā tot machine et tot populi mouere nō
quiuerant erectaꝫ/et sup basim suā libra
te suspēsam/nec tamē suppositam/sed ꝙ
tum vnius pedis spatio in aere pendentē.
Tum vero oēs populi cōtuentes et ma
gnificantes deū/veram esse regia fidē/et
captiue religionē/presentis miraculi testi
monio ꝓhibebant. Et ecce mirantib⁹ ad
huc et stupēdib⁹ cunctis/in oculis coꝝ sen
sim sup basim suā nullo ꝯtingēte colūna
deposita sūma cū libratione cōsedit. Post

hec reliquus numerus colūnaꝝ/tanta fa
cilitate suspensus est: vt oēs que supfue
rant ipsa die locarent. Postea vero ꝙ ec
eclesia magnifice constructa est/et populi
fidem dei/maiore ardore sitiebant: capti
ue monitis ad impatorē Constantinū to
tius gētis legatio mittitur. Regea gesta
exponitur: sacerdotes mittere exorat/qui
ceptū erga se dei munus implerent. Qui
bus ille cū omni gaudio et honore trāsmis
sis/multo amplius ex hoc letatus est: ꝙ si
incognitas Romano imperio gētes et re
gna ignota vinxisset. Hec nobis ita gesta
fidelissim⁹ vir Bacurius/gētis ipsius rex
et apud nos domesticoꝝ comes: cui sūma
erat cura/et religionis et veritatis/expo
suit. cuꝫ nobiscum Palestini tunc limitia
dux im Jerosolimis satis vnanimiter de
geret. Sed ad ceptū redeamus.

Ca. xii: de cōstantia sorore cōstantini et
presbitero per eum fratri suo cōmēdato.
qui post mortē cōstantini constantio insi
nuauit vt arrū reuocaret.

Posteaꝙ religiosi pricipis mater he
lena summis romani regni hono
ribus affecta ex hac luce decessit: Constan
tia tunc Licinii derelicta/fratris Augusti
solatiis vtebatur. Huic accidit presbiterū
quendā venire in notitiam latenter parti
bus Arrii fauentē. Sed is primo nichil oī
no de his apud sororem principis aperire.
Ubi vero multa familiaritas copiam tri
buit: paulatim sermonē cepit ꝯ pgere: inui
diam dicēs Arrio generatam: et pro simul
tatibus priuatis episcopū suū rē cōtētiose
exagitauisse/emulationis stimulo cōfixū
ꝙ Arrius apud plebē satis carus haberet.
Hec atqz huiusmodi alia frequētius sug
gerens/animos constantie suos efficit.
Que cū diem obitura visitaret a fratre at
qz ab eo blande religioseqz cōpellaretur
extremā dicit ab eo grām poposcisse/vt p
sbiterū in familiaritate recipet/et que sibi
ab eo pro spe et salute suggererentur audi
ret Si quidē iam ex luce discedentē nichil
curare: pro fratris vero statu esse solicitā
ne forte pro īnocentiū penis regni sui pa

feretur excidium. Quibus ille monitis a sorore susceptis/ et fidelem pro se germane sollicitudinem credens/ accõmodauit aurem presbitero: et iterim accersiri de exilio Arrium iubet: vt quẽadmodũ de fide sentiret exponeret. Tum ille fidem conscripsit: que nõ quidem sensũ nostrũ/ tamen verba nostra continere professioneqz videretur. Miratus quidẽ est Imperator: et putauit vnam eandẽqz in ipsius et concilii dudũ gesti expositione sententiam cõtineri. Tamen in nullo relaxat animi vigorem: sed rursus eũ ad cõcilii remittit examẽ. Quoniam quidem ad dedicationẽ Jerosolumorum ex omni orbe coire sacerdotes inuitabantur/ hec ad eos de noĩe eius scribẽs/ vt si expositionẽ fidei eius probarent/ et eum vel per inuidiam vt asserebat tunc circũuẽtum dinoscerẽt: vel nũc ab errore correptũ clementi erga ipsuz iuditio vterenẽ: quãdo quidez tanta fuerit concilii moderatio/ vt non in personã eius sed in dogmatum prauitatem fuerit lata sententia: si tamen et episcopi eius Alexandri accomodarẽt assẽsus. Sed et ab iis quidez qui primo ceptis eius fauentes cum simulatione subscripserant/ facile receptus ẽ. Cum vero Alexandri iam preiisset/ ibi omne eius frustratur inceptũ. Nãquidẽ dolis apud ignorãtes locus est scientibus vero/ dolũ intẽdere nõ aliud est ꝙ risum mouere. Interea dũ hec apud Alexandriam frustra agitantur: venerabilis Augustus Constantinus in suburbana villa Nicomedie/ tricesimo et primo imperii sui anno die fũctus est: liberis de successione Romani orbis testamento heredibus scriptis. Quo in tempore (quoniam quidem Constantius cui orientis regnuz decreuerat presens non erat) dicitur secreto accersiens presbiteruz quẽ a sorore commendatũ supradiximus/ et ex inde familiariter habituz/ tradidisse ei testamẽtũ qđ scripserat: et obtestatus sub sacramẽto ne vlli nisi Constantio cũ venisset in manus traderet. Cui etiam ꝙ eunuchi qui erant ĩ palatio fauebant/ arte inditio de Imperatoris morte suppresso vsqz ad Constantii presentiam/ multis nouas tẽptantib9 opressis/ restituta integraqz mãsere. Cum vero Constãtius affuisset/ depositum presbiter restituit. Cuius beneficii gratia Imperator regni cupidus ita ei deuictus est/ vt qui imperare cunctis ambierit/ ab illo sibi imperari equanimiter pateretẽ. Ex quo deuicto sibi Imperatore/ cepit de Arrii restitutione suggerere: et nolẽtes acqescere sacerdotes/ vi cogeret persuadere. Idẽ ĩ hy. sto. trip. li. z. ca. i z. xa h.

¶ Cap. xiii. quomõ eusebius ppẽ cõstancii familiaritatẽ nitebatẽ reuocare ĩ irritũ gesta cõcilii et cogere alexãdrũ alexãdrie epm vt arriũ susciperet

Ea tempestate apud Alexandriam Alexander/ in Jerosolimis Maximus confessor/ Apud Constantinopolim eque Alexander/ vt ex Athanasii scriptio cõperimus sacerdotio fũgebãẽ. Sed Eusebius qui apud Nicomediã erat/ de cuius simulatione in subscribendo supradiximus amplam occasionẽ tẽporis nactus/ et principi p p̃sbiterũ familiaris effectus/ reuoluere omĩa atqz in irritũ reuocare cõcilii gesta molitur. Arriũ nequaꝙ̃ apud Alexãdriam cõmorãtẽ/ venire facit: et imperialibus edictis cõcilium denuo Constãtinopolim conuocari. quo conuenere illi maxime qui Arrium atqz Eusebiuz sectabantur: quiqz sepetum Alexandro congressi vt arriuz susciperet/ nec tamẽ aliquid proficientes ne ab iniuriis quidẽ eius temperabant. Ad vltimum certã ei diẽ statuentes denũtiant: vt aut ipse Arrium susciperet/ aut si renitetur/ se ecclia pulso et exiliũ truso/ ab alio eum suscipiendũ sciret. Tuz ille nocte que ad cõstitutã iterat diem/ sub altari iacẽs atqz ĩ orõne et in lachrimis totã peruigilem ducens/ ecclesie cãm dño cõmẽdabat. Cuzqz lux exorta fuisset/ nec tamẽ ab oratione Alexander cessaret: Eusebius cũ suis oĩb9 velut heretici belli signifer domũ Arrii matutinus ascendit: eũqz ꝓpere seq ad ecclesiam iubet: ꝓtestatus ꝙ Alexander nisi p̃sens acquiesceret/ expulsus cederet loco. Idẽ ĩ hy sto. trip li. z. cap. io.

¶ Cap. xiiii. de ꝓbroso interitu arrii cum ad ecclesiã ꝓficisceret vt ab alexandro epo

renuente quidē reciperetur.

Situr oiuni sūma expectatio: quo vel Alexandri perseuerātia vel Eusebii Arriiqʒ istātia declinaret. Cūqʒ cūctoruʒ animi e.seul(vt in tali re solet) ex pectatione suspensi: Arrius ad ecclesiā pergens epōꝝ et populoꝝ frequētia cōstipatus/ humane necessitatia causa ad publicū locuʒ declinat. Ubi cū sederet/ intestina ei⁹ atqʒ omnia uiscera in secessus cuniculū defluxere: ac tali in loco dignā mortē blasphemie et fetide mentis exsoluit. Quod postea ꝙ in ecclesia nūtiatuʒ est Eusebio/ atqʒ iis q̄ vna secū sāctū et innocentē virū Alexādrū de Arrio recipiendo fatigabant/ superati pudore/ z adoperti confusione discedunt. Tunc completus sermo ad gloriā dñi quē in oratione sua Alexander ad dnm̄ proclamauerat dicens: Judica dñe īter me z Eusebii minas atqʒ Arrii vim. Sed hii ad presens quidē paululū pudoris habuere. Conuenientes vero inter se heretici/ veriti ne forte ii sicut res gesta est integre ad Imperatorem Constantium peruenisset/ nō solū ad a perfidia coꝝ qua callide irretit⁹ tenebatꝰ abscederet: verū et ī auctores deceptionis sue seuerius aliquid et regia auctoritate decerneret: Componūt p eunuchos quos iaʒ in perfidia deceptos tenebant/ vt de Arrii morte Imperator ꝙ fieri posset composite et cōmuniter nosceret: ne aliquid qđ dei vindictā indicare videretur audiret. Quib⁹ ita gestis/ de causa fidei vt ceperant psequūtꝰ

Idē ī hy sto. trip. li. 3. cap. 10.

Cap. xv. quomō athanasi⁹ alexādro defuncto effectus ē epūs alexādrie. z eiusdem bonis principiis.

Situr apud alexandriaʒ defuncto Alexandro/ Athanasi⁹ susceperat sedem. Qđ vero esset idē vir acris ingenii et in ecclesiasticis negociis apprime vigilans/ satis iam tunc hereticis innotuerat/ cum ad concilium Nicenum cum epō suo sene Alexandro venerat. Cuius suggestionibus/ hereticorum doli ac fallatie vigilāter detegebantur. Statim ergo vt eū epm̄ factum cognouere/ rati id qđ res indicabat sua negotia p illius sollicitudinē nō facile processura: oibus modis q̄rere aduers⁹ euʒ machinas deceptionū parabant. Uerum non michi absqʒ ordine videtur/ pauca de huius viri origine supra repetere: et cuius a puero institutionis fuerit/ sicuti ab iis q̄ cum ipso vitā duxerant accepimus memorare. Tempore quo apud Alexandriā Petri martyris diem Alexander epūs agebat cum post expleta solēnia conuenturos ad conuiuiuʒ suum clericos expectaret: ī loco mari vicino videt eminus pueroꝝ sup orā maris ludum: imitantium (vt fieri solet) episcopum: atqʒ ea q̄ in ecclesiis geri mos est. Sed cū intentius diutino pueros inspectaret. videt ab his geri quedaʒ etiaʒ secretiora et mistica: perturbatus ilico vocari ad se clericos iubet: atqʒ eis quid eminus ipe videret ostendit. Tūc abire eos z cōphēsos ad se perducere oēs pueros imperat. Cūqʒ adessent/ quis eis ludus z quid egissent vel quomodo percōtatur. Illi vt talis habet etas pauidi negare primo: deinde rē gestā per ordinē pādūt. Et baptizatos a se esse quosdā catecuminos confitētur/ per athanasium qui ludi illius puerilis episcop⁹ fuerat simulat⁹. Tū ille diligēter inquirēs ab iis qui baptizati dicebantꝰ/ quid īterrogati fuerint/ quid ve respondeerit/ simul z ab eo qui interrogauerat: Ubi videt secūdum religionis nostre ritū cuncta constare collocutus cū consilio clericoꝝ statuisse traditur/ illis quibus integris īterrogationibus et respōsionibus aqua fuerat īfusa: iterari baptisma nō debere: sed adimpleri ea que a sacerdotib⁹ mos est. Athanasiūꝰ vero atqʒ eos quos ludus ille vel presbiteros habere visus fuerat vel ministros/ cōuocatis parētibus sub dei obtestatiōe tradit ecclesie sue nutriēdos. Paruo autē tēpore exacto/ cū a notario ītegre z grāmatico sufficienter athanasius fuisset īstruct⁹: cōtinuo tanꝙ fidele dñi cōmēdatum parētibus restituitur sacerdoti: ac velut Samuel quidā in tēplo dñi nutritꝰ: z ab eo pergēte ad patres in senectute bona/ ad portendum post se Efod sacerdotale deligitꝰ. Sed huius tāti in ecclesia pro fidei ītegri

i.q.i.e spiri tuā lāctus. Ceci.

tate agones fuerũt:vt etiam de hoc videa
tur dictũ esse illud ꝙ scriptũ est Ego enim
ostẽdam ei quãta oporteat eũ pati pro no
mine meo. Jn huius eteñ psecutiones vni
uersus ꝯiurauit orbis. Et cõmoti sunt pri
cipes terre/gentes/regna/exercitus coiert
aduersus eũ. Jlle autẽ diuinũ illud confer
tabat eloquiũ dicens: Si cõsistant aduer
sum me castra/nõ timebit cor meũ: si exur
gat in me ꝑliũ/in hoc ego spabo. Uerũ qm
tãta ac talia ei9 gesta sunt/vt magnitudo
qdẽ rez nichil nie ꝑterire patiaṫ/multitu
do vero gestoꝝ ꝗplurima cogat omittẽ: i
certo estuat animus/duz deliberare nõ va
let quid teneat quid omittat. Et ideo pau
ca nos q̃ ad rẽ ptinẽt memorabim9 Reliq
ei9 fama narrabit: Sine dubio mĩora vero
nũtiaṫa: nõ nichil qd addẽ possit iueniet.

Ca. xvi. de morte cõstantini fratris con
stacii et de ipsius cõstancii errore et de cõ
silio hereticoꝝ contra athanasiũ congre
gato iussu constancii.

Situr vbi Cõstantius oriẽtis sol9
obtinuit regnũ: Constãtino fratre
nõ longe ab Aquileia apud alsam fluuiũ
a militibus interfecto/constans vtriusqz
germanus/occidentẽ satis ĩdustrie guber
nabat. Nam constantius natura ⁊ aio re
gio/dum primis illis regni sui fautoribus
satis indulget/per eunuchos arte in perfi
diã decipitur a peruersis sacerdotibus: et
intento satis studio/prauis eoꝝ contẽtio
nibus obsecũdat. Sed illi verẽtes ne forte
adeũdi regis copia quandoqz fieret atha
nasio/⁊ per eũ de veritate fidei quã peruer
tebant secundũ scripturas edoceretur: oĩ
modis insimulare eũ apud principẽ/et ve
lut oĩm scelerũ ac flagitioꝝ aggrediuntur
exponere: vsquequo hũani corporis brachi
um loculo delatũ imperatori ostendunt.
Quod ab Athanasio excisum magice ar
tis gratia/de arsenii cuiusdã corpore cõfir
mabant. Sed ⁊ alia ꝗplurima criminosa
simul et flagitiosa cõponũt. Quib9 ex cau
sis impsto. iubet cõuocato consilio atha
nasiũ condẽnari. Jdqz apud Tyrũ misso
e latere suo vno ex comitib9/Annitẽte quo
qz Archelao tũc comite oriẽtis/nec nõ ⁊ eo
qui Fenicẽ prouĩciã gubernabat congrega
ri iubet. Eo deducitur athanasius: locul9
cũ hũano brachio circũferṫ: iudicũ hoꝝ
nõ solũ religiosas/sed ⁊ viles aĩos puadit

Ca. xvii. quomodo pafnucius noluit p
mittere vt maximi9 ierosolimoꝝ epus cũ
illis hereticis sederet propter dolos et cau
tellas que cõtra arriũ adducebanṫ ⁊ ibidẽ
detrect9 est dol9 de brachio exciso arsenii.

Je Arsenius cuius brachiũ dicebaṫ A
excisũ/lector aliqñ Athanasii fue
rat: et ob culpã correptionẽ verit9/frequẽ
tie sese subtraxerat. Cuius latebras opor
tunas sibi ad huiuscemodi cõmẽtum fla
gitiosi hoĩes rati/initio cõpositi criminis
occultatũ eũ apd quẽdã quẽ fidissimũ sce
leribus suis crediderant retinebant. Per
uenit tamẽ adhũc in latebris positũ quid
suo noĩe criminis intẽtaretur athanasio.
Et siue eũ ipsa hũanitatis contẽplatio/si
ue diuina perculit ꝓuidẽtia/clam per no
ctis silẽtiũ euadens claustris enauigauit
tyrũ. Et pridie ꝙ cause dicẽde adesset vlti
mus dies/Athanasio sese Arsenius obtu
lit: vtqz se rerũ gestaꝝ series haberet edo
cuit. Jlle domi esse hoiem nec innotescere
cuiꝗ de eius presentia iubet. Jnterea cõsi
liũ cogitur: in quo aliquanti cõcinate calũ
nie cõnsciĩ/omnes pene infenso animo ad
uersuz Athanasiũ preiudicatoqz cõuenĩũt De
Per idẽ tempus Pafnutius confessor de hoc
quo supra memorauim9 aderat/Athana paf
sii ĩnocentie conscius: Js cũ vidisset Mari nut
mũ ierosolimoꝝ epm/qui vna secum effo hẽs
so oculo ⁊ poplite succiso cõfessor extiterat .š e
verum pro nimia simplicitate nichil de sa li.ca
cerdotũ scelere suspicantẽ/consedisse cum iiii.
ceteris quos factionis macula sotiauerat
mediũ concessum adire non veritus/te in
quit o maxime cũ quo michi vnũ atqz idẽ
confessiõis insigne est/cum quo michi pa
riter mortale lumẽ effosũ clariorẽ diuini
luminis cõciliauit aspectũ: Te inquaz nõ
patiar sedere in consilio malignãtiũ/et cũ
iniqua gerẽtibus ĩtroire. Jniectaqz manu
eleuans eũ de medio coꝝ/ac de singulis i

struens/perpetua de hic Athanasio cōmu
nione sociauit. Sed interim causa dicitur
Prima introducit accusatio mulieris cu/
iusdam/que se diceret aliquando hospitio
Athanasium recepisse:et ab eo noctu ni/
chil suspicantē vim corruptionis esse ppes/
sam:introduci adhoc iubetur athanasius
Ingredit cū Timotheo p̄sbitero suo eūqz
monet/vt posteaꝙ mulier dicēdi finem fe
cisset/se tacēte ipe ad ea que dixerat respō
deret. Cūqz mulier ea q̄ docta fuerat per/
orasset. Thimotheus cōuersus ad eā/ Ue
re inquit mulier ego mansi apō te aliquā/
do:aut vim tibi vt asseris feci? Tūc illa vt
mulierū se talium procacitas habet obiur
gans Thimoteū/tu tu inq̄t michi vim fe/
cisti:tu in illo loco cōmaculasti castitatez
meā. Simul et cōuersa ad iudices obtesta
ri fidem dei cepit:verū a se dicere. Tunc oms
ridiculosus pudor habere cepit:ꝙ taz faci/
le tacente eo/factio compositi criminis pa
tuisset. Nec tamē permissi sūt iudices ha/
bere de muliere q̄stionē vnd̄ decpl̄ꝰ p quos
aut quomodo fuisset aptata calūnia qm̄
iudicandi libertas penes accusatores erat

B ¶ Hinc transitur ad aliud crimē. Profer
tur facinus seculis inauditū Ecce inquiūt
vbi nemo possit verborū prestigiis decipe
re:oculis res agitur. Uel his cessantibus/
brachium hoc te aiūt athanasi accusat ex
cisum. Hec est Arsenii dextera:quā tu quo
modo vel ad quosvsus excideris indicato
Tū ille. Quis em̄ inquit vesterū Arseniū
nouerit/vt hanc ipsius dexterā esse cogno
scatis? Exsurrexerūt aliquanti q̄ se dicerēt
optime scire Arseniū. In quibus nonnulli
erant absqz conscientia factionis. Orat de
hinc a iudicibus Athanasius/vt hominez
suū quē negociū deposceret iubeant intro/
duci. Cumqz introductus esset Arseniꝰ/ele/
uato eius vultu Athanasius cōcilio ꝛ iudi
cibus ait. Hic est Arsenius ꝛ alleuans eius
nichilominus dexterā/hec est inquit etiaz
dextera eius:hec est ꝛ sinistra. Hec aūt quā
isti offerunt manus vnde sit vos requirite.
Tunc velut nox quedā et tenebre accusato
rum oculis infuse/quid agerent/quo se ver
terent nesciebant. Ipsū et em̄ Arsenium te
stes qui paulo ante scire se dixerāt cōfirma
bant. Uerū quia nō iudicandi/sed oppri/
mendi hois causa conciliū gerebatur fra/
gor oim repente attollitur/magum esse
Athanasiū/et decipere intuentiū occulos
acclamatur: nec debere vllo mō vltra talez
hoiem viuere. Factoqz impetu suis eū di/
scerpere manibus parant. Sed archelaus
qui cū ceteris ex p̄cepto imperatoris cōcilio
presidebat/ereptum eum de discerpētiū ma
nibus p occultos exitꝰ eduxit:ac fuge qua
solum posset/salutez monuit cōmendare.
Conciliū tamē rursū cōueniēs/tanꝙ si ni
chil oino deprehēsū fuisset:vt cōfessū de i/
tētatis criminibꝰ Athanasiuz condēnat. Et
gesta in hunc modum ficta per orbē terre
mittentes/ad sceleris sui consensuz impe/
ratore cogente ceteros epōs pepulerunt.

¶ Capitulū xviii. de fuga ꝛ latebris atha
nasii q̄ sex annis latuit i lacu cisterni.

Jn ciaz toto orbe profugus agitur
Athanasius. nec vllus ei tutus ad
latendum supererat locus. Tribuni/ppo
siti/comites/exercitus quoqz ad iuestigā
dum eum mouētur:edictis imperialibus
Premia delatoribꝰ proponunt:si q̄s viuū
maxime sin minus/caput certe Athanasii
detulisset: Ita totis regni viribus frustra
aduersus euz cui deus aderat certabatur.
Interea sex cōtinuis annis ita latuisse fer
tur in lacu cisterne nō habētis aquam/vt
solem nunꝙ viderit. Sed cuz per ancillā
(que sola conscia dominorū officiis qui ei
latebras prebuerant videbatur) indicatus
fuisset tanꝙ dei spū āmonitus/ipsa nocte
qua ad eum cōprehendendum cum iudici
bus veniebatur/post annos sex migrauit
ad alium locum. Ita illi qui venerant fru
stratis/hūis quoqz in fugā versis de ancil
la vt falsa indice penas sumūt

¶ Capitulū. xix. quomō constans pro atha
nasio qui ad eum fugerat constancio scrip
serit eiqz ecclesie reddi iussit a qua statim
ipse athanasius fugat̄ cōstācius aūt post
ea venit ad ptes occidētales volūtqz coge
re episcopos cōsentire heresi arrii.

Idē ti... hysto... trip. li... p. cap... iiii. si...

Erum ne graues alicui latebre sue fierēt et occasio calūnie inocētib⁹ q̄reretur/nichil sibi vltra iā tutū in Cōstātii regno presumens/ad Cōstātis partes p̄fugus abscedit. A quo satis honorifice religioseq; susceptus ē: quiq; causa ei⁹ quare fama ꝓpererat diligētius cognita/scribit ad fratrē pro certo se comperisse/ꝙ sacerdos dei sūmi Athanasius iniuste fugas et exilia pateretur. Hunc itaq; recte faceret/si absq; vlla molestia loco suo restitueret: si id nollet: sibi cure futurū/vt ipse id adimpleret/regni eius intima penetrans/et penas dignissimas de auctoribus sceleris sumens. Quibus scriptis perterritus Constantius/ꝙ posse facere ea que minitabat conscius erat fratrē/simulata benignitate vltro venire ad se Athanasiū iubet: et leui increpatione pstrictuz ad ecclesiaz suaz permictit ire securū. Admonit⁹ tamē Imperator ab impiis consiliariis, nō est inq̄t magnū Athanasi qd̄ epi poscunt de te: vt vnam ex multis que sunt apud Alexādriā ecclesiis/concedas populis eoꝝ/qui tibi cōmunicare nolunt. Tunc ille deo sibi suggerente/paratū in tempore consiliuz reperit. Et quid est inquit Imperator qd̄ poscenti tibi liceat denegari/qui potestatem habes omnium iubendi: Sed vnū est qd̄ oro/vt meā quoq; peticiunculā libenter admittas. Cumq; se oīa que vollet quāuis essent difficilia promiteret prestaturū/si hoc vnū cederet libens Athanasius. Hoc est inquit qd̄ rogo/vt quia etiā hic (nam apud Anthiochiam res agebatur) sunt nostri populi q̄ istis communicare nolunt/vnam eis tenere concedas ecclesiam. Equissimū sibi videri et valde prestandū/letus spopōdit Imperator. Sed cū rem detulisset ad eos quorū consiliis vtebatur/neq; ibi se velle accipere ecclesiaz/neq; hic dare respondēt: qa plus sibi singuli quiq; ꝙ absentibus cōsulebāt Ita imperator āmiratus eius prudētiam properare ocius ad suscipiēdā suā ecclesiā iubet. ¶ Sed cum magnentii scelere/Imperator Constans regno simul et vita fuisset exēptus/rursum in Athanasiū veteres illi incentores/principis odia resuscitare ceperunt. Fugatoq; de ecclesia/in locū ei⁹ Georgium quēdā perfidie et imanitatis sue socium mittunt. Nam prius quendaz Gregorium miserant. Rursū fuga/rursū latebre/et edicta aduersum Athanasiū principis p omnem locum ponūtur/premia et honores delatoribus pollicētia. Ipse quoq; cum ob vīdictā necis fraterne regnūq; recuperandum ad occidentis partes venisset/et extincto tyranno regni solus arce potiretur/fatigare occidentales epōs et p deceptionē ad consensū Arriane hereseos cogere aggreditur. Athanasii prius cōdēnatione premissa/et velut obicis validissimi obiectione sublata.

Idē i hysto trip. li. x. c. 30

B

¶ Cap. xx. de cōcilio apud mediolanū dito et exiliis eusebii et multoꝝ alioꝝ.

B hoc apud Mediolanum epōꝝ concilium cōuocatur. plures decepti. Dionisius vero/Eusebius/Paulinus/Rodanius/et lucifer/dolum esse i negotio proclamantes/asserentesq; ꝙ suscriptio i Athanasium/non aliam ob causam ꝙ destruende fidei moliretur/in exiliū trusi sūt. His etiam Hilarius iungitur: ceteris vel ignorantibus vel nō credentibus fraudez.

Idē i hysto. trip. li. v. cap. xv. b

¶ Cap. xxi. de consilio ariminēsi in quo sacerdotes occidentales ab orientalib⁹ decepti fuere. et ablatiōe homonosion a simbolo

Ed tali ꝯsilio gestum fuisse negotium rei exitus docuit. illis nanq; de medio sublatis/cōtinuo Sinodus apud Ariminum cōgregatur. Ibi secundum ea que oriētales apud Seleuciam composuerant callidi homines et versuti/simplices et imperitos occidentalium sacerdotes facile circumueniunt. hoc modo ꝓponēdo eis: quem magis colere et adorare vellent Homousion an christum: illisq; virtutez verbi quid Homousiō significaret ignorātibus/velut in fastidium quoddam et execrationem sermo deductus ē/christo se credere nō Homousion confirmantib⁹. Sic multorum pretōr paucos (qui scientes pro

hec tā gunt i hysto. trip. li. v. ca. 34. et se quēti et li. h. ca. ii.

hoc tan gūt i hy sto. trip li. v cap xvi. c.

lapsi sũt) animi decepti/contra ea que pa
tres apud Niceam conscripserãt venientes
Homousion quasi ignotuz et a scripturis
alienum sermonẽ/auferri de fidei expositione
decernunt. Cõmunionẽq3 suã here
ticorum societate cõmaculant. Ea tempe
state facies ecclesie feda z admodũ turpis
erat. Non eni sicut prius ab externis/sed a
proprio vastabatur. Fugabat alius/alius
fugabatur. Et vtrq3 de ecclesia erat. Ara
nusquã/nec imolatio/nec libamina. Pre
uaricatio tamẽ et laps⁹ erat ac ruina mul
torum. Similis pena/sed impar victoria.
Similiter cruciabantur/sed nõ similr̃ glo
riabantur: quia dolebat ecclesia etiam illi⁹
casum/qui impellebat ad lapsum.

¶ Cap. xxii. de exilio liberii vrbis rome epi

Bitur Liberius/qui post Julium
marci (quem silvester precesserat)
successorẽ/in vrbe Roma per idem tẽpus
sacerdotio fungebatur in exiliuz truditur.
Inq3 eius locum Felix diacon⁹ suus ab he
reticis subrogatur. Et nõ tam secte diuer-
sitate/ꝙ cõmunionis et ordinationis cõue
nientia maculatur.

¶ Ca. xxiii. quomodo ierosolimoꝝ et alex
andrie episcopus se habebant in ministrã
do.

Erosolimis vero cyrillus post ma
ximinũ sacerdotio confusa iam or
dinatione suscepto/aliquando in fide/se
pius in cõmunione variabat: apud Alexã
driam vero Georgius satis proaciter vi ra
ptum episcopatum gerebat: ita vt magis
sibi iuris dicendi creditos fasces/ꝙ sacer-
dotium ministrãdũ religiosis officiis esti
maret.

¶ Ca. xxiiii. de meletio qui ab hereticis epi
scopus antiochie ordinat z ab eis post ea i
exiliũ truditur.

Pud Anthiochiã sane diuersis tẽ-
poribus multa et admodum cõfu-
se gesta sunt. Nam defuncto Eudoxio/cũ
multi diuersarũ vrbium episcopi ad illam
sedem sũma ambitione niterẽtur: ad vlti
mum Meletium de sebastia Armenie ci-
uitate/contra decreta cõcilii illuc transfe-
runt. Qui tamen ab ipsis rursum in exili-
um truditur: ꝙ contra opinionẽ ipsorum/
non Arrii/sed nostram fidem cepit in eccle
sia predicare. Quem magna plebs ecclia
depulsum secuta/ab hereticorũ societate di
uellitur.

¶ Ca. xxv. de scismate arrianorũ quod in
partes diuisum est et quidam eorum eu-
nomiani alii macedoniani/alii vero arri
ani dicebantur.

Nterea vt aliquando etiam in se-
metipsam prediues malicia deser-
uiret/sacerdotes et populi qui Arrio duce
primitus fuerant ab ecclia diuulsi/i tres
denuo sectas partesq3 finduntur. Nam illi
quos paulo superius dixeramus non acq
escentes Eusebii ceteroruq3 simulatiõib⁹
cum Arrio exilium pertulisse/post moduz
nec ipsi Arrio regresso de exilio cõmunica-
re voluerunt: eo ꝙ simulata cõfessione cõ
municassẽt iis qui de ipsa substãtia dei pa-
tris filium confiterentur: quia ipsi ea que
primo docuerat Arrius/ex nullis extanti-
bus creatũ z factum non natuz filiũ satis
libera seu potius impudenti blaphemia
confirmabãt. Quod et post illoꝝ obitum
Accius quidã/post actium validius et lati
us asserabat Eunomius/vir corpore z ani
mo leprosus: et interius exteriusq3 morbo
regio corruptus: arte tamẽ dialetica prepo
tens/plurima cõtra fidẽ nostrã scripsit/z
disputãdi leges sectatorib⁹ suis ẽdit. A quo
etiam nũc Eunomiana heresis appellat.
Alius quoq3 Macedonius nomie/quem
nostris expulsis/imo potius necatis/apõ
Constãtinopolim statuerunt episcopũ: qz
similem patri filiũ fatebatur/licet spiritũ
sanctum eque vt illi blasphemaret/tamẽ
ab illis expellitur: quia similiter de patre
etiam de filio predicaret. Neq3 vero nr̃is
cõiungitur/a quib⁹ de spiritusancto diuer
sa sentiret. Ita pestifera illa bestia/que p
arrium primũ quasi de infernis extulerat
caput/subito triformis apparuit. Per Eu
nomianos qui dicũt per omia dissimilẽ fi-
lium patri: qz nullo genere possit esse simi
lis factura factori. Per arrianos ꝗ dicũt

similē quidem posse dici filium patri/sed largitate gratie non proprietate nature: i quantum scilicet potest creatori creatura conferri. Per Macedonianos qui dicunt similem quidem filiū per omia patri/sanctum vero spiritum cum patre et filio nichil habere cōmune. Hec quidem inter illos ita gesta sunt. Sed sicut de talibus scriptum est/discissi sunt et non sunt compuncti. Plurimi sane eorum qui videbantur attentiorem vitam gerere/et monasteria permulta apud Constantinapolim vicinasq; puincias. et episcopi nobiles macedonii magis errorē secuti sunt.

Cap.xxvi. de morte constancii et ortu iuliani

Sed Constantius imperator/dum Juliano quem Cesarez apud Gallias reliquerat/dignationem sibi augusti sponte presumenti/armis ire obviam parat. xxiii. post occasum patris imperii sui anno in oppido Cilicie Moposcrenis diefunctus est.

Cap.xxvii. de epis iussu iuliani ab exilio revocatis et de ordinatione paulini epi in antbiochia.

Post quem Julianus presūptū prius deinde vt legitimum solus obtinet principatū. Is primo velut arguēs perpera gesta Cōstantii/episcopos iubet de exiliis relaxari. Post vero adversuz nostros tota nocendi arte cōsurgit. Interiz q̄ supfuerāt episcopi de exiliis relaxantur. Nā Liberius vrbis Rome episcopus/Cōstantio viuēte regressus est. Sed hoc vtrū q̄ acquieuerit voluntati sue ad subscribendū/an ad populi Romani gratiā a quo proficiscēs fuerat exoratus indulserit/pro certo compturz non habeo. Lucifer autē cum exoraret ab Eusebio (quia vterq; in partibus vicinis egypto fuerat relegatus) vt ad videndum Athanasium Alexandriā pergerent/ communiq; tractatu cum [illegible] qui superfuerant sacerdotibus de statu ecclesie decernerent: presentiam sui abnegans/legatū p se diaconū suuz mittit: atq; ipse intento animo Antbiochiam pergit/Ibiq; dissidentibus adhuc partibus/sed in vnum tamen revocari posse sperantibus si ibi talis eligeret episcopus erga quē nō vna plebs sed vtraq; gauderet Preproper⁹ catholicū quidez et sanctum virum/ac per omnia dignum sacerdotio paulinum episcopū collocavit sed tamē in quē acquiescere plebs vtraq; non posset.

Cap.xxviii. de cōcilio apud alexādriam sanctoꝝ epōꝝ an de cetero hii ordinādi essent epi qui fuerāt maculati cōtagiōe communionis heretice vel non.

Pergit interea Eusebius alexandriam: ibiq; confessorū cōsilio congregato/pauci numero/sed fide integri et meritis multi/quo pacto post hereticorum procellas ⁊ perfidie turbines/trāquillitas revocaretur ecclesie omī cura et liberatione discutiūt. Aliis videbat fidei calore feruētibus/nullū debere vltra/in sacerdotiū recipi/qui sevt cunq; heretice cōmunionis contagione maculasset. Sed qui imitantes apostolū querebant nō quod sibi vtile esset/sed quod pluribus expediret: vel qui imitarentur christum (qui cum esset omniū vita/pro salute cūctorū humiliās se descēdit in mortem/quo scilicet inveniretur in mortuis vita) dicebāt: melius esse humiliari paululū ppter deiectos/et inclinari ppter elisos: vt eos rurs⁹ erigerēt: nec sibimet solis/puritatis merito celorū regna defenderent: sed esse gloriosius/si cū pluribus illuc mererētur intrare. Et ideo rectū sibi videri/vt tantum perfidie auctoribus amputatis/reliquis sacerdotibus daretur optio/si forte velint abiurato errore perfidie/ad fidez patrū statutaq; puerti: nec negare aditum redeūtibus: quin potius de eoꝝ cōuersione gaudere: quia ⁊ ille evāgelicus iunior filius paterne depopulator substantie/in semetipsuz reuersus/nō solū suscipi meruit: sed et dignus paternis cōplexibus deputatur: et annullum fidei recipit/et stola circundatur: per quā quid aliud q̄ sacerdotii declarant insignia: Nec pbabilis extitit

apud patrē senior filius ꝙ inuidit recepto nec tantū meriti habuit non delinquēdo/ quantū note cōtraxit nō indulgendo germano.

¶ Capitulū .xxix. quomō i illo ↄcilio sctōꝝ episcopoꝝ tractata fuit materia d̄ spū sctō de differentia inter substantiā ⁊ subsisten tiā et de natura a chr̄sto assumpta.

Um igitur huiuscemodi sentēcias ex euangelica auctoritate prolatas ordo ille sacerdotalis ⁊ apostolicus approbasset/ ex cōcilii decreto/ Asterio ceterisqꝫ qui cum ipso erant orientis iniungit̄ procuratio occidentis vero Eusebio decernit̄. Additur sane in illo concilii decreto/ etiaꝫ de spū sancto plenior disputatio: vt eiusdē

Spiritus sanctus

substancie ac deitatis cuius pater ⁊ filius etiam spiritussanctus crederet̄: nec quicꝙ̄ prorsus in trinitate aut creatū aut inferi⁹ posterius ve diceret̄. Sed ⁊ de differentia substācia⁊ ⁊ subsistētia⁊ sermo eis ꝑ scripturā mot⁹ ē. Quod greci vocat

substantia subsistentia.

Quidam etenim dicebant substanciam ⁊ subsistenciam vnum videri. Et quia tres substancias non dicimus in deo/ nec tres subsistēcias dicere debem⁹. Alii vero q̄b⁹ lō ge aliud substācia ꝙ̄ subsistēcia significare videbat̄/ dicebāt/ q substācia ipsa rei alicu ius naturā rationēqꝫ qua cōstat designet. Subsistencia autem vniuscuiusqꝫ ꝑsone hoc ipsum ꝙ extat et subsistit ostendat. Ideoqꝫ propter Sabellii heresiꝫ/ tres esse subsistencias confitēdas: quod quasi tres subsistentes personas significare videret̄: ne suspitionem daremus/ tanꝙ̄ illius fidei sectatores qui trinitatē in noībus tantum et nō in rebus ac subsistentiis confitetur. Sed et de incarnatione dn̄i cōprehensum est: quia corpus quod susceperat dn̄s/ neqꝫ sine sensu neqꝫ sine aīa suscepisset. Quibus omnibus caute moderateqꝫ cōpositis/ vnusquisqꝫ itinere suo cum pace perrexit.

¶ Capitulū .xxx. de scismate luciferianoꝝ: ac eusebio et hylario qui oēs ecclesias occidētales ad rectā fidē reuocabāt.

Ed Eusebius cum redisset Anthiochiam/ et inuenisset ibi a Lucifero cōtra pollicitationē ordinatū episcopum/ pudore simul ⁊ indignatione cōpulsus abscessit/ neutre parti cōmunionem suam relaxans: quia digrediens inde promiserat se acturum in concilio/ vt is eis ordinaret̄ episcop⁹ a quo pars neutra desisceret. Ille nāqꝫ populus qui melecium dudū de ecclesia pulsum quasi pro fide recta fuerat secutus/ non se iūxerat ad priores catholicos: id est qui cū Eustachio epō fuerāt/ ex quibus etiaꝫ Paulinus erat: sed suū principatum suumqꝫ cōuenticulū tenuit. Hos ergo cum in vnū reuocare voluisset Eusebius/ nec tamē preuent⁹ a Lucifero potuisset/ abscessit. Tūc regressus Meletius de exilio/ quia cū eo numerosior popul⁹ erat/ ecclesiam tenuit: et ex eo iam ꝓpriam sinodum cū ceteris orientalibus episcopis habuit: nec tamē Athanasio iunctus ē. Interim Lucifer iniuriam dolens ꝙ episcopuꝫ a se ordinatū apud anthiochiam nō recepisset Eusebius/ nec ipse recipere cogitat Alexandrini decreta concilii: sed constringebatur legati sui vinculo qui in concilio ipsi⁹ auctoritate subscripserat. Abicere nāqꝫ eū non poterat/ quia auctoritatē eius tenebat. Si vero recepisset/ om̄e suū frustrādū videbat inceptū. Diu ergo de hoc multumqꝫ deliberans/ cum ex vtraqꝫ parte cō cluderet̄: eligit vt legato suo recepto/ erga ceteros sētentiā disparem/ sed sibi placitā custodiret. Ita regressus ad Sardinie partes/ siue qꝛ cita morte p̄uētus/ tempus sen tentie mutāde nō habuit (Etenim temere cepta/ corrigi spatio solent) siue hoc animo inmobiliter sederat/ parum firmauerī. Ex ipso interim Luciferianoꝝ scisma qđ licet per paucos adhuc voluitur sūpsit exordium. Eusebius vero circuiens oriētē atqꝫ Italiam/ medici pariter ⁊ sacerdotis fungebatur officio. Singulas quasqꝫ ecclesias abiurata infidelitate/ ad sanitatem recte fidei reuocabat. Maxime ꝙ Hilarium (queꝫ dudū cum ceteris episcopis in exiliū trusum esse memorauimus) regressū iam

Idē in hysto. trip. li. vi. ca. xxiii.

et i Italia positum/hec eadem erga istau
randas ecclesias fidem qꝫ patrū repandaꝫ
reperit molientem.

¶Cap̄.xxxi.de natura ꝛ morib⁹ beati hyla
rii pariterqꝫ eius scriptis quibus hereticoꝝ
versutias refellit.

Isi quod Hylari⁹ vir natura lenis
et placidus simulqꝫ eruditus/et ad
persuadendum cōmodissimus/rem diligē
tius ꝛ aptius ꝓcurabat. Qui etiam libros
de fide nobiliter scriptos edidit: quibus et
hereticorum versutias/ꝛ nostroꝝ deceptio
nes/et male credulam simplicitatē ita dili
gentius exposuit: vt et p̄sentes et longe po
sitos/quibus ipse p se disserere viua voce
non poterat/pfectissima instructione cor
rigeret. Ita isti duo viri velut magnifica
quedam mūdi lumina/Illiricum Italiā
galliasqꝫ suo splendore radiarūt vt oīnes
etiam de absconditis angulis ꝛ abstrusis
hereticoꝝ tenebre fugarentur.

¶Cap̄.xxxii.quomō Julianus incepit cal
lide multū christianos persequi.

Ista et i histo. trip. li. 6. cap. 1. et 14.

Ed iulianus postq̄ ad orientē per
sas bello pulsaturus aduenit/ꝛ pu
blica(quaꝫ pri⁹ occultauerat)erga idoloꝝ
cultuꝫ ferri cepit insania/callidior ceteris
psecutor/nō vi neqꝫ tormētis/sed premiis
honoribus/blāditus/persuasionibus/ma
iorem pene populi partē q̄ si atrociter pul
sasset elisit. Studia auctorū gentiliū chri
stianos adire prohibēs: ludos litterarū il
lis solis q̄ deos deasqꝫ venerant patere de
cernit. Milicie cingulum nō dari nisi ymo
lantibus iubet. Procurationē prouincia
rum iurisqꝫ dicēdi christianis statuit non
debere committi: vt pote quibus etiam lex
propria gladio vti vetuisset et proficiebat
quottidie i huiuscemōi legib⁹ exquirēdis:
quibus si quid versutū vł callidū/tamē qd̄
minus videretur crudele decerneret.

¶Cap.xxxiii quomō incepit iulian⁹ pse
qui athanasiū monitōe quorūdā aruspicū.

Ed nō erga Athanasiū ficte philo
sophie tenere imaginem potuit.
Etenī cū velut tetri serpentes de cauernis
terre ebulientes ad eum processissent ma
gorum philosophoꝝ aruspicuꝫ auguriūqꝫ
manus prophana/oīs pariter allegant
nichil suis actib⁹ successuꝝ/nisi prius atha
nasiuꝫ velut hoꝝ oīm ostaculū sustulisset.

¶Capitulūꝫ.xxxiiii.de fuga athanasii ab
alexandria p niluꝫ ꝛ de reditu ei⁹ ad alexan
driam in qua latitauit vsqꝫ quo persecu
tio cessaret.

Terum mittitur exercitus/iteruꝫ
duces/iterum oppugnatur ecclia.
Cūqꝫ cum mesti ac flentes populi ei cir Idē i histo trip. ca. 26
starent/prophetico apud eos vsus sermo
ne perhibetur. Nolite inqt o filii cōturbari
quia nubecula est et cito pertransit. Cūqꝫ
discessisset/et naui p Niluꝫ fluuiū iter age
ret/comes qui ad hoc ipsuꝫ missus fuerat
cognito eius itinere instanter euꝫ insequi
cepit Et cum forte applicuisset Athanasii
nauicula ad quēdam locū/comperit a pre
tereūtibus post tergum esse psecutorē suū
et iam iamqꝫ nisi prospiceret iminere. Cō
territi oēs qui simul aderāt socii/heremū
suadebant ad fuge presidium petendam
Tum ille nolite inquit o filii deterreri ea
mus magis in occursum psecutori nostro:
vt sciat quia longe maior est qui nos defē
dit q̄ qui psequitur. Et cōuersa nauicula/
iter agere obuius ei qui se insectabat ag
gressus est. Ille qui nullo genere suspicari
posset in occursum sibi venire quem quere
ret/tanq̄ pretereūtes aliquos interrogari
iubet/vbi audissēt esse athanasium. Cūqꝫ
respondissent se vidisse eum nō longe eū
tem/tota celeritate pertransiens properat
inuanū festinans capere quē ante oculos
positum videre nō potuit. Ille vero diuir
tute monit⁹/Alexandriā redditꝰ ibiqꝫ tuto
latebras vsqꝫ quo persecutio cessaret exegit

¶Cap̄.xxxv.quomō Julianus p̄cepit chri
stianis auferre sepulchrū babile. mr̄tyris
exn̄s in suburbano antiochie ꝛ quomō ga
lileos .i. christianos incepit affligere.

Edit ꝛ aliud iulianus vecordie sue
ac leuitatis inditium. Nam cū baf
Idē nis in suburbano Antiochie iuxta fontem
i hy/ Castalium litaret Apollini/ꝛ nulla ex iis
sto. que querebat respōsa susciperet/causasq;
trip. silencii percontaretᵘ a sacerdotibus demo/
li.vi. nis aiunt Babile martyris sepulchrū pro
cap. pe assistere/ꝛ ideo responsa nō reddi. Tūc
xxxi. ille galileos venire (hoc enī noīe nostros
appellare solitᵘ erat) et auferre sepulchrū
martyris iubet. Igitur ecclīa vniuersa cō/
ueniēs/matres ꝛ viri iuuenes virginesq;
immēsa exultatione succinti/trahebāt lō/
go agmine arcā martyris/psallētes sum
mis clamoribus et cū exultatione dicētes
Confūdant oēs qui adorant sculptilia/ꝛ
qui confidunt in simulacris suis. Hec i au
ribus pphani pricipis p sex milia passuū
tanta exultatione psallebat oīs ecclīa: vt
celū clamoribus resultaret. Unde ꝛ ille in
tantā iracūdie rabiē deductus est/vt alte/
ra die cōprehēdi christianos passim ꝛ tru/
di iuberet in carcerem/ac penis et cruciati
bus affligi.

Capitulū. xxxvi. de mirabili constancia theodori confessoris i. tormētis ꝛ morte du
Ilez bia ipsius Juliani in bello psico.

tan/ Uod salustius prefectᵘ eius nō pro
gitᵗ i bans/licet esset gētilis/tamē iussus
histo exsequitur: et apprehensum quendā adole
trip. scentē q primus occurrit. Theodorū noīe
xxxi. a prima luce vsq; ad horam vndecimā/tā
ta crudelitate et tot mutatis carnificibus
torsit/vt nulla etas simile factū meminer
it. Cū tamē ille in eculeo sublimis/et hic
inde lateribus instante tortore/nichil aliō
fecerit/nisi vultu securo ꝛ leto psalmū quē
pridie oīs ecclesia cecinerat iterare. Cūq;
se omni expensa crudelitate Salustius ni
chil egisse perspiceret/recepto in carcere i
uene/abisse fertur ad imperatorē/ꝛ quid
egerit nūtiasse: ac monuisse ne tale aliqd
tēptare vellet de cetero. Alioqui ꝛ illis glo
riam/et sibi ignominiam quereret. Hunc
Theodorum ipsi nos postmodū apud an
tiochiam vidimus: et cū requireremus ab
eo si sensum doloris habuisset ex integro/
dicebat dolores se quidē parū sensisse: asti
tisse aūt quenda iuuenē/qui subdanti sibi
linteo candidissimo/ꝛ sudores extergeret/
et aquā frigidaz frequēter infūderet: ꝛ ita
se esse delectatū/ vt tunc mestior factus sit
quando deponi de eculeo iussus est. Cōmi
natus igitur imperator post victoriā persi
cā melius se christianos debellaturū/pro
fectus quidem est/sed nullus reditus. Ibi
nāq; (incertū a suis an ab hostibus) con/
fossus/post annū et octo mēses presumpti
Augustalis imperii finem fecit.

Capitulū. xxxvii. de coadunatiōe iudeoꝝ qui a iuliano decepti tēplū ad sacrificādū in ierosolimis reedificare voluerūt.

Anta vero eius ad decipiendū subti Con/
litas ꝛ calliditas fuit/vt etiaz infeli qī ibi
ces iudeos vanis spebus illectos vt ipē agi tribu
tabat illuderet. Quos primo oīm cōuoca postr
tos ad se interrogat/cur nō sacrificarent/ misq
cū eis lex sua de sacrificiis iperaret. At illi pitul
occasiōez se iuenisse tēporis rati/nō possu tāgit
mus inquiūt nisi in solo Jerosolimoꝝ tē/ meis
plo. Ita nāq; precipit lex. Et accepta ab eo hysto
reparādi tēpli licētia/in tātū insolētie per tripa
uenerūt/vt aliquis eis pphetaꝝ redditus li.vi.
videret. Igitᵘ ex oībus locis atq; prouīciis capi.
conuenere iudei: locū templi oliz igne con xliii.
sumpti aggredi cepere/comite properādi
operis ab imperatore cōcesso: sūptu publi
co et priuato res oēni instancia gerebatur
Interea insultare nostris: et velut repara
tis sibi regni tēporibᵘ cōminari acrius: ac
seuitiā ostētare: prorsus i magno tumore ꝛ
superbia agere. Cyrillus post Maximuz
cōfessorē ierosolimis habebat epūs. Aper
tis igitᵘ fūdamētis/calces cemētaq; adhi
bita: nichil oīno deerat quin die postera ve
teribus deturbatis/noua iaceret fūdamē
ta: cū tamē epūs diligēti cōsideratione ha
bita/vel ex iis que in Danielis prophetia
de tēporibus legerat/vel quod in euange
liis dn̄s predixerat/psisteret nullo genere
fieri posse/vt ibi a iudeis lapis sup lapidē
poneretur: res erat in expectatione.

Capitulū. xxxviii. de mirabili motu terre in ierosolimis q fūdamentoꝝ saxa lon

ge ia clauit porticū quoqȝ iudeorū solo coequauit ⁊ multos iudeos oppressit.

Et ecce nocte que ad incipiendū op⁹ iam sola restabat/terre mot⁹ ingēs oboritur et nō solū fūdamētoꝝ saxa lōge lateqȝ iactantur/verū etiam totius pene loci edificia complanant. Porticus quoqȝ publice i quibus iudeorū multitudo ꝙ operi videbatur insistere cōmanebat/ad solū deducte/oēs iudeos ꝙ reperti sūt oppresse re. Luce vero orta cū se mala crederet effugisse/ad requirendos qui oppressi fuerant reliqua multitudo concurrit.

Ca. xxxix. de igne diuinit⁹ accēso signis et virtutibus terrificis quibus iudei ab illicitis inceptis disturbantur et ad deuȝ cōuertuntur.

Dea erat quedā i inferioribus tēpli demersa/habens aditū inter duas porticus ꝙ fuerat cōplanate/in qua ferramēta aliaqȝ operi necessaria seruabant e qua subito globus ꝙdā ignis emicuit: ⁊ per mediū platee percurrens/adustis ⁊ exterminatis ꝙ aderāt iudeis/ vltra citraqȝ ferebat. Hoc iteꝝ sepiusqȝ ⁊ frequētissime per totā illā diē repetens/ꝑtinacis populi temeritatē flāmis vltricibus cohercebat. Cū interi pauore ingēti ⁊ trepidatiōe oēs qui aderāt deterriti/solū verū deū christū cōfiteri cogebant inuiti. Et ne hec fieri casu crederētur/i sequēti nocte i vestimētis oīm signaculū crucis ita euidēs apparuit vt etiā ꝙ diluere ꝑ sui ifidelitate voluisset nullo genere valeret abolere. Sic deterriti iudei atqȝ gētiles locū simul et inaniter cepta reliquere.

Explicit liber x.

Incipit liber undecimus

Cap. i. de ortu religioso ac morte Iouiniani et victoria quā erga barbaros habuit quomodo pacē dedit christianis et athanasium ab exilio reuocauit.

p

Post Juliani necē tandem ciuile nobis Jouiniani repa- hoꝝ me-
ratur imperiū. Js nāqȝ sub mit
vno eodemqȝ tēpore Impe histo
ratoꝛ cōfessor/⁊ male illati trip.
extitit depulsor erroris. Nam cū i ꝑcinctu li. 1.
esset exercitus et vrgeret barbarus/ducto ca. i.
resqȝ nostri de sūmis rebus consilium trahentes a iouiniano calculū darent/cūqȝ apprehensus ad suscipienda imperii traherentur insignia: ad exercitum Juliani sacrilegiis profanatū dicitur proclamasse. Non se posse imperare eis. quia esset christian⁹ Tum omnes pari eademqȝ voce respondisse perhibentur/⁊ nos christiani sumus nec prius ꝙ hanc vocē audiret/acquiescere ad imperium voluisse. Deniqȝ statim affuit diuina clementia: contraqȝ omnē spē cum clausi vndiqȝ hostibus tenerentur nec euadendi facultas vlla suppeteret: subito emissos a barbaris oratores adesse vidēt/pacemqȝ deposcere. Exercitui quoqȝ inedia consūpto cibos ceteraqȝ necessaria i mercimoniis polliceri: omniqȝ humanitate nostroꝝ temeritatē emendare. Sed vbi i xx. ⁊ nouē annis pace cōposita ad Romanum regressus est solum/clarioꝛqȝ lux nostro se orbi ex orientis partibus oborta diffudit Rempublicam quasi post nimias ꝓcellas oī moderatiōe aggreditur reparare Ecclesiaꝝ vero curā nō i secundis hēre: nec tam incaute vt Cōstātius egerat: sed lapsu predecessoris āmonitus honorificis ⁊ officiosissimis litteris Athanasiū requirit: et ab ipso formā fidei ⁊ ecclesiaꝝ disponēdarū suscipit modū. Sed hec tā pia ⁊ tā leta pricipia mors imatura corrupit. Post nouē ⁊ erū mēses ortus sui/apud Ciliciā diē obiit,

Cap. ii. de ortu valētiniani ⁊ valētis qui valēs fauit hereticis ⁊ christianos ꝑsecut⁹ē

Post hunc valētinianus iperiū suscepit: qui ꝑ fide nostra a iuliano de militia fuerat expulsus. Sed compleuit in illo dominus quod promisit: plus etiā quaȝ centupla in presenti seculo restituens ei. Nam quia militiam pro christo reliquerat/recepit imperium. Js in consortium

regni assumpsit fratrē valentē: et sibi quidem occiduas partes delegit/ illi autē orientales reliquit. Sed valens fauendo hereticis abiit in viam patrū suoꝝ. Naȝ ⁊ episcopos egit in exiliū: et presbyteros ac dyaconos ⁊ monachos tatiano alexādrie presidēte/ vsqȝ ad tormēta deduxit/ et ignib⁹ tradidit. Multaqȝ nefanda ⁊ crudelia in ecclesia dei molitus est. Sȝ hec oīa post athanasii obitū. Nam illo superstite/ velut diuina quadā virtute prohibitus/ cum debacharetur ĩ ceteros/ in illum nichil ausus est triste cōmittere.

¶ Ca. iii. de morte gloriosa athanasii ⁊ psecutionibus lucii heretici.

Situr ea tēpestate cū quadragesimo ⁊ vi anno sacerdotii sui Athanasius post multos agones multasqȝ patiētie coronas quieuisset in pace/ sciscitat⁹ de successore/ petrū tribulationū suaꝝ participē et sociū delegit. Sed lutius Arriane partis episcopus/ cōtinuo tanq̄ ad ouem aduolat lupus. Et petrus quidē nauē ꝓtinus cōscendēs/ ad vrbē romā ꝓfugit. Lutius vero tanq̄ materia sibi crudelitatis ablata/ seuior erga ceteros efficiebat. Et ita ibat in sanguinē/ vt nec speciē quidem aliquā religionis seruare videretur. Cui⁹ primo ingressu tanta et tam turpia in virgines et cōtinētes ecclesie gesta sunt/ que nec in persecutionibus gentiliū memorantur. Inde post fugas ciuiū et exilia/ post cedes et tormēta flāmasqȝ quibus innumeros confecerat/ ad monasteria furoris sui arma cōuertit. Uastat heremū: bella quiescentibus indicit. Tria milia simul aut eo amplius viros/ per totaȝ heremū secreta ⁊ solitaria habitatione dispersos/ oppugnare pariter aggreditur. Mittit armatam equitū ac peditū manū tribunos prepositos/ et belloꝝ duces tanq̄ aduersum barbaros pugnaturus elegit. Qui cum venissent: nouam belli speciem vidēt: hostes suos gladiis obiectare ceruices/ et nichil aliud dicere nisi amice ad qd venisti.

De his etiã ĩ hysto. trip li. 8 cap 39. i fie. 3. & 38.

¶ Ca. iiii. de virtutibus et mirabilib⁹ macharii qui ĩ insulā vna cum aliis anthonii discipuli relegatur in qua mirabilia fecit.

Er idem tēpus patres monachoꝝ vite et antiquitatis merito/ Macharius/ et isodorus aliusqȝ Macharius/ atqȝ Eraclides et pambus Anthonii discipuli/ per egyptū et maxime in nitrie deserti partibus habebantur. Uiri qui consortium vite et actuū non cum ceteris mortalibus/ sed cum supernis angelis habere credebantur. Que presens vidi loquor: ⁊ coꝝ gesta refero/ quoꝝ in passionibus socius esse promerui. Hii ducebant exercitū dñi: non mortalibus telis sed fide religiōis armatuȝ exercitū moriendo vincentē: et qui sanguinis sui profusione victor christū sequeretur ad celū. Quiqȝ dum in tabernaculis positi et orātes expectarēt interfectores suos/ delat⁹ est ad eos homo olim mēbris omibus et precipue pedibus arid⁹. Sȝ cum ab eis in nomie dñi oleo fuisset perūctus/ statim confirmate sunt plante eius. Et dicentibus eis in nomine Jesu christi quē lutius persequitur surge et sta in pedibus tuis et redi in domum tuaȝ: continuo exurgens et exiliēs bñdicebat deum ostendens q̄ vere erat in eis deus. Ante aliquantulum vero tēporis cecus quidaȝ rogabat adduci se ad cellulam Macharii que erat in deserto itinere trium dieꝝ. Quo postea q̄ cecus multo ductātium labore peruenit Macharium non reperit domi. Cōtristatus valde/ nullatenus mitigare mesticiaȝ poterat/ sanitatis solatiis carens. Tuȝ vero feruore fidei concalescens/ deprecor (inquit ad eos qui se duxerant) applicate me ad illam partem parietis vbi cubare senior solet. Et cum fuisset admotus/ parum luti aridi vnde paries oblit⁹ videbatur assumens/ palme sue supposuit. Rogat etiam vt aquam de puteo ex quo bibere solebat haurirent. Quo humore soluens glebulam/ eodemqȝ luto oculos suos superungens/ et lauans de aqua que hausta fuerat/ repente recepit visum: ita vt nullo indigens adminiculo rediret ad sua.

Sed ne secūdū leprosos illos ageret quos a se curatos i euāgeliis ingratos domin⁹ notat/cū omī domo sua regressus/et deo gratias referens/rem vt gesta fuerat indicauit. Idē ipse Macharius Leene speluncam habuit cellule sue vicinā. et quadā die catulos suos cecos ad eum belua pducit/ atq3 ante pedes eius posuit At ille cū intellexisset pro cecitate catuloꝝ bestiā supplicare/rogauit dominū vt eis redderet visū. Quo recepto matrē sequentes redeūt ad speluncam: et paulopost ipsa cum catulis suis regrediens/pelles ouiū lanatas plurimas/velut munus pro suscepta gratia ad senem defert morsu oris euectas. ⁊ ante fores eius eis depositis abscedit. ¶ Uerum si singulorum mirabiliū gesta ꝑsequi velim⁹/excludimur a proposita breuitate: maxime cū hec narrationē propria opens habere mereantur Sed in his omibus Luci⁹ non erudiuit/nec aliquid reuerētie virtutū mirabilib⁹ detulit. Quinimo iubet patres ipsos ablatos a grege suo/imo dam raptos/in insulam quandā egypti paludum deportari: in qua compererat neminē posse esse christianū: quo per hoc vel absq3 solatiis vel absq3 consuetis actibus viuerēt senes. Igitur cū duobus solis pedissequis noctu ad insulam deducūtur. In qua erat templū quoddā3 sūma veneratione a loci incolis obseruatum. Cūq3 nauicula senū oram soli illius contigisset: ecce subito sacerdotis tēpli illi⁹ virgo filia correpta spiritu/cum ingenti vociferatione ⁊ clamoribus vsq3 ad celum datis/ꝑ medios agi populos cepit. Et crebros ducēs rotatus/stridens huc atq3 illuc rapida ora vibrare. Cūq3 ad spectaculum tam ingentis monstri maxime cum esset sacerdotis filio qui i honore precipuo apud illos erat/populi cōuenissent/per auras eam raptā3 sequentes/ peruenerūt vsq3 ad nauiculā senum. Ibi vero proiecta coꝝ pedibus et prostrata clamare cepit. Quid venisti huc serui dei sūmi antiquis nos ⁊ veternosis euoluere domiciliis: In hoc loco depulsi vndiq3 latebam⁹. Quomodo vos nequaq̄ latere potuimus: Cedimus antiquis sedibus: populos vestros terrasq3 recipite Cū hoc diceret et increpatus ad eis erroris spiritus effugatur. Et puella sana vna cum parentib⁹ suis iacebat ad pedes nostri temporis apostolorum. Qui talibus exordiis predicantes ei fidem dñi nostri iesu christi/i tantā conuersionem repente eos perduxerūt: vt statī manibus suis antiquissimū templū et in sūma veneratiōe habitū destruerent et ecclesiam confestim edificarēt. Nec ad deliberandū spacio temporis eguerūt: quibus fidem rerum fecerant non verba/sed virtus. Sed hoc cū fuisset Alexandrie nunciatum/veritus. Lucius ne forte etiā suorum in eum odia iusta consurgerent/qui aperte iam bellum non hoībus sed deo inferret: occulte eos reuocari ⁊ in heremum remitti iubet. Dum hec in egypto geruntur ne in aliis quidem locis ꝑsecutionis flamma cessabat.

¶ Cap. x. de ꝑsecutiōe apud edissā mesopotamie ciuitate ad quā christiani ꝑcipites currebāt. Int quos mulier quedā cū puero veloci cursu pperabat.

Edissa namq3 mesopotamie vrbs fidelium populorum est/ Thome apostoli reliquiis decorata. Ubi cū Imperator populos vidisset ecclesiis electos in campo habere conuēticulū/tanta dicitur iracundia accensus: vt prefectum suū pugno percuteret/cū nō fuisset ide quoq3 sicut iusserat deturbata. At ille licet esset paganus/et iniuriis ab imperatore fuisset affectus: tamē cōsideratione humanitatis altera die ad vastandū3 populum ꝓcessurus/facit hoc ipsum ciuibus ꝑ occulta indicia clarescere: quo s. cauere sibi possent/ne inuenirentur in loco. mane ꝓcessur⁹ terrorem solito maiorem ꝑ officium mouet. agitq3 omia quo q̄ minimi velsi fieri posset nulli perclitarentur. Uidet tamen frequētiorem solito populū tendere ad locū: currere precipites/ et festinare tanq̄ vererentur ne quis deesset ad mortem. Interea videt

De his etiā in hysto. trip. li. 8. ca. 39.

Idē i hy. trip. li. 8. c. 32.

quandam mulierculã ita festinam ꝛ properam domo sua prorũpere/ vt nec claudere hostium/ nec operiri vt mulierum habitum decet diligentius potuisset: infantem quoqꝫ paruulum secum trahentẽ: cursuqꝫ rapido irrupto etiam officii agmine festinantem. Tum ille vltra non ferẽs/ apprehẽdite inqt mulierẽ/ ꝛ huc deducite. Cũqꝫ fuisset adducta/ quo inquit infelix mulier properas tã festina? Ad cãpũ ait/ quo catholicoꝝ pplꝯ ꝯuenit. Et non inquid audisti quia prefectus illuc pergit vt oms interficiat quos īuenerit? Audiui inqt. Et ideo festino vt ibi īueniar. Et quo inqt paruuluz istum trahis? Ut et ipse ait martyrium cõsequi mereatur. Que cũ audisset vir moderatissimus/ redire officiũ et cõuerti vehiculum ad palatium iubet. Et ingressꝰ ait Imperatori: subire mortem si iubeas paratus sum; opus vero quod precipis implere non possum. Cumqꝫ edocuisset cuncta de muliere/ repressit imperatoris insaniam.

¶ Capitulũ. vi. de moyse quodaꝫ quẽ regina sarracenoꝝ poposcit fieri episcopũ alexandrie qui vehemẽter ꝛ palã luciũ ꝓpter suas ꝑsecutiones increpauit.

Er idem tempus ecclesia velut persecutionis igne conflãte purior auri metallo refulgebat. Non enim ī verbis vniuscuiusqꝫ fides/ sed in exiliis ꝛ carceribus probabatur: qꝛ nõ honori erat catholicum esse sed pene precipue apud Alexandriam/ Ubi ne sepeliendis quidez corporibus mortuoꝝ libera facultas fidelibꝰ erat. Que dum Lucius omni arrogantia et seuitia gereret/ Mauuia Saracenoꝝ gẽtis regina/ vehemẽti bello Palestinis arabici limitis oppida atqꝫ vrbes quatere/ vicinasqꝫ simul vastare ꝓuincias cepit. Cũqꝫ frequẽtibus bellis Romanuꝫ attriuisset exercituꝫ/ et plurimis peremptis/ reliquos vertisse in fugam/ orata pacem non aliter se amplexuram promittit: nisi moyses quidam nomine monachus genti sue ordinaretur episcopus. Qui in heremo partibus suis propinqua vitam solitariã ducẽs meritis ꝛ virtutibus ac signis q̃ faciebat deus per illuꝫ/ magnifice īnotuerat. Petitio eiꝰ principi indicata Romano/ sine vlla dilatione iubetur impleri A ducibus nostris q̃ ibi infeliciter pugnauerant/ captus Moysea ad sacerdotiuꝫ suscipiẽdũ Alexandriã ex more deducit. Adest Lucius/ cui ordinãdi deferebatur officiuꝫ. Quo viso/ Moyses presentibus ducibus qui perurgebant ꝛ populis ait: Ego quidem me non esse dignũ tanto sacerdotio iudico. Uerũtamen si aliqua in me licet indigno diuina dispẽsatio putatur explẽda/ deum nostruꝫ celi ac terre dñm testor ꝙ Lucius sanctoꝝ sanguine pollutas ꝛ cruentas super me nõ iniciet manus. Cumqꝫ Lucius tam grauinota iniustum se videret in oculis plurimorũ Quare inquit o Moyses tam facile cõdẽnas eum cuius fidem ignoras? Aut si tibi aliquis de me aliter indicauit/ audi fidez meã/ et tibi ipsi magis ꝙ aliis crede: Tuꝫ ille. Desine inquit o Luci dolosis tuis me quoqꝫ imaginibus aggredi. Bene michi nota est fides tua: quã protestantur serui dei per metalla dãnati. Episcopi ī exilium trusi/ presbiteri/ diaconi extra christiani nominis ditacula relegati. Bestiis alii/ alii etiam ignibus traditi. Nũquid potest verior esse fides que auribus capitur/ ꝙ que oculis peruidetur? Apud me certum est ꝙ qui christo recte credunt/ ista non faciunt. Et ita maiore dedecore deformatus (qm̃ perurgebat necessitas rei publice consulẽdi) compulsus est acquiescere/ vt ab episcopis quos in exilium truserat sacerdotium sumeret. Quo suscepto/ et gentis ferocissime pacem tenuit/ ꝛ fidei catholice custodiuit intemerata consortia.

¶ Capitulũ. vii. de didymo q̃ ꝗuis luminibus orbatus esset in omni tñ sciã non parum ꝓfecit quẽ consolatus est anthonius super oculorũ amissione.

Erum cũ apud alexandriaꝫ populos et vrbem/ nebulosi ductoris tetra perfidie caligo suffunderet/ velut lampadam quadã diuina luce fulgentẽ. Didimum dominus accendit. De cuius vita

atq3 institutis (quoniā ad ecclesie gloriā3
h ei munere concessus creditur) licet intrā
cursu necessario tamen cōmemoranda no
bis pauca videntur. Is nāq3 in paruo eta
te/cum etiam adhuc prima litterarū igno
raret elemēta/luminibus orbatus/maio
re desiderio scientie veri luminis inflam
matur/nec desperatione cupita adipiscen
di passus est: cū audisset in euāgelio scrip
tum quod apud homines impossibile est/
possibile est apud deū. Hac igitur diuina
pollicitatione confisus/indesinenter dnm
precabatur/nō vt oculorum carnaliū visū
sed vt illuminationē cordis acciperet. Mi
scebat tamen precibus studia ac labores: z
iuges continuatasq3 vigilias/nō ad legē
dum sed ad audiēdu3 adhibebat: vt quod
aliis visus hoc illi conferret auditus. Cu3
vero post lucubrationis laborē somnus vt
fieri solet legētibus aduenisset/ Didimus
silentium illud non ad quietem velocium
batum ducens/tanq̄ mundu3 animal ru
minans/cibu3 quem ceperat ex integro re
uocabat: et ea que dudum percurrentibus
aliis ex librorum lectione cognouerat/me
moria et animo referebat: vt non tam au
disse que lecta fuerāt/q̄ descripsisse ea mē
tis sue paginis videret. Ita breui/deo docē
te in tantam diuinarū humanarūq3 rerū
eruditione3 ac scientiam venit: vt scole ec
clesiastice doctor extiterit: Athanasio epi
scopo ceterisq3 sapientibus in ecclesia dei
viris admodum probatus. Sed z i ceteris
siue dyalectice seu Geometrie/ Astrono
mie quoq3/vl' Arismetice disciplin sita es
set paratus: vt nullus vnq̄ philosophorū
aliqua ex his artibus proponens obtinere
eum vel concludere quiuerit. Sed statim
vt responsiones eius acciperet/magistru3
eum etiā illius de qua proposuisset crede
ret discipline: huius aliquanti dicta vel cō
muniter disputata/vel proponentibus re
sponsa/adhibitis notariis descripsere: que
etiā nūc in magna ammiratione habētur
Nos tamen qui et viue vocis eius ex par
te aliqua fuimus auditores/z ea que a nō
nullis dicente eo descripta sunt legimus
longe maiorē gratia3 z diuinū nescio quid
ac supra humanā voce3 sonans/i illis ma
gis sermonibus qui de ore ipsius pferebā
tur agnouimus. Nunc etiam beat9 Anto
nius/cum fidei athanasii testimonium la
turus aduersū arrianos de Thebaide ale
xandriam descendisset/magnificis cōsola
tus est per his: Nichil te inquit offendat o
Didime/q̄ carnalibus oculis videris or
batus. Desūt enim tibi illi oculi/quos mu
res et musce z lacerte habent. Sed letare/
quia habes oculos quos angeli habent: z
quibus deus videtur: per quos tibi magnū
scientie lumen accenditur.

¶ Ca. viii. quāti ex discipulis antonii etiā
tunc in heremo habitātib9 virtutes z signa
fecerunt.

Florebat igitur egyptus ea tēpesta
te/nō solū eruditis i christiana phi
losophia viris/verū etiam his qui p vasta3
heremum commanentes/signa z pdigia
apostolica simplicitate vite z cordis sinceri
tate faciebant. Ex quibus inter3 quos ipi
vidimus/et quorum benedici manib9 me
ruimus/hi sūt: Macharius de superiori
heremo/aliusq3 Macharius de inferiori
Ysidorus in Scitiis/Pambus in cellu
lis/Moyses et Beniamin in nitria. Sy
brio z Helias z Paulus/i apetelio. z Ali9
Paulino in Focis. Pemen z Joseb in Pis
piri/qui appellatur mons Antonii. Sed
et alios q̄plures huiusmodi viros in egip
ti partibus habitare fideli comperim9 au
ditu vt vere compleretur apostoli dictum
quia vbi habūdauit peccatū/ supabūdauit
et gratia. Habuit autē p idē tempus etiā
Mesopotamia viros nobiles/eisdem stu
diis pollētes. Quor aliquātos ipsi p nos
apud Edissam z in Carrarū partib9 vidi
mus: plures autē auditione didicimus.

¶ Cap. ix. de Inicis gregorii nazāzeni et
sancti basilii cappadocie epi q̄ p diuersas
mūdi ptes discurrētes v̄bis et p̄dicatione
desides succēdebant.

Sed neutra harum infecūdior: Cap
padotia fuit: īmo aliquid letiꝰ/gre
goriū cum basillo germinauit. Tulit igit
et ipsa multoꝝ sanctorū segetē satis letam
produxit copiosam pioꝝ vineā. Oliuarū
quoqꝫ dñi germinauit nouellā. Sed isti ꝑ
cipue velut duo filii pinguedinis assisten/
tes dextera leuaqꝫ candelabro/instar duo
rum celi luminariū refulgebant. Unde di
gnū puto de his pauca supra repetere. Am
bo nobiles/ambo Athenis eruditi/ambo
college/ambo de auditorio digressi/ad ꝓ/
fitendā rethoricaꝫ rogabātur. Quod opꝰ
magnifice quidē implebat basilius. Gre
gorius vero magnificentius contēnebat:
quiqꝫ cum se totū dei seruitio mancipasset
tātū de college amore presumpsit: vt seden
tem Basiliū de decoris cathedra depone/
ret: ac secum ad monasteriū manu iniecta
perduceret. Ibiqꝫ per annos vt aiūt trede
cim omnibus grecoꝝ seculariū libris remo
tis solis diuine scripture voluminibus op
am dabant: earūqꝫ intelligentiā nō ex pro
pria presumptiōe/sed ex maioꝝ scriptis ꝛ
auctoritate sequebātur: quos ꝛ ipsos ex apo
stolica successione ītelligēdi regulaꝫ susce
pisse cōstabat. Quoꝝ precipue in prophe
tas ꝯmentarios discutiētes/thesauros sa/
pientie recōditos ī vasis fictilibus require/
bant. Uerum cū iam ipsi sufficiēter īstru/
cti/diuina dispēsatione ad imbuēdos po/
pulos vocarentur/et alius alio itinere/ad
idem tamē opus vterqꝫ tenderetur: Basi
lius Ponti vrbes et rura circumiens/desi
des gētis illius animos et parū de spe fu/
tura sollicitos/stimulare verbis et predica
tiōe succēdere/callumqꝫ ab his lōge negli
gētie cepit abolere: subegitqꝫ adiectis ina/
niū rerum ꝛ seculariū curis/suimet noticiā
recipere: in vnū conueniēs: mōasteria cōstruere
psalmis ꝛ hymnis et orationibus vocarē
docuit: pauperū curam gerere/eisqꝫ habi/
tacula honesta ꝛ quecūqꝫ ad victū necessa
ria sūt prebere. Uirgines īstituere: pudicā
castamqꝫ vitam omnibus pene desiderabi/
lem facere. Ita breui permutata est totiꝰ
prouīcie facies: vt in arido et squalēte cā/
po/videretur seges fecūda ꝛ leta vinea sur
rexisse. Gregorius vero bonū semē nō pa/
tiebatur aut super spinas iacere/aut inter
saxa dispergere: sed bonam terram cordis
sui iugi cultu ꝛ exercitiis īdesinētibus exco
lebat. Et multo amplius hic in semetipso
ꝙ ille in ceteris proficiebat. Suscipere il/
le que renūciantes seculo deferebāt ad pe
des suos/et diuidere vt quisqꝫ eguisset curā
gerebat. Iste nichil habēdi ꝛ oīa possidē
di cōtētus sacramēto/erga solas sapiētie
diuitias/auarus et multum cupidus ī he/
rebat. Ille coire plures ī vnum et sui inuicē
in necessariis habere sollicitudinē docebat
hic sui exēplo ꝙ erat absolutus et liber cū/
ctis sermōe apostolico predicabat/ego au
tem volo vos sine sollicitudine esse. Do/
minus in proximo est. nichil solliciti sitis/
sed tanꝙ serui christi hoc solum estote sol
liciti/quando redeat dominus de nuptiis.
Ille delinquentibus misericorditer condo
lere/et a delicto reuocare: hic ꝓ diuini elo/
quii gratiam delinquēdi incitamenta pre
uenire/nec sinere labi cum ꝗ difficulter eri
geretur elisus. Ille in fide purus/hic in pre
dicatione liberior. Ille deo humilis/hic etiaꝫ
hoībus erat. Ille arrogantes contemptu/
hic ratione vincebat. Sic in vtroqꝫ diuina
gratia vnū opꝰ ꝑfectionis explebat. ¶ Igit
non multo post/Basilius Cesaree Cap/ B
padotie episcopus cum a Ualente in exili
um ꝓ fide cogeretur/exhibitꝰ est ad tribu/
nal perfecti/terroribusqꝫ (vt illi moris est
potestati) ꝛ minis maxis agi cepit: vt nisi
preceptis pricipis obediret/interitū sibi iā
iamqꝫ speraret impendi. Tum ille ītrepi/
dus et absqꝫ vlla animi perturbatiōe hoc
sibi minanti prefecto respōdisse fertur: at
qꝫ vtinam aliquid michi esse digni mune
ris quod offerram huic qui maturius Ba
siliū de nodo follis huius absolueret. Cum
qꝫ daretur ei nox que erat media ad spatiū
deliberandi/respōdisse denuo perhibetur:
Ego crastino ipse ero qui nūc/tu te vtinā
nō mutares. Et illa quidē nocte vxor imp
atoris velut tortoribꝰ tradita cruciatur.
Filius vero qui erat eis vnicus extinctus/

paterne impietatis creditur exſoluiſſe ſupplicia. Ita ante lucem/miſſi ſūt q̄ rogarēt Baſiliū vt precibus ſuis intercederet pro eis ne etiā ipſi et quidem multo iuſtius ſimiliter interirent. Sic accidit vt cum oēs catholicos expulerit Ualens/Baſili⁹ vſq3 ad vite exitū intemerato cōmuniōis ſacramento in eccleſia perduraret. Gregorius vero apud Nazanron opidū ī locū patris epiſcopus ſubrogatus/hereticoꝝ turbinē fideliter tulit. Reddita vero pace/ Cōſtātinopolim ad eccleſiam docendam venire exoratus nō abnuit. Ubi breui tempore tātum ad emendādum populū vetuſtis hereticorum infectum venenis pfecit: vt tūc primum chriſtiani ſibi fieri viderentur: et nouellam lucem veritatis aſpicere/cum religionis doctor multa quidē verbis/plura tamē doceret exemplis: nec viderent ab eo diſcipuli aliquid imperari/qđ nō prius ipſe feciſſet. Sed vbi gloria ſu(a) ſecuta inuidia eſt/obniti quidā et proſcriptionibus minus ſanis vti cepere: vt ipſo ad propria remeante alius ordinaret epūs. Quod ille ſuſurrari tantum/et ſub dente ſentiens ruminari: ipſe profert q̄ dicere ei null⁹ audebat. Abſit inqt vt mei cauſa/aliqua ſimultas in dei ſacerdotibus oriatur. Si ꝑpter me eſt iſta tempeſtas/tollite me ꝛ mittite in mare/et deſinet a vobis quaſſatio. Tūc regreſſus in eccleſia ſua quod ſupfuit vite tempus exegit. Et quoniā feſſa iam etate et corpore inualidus erat/ſucceſſorem ſibi ipſe delegit: quo eccleſiam gubernāte/debilitatis ꝛ ſenectutis ocio frueretur. Extant quoq3 vtriuſq3 ingenii monimēta magnifica tractatuum: quos ex tempore ī eccleſiis declamabant. Ex quib⁹ nos dênas ferme ſingulorum oratiunculas tranſfudimus in latinum: baſilii preterea inſtituta monachorum: optātes (ſi potuerimus ꝛ dei fauor adiuuerit) eorū plura transferre. Fuerunt preterea fratres duo Baſilio Gregorius ꝛ Petrus: quoꝝ alter ī verbo doctrine alter ī operibus fidei fratrē ita exequabat vt vterq3 vel Baſiliū vel Gregorium redderet. Extāt etiam ipſi⁹ Gregorii iunioris aliqua opuſcula luculēta. Sz de his ſatis dictum. In occiduis vero partibus Ualentinianus fide religionis illeſ⁹/vetere Romani imperii cenſura rem publicā gubernabat.

Cap. x. quomō damaſus ſacerdocium ī vrbe roma ſuſcepit qđ vrſin⁹ egreferēs ſtatim ſedicio magna oritur.

Damaſus poſt Liberium ꝑ ſucceſſionem ſacerdotiū in vrbe Roma ſuſceperat. Quem prelatum ſibi non ferens Urſinus quidam eiuſdem eccleſie diacon⁹ in tantum furoris erupit: vt perſuaſo quodam ſatis imperito et agreſti epiſcopo/collecta turbulentorum et ſeditioſorum manu/in baſilica que ſiciniana appellatur/epiſcopū ſe fieri extorqueret/legib⁹ et ordinē traditione peruerſis. Quo ex facto tāta ſeditio īmo vero tanta bella orta ſunt/alterutrū defēdētib⁹ populis: vt replerent humano ſanguine orationum loca. Que res factione Maximini prefecti/ſeuu hōis ad inuidiā boni et īnocētis verſa eſt ſacerdotis: ita vt cauſa ad clericoꝝ vſq3 tormenta duceretur. Sed aſſertor īnocentie deus affuit: et in caput eoꝝ qui intenderant dolum/pena conuerſa eſt.

Ca. xi. ambroſius epiſcopus mediolani effectus eſt propter vtraſq3 populi partes ſibiinuicē cōtendentes.

Interea defūcto apud mediolanū Auxentio hereticoꝝ epiſcopo vtriuſq3 partis populi diuerſis ſtudiis ferebāt diſſentio grauis/et periculoſa ſeditio/vrbi ꝑprie maturū parabat exitiū: ſi pars vtraq3 cum diuerſū vellet/nequaq̄ꝫ quod ꝑpoſuerat obtineret Ambroſius tunc conſulares eiuſdē prouincie faſces gerebat. Is cū pernitiē ciuitatis videret impēdere/pro loco atq3 officio ſuo/cōfeſtim eccleſiā ſeditionem populi mitigaturus ingreditur. Cūq3 inibi multa ſecundū leges et publicam diſciplinā pro quiete ꝛ tranquillitate peroraſſet: pugnantis inter ſe et diſſidētis populi ſubito clamor et vox vna cōſurgit/Ambroſium epiſcopū poſtulantes: baptizari hūc protinus clamabant (Erat eñ catecumi

Margin notes (left): ...dē i / ...pſto. / ...ri .li. / ...pli. / ...ca. 36.

Margin note (right): Iſta hūc ꝛ lati⁹ in hyſto. trip. li. vii cap. viii.

nus/et sibi episcopū dari:nec aliter vnū po
pulū fore atqz vnam fidem/nisi Ambrosi/
us sibi daretur sacerdos. Obluctante illo
et plurimū resistente/ad imperatorē rela/
tum populi desideriū omni maturitate iu/
bet impleri. Dei enim ait esse ꝙ discordan
tem populi fidem et animos dissidentes
conuersio subita in vnum cōsensum atqz in
vnam sententiā reuocarit. Moxqz dei gra
tiam cōsecutus/et initiatus sacris/et sacer
dos effectus est.

Idē in histo trip. li. viii. ca. xi in p̄n.

¶ Ca. xii. de valētiniani morte apd̄ illiricū
Interea cum ad bellum sarmaticū
Valentinianus de Gallie partibꝰ
venisset Illiricum:ibi vir dum cepto bello
egritudine subita oppressus diem obiit:re
lictis heredibus in īperio filiis Gratiano
Augusto/Valentinianoqz admodū par/
uulo/et nondum regis insignibus initia/
to. Quem tamen necessitas eorū qui tan
ꝙ vacuum imperii locum conabantur in/
uadere/cōpulit etiā absēte fratre purpura
indui:pbo tūc pfecto fideliꝰ regnū gerēte.

¶ Ca. xiii. de gothoꝝ per tracias irruptio/
ne:z valētis nece deqz bonis initiis gratiani
Er idem tempus in oriētis regno
Gothorum gens sedibus suis pul
sa/per oēs se Traciao īfudit:armisqz vi/
deo et agros vastare ferociter cepit. Tum

De his ī histo trip. li. 8. ca. vl

vero valentis bella que ecclesiis inferebat
in hostem cepta conuerti/feraqz peniten/
tia episcopos z presbiteros relaxari exiliis
ac de metallis resolui monachos iubet:ipse
tamē ab hostibus circumuentus in predio
quo ex bello trepidus cōfugerat/impieta
tis sue penas igni exustus dedit:annis in
imperio cum fratre primo/z post cum fra
tris filiis quatuordecim pariter exactis.
Que pugna initiū mali Romano imperio
tunc et deinceps fuit. Igitur Gratianꝰ cū
fratre admodū paruulo post patrui necez
oriētis quoqz suscepit imperium. Is pieta
te et religiōe oēs pene q̄ ante fuerunt pri
cipes superabat. Usu armorum strenuus
velox corpore/z ingenio bonus erat:sed iu
uenili exultatione plus fere letꝰ ꝙ sufficie
bat/et plꝰ verecūdus ꝙ rei publice interat.

¶ Cap. xiiii. quomodo impator gratianꝰ
theodosiū īperii participē fecit z post mul
ta fortiter gesta maximi tyranni insidiis
succubuit.
Uiqz videns vtilem virum annis
maturū/in tantis regni curis volu
it habere participem. Et quia vt sermo di/
uinus monet/melius duo ꝙ vnus/consor
tem assiscit Theodosium:eiqz orientis p
curatiōe permissa/partes sibi ac fratri oc
cidua reseruauit. Uerum dis postꝙ mul
ta religiose ac fortiter gessit/a maximo ty
ranno apud Britāneas exorto per Andra
gatium ducem/Lugduni suorꝫ magis pro
ditione ꝙ vi hostium peremptus est.

Idē in hysto. tri. li. ix. ca. xxi.

¶ Ca. xv. de valētiniano puero ac matre
eius iustina que ecclesias perturbare cona
batur cui resistebat sanctus ambrosius.
T valentinianus in italia degens
fratris nece atqz hostis metu perī
ritus/simulatione oblatam pacem a Ma
ximo/simulans ipse quoqz libenter ample
ctitur. Cum interim iustina mater eiusdē
arriane hereseos alumna/īpietatis sue ve
nena que viuēte viro suppresserat/filio fa
cile decepto fidēter aparuit. Igitur apud
mediolanū posita/conturbare ecclesiaruz
statum:cōminari sacerdotibus depulsiōis
exilia:nisi ariminensis consilii decreta qui
bus fides patruz temerata fuerat reuoca
rent. Quo bello ecclesie murū et turrez va
lidissimam pulsabat Ambrosium. Cum
qz minis terroribus/atqz omi oppugnati
onis genere fatigans/primū sibiadituz
debellande rimabatur ecclesie. Sed ꝙuis
illa/iezabel spiritu pugnaret armata/resi
stebat tamē Ambrosius Helie virtute re/
pletus z gratia. Ipsa autē in ecclesiis gar
rire/strepere/aīare z inflamare ad discor
diam populos:sed ꝙ minus res ex senten
tia cederet/iniuriā putare:z pro hoc apud
filium cōqueri. Unde adolescentulꝰ pro cō
tumelie īuidia quā falso cōflauerat mat
accēsus/armatoruz globū ad ecclesiā mit
tit:cōstrīgi ianuas/oppugnare scā/sacerdo
tē ptrahi atqz ī exiliū agi ptinꝰ iubet. Sz
tanta fuit perseuerātia fideliū populi oīuz

Idē in hysto. trip. li. ix ca. xx.

vt aias prius admittere q̄ epm̄ mallent.

¶ Cp̄.xvi.de constantia beniuoli q̄ renuit adimplere inceptum regine ac deffensione beati ambrosii aduersꝰ Justinā reginā

Interim dictāda aduersum fidem patrū imperialia decreta mādanẽ beniuolo/tunc memorie scriniis presidenti. Sed ille cui ab incunabulis sacra fides et venerabilis fuit abnegat se īpia posse verba proferre et contra deum loqui. Tum vero cum inceptū regine frustrari videret/celsior ei honor promittitur/si impleret iūcta ille qui nobilior in fide esse/ q̄ in honoribꝰ cuperet/quid michi ait pro impietatis mercede altiorem ꝓmittitis gradū? Hoc ipso quem habeo tollite:tantum michi consciētia fidei duret illesa. Hoc dicēs ante pedes precipientiū cingulum iecit. Ambrosiꝰ vero aduersum regine furorē nō se manu defendebat aut telo:sed ieiuniis cōtinuisqꝫ vigiliis sub altari positus/per obsecrationes defensorem sibi atqꝫ ecclesie deū parabat. Cūqꝫ hoc in longum diuersis machinis et oppugnationibus nequam Justina moliretur: Maximus qui se ex vetere tyranni infamia legitimum principē gesti ret ostendere. datis litteris impium protestatur inceptum/fidem dei impugnari:et statuta catholice ecclesie subui:z inter hec appropinquare Italiam cepit. Quo Justina comperto/hoste simul atqꝫ impietatis conscientia perurgente/i fugam versa cum filio/exilia que dei sacerdotibus parabat prima sortitur.

Idē hysto trip. li.ix.c π.D

¶ Ca.xvii.quō theodosiꝰ vltꝰ ē necē grā et valētinianū ad regnū z fidem restituit.

Fuit tamen Theodosius propter regni fidem/bonitatisqꝫ ac beneficiorum Gratiani memor:et in vindictam totis viribus oriētis insurgens/vltꝰ est sanguinem iustum. Ualentinianoqꝫ ipsi interhec matre defūcta/fidē catholicā/quaz ipsa violauerat/et regnum tyrānnide depulsa restituit. Atqꝫ ipse postea q̄ Romam illū lustri triumpho inuectus est/ad ꝓpria rur regna remeauit.

¶ Cap.xviii.de theodosii ꝯmisso apō thessalonicēses ob necē cuiusdā militis et eiꝰ penitencia atqꝫ pulchra lege ab eo sancita

Eridem tempus subreptione quadam demonis turpis macula religioso principi iniecta est. Et enim cum apud Thessalonicam seditione exorta quidam ex militaribus viris impetu fuisset populi furentis extinctus/repentini nuntii atrocitate succensus ad ludos circenses inuitari populum/eiqꝫ ex improuiso circūfundi milites/atqꝫ obtruncare passim quisqꝫ occurrisset gladio iubet:et vindictam dari nō criminis sed furori. Ob hoc cum a sacerdotibꝰ Italie argueretẽ/agnouit delictuz:culpāqꝫ cum lachrimis professus/publicam penitentiam in conspectu totius ecclesie exegit. Et in hoc sibi tempus asscriptum absqꝫ regali fastigio patienter impleuit. Quibus omnibus illud quoqꝫ mirabiliter adiecit legem sanxit in posterum: vt sententie principum super animaduersionez prolate/in diem tricesimum ab executoribꝰ differrentẽ Quo locus misericordie/vel si res tulisset penitentie non periret.

Ista pulchre z diffuse tāgū tur i hist. trip. li.9.c 30. per totū

¶ Cap.xix.quomō bina ꝓuidētia speciale munus theodosio cōtulit ꝓpter restitutionez ecclīaꝝ p ipsū i oriēte catholicis factaz

Igitur ad oriētē regressus ē ibiqꝫ vt ab exordio principatꝰ sui sūma cura sūmoqꝫ studio pulsis hereticis ecclesias catholicis tradere:idqꝫ ea moderatiōe agere vt vltione contēpta/tātū catholicis de ecclesiaꝝ restitutione consuleret: quo fides recta absqꝫ predicatiōis impedimēto ꝓficeret. Cōmunē se prebere erga sacerdotes dei: fide religiōe et munificētia/cūctio regnū aimū exhibere. Accessu facilis/z absqꝫ imperiali fastu ad colloquium se humilibus prebere hortatu eius et largitionibꝰ ecclesie pluribus in locis ornate satis/magnificeqꝫ cōstructe. prestare multa poscētibus. Sed frequentius vltro offerre. Idolorum cultus qui cōstantini institutione et deinceps negligi et destrui ceptus fuerat/ eodem imperāte collapsus est. Pro q̄bus intantum deo carus fuit vt speciale ei munus contulerit bina prouidentia. Et enī in

Thebside partibus/monachum quendā Johannē noie spiritu prophetico repleuit Cuius monitis atqz respōsis/pacē retinere an bellū gerere esset meli⁹, sciscitabat.

Capitulū.xx.de appollinare episcopo eiusqz heresi que i cōcilio rome congregato p damasū papā condēnatur

Interea apud laudiciā Syrie/āte idem tempus Appollinaris epūs/
Idē vir sane i cūctis instructus. Sed hū contē-
ꝺ ap tionis vicio nimius agitur/z aduersū omne
pol' quod quisqz dixerat ire obulus delectatur
lins iactatione ingenii male fortis/heresim ex
ri in contētione generauit:asserēs solū corpus
hy. non etiā animā a dño in dispensatione su
trip. sceptum. In quo cū euidētibus euāgelii te
li.6. stimoniis vrgeretur/quibus ipē dominus
cap. et saluator habere se aīam profitetur/z po
34. nere eam quando vult/et iterum assume
a. re eam/quanqz turbatā z tristem dicit esse
vsqz ad mortē. Uertit se post: et ne ex toto vinci videretur/ait eū habuisse quidē animam/sed non ex ea parte qua rationabilis est/sed ex ea solum quam viuificat corpus. Ad supplemētū vero rationabilis partis/ipsum verbū dei fuisse perhibebat. Que assertio primo i vrbe roma a damaso et Petro alexandrino episcopo concilio congregato/tali sententia depulsa est/vt decernerent: si quis filium dei (qui sicut vere deus/ita vere homo fuit) vel humanitatis aliquid vel deitatis minus diceret habuisse/alienus ab ecclia iudicaret. Que sententia z apud Alexandriā confirmata est/z apud Constantinopolim decreto cōcilii. Ex illo Appollinariste ab ecclia declinantes/et episcopos sibi sue patris/z dogmatis propria eccliasqz defendunt.

Capitulū.xxi.de epōꝝ successionibus p diuersas orientis partes.

Situr in vrbe roma post Damasum Siricius ecclesie suscepit sacerdotium. Apud Alexandriā vero defuncto petro Thimotheus: et post hūc Theophilus. In ierosolimis aūt post Cyrillū iohānes apostolicas reparat sedes. Apō antiochiam vero defuncto Meletio/substituitur Flauian⁹. Sed ꝙ Paulinus adhuc supererat/qui in catholicoꝝ semp societate permanserat/multa ibi iurgia et multe controuersie sepe cōmote: nec tamen/sūmis vinitētib⁹ aliis/et aliis obnitētibus/ipsisqz in hoc elementis ferre marisqz fatigatis/potuit aliquādo pacis vllus obtineri modus: cū vtiqz fidei iā nullis videret subesse discordia. Hoc idē apud Tyruz fuit. Ubi cū Diodor⁹/vir usqz sane ex antiquis catholicis vir/et tēptationū documētis probat⁹ cum Athanasii testimonio a cōfessoribus esset episcopus factus/modestia eius contēpta alius a Meletii partibus ordinat. Sed et i multis aliis vrbibus orientis huiusmodi cōfusiones contētio genuit sacerdotum. Apud Cōstantinopolim vero Nectareus ex pretore vrbano catecuminus/et nuper baptisma consecutus/sacerdotium suscepit.

Capitulū.xxii.de seditione paganoꝝ cōtra christianos apud alexandria propter vetustā basilicā quā epūs ab imperatore impetrauit.

Interea apud alexandriā noui motus/et contra tēpoꝝ fidē aduersus ecclesias concitantur/ex occasione huiusmodi oborti. Basilica quedā publici operis vetusta z admodū neglecta fuit. Quā Constātius imperator donasse episcopis perfidiā suam predicantib⁹ ferebat. Que lōga incuria nichil validū preter parietes habebat. Uisuz est episcopo q p idē tēpus gubernabat ecclesiaz/hāc ab iperatore deposcere/vt crescētib⁹ fideliū populis/orationū quoqz cresceret domus. Quāqz cuz acceptam vellet excolere: reperta i loco sūt antra quedam latēcia/z terre defossa: latrociniis z sceleribus magis ꝙ cerimoniis apta. Igit gētiles q detegi criminū suoꝝ latebras z flagitioꝝ cauernas viderēt nō ferētes opta tot seculis mala/z tenebris obtecta reserari: velut draconū calice potato insanire oēs/ac palā furere ceperunt. Nec vocibus iā z seditionib⁹ vt solebāt/sed manu ferroqz decertare nitunt. Crebros conflictus agere i plateis: belloqz aptopterqz

populus inter se coire. At nostri numero z potētia multo plures/sed modestia religionis minus feroces erant. Ex quo frequēter nostrorum plurimis vulneratis/aliquantis etiā interfectis/ad templū quasi ad arcem quandam refugiebant. Quo nonnullos ex christianis captos secū adducentes/Accensis aris immolare cogebant. Renitentes nouis et exquisitis suppliciis excruciatos necabant. Alios patibulis affigentes alios confractis cruribus in speluncas precipitantes: quas ob sacrificiorū sanguinez ceterasqz impuritates delubri recipiēdas vetustas curiosa construxerat. Veruz hec per singulos dies/primo cum metu/deinde cum fiducia et desperatione gerere: atz intra templū clausi/raptu et preda viuere. Ad postremū grassantea in sanguinē ciuium/ducem sceleris z audacie sue deligunt Olimpū quendā/nomine z habitu solo philosophus: quo antesignano arcē defenderēt et tyrannidem tenerēt. At ii quibus romanorū legum custodia/iurisqz dicendi cura permissa ē cognitis que gesta fuerāt/turbati atqz perterriti ad templū conuolant: causas audire percontantur: et quid sibi vellet ille concursus in quo cum tanto scelere ante aras sanguis ciuium funderetur inquirunt. Sed illi obfirmato aditu confusis z dissonis vocibus/rationē facti nullam/sz clamorem reddebāt. Missus tamē ad eos nuntius/de romani imperii potestate/de vindicta legū/et de his que talia soleāt subequi cōmonebant. Cum qz loci munitio nichil aduersum vesana molientes agi nisi vi maiore sineret: eas res gestas ad imperatorē referunt. Ille qui ingenita mētis clemētia errantes mallet emendare q̄ perdere/rescribit illorū quidem vindictā quos ante aras sanguis fusus martyres fecit non esse poscendam: in quibus dolorē interitus superauerit gloria meritorū. De cetero vero malorū causam radicesqz discordie/que pro simulachrorū defensione veniebāt/penitus debere succidi. Quibus exterminatis/etiam bellorū causa pariter conquiesceret. Cuqz hec scripta venissēt/et velut post inducias parui temporis ad audiēdū vterqz populus cōuenisset ad templū: statiz vt prima epistole pagina reserata est in cui9 exordio vana gentilium superstitio culpabatur/clamor a nostris imens9 attollitur stupor et pauor gentiliū populos inuadit Latebras vnusquisqz querere: angustos fuge calles rimari/aut nostris se latenter immergere: vt ab omnibus qui aderāt nosceretur dei presentia populo suo audaciā tribuēte/furorē demonis qui in illis prius debachatus fuerat effugatum.

¶ Cap. xxiii. de cōstructiōe tēpli serapis et eius subuersione z vnde habuit ortū illa superstitio.

Serapis apud Alexandriam tēplū auditum quidem omnibus puto: plerisqz vero etiam notū. Locus est nō natura sed manu et constructione/per centum aut eo amplius gradus in sublime suspensus: quadratis et ingentibus spatiis omni ex parte distentus. Cuncta vero quo ad sūmum pauimentorum euadat opere fornicea constructa. Que multis desuper luminaribus et occultis aditibus inuicem semet distinctis/vsum diuersis ministeriis et clādestinis officiis exhibebant. Jā vero in superioribus/extrema totius aditus spatia occupant exedre et pastoforia/domusqz in excelsum porrecte in quibus vel editui/vel ii quos appellabāt idestq se castificāt commanere soliti erant. Porticus quoqz post hec omnem ambitum quadratis ordinibus distincte intrinsecus circuibant. In medio totius spacii edes erat preciosis edita columnis/et marmoris saxo extrinsec9 ample magnificeqz constructa. In hac simulachrū serapis ita erat vastum vt dextera vnum parietem/alterum Leua pstrīgeret. Quod monstrū ex omnibus generibus metallorū lignorumqz cōpositū ferebatur. Interiores delubri parietes/laminis primo aureis vestiti/Super has argēteis/ad postremū ereis habebant q̄ munimento preciosioribus metallis forēt. Erat etiam quedam ad stuporē admirationēqz videntium/dolo et arte composita fe-

nestra perexigua: ab ortu solis ita aptata ut die qua institutū fuerat/ simulachrum solis ad serapem salutandum intro ferri/ diligenter templi foribus obseratis/ ingrediente simulachro radius solis per eandē fenestram directus/ os et labia serapis illustraret: ita ut inspectāte populo/ osculo salutatus Serapis videretur a sole. Erat et aliud fraudis genus huiusmodi. Natura lapis magnes huius virtutis esse perhibetur/ ut ad se rapiat et attrahat ferrum. Signū solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo manu artificis fuerat fabricatū/ ut lapis (cuius naturam ferrum ad se trahere diximus) desuper in laquearibus fixus/ cum temperate sub ipso ad libram fuisset positum simulachrum/ vi naturali ad se raperet ferrum: assurrexisse, paululum simulachrum/ et in aere pendere videretur. Et ne hoc lapsu propero proderetur ministri fallatie/ surrexit aiebāt sol/ ut valedicēs. Serapi discedat ad ppria. Sed et mlta alia decipiendi causa a veterib9 in loco fuerāt constructa/ que nūc longū est enumerare per singula. Verū (ut dicere ceperam9) rescripto recitato/ parati quidem erāt nostrorum populi ad subuertendū erroris auctorem. Persuasio tamen quedam ab ipsis gentilibus fuerat dispersa: ꝙ si hūana manus simulachrum illud contigisset/ terra dehiscens ilico solueretur in chaos/ celūqz repente rueret preceps. Que res paululū stuporem quendam populis dabat. Cum ecce unus ex militibus fide ꝙ armis magis munitus/ correptam bipennē īsurgēs omni nisu maxille veteratoris illidit. Clamor attollitur utrorūqz populoꝝ: neqz tamē aut celum ruit aut terra descendit. Inde iterum atqz iterum repetens/ putris ligni fumosum genium cedit. Quodqz deiectum/ igni adhibito tam facile ꝙ lignum aridum conflagrauit. Post hec reuulsum ceruicibus et depressū modio trahit caput. Tum pedes aliaqz membra cesa securib9 et rapta funibus distrahuntur: ac p singula loca membratim in conspectu cultricis Alexādrie/ senex vetnos9 exurit: Ad ultimū

huius
historia
chri
euer
tio
tāgi
tur ī
hys.
tri p
li. ix
cap.
xvii
ī pri.

truncꝰ q̄ supfuerat/ ī āphiteatro cōcremat. Vaneqz superstitionis et erroris antiqui ac serapis hic finis fuit. De cuius origine diuersa fertur opinio paganoꝝ. Alii iouez putant: cuius capiti modius superpositus vel quia cum mensura modoqz/ cuncta indicet moderari: vel vitam mortalibus frugum largitate preberi. Alii virtutem Nili fluminis: cuius Egiptus opibus et fecūditate pascatur. Quidā in honorem nostri ioseph formatum perhibent simulachrū ob dimēsionem frumenti/ qua famis tēpore subuenit egyptiis. Alii repertū in hystoriis grecoꝝ veterib9 ferunt/ apim quendam patrēfamilias/ seu regem in Egypto memphis positū cū famis tēpore frumēta apud alexandriā defecissent/ ex proprio affatim ciuibus alimēta prebuisse. Quo defuncto in honorem eius instituerūt apd Mēphis/ templū: in quo bos quasi inditium optimi agricole nutritur: habens quedam coloris insignia/ qui ex nomine eius apis appelletur. Soron vero/ idest sepulchrum in quo corpus eius inerat/ alexādriam deduxerunt: et soron Apis primo ex cōpositione Sorapin/ Post vero p corruptionem Serapin nominarūt. Quid verum sit/ aut nichil omnino de his deus viderit. Sed ad inceptum redeamus.

Cap. xxiiii. de fraudib9 paganoꝝ q̄ in illo tēpore detecte sūt quapropt ꝙplurimi vere religionis cultū amplexi sūt.

Post hec capite ipso ydolatrie deiecto/ studiis vigilantissimi sacerdotis/ quecumqz fuerunt per totam Alexandriam portenta potius ꝙ simulachra/ pari exitu et simili dedecore publicātur. Horret animus dicere qui miseris mortalibus laquei a demonib9 preparati sunt. Que funera/ que scelera ī illis que dicebantur adita tegebantur? Quot ibi īfantum capita desecta ī auratis labiis inuenta sunt? quot miseroꝝ crucia biles mortes depicte? Que cum proderentur ī lucem/ ac sub auras prolata ferrentur/ licet confusione ip-

sa gentiles et pudor diffugerent: tamen
si quis adesse potuit mirabatur tot seculis
se illis tam nefariis et tam pudēdis frau
dibus irretitum. Unde et plurimi ex his cō
demnato errore/et scelere deprehēso. fidē
christi et cultum vere religionis amplexi
sunt. Nam vt omittam cetera flagitia/q̄
in aliis locis/vi necatis paruulis/despica
tisq; ob fibrarum inspectionem virginib9
gerebantur/vnū solū modo quod in tēplo
saturni geri ad omniū venit conscientiaz
memorabo. Ex quo etiā cetera que omisi-
mus perpendantur.

Cap. xxv. quomō detecta est fraus cuius-
dam sacerdotis saturni qui tyrānus dice-
batur qui arte callida adulteriū ī tēplo cū
mulieribus alexandrie cōmittebat.

Sacerdos erat apd̄ eos saturni/Ty-
rannus noīe. Hic quasi ex responso
numinis/adorantibus in templo nobili-
bus quibusq; et primariis viris quorū sibi
matrone ad libidinem placuissēt/dicebat
Saturnū precepisse/vt vxor sua pernocta
ret in tēplo. Tunc is qui audierat/gaudēs
q̄ vxor sua dignatione numinis vocaret/
Exornataz comptius/insuper et donariis
onustā/ne vacua scilicet repudiaret/cōiu
gem mittebat ad templum. In conspectu
omniū conclusa intrinsecus matrona/ty-
rannus ianuis clausis et traditis clauib9
discedebat. Deinde facto silentio p occul
tos et subterraneos aditus intra ipsū Sa
turni simulachrum patulis irrepebat ca-
uernis. Erat autē simulachrum illd̄ a ter
go excisum/et parieti diligenter ānexum:
ardentibusq; intra edem luminibus/intē
te supplicantiq; mulieri vocē subito p si-
mulachrū eris cōcaui proferebat: ita vt pa
uore et gaudio infelix mulier trepidaret: q̄
dignā se tanti numinis putaret alloquio
Posteaq̄ vero que libitū fuerat vel ad cō
sternationē maiorem/vel ad libidinis inci-
tamentū diseruisset numen impurū: arte
quadam lineolis obductis repente lumia
extinguebant vniuersa. Tū descēdēs obstu
pefacte et cōsternate mulercule adulterii

fucū profanis cōmētationibus inserebat.
Hec cum per omnes miserorū matronas
multo iam tēpore gererentur: accidit quā
dam pudice/mentis feminaz do_uisse fa
cinus: et attentius designantem cognouis
se vocem Tyrāni: ac domū regressam/vi
ro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniu
ria cōiugis imo potius sua ardentius in-
flamatus/inscriptū Tyrānū ad tormēta
deducit. Quo conuicto atq; confesso/ce-
terisq; fraudibus reuelatis/pudor om̄s/et
dedecus paganoꝝ puaserat domos: adul
teris matribus/incertis patribus/liberis
spurii deprehensis. Quibus diuulgatis et
proditis/raptim cū simulachris et edibus
excidebantur et crimina.

Capitulum. xxvi. de initio simulachri ca
nopi apud egyptum et eius destructione p
theophilum facta.

Iam vero Canopi quis enumeret
superstitiosa flagitia: vbi pre textu
sacerdotalium litterarū (ita etenim appel
lant antiquas Egyptiorum litteras) ma
gice artis erat pene publica schola. Quē
locum velut fontē quēdaz atq; originem
demonum in tantū venerabantur pagani
vt multo ibi maior celebritas q̄ apud Ale
xandriaz haberetur. Sed de huius quoq;
monstri errore cuiusmodi originez tradāt
absurdum nō erit paucis exponere. Ferūt
aliquando Caldeos ignem deum suū cir-
cunferentes/cum omniū prouinciaꝝ deis
habuisse conflictuz. Quo scilicet qui vicis
set/hic esse deus ab omnibus crederetur. Re
liquaꝝ puinciaꝝ dii eris aut auri argētiue
aut ligni/vel lapidis/vel ex quacūq; mate
ria constabant: q̄ per ignem procul dubio
corumperetur. Ex quo fiebat vt ignis lo
cis omnibus obtineret. Hec cum audisset
Canopi sacerdos/callidum quiddā exco-
gitauit. ydrie fieri solent in egypti partib9
fictiles/vndiq; crebris et minutis admodū
foraminibus patule: quib9 turbida aqua
desudans defecatior ac purior reddit. Ha
rum ille vnam/cera foraminibus obtura
tis/de super etiam variis coloribus pictā
aqua repletā/statuit vt deum. Et excisum

veteris simulachri (quod Menelai gubernatoris ferebat) caput desuper positū diligenter aptauit. Astūt post hec caldei. Itur in conflictum: circa ydriā ignis accenditur cera qua foramina fuerāt obturata resoluitur: sudante ydria ignis extinguit. Sacerdotis fraude/ Canopus Caldeoruz victor ostēditur. Unde ipsum Canopi simulachrum/ pedibus perexiguis attracto collo et quasi sugillato/ ventre tumido/ in modum ydrie cum dorso equaliter tereti formatur: et ex hac persuasione/ velut deus victor omniū colebatur. Sed pfecerit hec fortasse aliquādo Chaldeis: Nūc vero ad uentāte sacerdote dei Theophilo/ nullus profuit sudor/ nec cera fraude obtecta subuenit. Uastata sunt omnia atqz ad soluz deducta.

Capitulū. xxvii. de ecclesiis z martyriis que i ydolorum locis cōstructe sūt.

Sed nichil gestum est quod in squalore perteret locū flagitiorum. Cauerne ac veternosa busta, deiecta sunt/ et veri dei templa ecclesieqz constructe. Nam et in Serapis sepulchro prophanis edibus complanatis/ ex vno latere martyrium/ ex altero consurgit ecclesia. Occasio autē martyrii construendi vnde data sit/ dignū arbitror memorare.

Cap. xxviii. de sepulchro iohānis violato z reliquiis eius apud alexādriā p athanasium sub cauato pariete sacrarii conseruatis.

Iuliani temporibus/ velut relaxatis frenis/ efferbuit in omnem sequitiam feritas paganorum. Ex quo accidit vt apud Sebastem Palestine vrbē/ sepulchrum Johānis baptiste mente rabida et funestis manibus inuaderent: ossa dispergerent: atqz ea rursum collecta igni cremarent: et sanctos cyneres pulueri immixtos per agros z rura dispergerēt. Sed dei prouidentia factum est/ quo dā de Jerosolimis ex monasterio philippi hominis dei/ oratio nis illud causa per idem tempus venisse. Qui cum tantum nefas humanis quidē manibus/ sed ferina mente fieri viderent mori gratiu habētes q̄ huiuscemodi piaculo funestari/ inter eos qui ossa ad exurendum legebant mixti/ diligentius i quātum res patiebatur ac religiosius congregantes/ furtim se vel stupētibus vel insanientibus subtraxere: et ad religiosū patrē Philippum venerādas reliquias ptulere. Ille supra se ducens tantum thesaurū propriis seruare vigiliis/ ad pontificez maximum tunc Athanasium/ hostie immaculate reliquias per Julianum diaconū suuz post etiā Parentine vrbis episcopū mittit. Quas ille susceptas paucis arbitris sub cauato sacrarii pariete inclusas/ pphetico spiritu profuturas generationi postere cōseruauit. Quibus/ tunc deiectis et p orbem tra ydola: vel vestigia in edibus quondam profanis aurea tecta cōsurgerent. Sz post occasum serapis qui nūq̄ vixerat, que iam alterius demonia stare de ubi potuerunt. Parum dixerim/ si omnes que erant Alexandrie p singulas pene columnas cuiuscumqz demonia edicule in fulte ceciderunt. Sed per cunctas Egypti vrbes p castella per vicos/ p omne rus/ p ripas fluminis/ p heremū quoqz si qua fana seu potius busta reperiri potuerūt: instantia vniuscuiusqz episcopi/ obruta et ad solum deducta sunt ita vt rus denuo culture redderetur/ qd iniuste fuerat demonibus deputatum.

Idē i hysto tri- vi.ca ..b

Cap. xxix. de thoracibus serapis apd alexandriaz abrasis z signo crucis dñice loco eorum reddito propter cuius signi āmirationē multi conuertebant ad fidem.

Sed et illud apud Alexandriam gestū est: q etiā thoraces serapis/ q p singulas quasqz domos in parietibus in ingressibus et postibus etiam/ ac fenestris erant/ ita abrasi sunt omnes et abrasi/ vt ne vestigiū quidē vsq̄ vel nois appellatio aut ipsius aut cuiuslibet alterius demonis remaneret. Sed p his crucis dñice signuz

vnusquisq3 in postibus i ingressibus i fenestris i parietis columnisq3 depigeret. Quod cum factum ii qui superfuerāt ex paganis viderent/ in recordationē rei magne ex traditione sibimet antiquitus cōmendate venisse perhibentur. Signū hoc nostrū dominice crucis/ inter illas quas dicunt hieraticas/ id est sacerdotales litteras hēre egyptii dicuntur, velut vnum ex ceteris litterarum que apud illos sunt elementis. Cuius littere seu vocabuli hanc esse asserunt interpretationē. Uita ventura. Dicebāt ergo ii qui tunc ammiratione rerum gestarum conuertebantur ad fidem/ ita sibi ab antiquis traditum/ ꝙ hec que nūc coluntur tā diu starent/ quādiu viderēt signū istud venisse i quo esset vita. Undē accidit vt magis ii qui erant ex sacerdotibus vel ministris templorum: ad fidem conuerterentur/ ꝙ illi quos errorꝝ prestigia et deceptionū machine delectabant.

debic rīāin hysto. trip. li. ix. cap. xix.

Cap. xxx. quomō maior fuit inundatio nili post serapis subuersioēz ꝙ āte: vt ostenderet deus nō serapim sed se q aquas fluminis iubebat excrescere.

Ane qm̄ moris erat in Egypto/ vt mensura ascendētis Nili fluminis ad templum Serapis deferret/ velut ad incrementi aquaꝝ et inundationis auctorez. Subuerso eius simulachro igniq3 cōsūpto omnes simul negabant Serapi iniuriam memorem/ aquas vltra et affluentiam solitā largiturum. Sed vt ostenderet deus non Serapim qui multo erat Nilo posterior/ sed se esse q aquas fluminis tēporib⁹ suis iuberet excrescere/ tāta ex eo et deinceps fuit inundatio/ quanta fuisse prius etas nulla meminerat. Et ideo vlna ipsa/ idest aque mensura/ quam Pochim vocāt/ ad aquarum dominū i ecclesia cepta deferri. Sed vbi hec gesta religioso principi nūciata sūt extentis ad celum palmis/ cum ingēti fertur exultatione dixisse: Gratias tibi christe/ ꝙ absq3 vrbis illius magna pernitie/ tam vetustus error extinctus est

de his aliqd i hysto. trip. li. ix. ca. ix k

Cap. xxxi. de valētiniano iuniore qui laqueo vita finiuit.

Interea Ualētinianus i occiduis partibus animis quantū etas patiebatur ardentibus rem publicam gerēs causis etiam nunc latentibus laqueo vitā finiuit. Sed hoc quidam dolo ducis sui Arbogastis factū confirmabāt. Idq3 ꝙ maxime publica tenebat opinio. Alii a cōmisso quidem scelere ducem alienum dicebāt sed causas prestitisse quibus in hoc adolescens animi indignatione cogeretur: ꝙ minus ei tanꝙ per etatem nondum valido/ libera de indulgeret imperia. Fuere tamen nonnulli sacerdotum/ qui pacis ab eo qui post creatus est legatione suscepta/ immunez esse ducē a mortis scelere apud Theodosium testarentur.

Cap. xxxii. quomō theodosi⁹ egre ferens mortē valentiniani arma cōtra eugeniuz corripit.

Ed ipse nichilo segnius inflammatus a sed vltionem arma cōtra Eugenium qui in loco defuncti substitutus ē corripit: Dei prio volūtatē p Johānez monachum de quo supra memorauimus sciscitatus. Tum ille/ qui primam de Maximo ei victoriam predixerat incruentā/ etiā hanc licet non absq3 plurima vtriusq3 sanguinis inundatione promittit.

Ista z q̄se quūt vsq3 ad finē libri tā gunt i hy. trip. li. 9. c. eh.

Cap. xxxiii. de apparatu belli ac victoria theodosii cōtra eugeniū orationibus magis ꝙ virtute patrata.

Gitur preparatur ad bellū nō tam armorꝝ teloꝝq3 ꝙ ieiunioꝝ orationūq3 subsidiis: nec tā excubiaꝝ vigiliis/ ꝙ obsecrationū p noctatione munit⁹. Circuibat cū sacerdotibus z pplo oīa orationuz loca: ante martyꝝ z aploꝝ thecas iacebat cilicio prostratus: et auxilia sibi fida sāctoruz intercessione poscebat. At pagani qui errores suos nouis semp erroꝛib⁹ animāt innouare sacrificia/ et Romā funestis victimis cruentare. Inspicere exta pecuduz z ex fibrarum prescientia/ secuturam Eugenio victoriam nunciare. Supstitiosius hoc agente et cum omī animositate Flauiano tūc prefecto: cui⁹ assertionib⁹ (magna enim erat eius in sapiētia ꝑrogatiua)

Eugeniũ victorẽ fore ꝑ certo presũpserãt Sed vbi rex exregilionis fret⁹ auxilio theodosius alpium fauces cepit vrgere primũ illi quibus nequicq̃ litate ꝛ frustra sacrificate tot victime/de fallacie conscientia trepidi demones in fugam versi: post etiã magistri eorum ꝛ doctores errorum: precipue Flauianus/plus pudoris q̃ sceleris reus/ cũ potuisset euadere/erudit⁹ admodũ vir mereri se mortẽ pro errore iustius q̃ ꝓ crimine iudicauit. Ceteri vero instruũt aciẽ: ꝛ collocatis ĩ superiori iugo insidiis/ipsi pugnam in descensu montis expectant. Verꝝ vbi ad primos ventũ ẽ/ꝛ ilico se legitimo principi tradiderũt/cũ ceteris imis vallibus deprehensis cõflictus accerrimus geritur. Stetit aliquandiu anceps victoria: fundebantur auxilia barbarorũ/ et terga iam hostibus dabant. Sed fiebat hoc nõ vt Theodosius vinceretur: sed ne ꝑ barbaros vincere videretur. Tũ ille vt cõuersas suorum acies vidit: stans in edita rupe vnde et conspicere ꝛ conspici ab vtroqꝫ posset exercitu/proiectis armis ad solita recurrit auxilia. Et prostratus in conspectu dei/oĩpotens inquit deus/tu nosti quia in noĩe christi filii tui vltionis iuste prelia ista suscepi. Si secus in me vindica. Si vero cuꝫ causa probabili ꝛ in te confisus huc veni: porrige dexteram tuis: ne forte dicant gentes vbi est deus eorum. Quam supplicationem pii principis certi a deo esse susceptam ii qui aderant duces animant ad cedem. Et precipue Bacurius/vir fide/pietate/virtute animi ꝛ corporis insignis/ꝛ q̇ comes esse et socius Theosii mereret/proximos quosqꝫ conto telis gladio passim sternit: agmina hostium conferta et constipata perrumpit. Iter per milia ruentiũ ad ipsum tyrannum ruptis agminibus et aceruatim fusis stragibus/agit. vix fortasse ab impiis credant q̃ gesta sũt. Etenĩ compertum est q̃ post illam imperatoris precem quã deo fuderat / ventus ita vehemens exort⁹ est/vt tela hostiũ in eos qui iecerãt retorqueret. Cũqꝫ magna vi ꝑsistẽte vento/oĩe iaculũ missuꝫ ad hostib⁹ frustraretur/fracto aduersarioꝝ anio seu potius diuinit⁹ depulso/ Arbogaste duce nequaq̃(deo aduerso)fortiter faciente. Eugenius ante Theodosii pedes victis post terga manibus adducitur. Ibiqꝫ vite eius ꝛ certaminis finis fuit. Tuꝫ vero religioso principi gloriosior victoria de frustratis opinionibus paganoꝝ/q̃ de tyranni interitu fuit: quibus spes vana /ꝛ falsa diuinatio/minus in interitu contulit pene q̃ pudoris seruauit ĩ vita.

¶ Cap. xxxiiii. de morte theodosii ꝛ ortu arcadii ꝛ honorii liberoꝝ eius.

Umqꝫ post hec vt futuroꝝ presci⁹ ĩperator disponẽde rei publice sollicitudine stringeretur: ad orientẽ protin⁹ mittit: vbi venturus ad bellum/ tuta liberos custodia commendarat. Ibiqꝫ Archadium Augustum regnum sibi dudum traditum seruare precepit. Honorium vero pari dignatiõe preditũ / ad occidẽtis imperium venire otius iubet. Quo suscepto/et paternis osculis amplexibusqꝫ constricto/traditis occidẽtalis regni gubernaculis/ipse romano ĩperio ꝑ annos. x. ꝛ. vii. feliciter gubernato/ad meliora migrauit: cuꝫ principibus piissimis percepturus premia meritorum.

¶ Eusebii cesariẽsis ecclia stica finit hystoria ꝑ magistruꝫ goffredũ boussardũ sacre pagine doctorẽ eximiuꝫ exactissime correcta et emẽdata. diligẽtia petri leuet parisii impressa. expensis Iohãnis de cõbelẽs et prefati leuet. Anno. [illegible]. pridie kalendas septembres.

ꝙ imani demẽtia ptit̃ i christiãos.li.8.c.iz
Diocletian⁹ succedit caro.li.vii.ca.xxv.B.
diocletian⁹.xix.iperii sui anno birã in chri
stianos excitat psecutionem.li.viii.cap̃.ii.
diocletian⁹ ãno iperii sui.xix circa festũ pas
che [illegible] dictis publicis iubet oẽs christi ecclias
ad [illegible] vsqz dirui scripturasqz sacras exuri
[illegible] dira in christianos ibidẽ
edicta [illegible]
Diocleti[illegible] della in christianos edicta
in foro publico [illegible]dẽtia/nobilis vnus chri
stianus inīecta manu distrahit/z minuta
tum spectante populo discerpit.li.viii.ca.v
Dyocletian⁹ ptem pallacii fortuna icẽdio
ɔflagratã dicit a xpianis fuisse succẽsã.ibĩ
Diocletian⁹ cũ collega suo maxiano de/
posita sponte regni purpura priuatus ple
beius viuit.li.viii.cap̃.xv
dionisi⁹ corĩt bioꝝ epõ petrũ z paulũ parit̃
eodem tempore in vrbe passos fuisse affir
mat.li.ii.ca.xxv.
Dionisi⁹ ariopagita paulo credidit ei⁹ co
mes fuit et ecclesie atheniensi sacerdotiũz
suscepit.li.iii.cap̃.ii.
dionisii corĩtbioꝝ epi scripta referũt.li iiii.
Dyonisi⁹ corĩthioꝝ epũs ad di/ ca.xxii.
uersas ecclias septẽ cõscripsit eplas ibidẽ
Dyonisius corĩthioꝝ epũs i epl̃a ad athe
niẽses dyonisii ariopagite meminit.ibidẽ
Dyonisius corĩthioꝝ epus pymtũ gnosio
rũ episcopũ hortat̃ [illegible]
cõpulse castitatis indicat.li.iiii.ca.xxii
Dyonisius alexãdrin⁹ i sectãtibus se nõ/
nullis liberũ z christiano viro dignissimũ
verbũ respondet.li.vi.cap̃.xxix
Dyonisius alexandrin⁹ episcopus multa
post se scripta dereliquit.li.vi.ca.xxxii.
dyonisii alexãdrini epi scripta.li.vi.ca.xl.
dyonisii alexãdrini episcopi sũma eruditio
patet.li.vi.ca.xxx.xxxi.xxxii.xxxiii.z.xxxiiii
et li.vii.p totũ vsqz ad.cap̃.xxv.
Dionisii alexandrini epi ad nouatũ epl̃a
perbreuis sed magnifica.li.vi.cap̃.xl.
dyonisio alexãdrino epõ visio ostẽdit q iu
bet eũ hereticoꝝ scripta pscrutari li.vii.c.6
Dyonisius alexãdrin⁹ episcopus neminẽ
esse rebaptizandũ p hystoriaz memoratu
dignissimã ostendit.li.vii.cap̃.viii
Dyonisius alexãdrin⁹ baptisatũ ab here
ticis etiaz i forma q blaphemiaꝝ plena ee
videbat̃ rebaptisare nõ audet.li.vii.c.viii
Dyonisius alexãdrinus i psecutiõe q sub
valeriano fuit multos cruciatus ppt chri
sti nomẽ constant̃ sustinuit.li.vii.ca.x.
Dyonisius alexãdrin⁹ icolas exilii i quod
relegatus est cõuertit ad fidẽ.ibidem
dyonisi⁹ alexãdrin⁹ oẽs nepotis heretici sec
tatores/de scripturis sacris ɔfutatos ad sa
nã doctrinã fideqz mire cõuertit.li.vii.c.zi
Dyonisius alexãdrinus p suo vehemẽti
in fidẽ ardore tribus diebus cõtinuis codi
cẽ nepotis legere z discutere cepit.li.A.c.xxi.
dio nisi⁹ alexãdrin⁹ oim viroꝝ sui tpis eru
ditissimus/an apocalipsis/iohis euãgeliste
fuerit aut alteri⁹ iohis dubitat.li.vii.ca.xx
dyonisi⁹ alexãdrin⁹ oim hoiz sui tpi erudi
tissim⁹.xii.ãno gallieni morit̃.li.A.c.xxv.a
Dyonisia sub decio apõ alexandriam pa
titur.li.vi.ca.xxx.C.
dioscorus.xv.annoꝝ puer primũ vberib⁹
pro christi fide cruciatus tandez asseruari
iubetur.li.vi cap̃ xxx.C.
discessio pluria a fide sub decio li.6.c.xxx.b
discipuloꝝ christi matheus z iohãnes soli
animũ ad scribẽdũ applicãt li.iii.ca.xix.A
¶ Domitian⁹ succedit tito fratri.li.iii.c.xi
Domitianus secũdã i christianos excitat
persecutionem.li.iii.cap̃.xii.
Domitianus oẽs qui d genere dauid resi
dui erant perimi iubet.li.iii.cap̃.xv.
Domitianus de christi aduẽtu sicut et he
rodes formidat.ibidem
domitianus cõsanguineos christi ad se de
latos sup multis interrogat iterrogatos/
velut inocẽtes/liberos abire pmittit ibidẽ
Domitian⁹ psecutiõem quã i christianos
excitauerat/datis compescit edictis.ibidẽ
Domitian⁹ portio neronis de crudelita/
te.ibidem
Domitianus.xv.annis impat.li.iii.c.xvi
Domitiano succedit nerua.ibidẽ
Domitiano mortuo oẽs honoꝝ tituli q i
eum collati fuerant detrahunt̃.ibidem
domitiano mortuo oẽs q i exiliũ trusi fue
rant reuocari/et facultates suas recipere
ex senatus cõsulto iubent̃.li.iii cap̃.xvi.
Domitiano mortuo iohãnes ephesum re
...

Tabula

a scriptorib⁹ alteri⁹ religõis ɔscribũt.l.3.c.13
Matheus z iohẽs soli ex discipulis christi
ad scribendũ aĩm applicant.li.iii.ca.xix.A
Maximianus a filio puls⁹ ad cõstãtinuʒ
fugit.li.viii.cap.xvi.A.
Maximian⁹ cõstãtino a quo ĩ aduersita
te[illegible] benigne susceptus fuerat insidias
[illegible] ibidem.
M[illegible] [illegible]roꝝ vxores habuit.libro.
octauo.capitulo.xvi.B.
Maxẽtius senatoꝝ vxores ad suã libidi
nẽ publice abstrahi iubet.li.viii.ca.xvi. B
Maxẽtius arti magice dat operam.libro
octauo.capitulo.xvi.B.
Maxẽtius nobiles matronas grauidas
ad artis magice explẽda misteria medias
scindi iubet.libro.viii.cap.xvi.B.
Maxẽtius ad sacra magica complenda
paruulos rapi et iugulari facit.idem.
Maximinus vi raptũ augusti nomẽ assu
mit.libro.viii.capitulo.xvi.A.
Maximinus oriẽtis z egypti partes regit
occiduas administrãte maxẽtio.libro.viii
capitulo.xvii.
Maximinus artes magicas tota cũ aui
ditate colit.libro.viii.cap.xvii.
Maximini mores impurissimi referunt.
libro.viii.cap.xvii.
maximin⁹ ꝑsecutionẽ mouet ĩ xp̃ianos.ib
Maximinus tabo sanie z vermib⁹ ob sce
lerũ suoꝝ magnitudinẽ dño [illegible]
uens editur.libro.viii.cap.vltimo.
Maximinus se esse hoĩeʒ z iustã ĩ se vindi
ctã dei/dño ꝑcutiente cognoscit.libro.viii.
capitulo.vltimo.z li.ix.cap.x.A.
Maximinus edictis publicis ꝑsecutionẽ
quã ĩ christianos excitauerat cessare iubet
libro.viii.cap.vltimo.
Maximinus plerosq̃ȝ medicoꝝ ꝙ nec me
deri nec vim fetoris eius tolerare possent
interfici iubet.libro.viii.cap.vltimo.
Maximinus paceʒ quã christianis dederat
post vi mẽses edictis publicis obturbat va
riis mẽdaciis aduersũ illos confictis.libro
nono.capitulo.ii.iii.iiii z v.
Maximinus blasphemias in christũ per
omnes regni sui prouĩcias mittit.li.ix.c.v
Maximinus blasphemias in christũ pue
ris ad meditandũ et ad adiscendũ ꝑcipit.
libro.nono.cap.v.z.vii.
Maximinus leges aduersuʒ christianos
datas ereis tabulis incidi mãdat libro.ix.
capitulo.septimo.
Maximinus blasphemias in christũ to
tos dies decantari iubet.li.ix.cap.vii.
Maxẽtius vrbe roma promẽs et ĩ cõstãti
nũ mouẽs incidit in foueã quã fecit z sub
mergitur.libro.ix.cap.ix.B
Maximin⁹ licinio bellũ inferẽs vincitur
et impii insignia fugitãs depõit.li.ix.ca.ix
Maximin⁹ turpi fuga sua et strage suo
rum eruditus diuinos et sacerdotes ydo
lorum interfici iubet.li.ix.cap.ix. D
Maximinus desertis ydolis ad deũ tan
dem se cõuertit et legẽ pro christianoruʒ
libertate scribit.li.ix.ca.ix.D.
Maximin⁹ priuus luminibus aissis vlceri
bus tabo et sanie ades⁹ morit.li.ix.ca.x. A.
Maximino mortuo sũma pax pulchra et
ingẽs libertas ecc̃lis reddit.li.ix.c.x.A.B
Macedonianus heresis dicebat spiritum
sanctũ cuʒ patre et filio nichil hẽre ɔmũe.
li.x.ca.xxv.
Macedoniana heresis ex arriana origĩnẽ
ducit.li.x.ca.xxv
Macharius hominẽ pedibus aridũ ĩ no
mine xp̃i quẽ lucius arrian⁹ ep̃us ꝑsequit
cotinuo sanat.li.xi.ca.iiii.A.
Machari⁹ leene catulis ꝑ eã ad se delatis
visum restituit.li.xi.ca.iiii.A.
Macharius et alii patres in nitrie deser
tis miris signis z ꝟtutibus clarẽt.li.xi.c.iiii
Martini ɔstruendi vnde data sit occasio
libro.xi.ca.xxviii.
Mãnia sarracenoꝝ regina armis roma
nũ dure atteerit exercitũ.li.xi.c.vi.
Maximin⁹ tyrãnus in italiã veniẽs valẽ
tianũ impatorẽ simul z iustinã matrem ĩ
fugã vertit z exiliũ.li.xi.ca.xvi.
Macharius ierosolimoꝝ ep̃us crucẽ in q̃
christus pepẽdit a ceteris helena ꝑñte eni
bẽti iudicio z miraculo discernit.li.x.ca.viii
Melchi de esta relicta nathã genuit heli
libro.i.ca.vi.B

Finit tabula.

Publii fausti Andrelini forolīuiēsis re
gii poete laureati i eusebiū cesariēsē a ma
gistro goffredo bussardo eximio sacre pa-
gine doctore parisiensi sūma cum diligen-
tia castigatū.

Carmen.

Inclita si queris sanctorū gesta viroꝝ
Omnia tam cultū scripta volumē habet.
Oblita q̄ fuerāt magnoqꝫ oppssa veterno
Bussardi poliit lima diserta mei
Bussardi eternos digni vixisse per annos
Quo reliqua e turpi vindicet acta situ
Et positū est cūctis certo caput ordie reb⁹
Ut facil is breuius semita pandat iter
Quid nō lōga dies mītis oblitterat ānis
Sed nihil est qđ non sedula cura nouet.